

Az Európai Unió Hivatalos Lapja

C 44

51. évfolyam

Magyar nyelvű kiadás

Tájékoztatások és közlemények

2008. február 16.

<u>Közleményszám</u>	Tartalom	Oldal
III	<i>Előkészítő jogi aktusok</i>	
EURÓPAI GAZDASÁGI ÉS SZOCIÁLIS BIZOTTSÁG		
2007. október 24–25-i, 439. plenáris ülés		
2008/C 44/01	Az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság véleménye – Tárgy: Zöld könyv – Európai Kutatási Térség: új perspektívák COM(2007) 161 <i>final</i>	1
2008/C 44/02	Az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság véleménye – Tárgy: Javaslat tanácsi rendeletre az innovatív gyógyszerek kutatására irányuló kezdeményezést megvalósító közös vállalkozás létrehozásáról COM(2007) 241 <i>final</i> – 2007/0089 (CNS)	11
2008/C 44/03	Az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság véleménye – Tárgy: Javaslat tanácsi rendeletre a beágyazott számítástechnikai rendszerekre irányuló közös technológiai kezdeményezést megvalósító „ARTEMIS közös vállalkozás” létrehozásáról COM(2007) 243 <i>final</i> – 2007/0088 (CNS)	15
2008/C 44/04	Az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság véleménye – Tárgy: „Javaslat tanácsi rendeletre a Tiszta Égbolt közös vállalkozás létrehozásáról” COM(2007) 315 <i>final</i> – 2007/0118 (CNS)	19
2008/C 44/05	Az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság véleménye – Tárgy: Javaslat tanácsi rendeletre az ENIAC közös vállalkozás létrehozásáról COM(2007) 356 <i>final</i> – 2007/0122 (CNS)	22
2008/C 44/06	Az Európai Szociális és Gazdasági Bizottság véleménye – Tárgy: Javaslat európai parlamenti és tanácsi irányelvre az ingatlanok időben megosztott használati joga, a hosszú távra szóló üdülési termékek, azok továbbértékesítése és cseréje egyes szempontjai tekintetében a fogyasztók védelméről COM(2007) 303 <i>final</i> – 2007/0113 (COD)	27
2008/C 44/07	Az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság véleménye – Tárgy: Javaslat európai parlamenti és tanácsi irányelvre a nem automatikus működésű mérlegekről (kodifikált szöveg) COM(2007) 446 <i>final</i> – 2007/0164 (COD)	33

HU

Ár: 22 EUR

(folytatás a túldalalon)

<u>Közleményszám</u>	Tartalom (folytatás)	Oldal
2008/C 44/08	Az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság véleménye – Tárgy: Javaslat európai parlamenti és tanácsi irányelvre gépjárművek és pótkocsijaik hátsórendszám-tábla-megvilágító lámpáiról (kodifikált szöveg) COM(2007) 451 <i>final</i> – 2007/0162 (COD)	33
2008/C 44/09	Az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság véleménye – Tárgy: Javaslat európai parlamenti és tanácsi irányelvre a mezőgazdasági vagy erdészeti traktorok által előidézett rádiózavarok megszüntetéséről (elektromágneses összeférhetőség) (kodifikált szöveg) COM(2007) 462 <i>final</i> – 2007/0166 (COD)	34
2008/C 44/10	Az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság véleménye – Tárgy: A Bizottság közleménye a Tanács és az Európai Parlament részére – Jelentés a bioüzemanyagok terén elért haladásról – Jelentés a bioüzemanyagoknak és más megújuló üzemanyagoknak az Európai Unió tagállamaiban történő használata terén elért haladásról COM(2006) 845 <i>final</i>	34
2008/C 44/11	Az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság véleménye – Tárgy: A Bizottság közleménye a Tanácsnak és az Európai Parlamentnek a személygépkocsik és a könnyű haszongépjárművek CO ₂ -kibocsátásának csökkentésére irányuló közösségi stratégia felülvizsgálatának eredményeiről COM(2007) 19 <i>final</i>	44
2008/C 44/12	Az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság véleménye – Tárgy: Javaslat európai parlamenti és tanácsi irányelvre a 2003/54/EK irányelvnek egyes rendelkezések Észtországra való alkalmazása vonatkozásában történő módosításáról COM(2007) 411 <i>final</i> – 2007/0141 (COD)	49
2008/C 44/13	Az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság véleménye – Tárgy: Javaslat európai parlamenti és tanácsi határozatra a mobil műholdas szolgáltatásokat nyújtó rendszerek kiválasztásáról és engedélyezéséről COM(2007) 480 <i>final</i> – 2007/0174 (COD)	50
2008/C 44/14	Az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság vélemény tervezete – Tárgy: Az ellenőrzéssel történő szabályozási bizottsági eljárásnak megfelelő kiigazítás Javaslat európai parlamenti és tanácsi irányelvre a 95/50/EK irányelvnek a Bizottságra ruházott végrehajtási hatáskörök tekintetében történő módosításáról COM(2007) 509 <i>final</i> – 2007/0184 (COD)	52
2008/C 44/15	Az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság véleménye – Tárgy: Javaslat európai parlamenti és tanácsi irányelvre a benzinre, a dízelüzemanyagokra és a gázolajra vonatkozó műszaki előírások, illetőleg a közúti közlekedésben a tüzelőanyag-felhasználás következtében kibocsátott üvegházhatást okozó gázok mennyiségének ellenőrzését és mérséklését célzó mechanizmus bevezetése tekintetében a 98/70/EK irányelv módosításáról, a belvízi hajókban felhasznált tüzelőanyagokra vonatkozó műszaki előírások tekintetében az 1999/32/EK irányelv módosításáról, valamint a 93/12/EGK irányelv hatályon kívül helyezéséről COM(2007) 18 <i>final</i> – 2007/0019 (COD)	53
2008/C 44/16	Az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság véleménye – Tárgy: A kompenzációs támogatás változása a hátrányos helyzetű területeken 2010-től	56
2008/C 44/17	Az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság véleménye – Tárgy: Állapotfelmérés és a KAP jövője 2013 után	60
2008/C 44/18	Az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság véleménye – Tárgy: Az éghajlatváltozás és a lisszaboni stratégia	69
2008/C 44/19	Az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság véleménye – Tárgy: Hitel és társadalmi kirekesztés a jóléti társadalomban	74
2008/C 44/20	Az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság véleménye – Tárgy: Vállalkozói szellem és a lisszaboni menetrend	84

2008/C 44/21	Az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság véleménye – Tárgy: A bevándorlásra és a származási országokkal folytatott együttműködésre vonatkozó, a fejlődés elősegítésére irányuló közösségi politika	91
2008/C 44/22	Az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság véleménye – Tárgy: Javaslat európai parlamenti és tanácsi rendeletre a közegészségre és a munkahelyi egészségvédelemre és biztonságra vonatkozó közösségi statisztikáról COM(2007) 46 <i>final</i> – 2007/0020 (COD)	103
2008/C 44/23	Az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság véleménye – Tárgy: Javaslat európai parlamenti és tanácsi rendeletre a szociális biztonsági rendszereknek a Közösségen belül mozgó munkavállalókra, önálló vállalkozókra és családtagjaikra történő alkalmazásáról szóló 1408/71/EGK tanácsi rendelet módosításáról COM(2007) 159 <i>final</i> – 2007/0054 (COD)	106
2008/C 44/24	Az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság véleménye – Tárgy: Az idősekkel szembeni rossz bánásmód	109
2008/C 44/25	Az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság véleménye – Tárgy: Javaslat tanácsi irányelvre a 2003/96/EK irányelvnek a kereskedelmi célú üzemanyagként használt gázolaj adóztatása különös rendelkezéseinek kiigazítása, valamint az ólommentes benzin és az üzemanyagként használt gázolaj adóztatásának koordinálása tekintetében történő módosításáról COM(2007) 52 <i>final</i> – 2007/0023 (CNS)	115
2008/C 44/26	Az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság véleménye – Tárgy: Javaslat tanácsi irányelvre az a 2006/112/EK irányelvnek a hozzáadottértékadó-mértékekre vonatkozó egyes átmeneti rendelkezések tekintetében történő módosításáról COM(2007) 381 <i>final</i> – {SEC(2007)910}	120
2008/C 44/27	Az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság véleménye – Tárgy: Horvátország a csatlakozás útján	121

III

(Előkészítő jogi aktusok)

EURÓPAI GAZDASÁGI ÉS SZOCIÁLIS BIZOTTSÁG

2007. OKTÓBER 24–25-I, 439. PLENÁRIS ÜLÉS

Az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság véleménye – Tárgy: Zöld könyv – Európai Kutatási Térség: új perspektívák

COM(2007) 161 final

(2008/C 44/01)

2007. április 4-én az Európai Bizottság úgy határozott, hogy az Európai Közösséget létrehozó szerződés 262. cikke alapján kikéri az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság véleményét a következő tárgyban: *Zöld könyv – Európai Kutatási Térség: új perspektívák*.

A bizottsági munka előkészítésével megbízott „Egységes piac, termelés és fogyasztás” szekció 2007. október 4-én elfogadta véleményét. (Előadó: Gerd WOLF.)

Az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság 2007. október 24–25-én tartott 439. plenáris ülésén (az október 24-i ülésnapon) 107 szavazattal, 2 tartózkodás mellett elfogadta az alábbi véleményt.

1. Összefoglalás és ajánlások

1.1 Az EGSZB halaszthatatlannak tartja az európai kutatás és fejlesztés (K+F) érdekében tett eddigi intézkedések egyértelmű megerősítését, valamint az ehhez szükséges keretfeltételek javítását és a pénzügyi feltételek megteremtését.

Az ütőképes közösségi, nemzeti és ipari kutatási és fejlesztési programok mellett egy európai kutatási és fejlesztési belső piacra van szükség ahhoz, hogy az Európai Közösségben rejlő és kiépi-tendő potenciált jobban kiaknázhassuk és felszabadíthassuk. Ez az Európai Kutatási Térség.

1.2 Ezért az EGSZB örömmel veszi az Európai Bizottságnak az Európai Kutatási Térség erősítésére és továbbbépítésére irányuló szándékát. A megnevezett célok teljes mértékben helyesek és támogatásra érdemesek, mindazonáltal kiegészítésre és egyes esetekben pontosításra vagy helyesbítésre szorulnak.

1.3 Az EGSZB támogatja azt a célt, amely szerint a kutatók számára vonzó európai munkaerőpiacot kell létrehozni, amely emellett lehetővé teszi és jutalmazza a mobilitást. Előtérben állnak a szerződések megfogalmazását, a vonzó bérszintet, az európai szinten átvihető szociális biztonságot/szolgáltatásokat és a családi összetartást érintő kérdések. Ezen a téren mindenképp előtérben kell állítani a tagállamokban tapasztalható igen nagy hiányosságokat! Ezért az EGSZB különösen a tagállamokhoz és az egyes szociális partnerekhez fordul a kéréssel, hogy szüntessék meg az ilyen hiányosságokat, és főként a fiatal kutatóknak is vonzó, a

kiemelkedően tehetséges diplomások egyéb karrierlehetőségeivel versenyezni tudó szakmai lehetőségeket kínálnak. Így egyre több fiatal lesz hajlandó arra, hogy energiáját és idejét egy megfelelő, nagyon igényes és szelektív tanulmányba fektesse, és ezáltal hozzájáruljon a jól képzett tudományos-technológiai szakemberek és diplomások fenyegető hiányának megszüntetéséhez Európában.

1.4 Az EGSZB támogatja az Európai Tanács által meghatározott barcelonai célt. Az eddigi döntések alapján a Közösség azonban csak mintegy 2 %-os arányban (tehát mindössze ötvened részben!) járulna hozzá a barcelonai célkitűzés értelmében összességében előirányzott kutatási és fejlesztési beruházásokhoz. Ennél fogva a barcelonai cél elérésére irányuló messze-menően legkomolyabb politikai kötelezettség a tagállamokat, a gazdasági kötelezettség pedig az ipart terheli. EGSZB ezért mindenekelőtt a Tanácshoz, az Európai Parlamenthez és a tagállamokhoz fordul ajánlásaival, arra kérve őket, hogy a maguk részéről tegyenek meg minden lépést annak érdekében, hogy az európai kutatás és fejlesztés újból a világ élvonalába kerüljön, és hozzájáruljon az ehhez szükséges intézkedésekhez.

1.5 Az EGSZB megismétli ajánlását, amely szerint az Európai Közösségnek az összességében előirányzott K+F-ráfordításokhoz nyújtott hozzájárulása legalább 3 %-ra növekedjen annak érdekében, hogy ezáltal növekedjen a közösségi kutatástámogatás ösztönző hatása a szükséges tagállami és ipari kutatási beruházásokra; emellett a strukturális alapok eszközeinek egy része a

K+F területét érintő infrastrukturális intézkedésekre irányuljon, és bővüljenek az EBB általi támogatás lehetőségei. A sokáig alulértékelt, súlyos éghajlati és energiagondok miatt ez az ajánlás egyre sürgetőbb.

1.6 Az EGSZB támogatja a világszínvonalú tudományos-technológiai kutatási infrastruktúrák létrehozásának célját, amely infrastruktúrákat azonban ezt követően tartósan és megbízhatóan támogatni is kell. Sikerük és ésszerűségük alapfeltétele a megfelelő tagállami intézetek és egyetemi csoportosulások részvétele, valamint a műszaki projektek esetén az ipar elkötelezett szerepvállalása. Csak egy ilyen hálózat révén jöhet létre összefüggő rendszer és európai többletérték.

1.7 Az EGSZB támogatja azt a célt, amely szerint a kutatóintézeteket mint a kutatás és fejlesztés alapvető központjait – valamint az őket összefogó szervezeteket is – meg kell erősíteni. Ezeknek az intézeteknek a hosszabb távú tervezés megbízható lehetőségére, megfelelő felszereltségre és elegendő döntéshozatali szabadságra van szükségük. Feltétel a nagyobb mértékű saját felelősség a forrásfelhasználásban, az elegendően magas részesedés az alapfinanszírozásban, a projektek összfinanszírozása, az éves költségvetés hordozhatósága, a kutatásban és oktatásban dolgozók haladást bénító, túlzott adminisztrációs terheinek csökkentése, valamint az ösztönzés és a csúcsteljesítmény támogatása további kutatási források versenyfelhívásos elosztása révén.

1.8 Az EGSZB szerint a közös technológiai kezdeményezések és a technológiai platformok alapvető eszközök annak érdekében, hogy a stratégiaileg fontos kutatási területeken technológiai innovációk szülessenek. Az ehhez szükséges – az állami és a magánszektor, valamint a közös kutatási programok közötti – partnerségek esetében is biztosítani kell a kis- és középvállalkozások (kkv-k) megfelelő részvételét. Az Európai Technológiai Intézet (ETI) még létrehozandó tudás- és innovációs közösségeinek az itt gyűjtött tapasztalatokra kell támaszkodniuk. Az ERA-Net és a CORNET projekttel, valamint az EUREKA-klaszterekkel szerzett tapasztalatok szintén értékes hozzájárulást jelenthetnek.

1.9 Az EGSZB támogatja a célt, hogy az Európai Kutatási Térség nyissa meg kapuit a világ felé. Ehhez azonban döntő feltétel saját vonzereje: a feladatot csak akkor tekinthetjük megoldottnak, ha a napjainkban sajnálattal tapasztalt agyelszíváson nemcsak mennyiségi, hanem – a világ leginkább teljesítőképes és sikeres kutatói vonatkozásában – minőségi értelemben is sikerül felülkerekedni. Ehhez azonban minden fontos összetevőnek rendben kell lennie: a színvonalnak, a felszereltségnek, a munkafeltételeknek, a politikai keretfeltételeknek, a kibontakozási lehetőségeknek és a mozgástérnek, a személyes jövedelemnek és a társadalmi elismerésnek.

1.10 Az EGSZB támogatja a *nyílt koordinációs módszert*, amely segítségével a koherencia és az optimális európai kutatási politika megalkotása érdekében értékeli a tagállamok megfelelő

politikáit és stratégiai céljait és átadják tapasztalataikat. Elvetendő ugyanakkor, hogy az általános egységesítés zászlaja alatt az európai kutatást részletekbe menően és a kutatóintézetek vagy cégek munkájába beleavatkozva felülről (*top-down*) koordinálják. Ezért nem szabad azt a benyomást kelteni, hogy az Európai Bizottság az európai kutatás központi irányítására törekszik. Inkább a közösségi keret, a tagállami önállóság, valamint az intézményi és személyes kezdeményezés és alkotóképesség közötti egyensúly a fontos. Csak a módszerek, kiindulópontok és a témaválasztás pluralizmusából születhetnek meg a legjobb eredmények, eljárások és innovációk.

1.11 Az EGSZB ismételten felszólít a bürokrácia leépítésére. Ezért azt javasolja, hogy az Európai Bizottság jövőbeli napirendjére további fontos politikai célként tűzze a *bürokrácia leépítését*. Ez azt jelenti, hogy a tagállamokkal és a kutatóintézetekkel közösen olyan koncepciókat kell kidolgozni, amelyek segítségével egyszerűsíthetők és a feltétlenül szükségesre csökkenthetők az európai, országos, regionális és intézményi szintű jelentési kötelezettségek, kérelmezési, jóváhagyási, értékelési és engedélyezési eljárások. Ugyanis egyelőre még a kiváló teljesítmény támogatásáért folytatott verseny is csak növeli a kutatók bürokratikus terheit. Igen fontos tehát, hogy a leépítés és egyszerűsítés révén összességében vállalható megoldás szülessen. Az egyesek hibás magatartásától való félelem nem vezethet az összes kutató munkájának túlszabályozásához és megbénításához.

1.12 Az EGSZB szükségesnek tartja, hogy a támogató szervezetekben, különösen az Európai Bizottságban tudományos területen bizonyítottan kiváló szakértő tisztviselők működjenek közre, akik igen jól, huzamos ideje és tartósan ismerik az adott szakterületet, annak sajátosságait és specifikus „köröit”. (A rendszeres állásrotáció [*job rotation*] ebben az esetben kontraproduktív!).

1.13 Az EGSZB azt ajánlja, hogy a tudásalapú európai társadalom létrehozása céljából az Európai Kutatási Térség egészüljön ki egy *Európai Tudástérrel*. Ehhez minden polgár részére alapos, széles körű képzés szükséges, amelyet a tudósok és mérnökök részére minőségi szakképzéssel kell kiegészíteni. Ehhez kapcsolódik a megfelelő „tudásmenedzsment” is. A kutatás és fejlesztés az új tudást a már meglévő tudásra alapozva építi.

1.14 Az EGSZB világos és egyértelmű szabályozás kialakítását ajánlja a közösségi K+F-támogatási és –koordinációs eszközökre vonatkozóan, beleértve a Bizottság számára rendelkezésre álló összes K+F-célú támogatási és koordinációs eszköz és típus összefoglaló kimutatását. A kimutatásból annak is ki kell derülnie, hogy az egyre szaporodó lehetőségek céljukat tekintve még mindig elegendően világosak-e, elkülöníthetők-e egymástól, és vajon továbbra is áttekinthetőek és kezelhetőek mind a lehetséges felhasználók, mind az Európai Bizottság tisztviselői számára – vagy netán átrendezésre szorulnak.

1.15 A zöld könyvben említett témák közül számosat több oldalról kell megvizsgálni. Ennek és további szempontoknak a vonatkozásában az EGSZB utal véleménye teljes szövegére.

2. Az Európai Bizottság közleménye

2.1 Az európai bizottsági közlemény háttérében a jelenleg érvényben lévő hetedik kutatási és fejlesztési (K+F) keretprogram, az ehhez kiválasztott kutatási témák (úgynevezett egyedi programok), a rendelkezésre álló eszközök, valamint a részvételi szabályok már lezajlott vitája és elfogadása áll. Ennél fogva jelenlegi közleményében az Európai Bizottság már nem a kutatási tartalmakra, hanem kizárólag az Európai Kutatási Térség stratégiájának céljaira összpontosít.

2.2 Ennek érdekében rövid történelmi áttekintés után összefoglalja, majd a jelenlegi helyzet ismeretében megvitatta, felülvizsgálja és az új körülményekhez igazítja az Európai Kutatási Térség feladatait és céljait. A közlemény kiindulópontja az európai kutatás és fejlesztés jelentősége a lisszaboni stratégia szempontjából, valamint versenyképességének kérdése a globális környezetben.

2.3 Különleges feladatként és célként a következő pontokat emeli ki:

- **a kompetens kutatók mobilitásának fokozása** az intézmények, szakterületek, ágazatok és országok között,
- **világszínvonalú kutatási infrastruktúra**, amely – különösen az elektronikus kommunikációs infrastruktúra új generációinak köszönhetően – integrált, hálózatba szerveződik és hozzáférhető Európa és a világ kutatócsoportjai számára,
- **kiváló kutatóintézmények**, amelyek eredményes állami-magán együttműködés és partnerségek részesei, és a „kutatási és innovációs klaszterek” – ideértve a „virtuális kutatási közösségeket” is – magját alkotják, elsősorban interdiszciplináris területekre szakosodnak és az emberi és a pénzügyi erőforrások kritikus tömegét vonzzák magukhoz,
- **eredményes tudásmegosztás** különösen a közfinanszírozású kutatás és az ipar között, valamint a nyilvánossággal általában,
- **megfelelően koordinált kutatási programok és prioritások** nemzeti, regionális és európai szinten,
- az Európai Kutatási Térség **megnyitása a világ felé**.

2.4 A dokumentum összefoglalja az eddig elért eredményeket, és ezekre alapozza az EKT konszolidációjára és továbbépítésére irányuló, jövőbe mutató intézkedéseket. A mostani uniós kutatási keretprogramot az Európai Bizottság kifejezetten

ezen intézkedések támogatására dolgozta ki. A keretprogram költségvetése lényegesen nagyobb lett, bár nem akkora, amekkorát az Európai Bizottság eredetileg javasolt (és az EGSZB ajánlott). A hetedik keretprogrammal (2007–2013) összefüggésben indított új kezdeményezések, így az Európai Kutatási Tanács, hatást gyakorolhatnak az európai kutatás összképére. A jövőben létrehozandó Európai Technológiai Intézet szintén hozzájárulhat a világszínvonalú „tudás- és innovációs közösségek” megteremtéséhez.

2.5 Az Európai Bizottság egyben rámutat, hogy – nézete szerint – melyek a felszámolandó gyenge pontok. Hogy néhányat említsünk (rövidítve):

- a kutatók karrierlehetőségei még mindig behatároltak,
- a vállalkozások számára gyakran okoz nehézséget a kutatóintézetekkel való együttműködés,
- a nemzeti és a regionális kutatásfinanszírozás jobbra továbbra is koordináció híján van,
- a nemzeti szintű reformokból gyakran hiányzik az európai perspektíva és a koherencia.

2.6 A zöld könyv további elemeire az EGSZB alábbi megjegyzéseiben tér ki.

2.7 Annak érdekében, hogy a zöld könyv alapján széles körű vitát ösztönözzön, az Európai Bizottság a dokumentumban 35 konkrét kérdést fogalmazott meg. Az Európai Parlamenttől, a Tanácstól, az EGSZB-től, a Régiók Bizottságától, a tagállamoktól, valamint a kutatóktól és kutatóintézetektől várt válaszokat előreláthatólag 2008-ban építi bele az intézkedésvajaslakba. Számos kérdést közvetve megválaszolunk a 3. fejezetben. Néhány speciális kérdésben a 4. fejezetben foglalunk állást.

3. Általános megjegyzések

3.1 **A tudományos kiválóság jelentősége.** Az EGSZB több alkalommal ⁽¹⁾ utalt arra, hogy a tudományos és műszaki csúcsteljesítmény, valamint annak versenyképes gazdasági erőként történő alkalmazása döntő feltétele annak, hogy ne veszélyeztessük az európai szociális modellt és jövőnk a globális környezetben.

Ezért halaszthatatlan az európai kutatás és fejlesztés érdekében tett eddigi intézkedések megerősítése, az ehhez szükséges politikai prioritások megállapítása, valamint a szükséges keretfeltételek javítása és a pénzügyi feltételek megteremtése. Fontos a versenyelv alkalmazása a kiválóság kritériuma alapján. A szükséges állami támogatások szabályairól az EGSZB már több ízben kifejtette álláspontját ⁽²⁾.

⁽¹⁾ HL C 256., 2007.10.27.

HL C 325., 2006.12.30., 16. o.

⁽²⁾ HL C 325., 2006.12.30., 16. o.

3.2 Európai kutatási és fejlesztési belső piac. Az ütöképes közösségi, nemzeti és ipari kutatási és fejlesztési programok mellett európai kutatási és fejlesztési belső piacra van szükség ahhoz, hogy az Európai Közösségben rejlő és kiépítendő potenciált jobban kiaknázhassuk és felszabadíthassuk. **Ez az Európai Kutatási Térség.**

3.3 Elvi támogatás. Ezért az EGSZB örömmel veszi az európai bizottsági zöld könyvben nyilvánított szándékot, amely az Európai Kutatási Térségnek egy összességében előre-mutató fejlődés folytatásaként tekintendő konszolidálására, erősítésére és továbbépítésére irányul. A szándékban az EGSZB korábbi ajánlásainak fontos elemeit is viszontlátja ⁽³⁾. Az Európai Bizottság által megnevezett célok helyesek, a kapcsolódó javaslatokat pedig messzemenően alkalmasnak és támogatásra érdemesnek tartjuk, mindazonáltal kiegészítésre és egyes esetekben pontosításra vagy helyesbítésre szorulnak.

3.4 Kiindulási helyzet

3.4.1 A „tudományos közösség”. Több mint ötven évvel ezelőtt alakult meg az Európai Atommagkutató Központ (CERN) ⁽⁴⁾. A nemzetközi „tudományos közösség”, azaz a nemzetközi viszonylatban vezető tudósok ⁽⁵⁾ által szervezett önálló kezdeményezés megszerezte az Európában mértékadó politikusok szükséges támogatását. Ezzel Európában olyan csúcsmínőségű kísérleti berendezés jött létre, amely meghaladta volna az egyes országok egyéni finanszírozási és alkalmazási lehetőségeit, illetve készségét. Hasonló okokból alakult meg később számos más országokon átívelő európai szervezet ⁽⁶⁾, például az ECMWF, EMBO ESRF, ESO, ESA és az ILL.

3.4.2 Az Európai Közösség. Az Európai Atomenergia-közösséget létrehozó, 1957. március 25-én Rómában aláírt szerződés (EAK-, illetve Euratom-Szerződés) az Európai Közösséget létrehozó három szerződés egyike. Ez jelentette egyben a Közösség kutatás és fejlesztés iránti elkötelezettségének a kezdetét ⁽⁷⁾. 1986-ban az első kutatási és fejlesztési keret-program hatályba lépése alapozta meg az Euratom célkitűzéseinek túlmutató, általános közösségi kutatási politikát. Az *Európai Kutatási Térséghez* vezető, a lisszaboni stratégia megfogalmazásával összhangban álló, 2000. évi határozattal az európai politika megerősítette abbéli szándékát, hogy létrehozza az európai kutatás formális keretét. Ez egyben törekvés arra, hogy az *Európai Kutatási Térség* szimbolikus jelentőségű fogalom

⁽³⁾ HL C 110., 2004.4.30., 3. o.
HL C 110., 2004.4.30., 98. o.
HL C 157., 2005.6.28.
HL C 65., 2006.3.17.
HL C 185., 2006.8.8.
HL C 309., 2006.12.16.
HL C 325., 2006.12.30.

⁽⁴⁾ CERN: Centre Européen pour la Recherche Nucléaire. Mivel ez a név a CERN tevékenységére nézve félrevezető, napjainkban az „Európai Részecskefizikai Laboratórium” (*European Laboratory for Particle Physics, Laboratoire européen pour la physique des particules*) elnevezés használatos, amely jobban tükrözi a szervezet jelenlegi munkáját.

⁽⁵⁾ Az EGSZB a „tudós” és a „mérnök” kifejezéssel egyaránt utal férfiakra és nőkre. Ezzel az elvvel erősíti meg többszörös elkötelezettségét a nemek közötti teljes egyenlőség iránt – a kutatásban és fejlesztésben is. Lásd a 3.16.2. pontot is.

⁽⁶⁾ ILL: Institut Laue-Langevin
ECMWF: European Centre for Medium-Range Weather Forecasts
ESRF: European Synchrotron Radiation Facility
ESO: European Southern Observatory
EMBO: European Molecular Biology Organization
ESA: European Space Agency
Lásd még: <http://www.euroforum.org>.

⁽⁷⁾ Lásd a CORDIS focus Newsletter 279. számát (2007. június), amely részletesebben foglalkozik ezzel a kérdéssel.

váljon, amelynek alapgondolata és célkitűzése a lisszaboni stratégiához igazodik.

3.4.3 A barcelonai cél. Ismételten hangsúlyozzuk, hogy az EGSZB támogatja a barcelonai célt, amelyet az Európai Tanács a lisszaboni stratégia nyomában öt évvel ezelőtt határozott meg. A cél arra vonatkozik, hogy a K+F-re fordított összkiadást az EU-ban úgy kell növelni, hogy 2010-re elérje a GDP közel 3 %-át. A szükséges beruházások kétharmadát a magánszektorra kell finanszírozni. Az eddigi döntések alapján a Közösség azonban csak mintegy 2 %-os arányban (tehát mindössze ötvened részben!) járulna hozzá a barcelonai célkitűzés értelmében összességében előirányzott kutatási és fejlesztési beruházásokhoz.

3.5 A tagállamok politikai kötelezettsége. Ennélfogva a barcelonai cél elérésére irányuló messzemenően legkomolyabb politikai kötelezettség a tagállamokat, a gazdasági kötelezettség pedig az ipart és a magángazdaságot terheli. Alábbi ajánlásaival és felhívásaival az EGSZB ezért mindenekelőtt a Tanácshoz, az Európai Parlamenthez és a tagállamokhoz fordul, arra kérve őket, hogy a maguk részéről tegyék meg a halaszthatatlan lépéseket és támogassák a zöld könyvben megfogalmazott célokat annak érdekében, hogy az európai kutatás és fejlesztés újból a világ élvonalába kerüljön – első lépésként a barcelonai cél elérésével –, és minden egyéb ehhez szükséges intézkedést hozzanak meg.

3.6 A közösségi kutatástámogatás fellendítő hatásának jobb kihasználása. Igen jelentős azonban a közösségi kutatástámogatás is, hiszen nemcsak integráló és koordináló erőként hat, hanem mindenekelőtt lendületet is ad a tagállamok és az ipar kutatási beruházásainak. Ezért egyértelműen meg kell erősíteni e fellendítő hatást, hogy mégre adott legyen a tagállamok és az ipar részéről szükséges teljes mértékű hozzájárulás az eddig el nem ért barcelonai célhoz. Európának tudatosítania kell és újjá kell élesztenie kutatási és innovációs térségként korábban betöltött hagyományosan vezető szerepét.

3.6.1 A közösségi hozzájárulás növelése. Ebben a témában az EGSZB megállapította ⁽⁸⁾, hogy a jelenleg meghatározott közösségi K+F-költségvetés nem elegendő az említett fellendítő hatás kihasználására. Ezért az EGSZB ismételten és nyomatékosan ajánlja, hogy az Európai Kutatási Térségben összességében előirányzott K+F-ráfordításokhoz nyújtott közösségi hozzájárulást a jelenlegi egyértelműen 2 % alatti értékről a

⁽⁸⁾ HL C 325., 2006.12.30.

költségvetés küszöbön álló – 2008. évi – felülvizsgálatok legalább 3 %-ra növeljék, emellett a strukturális alapok eszközeinek jelentős részét a K+F területét érintő infrastrukturális intézkedésekre (*) irányítsák (10), és erőteljesen bővítsék az EBB általi támogatás lehetőségeit.

3.6.2 A politikai döntés sürgőssége. Az európai kutatásnak és kutatásfinanszírozásnak a nemzetközi versenytársakkal összevetett jelenlegi helyzetéről nemrégiben közreadott európai bizottsági elemzés (11) igazolja, hogy az EGSZB iménti ajánlását rendkívül sürgősen politikai döntésre kell váltani. Az igen komoly és sokáig alábecsült energia- és éghajlati gondok csak tovább nehezítik a helyzetet.

3.7 Kritikus tömeg, az erőforrások és a szakértelem összefogása, európai többletérték. A Közösség részéről elsősorban azokat a tudományos és technológiai haladás szempontjából nagy jelentőségű kutatási feladatokat és projekteket kellene elindítani és támogatni, amelyek túllépnek az egyes tagállamok és gazdasági erejük készségén vagy lehetőségein, illetve amelyek a közösségi eljárás és az egész Európát összefogó hálózat révén számottevően nagyobb hatást fejtenek ki. Ezáltal a tagállami erőfeszítésekhez képest jelentős többletértéket eredményeznek.

3.8 Infrastruktúrák és kiváló kutatóintézmények. A költséges infrastrukturális intézkedések és a nagy berendezések számos különösen fontos kutatási területen az alapvetően új felismerések és a technológiai haladás tárgyi feltételei, amelyek (a versenyt megelőző szakaszban) a tökéletesítés és az innováció újszerű lehetőségeit nyitják meg a technológiai fejlődés előtt. Ezért az EGSZB kimagasló jelentőséget tulajdonít a zöld könyvben említett, a világszínvonalú kutatási infrastruktúra kialakítására irányuló célnak. Ezek a csúcskutatás alapjának és katalizátorának tekinthetők. Hatásosan vonzzák a világ élvonalához tartozó tudósokat és mérnököket, és ezáltal kitűnően szolgálják azt a szintén támogatásra érdemes, fontos célt is, hogy olyan kiváló kutatóintézmények létesüljenek, amelyek tekintélyt szereznek az Európai Kutatás és az Európai Kutatási Térség névnek.

3.8.1 ESFRI (12)-jegyzék. Az EGSZB ennek megfelelően üdvözli a tagállamok és az Európai Bizottság részvételével készített, a Tanács (13) által elismert és támogatott ESFRI-jegyzéket. Felhívja ugyanakkor a figyelmet, hogy a tagállamok elsődleges elkötelezettsége mellett a jövőben az Európai Bizottság fokozott, megbízható és tartós elkötelezettségére is szükség lesz. Ezen a területen ugyanis különösen megmutatkozik a kimagasló tudományos-technológiai úttörő teljesítményekre irányuló politikai akarat. Ennek megfelelően az EGSZB nyomatékosan támogatja a menetrend következetes betartását, valamint a Közösség mértékadó pénzügyi részvételét a szóban forgó létesítmények

(*) Ennek vonatkozásában az EGSZB üdvözli az Európai Kutatási Tanácsadó Bizottság (EURAB) hasonló kérését. Lásd: http://ec.europa.eu/research/eurab/index_en.html.

(10) Az EGSZB ezen a helyen is nyomatékosan kéri a tagállamokat, hogy hozzák meg a megfelelő politikai döntéseket.

(11) Európai Bizottság: *Key Figures 2007 On Science, Technology and Innovation, Towards a European knowledge area*, 2007. június 11.

(12) ESFRI: Kutatási Infrastruktúrák Európai Stratégiai Fóruma (*European Strategy Forum on Research Infrastructures*); <http://cordis.europa.eu/esfri/>.

(13) Versenyképességi Tanács (belső piac, ipar és kutatás), 2007. május 21–22.

építésében és hosszú távú üzemeltetésében. Hangsúlyozza a szerződések megfelelő kialakításának jelentőségét annak érdekében, hogy a létesítmények az Európai Kutatási Térség bármely részéről érkező partnerek vagy felhasználók számára nyitva álljanak és vonzóak legyenek. Támogatja továbbá az Európán kívüli partnerségek vagy részvételi lehetőségek (14) érdekében tett erőfeszítéseket is.

3.8.2 Folyamatos támogatás. Éppen a magas beruházási költségek miatt hosszú távra tervezett nagy projektek esetében különösen fontos, hogy támogatásuk megbízhatóan folyamatos legyen egészen addig, amíg el nem érik célkitűzésüket, és megfelelnek a tudományos kiválóság kritériumának. A finanszírozás erős ingadozása, bizonytalansága, mi több: akadozása ezen a területen nemcsak értékes beruházások és tudományos-technológiai fejlesztési erőfeszítések elpazarolásához vezet, hanem tönkreteszi a kiépített hálózatokat, és aláássa a nemzetközi együttműködést, valamint a jövőbeli ígéretekbe vetett bizalmat, kárt okozva a tudósok és mérnökök európai munkaerőpiacán is.

3.8.3 Az egyetemek és intézmények bevonása. Az infrastrukturális projektekbe és a csúcskutatás alapjainak szükséges bővítésébe történő jelentős beruházások sikerének alapfeltétele a tagállamokban székelő megfelelő egyetemi csoportosulások, intézmények és kutatói szervezetek felelős részvétele az adott kísérleti berendezések fejlesztésében és alkalmazásában: csak egy ilyen hálózat révén jöhet létre összefüggő rendszer és európai többletérték. Ezért szükség van e hálózat megfelelő támogatására és az Együttműködés, valamint az Ötletek egyedi programok kellő ellátására is. Mindenekelőtt az utazások, a kutatási helyszínen való tartózkodás, valamint a kommunikációs rendszerek és a segédeszközök számára elegendő eszközt kell biztosítani. Az EGSZB emellett itt is felhívja a figyelmet a mobilitás támogatásának jelentőségére.

3.8.4 Akadálytalan mobilitás. Az EGSZB támogatja a célt, amely szerint az Európai Kutatási Térségen belül akadálytalan mobilitást kell biztosítani a tagállamok között, szervezetek között, valamint a magán- és a közszféra között. A mobilitás nemcsak a szakmai kibontakozást, az ismeretek és szakmai tapasztalatok megosztását szolgálja, hanem általában véve szélesíti a látókört, erősíti az ítélőképességet és fejleszti a kulturális megértést. Ezért ki kell küszöbölni minden olyan hiányosságot és hibás intézkedést, amelyek még akadályozzák a korlátlan mobilitást. Az országok közötti akadályok és a megszerzett szociális jogosultságok nem megfelelő elismerése/hordozhatósága mellett ilyenek pl. a lakás- vagy ingatlancserével járó családi költözések adóügyi hátrányai/terhei is.

(14) Például az ITER-projekt esetében.

3.8.5 **A helyzet az új tagállamokban.** Ugyanakkor ügyelni kell arra, és ösztönzőket kell kidolgozni annak érdekében, hogy az új tagállamokból származó kutatók megkívánt európai mobilitása ne vezessen egy hosszú távú európai „agyelszíváshoz”. Az EGSZB már egy korábbi véleményében is rámutatott arra, hogy a vonzó kutatási intézmények létesítése az új tagállamokban ez okból is nagy jelentőséggel bír.

3.9 **Az Európai Kutatási Térség megbecsülése.** Sikeres és hatékony nemzetközi együttműködés esetében – különösen a nagy európai közösségi projektek keretében – a résztvevők körében kialakul az összetartozás érzése, ami az Európai Kutatási Térség megbecsülésének és Európa jelképének javára válik.

3.10 **Önszerveződés és szakmai konferenciák.** A CERN példája, de a fúziós energiára irányuló európai kutatási létesítmények fejlesztése is mutatja egyfelől, hogy a „tudományos közösség” akar és képes is saját kezdeményezésre partnereket keresni és találni a nemzetközi együttműködéshez, másfelől hogy meg lehet nyerni harmadik országok kormányait a nemzetközi finanszírozás számára. Ennek szükséges feltétele, hogy a különösen fontos tudományos-technológiai témákkal foglalkozó szakmai konferenciák európai megrendezéséhez, valamint mindenekelőtt a fiatal európai tudósok nemzetközi konferenciákon való részvételéhez is álljon rendelkezésre eszköz.

3.10.1 **Tudományos-technológiai társaságok – civil társadalmi szervezetek.** A szakmai konferenciák jelentik az eredmények feldolgozásának és értékelésének, a tudás- és eszmecserének, az együttműködés kiépítésének, valamint az új és javított koncepciók kidolgozásának lényeges fórumát. Ilyen konferenciákat általában az adott tudományos-technológiai szakmai társaságok⁽¹⁵⁾, vagyis tipikus civil társadalmi szervezetek szerveznek. Az EGSZB ezért azt ajánlja, hogy teljesítményüket jobban vegyük figyelembe és ismerjük el, valamint nagyobb mértékben használjuk ki és támogassuk a tudás terjesztése, az eredmények értékelése és a kutatás koordinálása érdekében végzett tevékenységeiket.

3.11 **Keretprogramok.** Az EGSZB véleménye szerint a közösségi K+F-keretprogram az Európai Atomenergia-közösség keretprogramjával együtt lényeges közösségi eszköz az Európai Kutatási Térség megvalósításához.

A *Kutatási infrastruktúrák* és az *Ötletek* egyedi programok mellett az összehangolt együttműködést (lásd a 3.13. pontot) jelentősen ösztönzik különösen az *Együttműködés* és az *Emberek* egyedi programok, valamint az ezekhez kapcsolódó támogató

intézkedések is. Szakszerű végrehajtásuk ezért lényeges eleme az országokat átfogó, szinergiákat létrehozó identitásalakításnak az *európai kutatást* és az *Európai Kutatási Térséget* illetően.

3.11.1 **Alapkutatás és alkalmazás.** Kiemelendő az alapkutatás egyértelmű bevonása, és döntő jelentőségének elismerése a haladás és innováció szempontjából. Ebből következik az is, hogy kiegyensúlyozott viszony szükséges egyrészt az alapkutatás, másrészt az alkalmazott, valamint a termék- és a folyamatorientált kutatás tervezett támogatása között. Mint már többször is hangsúlyoztuk⁽¹⁶⁾, e két terület közt nincsenek éles határvonalak, hanem kölcsönhatásban állnak egymással; feltételezik egymást.

3.11.2 **Közös technológiai kezdeményezések, technológiai platformok és az ETI.** Az EGSZB hangsúlyozza a közös technológiai kezdeményezések és a technológiai platformok különleges szerepét. Céljuk, hogy stratégiai kutatási területeken partnerségeket hozzanak létre az állami és a magánszektor között, és közös kutatási programokat valósítsanak meg. Az EGSZB azt ajánlja, hogy az Európai Technológiai Intézet (ETI) még létrehozandó **tudás- és innovációs közösségei** (*Knowledge and Innovation Communities, KICs*) az itt gyűjtött tapasztalatokra támaszkodjanak. Értékes hozzájárulást jelenthetnek az ERA-Net projektekkkel, valamint az EUREKA-klaszterekkel szerzett tapasztalatok is.

3.11.3 **Kkv-k.** A magán- és az állami szféra közötti partnerségek, de az ipari partnerségek esetében is különösen fontos szerepet játszik a kis- és középvállalkozások (kkv-k) megfelelő bevonása. Az EGSZB üdvözli, hogy az Európai Bizottság ezen a téren külön erőfeszítéseket tett, illetve a jövőben is kész erre. Ezenkívül az ERA-NET keretében indított CORNET projekt⁽¹⁷⁾ (Collective Research Networking) is hozzájárulhat ehhez.

3.11.4 **Az információk titokban tartása.** Az új ismeretekkel kapcsolatos információk szabad átadása a modern gazdaság egyik sikertényezője volt és jelenleg is az (ld. 4.4.2. **Open Access**). Problematikus korlátozása azonban a szellemi tulajdon szempontjai mellett különösen ahhoz a kérdéshez is kapcsolódik, hogy egy újszerű/innovatív technológia mely fejlettségi szintjétől akadályozzák az információk – a piactudományi verseny miatt szükséges⁽¹⁸⁾ – titokban tartásának kérdései az ipari partnerekkel és köztük történő, szükséges együttműködést és az ismeretek megosztását. Az EGSZB e fontos kérdés alapos vizsgálatát ajánlja, mivel ettől függ a különösen az állami és a magánszektor közötti együttműködés sikere.

⁽¹⁵⁾ Pl. European Physical Society, Nemzeti Mérnökszervezetek Európai Szövetsége/European Federation of National Engineering Associations, European Federation of Chemical Engineering, az európai akadémia (IASAC, ALEA, IAP) stb. Legtöbbjük részt vesz átfogó szervezetekben is, pl. Initiative for Science in Europe (ise).

⁽¹⁶⁾ HL C 325., 2006.12.30., 4.6. pont.

⁽¹⁷⁾ Ld. <http://www.cornet-era.net>; valamint a CORDIS focus tematikus melléklete, 24. szám, 2007. június.

⁽¹⁸⁾ És – amíg nincs biztosítva türelmi idő a szabadalmi jogban – az esetleges későbbi szabadalmi igények elvesztésének elkerülése érdekében.

3.12 A kutatóintézetek erősítése. Az EGSZB támogatja azt a különösen fontos célt, amely szerint a kutatóintézeteket mint a kutatás és fejlesztés kezdeményezőit és központjait – valamint az őket összefogó szervezeteket is – meg kell erősíteni. Ezekben az intézményekben zajlik a kutatás, a tervezés és az összehangolás, és az ott kialakuló munkaléggör, mozgástér és kutatási stílus határozza meg az adott kutatóintézet vagy kutatói szervezet hírért és sikerét. Az ilyen kutatóintézeteknek és szervezeteknek ezért hosszabb távú, megbízható tervezési lehetősége, elegendő felszereltségre és megfelelő döntéshozatali szabadságra van szükségük. Feltétel tehát a nagyobb mértékű saját felelősség a pénzügyi források felhasználásában, a megbízható, elegendően magas (általában legalább 75–80 %-os) relatív részesedés az intézményi alapfinanszírozásban, a projektek összfinanszírozása, az éves költségvetés hordozhatósága, a kutatók túlzott adminisztrációs terheinek csökkentése, valamint az ösztönzés és a csúcsteljesítmény támogatása elegendően hosszú távra szabott, járulékos kutatási források versenyfelhívásos és sikereik szerinti elosztása révén.

3.13 Nyílt koordináció. A tagállami kutatási politikák és stratégiai célok értékeléséhez és kölcsönös nyílt koordinációjához lényeges lendületet adhatnak az Európai Bizottság kutatáspolitikai kezdeményezéseivel kötődő európai szintű, bevált döntéshozatali folyamatok, valamint az ezeket előkészítő tanácsadás. Az EGSZB szerint lényegesek és ésszerűek az ezeken túlmenő, a tagállamokkal és régiókkal, valamint köztük való egyeztetést és koordinációt szolgáló intézkedések a specifikus súlypontok meghatározása és az infrastruktúrával kapcsolatos projektek tárgyában, ezáltal nagyobb koherencia és optimális európai kutatási politika érhető el. Ezért ésszerű a koordináció a nagyszabású projektekre és infrastrukturális létesítményekre irányuló európai államközi kutatási szervezetek létrehozásakor is (lásd a 3.8. pontot¹⁹⁾). Az Európai Bizottság általi koordináció ráadásul a hetedik keretprogram támogatóintézkedéseiből indul ki (lásd a 3.11. pontot).

3.14 A túlzott mértékű koordináció elkerülése. Ezzel szemben mindenesetre elutasítandó az öncélú vagy az általános egységesítést szolgáló, felülről történő (top-down) koordináció az európai kutatás egészére és az egyes kutatói szervezetekre vagy cégekre vonatkozóan. Ez ugyanis – pl. a kettős kutatások¹⁹⁾ és a szétzúrt egység elkerülésének kifejezett szándékával – korlátozná a kutatási koncepciók és módszerek szükséges pluralitását (ld. különösen a 4.7.1. pontot), valamint a kutatók, az intézmények és főként az érintett ipar elutasító hozzáállásához vezetne.

¹⁹⁾ Az EGSZB már a „Tudomány, társadalom és polgárok” témájában kidolgozott, CES 724/2001. sz. véleményének 4.7.5. pontjában utalt arra, hogy a reprodukálhatóság szükséges igazolása miatt a gyakran kettős kutatásnak tekintett párhuzamosság vagy a kísérletek más kutatócsoportok általi – általában módosított technikával vagy eljárással – történő megismétlése nélkülözhetetlen eleme a tudományos módszertannak és haladásnak. Csak így küszöbölhetők ki a hibák, tévedések vagy éppen a hamisítások.

Semmiképpen nem szabad azt a benyomást kelteni, hogy az Európai Bizottság az európai kutatás központi irányítására törekszik; különben ez is erősítené a tagállamokban polgárok egyébként is létező, a túl nagy brüsszeli központosítás miatti aggodalmát²⁰⁾. Sokkal inkább a közösségi keret, a tagállami önállóság és döntésképeség, valamint az intézményi és személyes kezdeményezés és alkotóképesség közötti egyensúly a fontos.

3.14.1 A módszerek, kiindulópontok és a témaválasztás pluralizmusa. Csak a módszerek, kiindulópontok és a témaválasztás pluralizmusából születhetnek meg a legjobb eredmények, eljárások és innovációk. A pluralizmus nem pazarlás, hanem az optimalizáláshoz és a fejlődéshez szükséges eszköz az új ismeretek és képességek keresése során. Az EGSZB azt ajánlja, hogy ebben a fontos, az elhatárolást illető kérdésben mindenekelőtt az Európai Kutatási Tanács véleményét kérjék ki.

3.15 További cél: a bürokrácia leépítése. Mindezek ellenére az EGSZB az eddigi figyelmeztetéseket ismételve azt ajánlja, hogy az Európai Bizottság további fontos politikai célként tűzze az Európai Kutatási Térség jövőbeli politikai napirendjére a bürokrácia leépítését. A tagállamokkal és a kutatóintézetekkel közösen olyan koncepciókat kell kidolgozni, amelyek segítségével egyszerűsíthetők, adott esetben összevonhatók és a feltétlenül szükségesre csökkenthetők az európai, országos, regionális és intézményi szintű jelentési kötelezettségek, kérelmezési, jóváhagyási, értékelési és engedélyezési eljárások stb. Egyelőre még a kiválóságért, a támogatásért stb. folytatott, az EGSZB által is ösztönözött verseny is növeli a kutatók által adminisztratív és jóváhagyási eljárásokra fordítandó erőfeszítéseket; igen fontos tehát, hogy a folyamatok leépítése és egyszerűsítése révén vállalható megoldás szülessen. Az EGSZB már utalt²¹⁾ arra, hogy az egyesek által elkövetett hibáktól vagy nem megfelelő viselkedéstől való félelem nem vezethet túlszabályozáshoz vagy mindenki akadályozásához. Ugyanez érvényes a támogató szervezetek és a kutatók munkamódjára is.

3.16 Vonzó munkaerőpiac és jobb szakmai esélyek. Az EGSZB támogatja azt a fontos célt, amely szerint vonzó munkaerőpiacot kell létrehozni a kutatók számára. Ehhez olyan módon kell kialakítani és javítani a szerződéses megfogalmazását, a bérszintet, a szociális biztonságot/szolgáltatásokat és a családi összetartás támogatását, hogy a kutatók pl. alulfizettség, a szerződésről folytatott elhúzó tárgyalások és a túl bizonytalan szakmai fejlődési lehetőségek miatt ne érezzék magukat kizsákmányolva és ne jussanak arra a következtetésre, hogy az igényes és szelektív képzésbe tett beruházásaik Európában nem vezetnek kifizető, sikeres szakmai karrierhez.

²⁰⁾ Lüder Gerken és Roman Herzog, EUROPE'S WORLD, 2007. nyári szám.

²¹⁾ HLC 256., 2007.10.27.

3.16.1 Hiányosságok a tagállamokban. Ezzel kapcsolatban elsősorban a tagállamokban vannak igen nagy hiányosságok, és továbbra is megfigyelhetők kedvezőtlen fejlemények ⁽²³⁾. Ezért az EGSZB e helyen különösen a tagállamokhoz és az egyes szociális partnerekhez fordul azzal a kéréssel, hogy szüntessék meg az ilyen hiányosságokat, és főként a fiatal tudósoknak is vonzó, előlépésre lehetőséget adó, a kiemelkedően tehetséges diplomások egyéb szakmai lehetőségeivel versenyezni tudó szakmai lehetőségeket kínáljanak. Csak így lesz újra több tehetséges fiatal hajlandó arra, hogy energiáját és idejét egy megfelelő, igényes és szelektív tanulmányba fektesse, és ezáltal hozzájáruljon a tudományos-technológiai szakemberek – és a megfelelő végzős felsőoktatási hallgatók – hiányának megszüntetéséhez Európában.

3.16.2 A nemek közötti egyenlőség. Az EGSZB hangsúlyozza az esélyegyenlőség és az egyenlő bánásmód iránti elkötelezettségét. A legtehetségesebbekre van szükség, nemtől függetlenül – ami számít, az a tudás és a teljesítmény. (A „tudós”, a „kutató” és a „mérnök” szavakon itt férfiakat és nőket egyaránt értünk.)

3.16.3 Mobilitás intézmények, szakirányok, ágazatok és országok között. Az EGSZB szintén támogatja a zöld könyvben megfogalmazott célt, az intézmények, szakirányok, ágazatok és országok közötti mobilitás javítását. Utal egyfelől az erre vonatkozó fenti ajánlásaira, másfelől korábbi ajánlására a tudomány világa és az ipar közötti személyzeti cserét támogató, vonzó ösztöndíjrendszerrel kapcsolatban („sabbatical”).

3.16.4 Családi összetartás. Az EGSZB már több alkalommal utalt a mobilitás ösztönzésének egy különösen fontos szempontjára, a családok együttmaradásának lehetővé tételére és támogatására. Ez különösen érvényes a házastársak szakmai tevékenységére (pl. „két karrieres családok”), megfelelő iskolák a gyermekeknek, a lakás-, illetve ingatlancsere támogatása (a kiadások, adók kompenzálása) stb.

3.17 Az Európai Kutatási Térség megnyitása a világ felé. A zöld könyv különösen fontos célként nevezi meg az Európai Kutatási Térség megnyitását a világ felé. Az EGSZB ezzel teljes mértékben egyetért. A cél tényleges elérése a liszaboni stratégia sikerének lényeges mércéjét fogja jelenteni.

3.17.1 A vonzóság a döntő kritérium. Ehhez – a lehetséges nyitás formálisabb, sok tekintetben már megvalósult szempontjain túlmenően – mindenképpen az Európai Kutatási Térség vonzósága a döntő kritérium: a csúcsteljesítményt nyújtó nemzetközi kutatók meghívása az első szükséges lépés, a következő annak elérése, hogy elfogadják a meghívást, valamint az Európán kívül dolgozó európai kutatók esetében Európába való későbbi visszatérésük biztosítása.

⁽²³⁾ A német közalkalmazottak új kollektív szerződése például kimondottan mobilitásellenes!

3.17.2 Az „agyelszívás” megszüntetése. Ezt a feladatot csak akkor tekinthetjük megoldottnak, ha a jelenleg nyilvánvalóan sajnálatos „agyelszívás” kérdése nemcsak mennyiségi, hanem minőségi szempontból, vagyis a világszerte legjobb teljesítményt nyújtó és legsikeresebb kutatókat és mérnököket tekintve is megoldódik. Ehhez azonban minden fontos összetevőnek rendben kell lennie: a színvonalnak, a felszereltségnek, a munkafeltételeknek, a megbízható keretfeltételeknek, a kibontakozási lehetőségeknek és a mozgástérnek, a személyes jövedelemnek (beleértve a szociális szolgáltatásokat) és a társadalmi elismerésnek.

3.18 Az első sikerek folytatása. A még fennálló hiányosságok és a még megoldatlan feladatok ellenére az EGSZB elégedetten állapítja meg, hogy az európai kutatási politikának az Európai Kutatási Térség létrehozása érdekében tett eddigi erőfeszítései elérték az első sikereket, és általában véve a helyes irányba mutatnak. Ezért lényeges a megkezdődött fejlődés folytatása a továbbra is gyorsan és erőteljesen növekedő európai K+F-potenciál, annak hálózatba szerveződése és integrációs hatása, valamint piacorientált támogatási politika révén, továbbá különösen a vonzó és megbízható keretfeltételek és szakmai lehetőségek (túlszabályozás és központosítás nélkül!) kialakítása révén. **Az Európai Kutatási Térségnek az egész világra kisuigárgzó fogalomná kell válnia.**

3.19 Európai Tudástérség. Az EGSZB már több ízben hangsúlyozta, hogy az Európai Kutatási Térséget ki kellene egészíteni egy „Európai Tudástérséggel” ⁽²⁴⁾. Ezt lényegében az európai tudásalapú társadalom létrehozásának célja indokolja, amelyhez minden polgár alapos képzése, valamint a kutatók és mérnökök számára minőségi szakképzés szükséges. Itt nagy szerepet játszik az egész életen át tartó, valamint az önképzés útján történő tanulás is. Ebben az elsősorban az Európai Kutatási Térséggel foglalkozó véleményben emellett utalunk a megfelelő „tudásmenedzsment” szükségességére, amelynek biztosítania kell a megszerzett tudás dokumentálását, rendezését, terjesztését, hozzáférhetőségét és megőrzését. A kutatás és fejlesztés az új tudást a már meglévő tudásra alapozva építi.

3.19.1 Tudásmenedzsment és technika. A tudásmenedzsment nagyon fontos emellett a technikai eljárásokkal és biztonságos alkalmazással ⁽²⁴⁾ kapcsolatos tudás esetében az optimális és biztonságos felhasználás lehetővé tételéhez, a kockázatok minimalizálásához és a népesség veszélyeztetésének elkerüléséhez. Az Európai Bizottságnak ennek kapcsán az illetékes nemzetközi szervezetekkel együttműködve a jövőben is meg kell tennie a megfelelő kezdeményezéseket és támogatnia kell a szükséges kutatási programokat.

⁽²³⁾ Ld. különösen a „Beruházások a tudásba és az innovációba” tárgyban kidolgozott véleményt, INT/325 (HL C 256., 2007.10.27.).

⁽²⁴⁾ Ld. pl. NAÜ, Proceedings of the International Conference on Knowledge Management in Nuclear Facilities, 2007. június.

3.19.2 **Tankönyvek és áttekintő művek.** A tudás megőrzése, tisztázása és rendszerezése, valamint különösen a minőségi képzés számára fontos szerepet játszanak a jó tankönyvek, áttekintő jellegű művek és kézikönyvek. Megírásukhoz tapasztalatra, erőfeszítésekre és időre van szükség, valamint mentesíteni kell a szerzőt az egyéb feladatoktól. Az EGSZB azt ajánlja, hogy ez a tevékenység kerüljön be a támogatandó feladatok közé, annál is inkább, mivel ez a fáradságos munka általában nem jelent kereskedelmi nyereséget a szerzőknek.

4. Részletes megjegyzések a zöld könyv kérdéseire

A következőkben a zöld könyvben felvetett 35 kérdés közül néhányat foglalkozunk, amennyiben témájukról nem esett már szó a 3. fejezetben; terjedelmi okokból azonban nem ismétljük meg a legtöbb kérdést, hanem utalunk a zöld könyvre.

4.1 Az 1–3. kérdéshez: **Az Európai Kutatási Térség jövőjének elemei.** Alapfeltétel a kutatással és fejlesztéssel szemben felvilágosult társadalmi környezet, amely észleli és méltatja a kutatás és fejlesztés döntő jelentőségét a jólétre, a versenyképességre, a haladásra és a kultúrára nézve. Fontos a különböző tudományágak közötti elegendő kommunikáció is, főként a természettudomány és a humán tudományok között, beleértve a módszertani alapokban való megegyezés megkísérlését is. Ez előfeltétele annak, hogy minden politikai szinten meg lehessen teremteni a szükséges keretfeltételeket és meghatározni a prioritásokat. Az Európai Bizottság és a tagállamok emellett szimpóziumok és konferenciák révén az eddigieknél is jobban ösztönözhetik a tudományos közösség és az általános civil társadalom közötti tapasztalatcserét, és népszerűsíthetik az Európai Kutatási Térséget; fontos szerep hárul ebben a médiákra is, amelyeknek a súlypontot a tájékoztatásra kell helyezniük, nem a szubjektivitásra. Az EGSZB támogatja az Európai Bizottságot a nyilvános vita és további lépések tárgyában.

4.2 A 8. és 10. kérdéshez: **Doktoranduszok.** Mindez már a teljes értékű egyetemi végzettséggel rendelkező fiatal kutatóknál, mégpedig a doktoranduszoknál elkezdődik. Ők ugyanis nem tanulók vagy hallgatók⁽²⁵⁾, hanem már jelentős teljesítménnyel rendelkeznek a kutatásban és az oktatásban. A saját kutatás és tanítás, csakúgy mint a szakirodalom feldolgozása, a konferenciákon való részvétel, szemináriumok és ún. „nyári egyetemek” a továbbképzés legjobb módját jelentik; az ilyenekben való részvételt ezért lehetővé kell tenni és kifejezetten támogatni kell. Lehetővé kell tenni, ösztönözni és jutalmazni kell a saját kezdeményezéseket és az önállóságot, ezek az iskolai képzésen alapulva nem jönnek létre.

4.3 A 12. (és további) kérdésekhez: Az ETI-vel és az egyes „tudás- és innovációs közösségeivel” kell kezdeni, és a tapasztalataiból tanulni.

⁽²⁵⁾ A doktori disszertáció célja az önálló tudományos tevékenység bizonyítása!

4.3.1 A 18. kérdéshez: Először tapasztalatokat kell gyűjteni egyes esetek alapján. Tisztázni kell a kockázatvállalás és a felelősség kérdéseit, pl. az egyik partner visszalépésének esetén.

4.3.2 A 19. kérdéshez: Elsősorban a tagállami kutatóintézmények már létező „virtuális intézeteivel” szerzett tapasztalatokra kell visszanyúlni, különben: *bottom-up!*

4.3.3 A 20. i) kérdéshez: Ehhez az érintett intézmények javaslatait kell összegyűjteni.

4.3.4 A 20. ii) kérdéshez: **Az objektív, mérhető kritériumok mellőzése.** Ebben a tárgyban az EGSZB-nek igen erős aggályai vannak. Attól tartunk ugyanis, hogy a mennyiségi és „objektíven mérhető” kritériumok – amilyenek a kutatásban gyakorlatilag nincsenek⁽²⁶⁾ – állnának előtérben. A termékközeli fejlesztésben talán hasznosak az ilyen kritériumok, a kutatásban azonban a rövid távra tervezést és a felületességet (üzletszerzési marketing) ösztönöznék. Még az ipari kutatóintézetekben is van elegendő mozgástér a hosszabb távú, az alapokra irányuló kutatások számára, amelyek fontosságát éppen a legsikeresebb intézmények⁽²⁷⁾ tanúsítják, amelyek azonban a meghatározott és elsősorban „objektíven mérhető” kritériumokra épülő jóváhagyási eljárásokban nehezen indokolhatók. Az EGSZB emellett utal korábbi véleményeiben e tárgyban tett kijelentéseire⁽²⁸⁾.

4.4 A 21. kérdéshez: **Tudásmegosztás: nyers adatok.** Ez nehéz és kényes kérdés. A nyers adatokra vonatkozóan (A mérési lánc mely szakaszában keletkeznek a „nyers adatok”? Pontosságukat a kísérlet eredeti elvégzőjének még gyakran felül kell vizsgálnia, ill. értékelnie kell.) a kutatók egymás közötti, egyéni bizalmi viszonyait érinti a kérdés⁽²⁹⁾. Hiányzik belőle a kutatók közötti kísérleti és személyes folyamatok (csapat-szellem, versengés, prioritások stb.) megértése; hasznos a közvetlen tudásmegosztás ösztönzése. A kulcsszó az eredmények reprodukálhatósága. A felülről elrendelt – főleg az európai szintű – szabályozás nyomtatékosan elutasítandó; esetleg ajánlások lennének ésszerűek arra vonatkozóan, hogy legalább mennyi ideig kell megőrizni a „nyers adatokat” és ki felelős ezért. Ennek ellenére (ld. a 3.19.1. pontot is) fennáll a „tudásmenedzsment” kérdése, annak biztosítása érdekében, hogy a tudás ne vesszen el. Esetleg az Európai Kutatási Tanács is foglalkozhatna ezzel a kérdéssel.

⁽²⁶⁾ Ehhez ld. pl. az „Erwägen, Wissen, Ethik” (EWE) c. folyóirat 18/2007. számát, 1. füzet, 12. o., 3.4. fejezet – ISSN 1610-3696.

⁽²⁷⁾ Pl. a kozmikus háttérsugárzás kutatása a BELL-nél, magas hőmérsékletű szupravezetők az IBM-nél.

⁽²⁸⁾ Ld. a vélemény 7.5. pontját (HL C 256., 2007.10.27.).

⁽²⁹⁾ Az alapkutatásban ez elsősorban egy felfedezés vagy ötlet prioritásának kérdését érinti, az alkalmazás során azonban a szabadalommal kapcsolatos kérdéseket is.

4.4.1 Még egyszer a 21. kérdéshez: **Nehezített információcsere és -hozzáférés.** Ez a kérdéskör azonban egy további problémát is felvet, mégpedig a tudományos kiadók szaklapjaiban már közzétett információk akadálytalan és gyors hozzáférhetőségét. A „copyright” oltalmi jogainak jelenlegi értelmezése alapján nincsenek már szabadon hozzáférhető online könyvtárak, elektronikus másolatokat pedig nem szabad már küldeni. A fontos tudományos-technikai szakirodalomhoz való gyors hozzáférés ezáltal jelentősen korlátozott, ami jelentősen akadályozza a tudományos eszmecserét és a haladást.

4.4.2 **Open Access.** Ennél is inkább biztatja az EGSZB az Európai Bizottságot arra, hogy foglalkozzon ezzel a kérdéssel és keressen új, jobb megoldásokat. Egy lehetőséget jelentenének az „Open Access” (nyílt hozzáférésű) információs rendszerek⁽³⁰⁾, pl. az open access témájával foglalkozó, szakértői értékeléseket tartalmazó folyóiratok (ld. lent).

4.4.3 A 23. kérdéshez: **Türelmi idő.** Ezzel kapcsolatban az EGSZB már több ízben állást foglalt az új találmányokra vonatkozó türelmi idő mellett azzal a céllal, hogy csökkenjen a *legkorábbi közzététel* – a kutatókat a publikációik alapján ítélik meg – és a *szabadalomként való első bejelentés* közötti konfliktus.

4.5 A 25–29. kérdéshez: **A kutatási programok és prioritások optimalizálása.** Itt általában az ERA-NET hálózattal szerzett eddigi tapasztalatokhoz kell visszanyúlni.

4.5.1 A 25. kérdéshez: **Értékelési elvek.** A közös – vélhetően egységes – szakértői értékelési, minőségbiztosítási és értékelési elvek kérdése nehéz témakör, mivel egyrészt nincs tökéletes jóváhagyási eljárás, csak jobb vagy kevésbé jobb eljárások, másrészt a különböző kutatói szervezetek, legalábbis a részleteket tekintve, különbözően járnak el, és ezért a különböző eljárások (viszonylagos) sikerét kell kritériumként alkalmazni. Az EGSZB-nek ezért itt is alapvetően aggályai vannak a tervezett egységesítést illetően. A szakértői értékelés kétségkívül a legjobb eljárás⁽³¹⁾, minősége és hatékonysága azonban nagy mértékben a részletektől függ⁽³²⁾. Elsősorban a felületességet kell elkerülni, amely könnyen előfordul a jelenleg gyakran szükséges tartós vagy többszöri értékelések esetében; ezért az alapelv az, hogy ritkábban kell értékelnit, de akkor alaposan.

⁽³⁰⁾ Ld. pl.

<http://www.open-access.net/RMK>.

⁽³¹⁾ Mindenesetre minél innovatívabb (a normától eltérő) eljárásokról, ötletekről, mércékről vagy modellekről van szó, annál kevésbé képes még a szakértői értékelés is arra, hogy megfelelően ítélje meg őket. Ennél fontosabb ezért a megközelítések és módszerek szükséges pluralizmusa (3.14.1. pont).

⁽³²⁾ A témáról több cikk is található a „Forschung und Lehre” folyóiratban (Deutscher Hochschulverband) 6/07, ISSN: 0945-5604; www.forschung-und-lehre.de.

4.5.2 Még egyszer a 25. kérdéshez, de azon túlmenően is: **Hozzáértő tisztviselők.** Különösen az szükséges, hogy a támogató szervezetekben, különösen az Európai Bizottságban tudományos területen bizonyítottan kiváló szakértő tisztviselők működjenek közre, akik – akár saját korábbi kutatási tevékenységük révén is – igen jól, huzamos ideje és tartósan ismerik az adott szakterületet, annak sajátosságait, szakértőit és közösségét (a rendszeres állásrotáció [*job rotation*] ebben az esetben kontraproduktív!) Itt is érvényes, hogy az egyesek hibáitól vagy nem megfelelő viselkedésétől való félelem nem vezethet az összes eset túlszabályozásához vagy mindenki gyengítéséhez. Ennek érdekében is ajánlatos a kiemelkedően sikeres kutatóintézetek példáját követni.

4.5.3 A 26. kérdéshez: **Egyszerűsítés.** A megfelelő szabályok és eljárások további, a kutatóknak a túlzott adminisztrációtól stb. való mentesítése érdekében történő egyszerűsítése gyakran említett cél. Az EGSZB azonban tudatában van annak, hogy a pluralizmus melletti általános érvelése ellentmondónak tűnhet az egyszerűsítésre és a túlzott bürokrácia leépítésére irányuló követelésével. Ezért az összehangolt eljárásmodot (ld. a 3.15. pontot is) támogatja közös értékeléssel minden olyan tevékenység esetén, amelyben a Közösség támogatási programjai révén mérvadóan részt vesz vagy részt kell vennie. Az értékelési folyamatok kiválasztását illetően meg kell hallgatni az Európai Kutatási Tanács véleményét.

4.5.4 A 29. kérdéshez: **Tagság kormányközi kutatási szervezetekben.** A „taggá váljon” kifejezést pontosítani kell. A tanácsadó testületekben való részvétel ésszerűnek tűnik, a Közösség általi társfinanszírozás esetén természetesen a megfelelő felügyeleti szervezetben való tagság is. A közvetlen végrehajtó szervezetben való részvételt azonban kifejezetten nem tanácsoljuk.

4.6 A 30. és 31. kérdéshez: **Nyitás a világ felé: nemzetközi tudományos-technológiai együttműködés.** Az EGSZB teljes mértékben támogatja ezt a kutatáspolitikai célt. Az eszköztárat illetően itt különbséget kell tenni egyrészt az olyan programok, amelyek nagyméretű eszközöket, pl. gyorsítót, fúziós berendezést, műholdat, szélcsatornát stb. igényelnek, másrészt az olyan programok között, amelyek sok központra vagy eszközre oszlanak. Már létező példákhoz és az azokkal szerzett tapasztalatokhoz kell visszanyúlni, az általánosítások meghatározásánál azonban fennáll annak veszélye, hogy nem számolunk az egyes esetek különbözőségével. Az EGSZB általánosságban úgy véli, hogy már vannak erre létező és működő mechanizmusok, illetve precedensek, nem lenne tehát szükség külön eszköztárra.

4.7 **Általános megjegyzés a felvetett kérdésekhez.** Az Európai Bizottság kérdései azt a benyomást keltik, hogy a Bizottság mindig általános szabályozásokra törekszik, amelyeknek aztán minden egyes esetre érvényesnek kell lenniük. Az ilyen szándékot illetően az EGSZB-nek igen komoly aggályai lennének (ld. a 3.14.1. pontot is).

4.7.1 **Nem egységesítés, hanem szabad mozgástér és „bottom-up”.** Ezért a túl nagy egységesítésre való minden törekvés elutasítandó. Az egységesítés ugyanis akadályozza a legjobb eljárások („best practices”) megállapítását a különböző eljárás módoknak, módszereknek és kulturális koncepcióknak – a „bottom-up” elve szerint alapvetően lehetséges – versenyében, valamint a folyamatos fejlődés jelentette előny kihasználását. Csak így derül ki, melyik eljárás mód különösen sikeres, melyiket érdemes továbbfejleszteni és melyik jelenthet példát a többi számára.

4.7.2 **Elegendőek a létező mechanizmusok.** A mind politikai szinten, mind program- és projektszinten már létező mechanizmusok már elegendő és ésszerű mozgásteret biztosítanak ehhez. További intézkedéseket és szabályokat az adott

időpontban és terjedelemben csak akkor lehet később bevezetni vagy kiigazítani, ha jól megalapozott, speciális igények vannak.

4.8 **Az eddigi közösségi támogató- és koordinációs eszközök.** Az EGSZB ezzel szemben a közösségi K+F-támogatás és -koordináció sokféle eszközehez általános, világos és érthető szabályozások kidolgozását ajánlja. Nagy segítséget jelentene, ha az Európai Bizottság összefoglaló kimutatást és leírást – tehát érthető használati utasítást – készítené a rendelkezésére álló **összes** támogatási és koordinálási eszközről és formáról stb. A kimutatásból az is kiderülne, hogy az egyre szaporodó lehetőségek céljukat tekintve még mindig elegendően világosak-e, elkülöníthetők-e egymástól, és vajon továbbra is áttekinthetők és kezelhetők-e mind a lehetséges felhasználók, mind az Európai Bizottság tisztviselői számára, vagy a pontosítás érdekében átdolgozásra szorulnak.

Kelt Brüsszelben, 2007. október 24-én.

az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság

elnöke

Dimitris DIMITRIADIS

Az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság véleménye – Tárgy: Javaslattanácsi rendeletre az innovatív gyógyszerek kutatására irányuló kezdeményezést megvalósító közös vállalkozás létrehozásáról

COM(2007) 241 final – 2007/0089 (CNS)

(2008/C 44/02)

2007. június 11-én az Európai Unió Tanácsa úgy határozott, hogy az Európai Közösséget létrehozó szerződés 95. cikke alapján kikéri az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság véleményét a fenti tárgyban.

A bizottsági munka előkészítésével megbízott „Egységes piac, termelés és fogyasztás” szekció 2007. október 4-én elfogadta véleményét (Előadó: Gérard DANTIN).

Az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság 2007. október 24–25-én tartott 439. plenáris ülésén (az október 24-i ülésnapon) 118 szavazattal 2 ellenében, 2 tartózkodás mellett elfogadta az alábbi véleményt.

1. Következtetések és ajánlások

1.1 A gyógyszeripart joggal tekintik alapvető stratégiai ágazatnak, termékei pedig alapvető módon járulnak hozzá az európai polgárok egészségéhez és jólétéhez. A szektor a foglalkoztatás szempontjából is nagy jelentőséggel bír.

1.2 Mivel Európában a gyógyszeripari kutatás hanyatlóban van, az IMI közös vállalkozás (az innovatív gyógyszerek kutatására irányuló közös vállalkozás) létrehozása kifejezetten indokolt. Az EGSZB örömmel veszi és helyesli ezt a döntést, különösen azért, mert általa valódi partnerség jön létre a magán- és a közszféra között.

1.3 Az IMI közös kezdeményezésnek az alábbi alapvető szempontokon kell alapulnia:

- az új gyógyszerek biztonságával és hatékonyságával kapcsolatos előrejelzések javítása, főként a klinikai alkalmazás előtti időszakokban,
- a kezelési rendszerek és a kutatás szakaszaira vonatkozó ismeretek segítségével a források pazarlásának – amely jelenleg a tevékenységek megkettőződéséből adódik mind a magán-, mind a közszférában – elkerülése,
- a szakképzettséggel kapcsolatos hiányosságok pótlása képzések bevezetése által, amelyek összhangba kívánják hozni a munkavállalók végzettségét és a gyógyszeripari kutatás ágazatában megkívánt szakképzettséget,
- olyan eszköz létrehozása, amely biztosítja a szükséges szinergiákat az IMI közös vállalkozás által kezdeményezett kutatások, illetve a nemzeti és európai szintű tevékenységek közötti együttműködéshez, az európai kutatási térség létrehozásához való hozzájárulás céljából az adott ágazatban.

1.4 Az EGSZB üdvözlö, hogy a vizsgált rendelet elkészítését széles körű konzultáció előzte meg, és egyetért azzal a célkitűzéssel, hogy az IMI közös vállalkozás eredményeiről minden évben készüljön jelentés. Mindazonáltal az EGSZB sajnálatát fejezi ki a régi európai technológiai platformok keretében elért eredményeket, illetve azok működését bemutató részletes összefoglalás hiánya miatt.

1.5 Az EGSZB véleménye szerint a finanszírozások, a többszörös részvétel és a felhasznált közösségi források nagy volumene miatt jobban meg kellene határozni a kutatás végtermékeinek felhasználását és elosztását, főként a szellemi tulajdon és a szabadalmak tekintetében.

1.6 Az EGSZB úgy véli, hogy olyan mechanizmusokat kellene kidolgozni, amelyek elősegítik az európai befektetésekre való visszatérést. Szintén kívánatos lenne annak biztosítása, hogy a kutatásokból származó hasznot a Közösség területén lévő befektetésekre fordítsák.

2. Bevezetés

2.1 A vizsgált rendeletjavaslat célja az első magán- és közszféra közötti partnerségek megteremtése a K+F területén belül. A rendeletjavaslat az első két közös technológiai kezdeményezés egyikét határozza meg, amely az innovatív gyógyszerekre vonatkozik (1).

2.2 A közös technológiai kezdeményezések célja, hogy teljes egészében vagy részlegesen lehetővé tegyék az ipar, a kutatási intézmények, a tagállamok és az Európai Bizottság számára, hogy célzott kutatási programok rendelkezésére bocsássák forrásaikat.

2.3 A hagyományos stratégiával ellentétben, amely a projekteknek esetleg biztosít állami támogatást, a közös technológiai kezdeményezések a nagy léptékű kutatási programokra vonatkoznak, amelyek közösségi stratégiai kutatási célokat szolgálnak. Az új megközelítésnek kritikus tömeget kell létrehoznia az európai kutatás és innováció vonatkozásában, meg kell szilárdítania a tudományos közösséget a legfontosabb stratégiai területeken, és össze kell hangolnia az egyes projektek finanszírozását annak érdekében, hogy a kutatások eredményeit gyorsabban lehessen hasznosítani. A közös stratégiai kezdeményezések olyan meghatározó területekre irányulnak, amelyeken a jelenlegi eszközöknek sem a mértéke, sem a gyorsasága nem elégséges ahhoz, hogy Európa élen maradjon a globális versenyben. Olyan területekről van szó, amelyeken a kutatásnak a nemzeti, az európai és a magánszféra általi finanszírozása jelentős hozzáadott értéket hozhat létre, főként a kutatási és fejlesztési célú magánkiadások növekedésének ösztönzése által.

2.4 Az innovatív gyógyszerekkel kapcsolatos közös stratégiai kezdeményezés (IMI) célja azon új ismeretek, új eszközök és új módszerek fejlesztésének támogatása, amelyek lehetővé teszik,

hogy rövidebb idő alatt hatékonyabb és megbízhatóbb gyógyszerek álljanak rendelkezésre.

2.5 Újító jellegű finanszírozási módjának köszönhetően az IMI valószínűleg hozzá fog járulni a magánberuházások növekedéséhez a K+F területén, az egyetemek és a vállalkozások közötti ismeretátadás növeléséhez, valamint a kkv-k részvételének elősegítéséhez az európai kutatásban.

3. Háttér

3.1 Az elmúlt 10–15 évben a gyógyszeripari kutatás fokozatosan visszaszorult Európában. Míg a K+F-be történő befektetések száma 1990 és 2005 között az Amerikai Egyesült Államokban a 4,6-szorosára nőtt, Európában a növekedés mértéke csak 2,8-szoros volt. Csúcstechnológiai kutatási részlegeiket a vállalatok egyre inkább az Európai Unión kívüli országokba – főként az USA-ba és újabban Ázsiába – helyezik át.

3.1.1 Az említett helyzet súlyos következményekkel járhat az európai versenyképességre nézve, mivel az innováció és a csúcstechnológiák a hosszú távú gazdasági növekedés egyik kulcsának tekinthetők; ez volt az egyik ok, amiért létrehozták az „innovatív gyógyszerek” közös technológiai kezdeményezést.

3.2 Míg a kormányok nemzeti szinten tervezik meg tevékenységeiket, az ipar globális összefüggésben gondolkodik. Az olyan nagy országok, mint az Egyesült Államok vagy Kína egységes befektetési stratégiát követnek, amely lehetővé teszi a vállalkozások számára forrásaik jobb megtervezését és biztosítását. Európában a nemzeti közigazgatási szervek nem hangolják össze kutatási és fejlesztési célú befektetéseiket, a gyógyszeripari vállalatoknak pedig forrásokat kell felhasználniuk ahhoz, hogy tevékenységeiket hozzáigazítsák a helyi körülményekhez.

3.3 Közösségi jogalkotási aktussal létre lehetne hozni egy célzott és koherens kutatási és fejlesztési programot, amely európai szinten valamennyi (állami és magánjellegű) kutatási és fejlesztési beruházási forrásra támaszkodhatna; így az Európai Unió számára kedvező változást lehetne elérni ezen a területen. Ez a vizsgált rendelet célja.

4. Az európai bizottsági javaslat szövege

4.1 Az innovatív gyógyszerek kutatására irányuló kezdeményezést megvalósító közös vállalkozás létrehozásáról szóló rendeletjavaslat [COM(2007) 241] a hetedik keretprogramnak az 1982/2006/EGK határozatban foglalt rendelkezésein alapul. A határozat közösségi hozzájárulást ír elő a magán- és közszféra közötti hosszú távú, európai szintű partnerségek létrehozásához a kutatás területén.

4.2 A partnerségek formája a „közös technológiai kezdeményezés”, és a régi „európai technológiai platformok” munkájának eredményeképpen jöttek létre.

(1) A második innovatív technológiai kezdeményezés a beágyazott számítástechnikai rendszerekre irányul, lásd bővebben az INT/364 véleményben.

4.3 A Tanács a specifikus együttműködési programmal kapcsolatos 971/2006/EK határozatában kiemelte a magán- és közszféra közötti partnerségek megteremtésének szükségességét, valamint hat olyan területet határozott meg, amelyeken közös technológiai kezdeményezések létrehozására van szükség az európai kutatások újraindítása érdekében. Ezek a következők:

- hidrogén és üzemanyagcellák,
- repülőgépipar és légi közlekedés ⁽³⁾,
- **innovatív gyógyszerek**,
- beágyazott számítástechnikai rendszerek ⁽³⁾,
- nanoelektronika ⁽⁴⁾,
- Globális Környezetvédelmi és Biztonsági Monitoring (GMES).

4.4 A vizsgált COM(2007) 241 javaslat tárgyát képező rendelet a felvázolt általános stratégia összefüggésében előírja **az innovatív gyógyszerek kutatására irányuló technológiai kezdeményezés** létrehozását az **IMI innovatív gyógyszerek kutatására irányuló közös technológiai kezdeményezés** által.

4.5 Az Európai Bizottság célkitűzései szerint az innovatív gyógyszerek kutatására irányuló kezdeményezést megvalósító közös vállalkozás létrehozása valószínűleg elősegíti majd azon szereplők részvételét, amelyek jelenleg nem képesek összetett és magas költségekkel járó kutatási programok folytatására (egyetemek, kkv-k, klinikai központok, állami hatóságok stb.).

4.6 Az IMI közös vállalkozás közösségi testületként jön létre, alapítója az Európai Közösség, melyet az Európai Bizottság és az EFPIA (az Európai Gyógyszergyártók Szövetsége) képvisel, közösségi szervként való működését pedig egy tanácsi rendelet szabályozza, a Szerződés 171. cikke szerint. Az IMI-hez az Unió tagállamai, illetve a hetedik keretprogramhoz társult országok csatlakozhatnak, valamint bármely, a K+F területén tevékenykedő jogi személy, amennyiben hozzájárul az IMI finanszírozásához.

4.7 A program költségvetése 2 milliárd EUR lesz, amelyet egy hétves időszakban fektet be egyenlő részben az Európai Bizottság (a hetedik keretprogram forrásai az 1605/2002 sz. tanácsi rendelet 54. cikkének rendelkezései szerint), valamint azok a vállalkozások, amelyek az EFPIA tagjai, és elsősorban a személyzetről, a felszerelésről és a fogyasztási javakról stb. gondoskodnak.

4.8 Az IMI közös vállalkozás konkrétan a tagállamokban és a hetedik keretprogramhoz társult országokban folyó kutatási tevékenységeket fogja támogatni. Az Unió által befektetett egymilliárd eurót teljes egészében azokra a kis- és középvállalkozásoknál, valamint egyetemeken folytatott kutatásokra fordítják, amelyeknek eredményeit hasznosítani lehet a gyógyszeripari ágazatban. A részt vevő nagyvállalatok által befektetett ugyanekkor összeg az ő kutatási részükhöz a fedezésére szolgál, mely kutatásokba bevonják a kkv-eket és az egyetemeiket.

4.9 Az IMI közös vállalkozás nemzetközi testületnek tekintendő, amely jogi személyiséggel rendelkezik a 2004/17/EGK

irányelv 2. cikke és a 2004/18/EGK irányelv 15. cikke értelmében. Székhelye Brüsszel, tevékenysége pedig – amennyiben azt a Tanács nem hosszabbítja meg – 2017. decemberében befejeződik.

5. Általános megjegyzések

5.1 Az „Innovatív Európa megteremtése” című tanulmány méltán nevezi a gyógyszergyártást alapvető fontosságú stratégiai ágazatnak, melynek termékei meghatározó módon járulnak hozzá az európai polgárok egészségéhez és jólétéhez. A gyógyszeripari termékek ésszerű és megfelelő használata lényegében hozzájárul az életminőség javításához.

5.2 A gyógyszeripari ágazat emellett nagymértékben hozzájárul a munkahelyteremtéshez Európában. Az ágazat 2004-ben 612 000 munkavállalót foglalkoztatott, ebből 103 000 magasan képzett munkatárs a tudományos kutatás területén tevékenykedett.

Az IMI közös vállalkozás szerepe

5.3 Az IMI közös vállalkozás létrehozását elsősorban az indokolja, hogy meg kell fékezni Európában a gyógyszeripari kutatások hanyatlását, és meg kell fordítani ezt a folyamatot, amelyet már az Európai Bizottság 2003. július 1-jei, „A betegek érdekeit szolgáló, erősebb európai gyógyszeripar – cselekvési felhívás” című közleménye is megemlítette.

5.4 Ennek megvalósításához elengedhetetlennek tűnik a hagyományos kétoldalú együttműködési formák megváltoztatása. Jelenleg új, európai szintű megközelítésre van szükség, amelynek keretében a hetedik keretprogramban meghatározott pénzügyi rendelkezéseknek megfelelően közvetlenül együttműködnek az egyetemek, az érintett kkv-k, az állami szervek, valamint a gyógyszeripari ágazat képviselői.

5.5 Az IMI közös kezdeményezésnek az alábbi alapvető szempontokon kell alapulnia:

- az új gyógyszerek biztonságával és hatékonyságával kapcsolatos előrejelzések javítása, főként a klinikai alkalmazás előtti időszakban,
- a kezelési rendszerek és a kutatás szakaszaira vonatkozó ismeretek segítségével a források pazarlásának – amely jelenleg a tevékenységek megkettőződéséből adódik mind a magán-, mind a közszférában – elkerülése,
- a szakképzettséggel kapcsolatos hiányosságok pótlása képzések bevezetése által, amelyek összhangba kívánják hozni a munkavállalók végzettségét és a gyógyszeripari kutatás ágazatában megkívánt szakképzettséget,
- olyan eszköz létrehozása, amely biztosítja a szükséges szinergiákat az IMI közös vállalkozás által kezdeményezett kutatások, illetve a nemzeti és európai szintű tevékenységek közötti együttműködéshez, az európai kutatási térség létrehozásához való hozzájárulás céljából az adott ágazatban.

⁽³⁾ INT/369.

⁽³⁾ INT/364.

⁽⁴⁾ INT/370.

6. Részletes megjegyzések

6.1 Az EGSZB meglepéssel veszi tudomásul, hogy a rendelet elkészítését széles körű konzultáció előzte meg, és támogatja a megfelelő képzési programok elindítását annak érdekében, hogy ez az európai gazdaság és a polgárok életminősége szempontjából alapvető ágazat rendelkezzen a megfelelő szakértelemmel.

6.2 Ahogyan azt a 4.2. pont is megemlíti, a közös technológiai kezdeményezések a régi „európai technológiai platformok” munkájának eredményeképpen jöttek létre. Ez utóbbiak azonban ritkán érték el az eredeti célkitűzést, vagyis az európai kutatás stratégiai újraindítását. A közös technológiai kezdeményezéseket az európai technológiai platformok részleges kudarcának felismerése nyomán hozták létre – e platformoknak az ipar versenyképességéhez való lényegi hozzájárulás lett volna az alapvető szerepük.

6.2.1 Ennek fényében az EGSZB sajnálattal állapítja meg, hogy az Európai Bizottság javaslatából hiányzik az európai technológiai platformok által elvégzett munkák részletesebb ismertetése. A tevékenységekről nem készült mérleg, az elért eredményeket nem említik meg, és egyetlen bibliográfiai hivatkozás sincs megadva.

6.2.2 Az EGSZB ebből kifolyólag a közös technológiai kezdeményezések vonatkozásában egyetért azzal a célkitűzéssel, amely szerint évente jelentést kell készíteni az eredmények és az elért haladás mérlegéről.

6.3 Az EGSZB mindazonáltal pozitívan értékeli az innovatív gyógyszerek kutatására irányuló kezdeményezést megvalósító közös vállalkozás létrehozását. A kezdeményezés a magán- és a

közsféra valódi partnersége miatt általánosságban rendelkezik a gyógyszeripari kutatások európai újraindításához szükséges alapvető jellemzőkkel. A kezdeményezés összhangban van a lisszaboni stratégia célkitűzéseivel, amely szerint a GDP 3 %-át kutatásra és fejlesztésre kell fordítani. Ennek kétharmadát a magán-szférának kell biztosítania.

6.3.1 Mindazonáltal, tekintettel a bevezetett többletfinanszírozási rendszerre, valamint a rendelkezésre álló jelentős közösségi forrásokra, az EGSZB úgy véli, hogy jobban meg kellene határozni a kutatás végeredmékeinek felhasználását és céljait. Ennek érdekében pontosabban, részletesebben ki kellene fejteni a szabadalmak és a szellemi tulajdon kérdését, amely az alapelveket csupán felsoroló rendeletben és annak mellékletében kerül meghatározásra, mivel ez az IMI közösségi kezdeményezés harmonikus megvalósításának egyik kényes pontja lehet.

6.3.2 Az Európában működő nagy gyógyszeripari csoportok nagyrészt globális dimenzióban tevékenykednek. Szintén a jelentős közösségi finanszírozás miatt olyan mechanizmusokat kellene kidolgozni, amelyek elősegítik az európai befektetésekhez való visszatérést. Ebből a szempontból a rendelet – miközben figyelmet fordít arra, hogy ne akadályozza az innovatív gyógyszerek alkalmazását a Közösségen kívüli országokban – az Unió egész területére érvényes rendelkezéseket tartalmazhatna a kutatás valamennyi fázisának lefolyására, valamint a kutatásból származó molekulák előállítására vonatkozólag. Szintén kívánatos lenne a rendelkezések által annak biztosítása, hogy az IMI közösségi kezdeményezésből elindított és finanszírozott kutatásokból származó hasznot a Közösség területén lévő befektetésekre fordítsák.

Kelt Brüsszelben, 2007. október 24-én.

az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság
elnöke
Dimitris DIMITRIADIS

Az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság véleménye – Tárgy: Javaslat tanácsi rendeletre a beágyazott számítástechnikai rendszerekre irányuló közös technológiai kezdeményezést megvalósító „ARTEMIS közös vállalkozás” létrehozásáról

COM(2007) 243 final – 2007/0088 (CNS)

(2008/C 44/03)

2007. június 11-én az Európai Unió Tanácsa úgy határozott, hogy az Európai Közösséget létrehozó szerződés 95. cikke alapján kikéri az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság véleményét a fenti tárgyban.

A bizottsági munka előkészítésével megbízott „Egységes piac, termelés és fogyasztás” szekció 2007. október 4-én elfogadta véleményét. (Előadó: Gérard DANTIN.)

Az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság 2007. október 24–25-én tartott, 439. plenáris ülésén (az október 24-i ülésnapon) 127 szavazattal 2 ellenében, 3 tartózkodás mellett elfogadta az alábbi véleményt.

1. Következtetések és ajánlások

1.1 Az EGSZB általánosságban véve egyetért az Európai Bizottság stratégiájával. Megítélése szerint a K+F beruházások fellendítése megfelelő eszköz ahhoz, hogy az európai vállalatok számára biztos referenciakeretet lehessen teremteni egy olyan új eszköz alapján, amely lehetővé teszi a közösségi finanszírozás jelenlegi elaprózódottságának megszüntetését, és kiküszöböli az elért eredmények értékelését alig lehetővé tevő programok egyenlőtlen eloszlását.

1.2 Az EGSZB helyesli annak bejelentett szándékát, hogy évente ismertetik az ARTEMIS eredményeit. Amiatt azonban sajnálkozásának ad hangot, hogy a korábbi európai technológiai platformok működéséről és eredményeiről nem áll rendelkezésre részletes mérleg.

1.3 A köz- és a magánszféra partnerségén alapuló ARTEMIS közös vállalkozás elősegíti egy európai kutatási térség létrehozását, és jelentős mértékben hozzájárul az európai vállalkozások versenyképességéhez.

1.4 A vizsgált javaslatról szóló kedvező véleményében az EGSZB kiemeli a beruházások terén javasolt innovatív stratégia jelentőségét, amely összefogja a Közösség, a vállalkozások, az egyes tagállamok és a projektben részt vevő K+F struktúrák forrásait.

1.5 Tekintettel erre az innovatív asszociatív mechanizmusra, amely a bevezetett kutatási termékek felhasználását illetően bonyolultnak bizonyulhat, az EGSZB örömmel fogadja, hogy a közös vállalkozásról szóló alapszabály 24. cikke milyen nagy terjedelemben és precízen tárgyalja a szellemi tulajdon kérdését.

1.6 Végül, az EGSZB szükségesnek tartja:

- az eljárások tényleges egyszerűsítését, elsősorban azért, mert a korábbi K+F programokra kedvezőtlenül hatott az adminisztráció bonyolultsága,

- a szükséges gazdasági források mozgósításához való hozzájárulást lehetővé tevő tájékoztató program kidolgozását,

- olyan szakképzési programok kidolgozását, amelyek segítségével összhangba hozható a munkavállalók szakképzettsége és az ARTEMIS által létrehozott munkahelyek igénye. Erre azért van szükség, hogy meg lehessen teremteni az ipari vezető szerep biztosításához szükséges feltételeket ebben a stratégiai szektorban.

2. Bevezetés

2.1 A vizsgált tanácsi rendeletjavaslat az első európai köz- és magánszféra partnerségek létrehozását célozza a K+F területen. Meghatározza az első két közös technológiai kezdeményezés egyikét, amely a beágyazott számítástechnikai rendszerekre vonatkozik ⁽¹⁾.

2.2 A közös technológiai kezdeményezéseknek általánosságban az a céljuk, hogy lehetővé tegyék az ipar, a kutatási szervezetek, a tagállamok és az Európai Bizottság számára, hogy célzott kutatási programok javára – részben vagy teljesen – egyessítsék erőforrásaikat.

2.3 A hagyományos stratégiával ellentétben, amely a projekteknek esetileg biztosít állami támogatást, a közös technológiai kezdeményezések közös stratégiai kutatási célokat szolgáló, nagy léptékű kutatási programokra irányulnak. Ez az új megközelítési mód várhatóan kritikus tömeget teremt az európai kutatás és innováció számára, megszilárdítja a tudományos közösséget bizonyos fontos, stratégiai területeken, és összehangolja a projektek finanszírozását, hogy a kutatási eredményeket gyorsabban fel lehessen használni.

2.4 Ez a javaslat a beágyazott számítástechnikai rendszerekre irányuló ARTEMIS közös technológiai kezdeményezést létrehozó jogi keretet alakítja ki.

⁽¹⁾ A másik közös technológiai kezdeményezés az innovatív gyógyszerekkel kapcsolatos. Ezzel a témával az INT/363 vélemény foglalkozik.

2.5 Az ARTEMIS közös technológiai kezdeményezés a láthatatlan számítógépekre (integrált rendszerek) vonatkozik, amelyek számos gépet működtetnek, a gépkocsiktól a repülőgépekig és a telefonokig, továbbá energiahálózatokat, valamint számos háztartási gépet, például mosógépeket, televíziókat stb.

2.6 Az előrejelzések szerint 2010-ben már több mint 16 milliárd, 2020-ban pedig több mint 40 milliárd integrált processzor lesz a világon. 2010-ben ezek a láthatatlan beágyazott berendezések és szoftverek az új termékek értékének 30–40 %-át teszik majd ki: 41 %-ot a fogyasztói elektronikában, 37 %-ot a távközlésben, 36 %-ot a gépkocsiknál és 33 %-ot az egészségügyi berendezéseknél.

2.7 Az ARTEMIS kutatásra szánt költségvetése egy héteves időszakra összesen 2,7 milliárd EUR-t tesz ki. Ennek 60 %-a az iparból származna, 410 millió EUR-t az Európai Bizottság, 800 milliót pedig a tagállamok programjai biztosítanának.

3. Háttér

3.1 Az információs és kommunikációs technológiáknak (IKT) alapvető gazdasági és társadalmi jelentőségük van, és lényeges szerepet játszanak a felülvizsgált lisszaboni stratégia megvalósításában, amely hangsúlyozza, hogy a tudás és az innováció hozzájárul a növekedés és a munkahelyteremtés ösztönzéséhez az EU-ban.

3.2 Világszinten míg az összes K+F kiadások várhatóan mintegy 170 %-kal emelkednek a következő tíz évben, a beágyazott rendszerekre fordított kiadások valószínűleg 225 %-kal – a 2002. évi 58 milliárd EUR-ról 2015-ig 132 milliárd EUR-ra – növekednek ⁽²⁾.

3.3 Az EU-ban az IKT-vel kapcsolatos K+F az összes K+F kiadás körülbelül 18 %-át teszi ki, szemben az Egyesült Államokkal és Japánnal, ahol ez a szám 34, illetve 35 % ⁽³⁾. Az egy főre számított kiadások az EU-ban mintegy 80 EUR-t tesznek ki, szemben az Egyesült Államok 350 és Japán 400 EUR-jával. A beágyazott rendszerekre vonatkozó kutatás az IKT-kutatások fontos része. Európában 380 millió EUR állami finanszírozásban részesül, és az informatikai és kommunikációs technológiákra vonatkozó kutatásokkal foglalkozó vállalkozások költségvetésének több mint 50 %-át teszi ki.

3.4 Ha az EU a jövőben is jelen kíván lenni ebben a nagy fejlődési potenciálú szektorban, növelnie kell beruházásait e stratégiai területen, és jobban kell felhasználnia ezeket, és nem egy olyan kutatási struktúrára kellene támaszkodnia, amely szétforgácsolja az erőket, és redundanciákhoz vezet. Az EU vállalkozásai jelenleg semmilyen olyan kerettel nem rendelkeznek, amelyben kifejleszhetők a szükséges technológiák és szabványok.

⁽²⁾ Software Intensive Systems in the Future, IDATE/TNO, 2005.

⁽³⁾ Az Európai Bizottság közleménye: „i2010: európai információs társadalom a növekedésért és a foglalkoztatásért”. Európai Bizottság, 2005.

3.4.1 Az előrehaladást általában gátolja, hogy a vállalkozások nem hangolják össze K+F-fel kapcsolatos céljaikat, sok a redundancia, és a kutatásra szánt korlátozott kereteket nem megfelelően használják fel.

3.4.2 Az Európai Bizottság javaslata ezen a helyzeten igyekszik változtatni.

4. Az Európai Bizottsági javaslata

4.1 A COM(2007) 243 final dokumentum tárgyát képező ARTEMIS közös vállalkozás létrehozására vonatkozó határozat a 7. keretprogramról szóló 1982/2006/EGK határozatból származik, amely közösségi hozzájárulást irányoz elő hosszú távú, európai köz- és magánszféra partnerségek kialakításához a tudományos kutatás területén.

4.2 Ezek a partnerségek „közös technológiai kezdeményezések” formáját öltik, és a korábbi „európai technológiai platformokból” nőttek ki.

4.3 Az „Együttműködés” egyedi programról szóló 971/2006/EK határozatában ⁽⁴⁾ az Európai Bizottság hangsúlyozta a köz- és magánszféra-partnerségek szükségességét, és megjelölt hat olyan területet, amelyekben a közös technológiai kezdeményezések létrehozása fellendítheti az európai kutatást. A következő területekről van szó:

- hidrogén- és üzemanyagcellák,
- repülőgépipar és légi közlekedés ⁽⁵⁾,
- innovatív gyógyszerek ⁽⁶⁾,
- beágyazott számítástechnikai rendszerek,
- nanoelektronika ⁽⁷⁾,
- Globális Környezetvédelmi és Biztonsági Monitoring (GMES).

4.4 Ennek az általános stratégiának a keretében a vizsgált COM(2007) 243 rendeletjavaslat a beágyazott számítástechnikai rendszerekre irányuló közös technológiai kezdeményezést megvalósító ARTEMIS közös vállalkozás létrehozását kimondó tanácsi rendelet kidolgozását tárgyalja.

4.5 Egy olyan vállalkozás kiválasztása, amely „az intelligencia beépítésének” kulcsfontosságú témájával foglalkozik, része annak a stratégiai területnek, amelyhez hozzátartozik a gépjárműipar, a háztartási gépek, a kommunikációs eszközök, az ellenőrző rendszerek és az irodagépek.

4.6 Ezekben a szektorokban az előrejelzések szerint a következő öt évben jelentősen nőni fog a beágyazott rendszerek máris nagy jelentősége a berendezések irányításában: a beágyazott rendszerek részaránya a végtermék értékén belül várhatóan 35–40 %-ot ér el, teljes számuk 2010-ben várhatóan 16 milliárd, 2020-ban pedig több mint 40 milliárd lesz.

⁽⁴⁾ HL L 400., 2006.12.30., 1. o.

⁽⁵⁾ INT/369.

⁽⁶⁾ INT/363.

⁽⁷⁾ INT/370.

4.7 A közös technológiai kezdeményezés létrehozása első sorban egy olyan európai kutatási és fejlesztési program kidolgozására irányuló óhaj következménye, amely segíti az európai gazdaságot, hogy világszerte váljon a beágyazott számítástechnikai rendszerek területén, amelyek nélkülözhetetlen újításokat jelentenek az európai vállalkozások versenyképessége és fejlődése szempontjából kulcsfontosságú ágazatokban.

4.8 Az Európai Bizottság szerint egy olyan kezdeményezésre, mint az ARTEMIS, alapvető fontosságú szerep hárul annak elkerülésében, ami az európai személyi informatikai és internetágazatban történt, ahol pontosan a kutatási és innovációs beruházások hiányában a gyártók háttér fordítottak Európának (az Egyesült Államok, Japán és más országok kedvéért).

4.9 Az ARTEMIS közös technológiai kezdeményezés létrehozását az érdekelt felekkel történő kiterjedt konzultáció, valamint számos jelentős, közösségi szintű kezdeményezés és konferencia előzte meg. E kezdeményezés céljait és feladatait előzetesen megvizsgáltatták az oktatási és a vállalati szférával, amely a szóban forgó javaslat értékelésekor kamatoztatta a beágyazott rendszerekkel kapcsolatos szakértelmét. A tagállamok elismerték, hogy a jövő kihívásainak kizárólag közösségi szinten lehet megfelelni.

4.10 Jogalap

A javaslat egy tanácsi rendeletből áll, amelynek melléklete a közös vállalkozás alapszabályát tartalmazza. A javaslat jogalapja a Szerződés 171. cikke. A közös vállalkozás közösségi szervként fog működni, és bár költségvetése a 1605/2002-es tanácsi rendelet 185. cikkének hatálya alá tartozik, figyelembe kell vennie a kezdeményezés azon sajátosságait, hogy köz- és magánszférapartnerségről van szó, és a magánszektor jelentősen, az állami szektorral legalább egyenlő mértékben hozzájárul a költségekhez.

4.11 Összetétel

A közös technológiai kezdeményezés alapító tagjai az Európai Közösség – amelyet az Európai Bizottság képvisel –, azok a tagállamok, amelyek kifejezték azon szándékukat, hogy részt vesznek a közös technológiai kezdeményezésben és az ARTEMISIA (az érintett szektor számos vállalkozását és egyéb K+F szervezeteket képviselő egyesület). Az alapszabály felsorolja azokat a jogalanyokat, amelyek a későbbiekben az ARTEMIS közös vállalkozás tagjaivá válhatnak. Ezek többek között a következők: a 7. keretprogramhoz társult azon országok, amelyek nem tagjai az EU-nak, valamint bármely más jogalany, amely képes arra, hogy az ARTEMIS közös vállalkozás célkitűzéseinek eléréséhez hozzájárulást nyújtson.

4.12 Finanszírozás

Az ARTEMIS közös vállalkozás 4. cikkben részletezett működési költségeit a következő juttatások támogatják:

- az ARTEMISIA legfeljebb 20 millió EUR összegű vagy a projektek teljes költségének legfeljebb 1 %-át kitevő pénzügyi hozzájárulása, amely nem haladhatja meg a 30 millió EUR-t,
- a Közösség pénzügyi hozzájárulása legfeljebb 10 millió EUR értékben,
- az ARTEMIS tagállamok természetbeni hozzájárulásai.

A kutatási és fejlesztési tevékenységeket a 2017. december 31-én végződő időszakban a következő juttatások támogatják:

- a Közösség pénzügyi hozzájárulása legfeljebb 410 millió EUR értékben,
- az ARTEMIS tagállamok pénzügyi hozzájárulásai, amelyek közvetlenül fizetendőek a kutatási és fejlesztési tevékenységekben részt vevő kutatási és fejlesztési szervezeteknek,
- a kutatási és fejlesztési szervezetek természetbeni hozzájárulásai.

4.12.1 A 2013. december 31-ig tartó időszakban az Európai Bizottság maximális hozzájárulása 420 millió EUR lesz. A 1605/2002/EK, Euratom tanácsi rendelet 54. cikke második bekezdésének megfelelően ez az összeg a kutatási és technológiai fejlesztési tevékenységekre vonatkozó hetedik keretprogram végrehajtását célzó „Együttműködés” egyedi programból kerül kifizetésre. 2008-ban 42,5 millió EUR összegre vállaltak kötelezettséget.

4.12.2 Ezt a jelentős beruházást az támasztja alá, hogy az ARTEMIS jövőbeli eredményei az érintett területeken az összes közösségi politika – különösen a környezetvédelem, közlekedés, energiaügy és a belső piac – számára fontos hivatkozási pontokat jelentenek majd. Így a versenyképességre vonatkozó lisszaboni, valamint a kutatási kiadásokkal kapcsolatos barcelonai célok eléréséhez is konkrétan hozzájárulnak. A javasolt kezdeményezés egy ambiciózus közösségi stratégia részét képezi, mely magában foglalja többek között az Európai Technológiai Intézet létrehozását.

4.13 Szellemi tulajdon

Az ARTEMIS a kutatási eredmények terjesztésére vonatkozóan olyan szabályokat fogad el, amelyek biztosítják, hogy adott esetben a kutatási és fejlesztési tevékenységek során keletkezett szellemi tulajdon védelemben részesüljön, és hogy a kutatási eredményeket felhasználják és terjesszék. A közös vállalkozás alapszabályának 24. cikke részletesen taglalja ezt az elvet.

4.14 Az Európai Bizottság szerint az ARTEMIS közös vállalkozás létrehozása a következő objektív előnyökkel jár a Közösség számára:

- A nemzeti erőfeszítések integrálása közösségi szinten meghatározott közös célkitűzések követésével, ami lehetővé teszi a beágyazott számítástechnikai rendszerekkel kapcsolatos európai kutatási térségek kialakítását.
- A tagállamok forrásainak rugalmasabb felhasználása.

- A Közösség pénzügyi hozzájárulásának fellendítő hatása a tagállamok és a vállalkozások tekintetében.
- A programok hatékonysága és a korábbi kezdeményezések gyenge pontjainak kiküszöbölése.
- A projektindításokkal kapcsolatos rövidebb határidők megállapítása révén gazdasági hatékonyság.
- A kutatási eredmények gyorsabb piacra kerülésének köszönhetően az uniós gazdaság versenyképességének javulása.

5. Általános megjegyzések

5.1 Az EGSZB általánosságban véve egyetért az Európai Bizottság stratégiájával. Megítélése szerint a K+F beruházások fellendítése megfelelő eszköz ahhoz, hogy az európai vállalatok számára biztos referenciakeretet lehessen teremteni egy olyan új eszköz alapján, amely lehetővé teszi a közösségi finanszírozás jelenlegi elaprózódottságának megszüntetését, és kiküszöböli az elért eredmények értékelését alig lehetővé tevő programok egyenlőtlen eloszlását.

5.2 Amint azonban a 4.2. pontban is szerepel, a közös technológiai kezdeményezések a korábbi „európai technológiai platformokból” nőttek ki. Elsősorban a részt vevő szereplők nem kielégítő felhatalmazása miatt azonban ezek a platformok csak ritkán érték el a számukra kijelölt célt: az európai kutatás stratégiai fellendítését. A közös technológiai kezdeményezések létrehozását az európai technológiai platformok szerepével kapcsolatos részleges kudarc belátása nyomán határozták el. Ez a szerep lényegében abban állt volna, hogy a platformoknak lényegi hozzájárulást kellett volna nyújtaniuk az iparnak a versenyképesség területén.

5.2.1 Ennek alapján az EGSZB sajnálja, hogy az Európai Bizottság javaslata nem ismerteti részletesebben az európai technológiai platformokkal kapcsolatban korábban végzett munkákat: semmilyen mérleg nem készült, az elért eredményekről nem esik szó, és bibliográfiai utalást is hiába keres az olvasó.

5.2.2 Az EGSZB ezért helyesli a közös technológiai kezdeményezések tekintetében bejelentett szándékot, hogy évente jelentést tesznek közzé, amely megvonja az elért eredmények és a megtett út mérlegét.

5.3 A köz- és a magánszféra partnerségén alapuló ARTEMIS közös vállalkozás az EGSZB szerint elősegíti egy európai kutatási térség létrehozását, és jelentős mértékben hozzájárul az európai vállalkozások versenyképességéhez.

5.4 Ha a jövőben egyre intelligensebb rendszerek állnak rendelkezésre, az számottevően hozzájárulhat az egyre biztonságosabb termékek előállításához, ugyanakkor részt vehet a magas szintű képzések és képesítések biztosításában, munkahelyek létrehozását és fejlesztését segítve elő.

5.5 A vizsgált javaslatról szóló kedvező véleményében az EGSZB mindenekelőtt a beruházások terén javasolt innovatív stratégia jelentőségét hangsúlyozza.

5.5.1 A kutatási és fejlesztési programokkal kapcsolatban első alkalommal fordul elő, hogy nemcsak a Közösség és a vállalatok – amelyeket az ARTEMISIA képvisel – forrásai vehetők igénybe, ami szokatlan dolog, hanem az egyes tagállamok és a részt vevő kutatási szervezetek forrásai is.

5.5.2 Tekintettel erre az innovatív asszociatív mechanizmusra, amely a bevezetett kutatási termékek felhasználását illetően bonyolultnak bizonyulhat, az EGSZB örömmel fogadja, hogy a közös vállalkozások alapszabályának 24. cikke milyen nagy terjedelemben és precízen tárgyalja a szellemi tulajdon kérdését.

5.6 Céljai elérése és az új eszközben rejlő valamennyi lehetőség teljes kihasználása érdekében azonban az EGSZB szükségesnek tartja a következőket:

- az eljárások tényleges egyszerűsítése a különböző K+F tevékenységek valamennyi szakaszában, a tevékenységek kiválasztásától kezdve egészen az eredmények terjesztéséig, az ARTEMIS-re ruházva az e feladatokkal kapcsolatos fő felelősséget. A korábbi K+F programok kudarcait többek között az adminisztráció bonyolultsága, a finanszírozással és az intézményi referenciákkal kapcsolatos bizonytalanság okozta,
- nagyszabású tájékoztatási program létrehozása az ARTEMIS közös vállalkozás által kínált lehetőségekről, többek között arról a képességről, hogy tekintettel az új finanszírozási formákra, mozgósítani tudja a szükséges gazdasági forrásokat,
- megfelelő szakképzési programok kidolgozása, hogy a K+F-hez szükséges ismeretekkel rendelkező, magasan képzett munkaerő álljon rendelkezésre. E programoknak, amelyeket támogat az ARTEMIS, rendkívüli stratégiai jelentőségük lesz az EU ipari jövője számára. E magas szintű szakképzettségek, amelyek a létrehozandó K+F munkahelyeken megkívánt magas fokú technikai készségekhez szükségesek, ezenkívül fékezik a kutatók elvándorlását, és eleget tesznek az egyik előfeltételnek ahhoz, hogy ezekben a stratégiai szektorokban biztosítani lehessen az ipari vezető szerepet az Európai Unió számára.

Kelt Brüsszelben, 2007. október 24-én.

az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság

elnöke

Dimitris DIMITRIADIS

Az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság véleménye – Tárgy: „Javaslat tanácsi rendeletre a Tiszta Égbolt közös vállalkozás létrehozásáról”

COM(2007) 315 final – 2007/0118 (CNS)

(2008/C 44/04)

2007. július 11-én az Európai Unió Tanácsa úgy határozott, hogy az Európai Közösséget létrehozó szerződés 95. cikke alapján kikéri az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság véleményét a fenti tárgyban.

Az EGSZB elnöksége 2007. július 10-én megbízta az „Egységes piac, termelés és fogyasztás” szekciót a bizottsági munka előkészítésével.

A munka sürgősségére való tekintettel az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság 2007. október 24–25-én tartott 439. plenáris ülésén (az október 25-i ülésnapon) főelőadót jelölt ki Gérard DANTIN személyében, továbbá 97 szavazattal, 3 tartózkodás mellett elfogadta a véleményt.

1. Következtetések és ajánlások

1.1 Az EGSZB helyesléssel fogadja a Tiszta Égbolt közös vállalkozás létrehozására vonatkozó határozatot. Úgy véli, hogy a K+F-be történő befektetések ezen az elven alapuló újraindítása a köz- és magánszféra partnerségének finanszírozásában megbízható referenciakeretet biztosíthat a vállalkozások számára, amely lehetővé teszi a közösségi finanszírozás jelenlegi széttördeltségének megszüntetését, és a gyakran elszórt kutatások koordinációját, növelve ezáltal hatékonyságukat.

1.2 Örömet fejez ki a kiválasztott ágazattal kapcsolatban, amely egyszerre teszi lehetővé a lisszaboni stratégiának való megfelelést, egy technikai szempontból innovatív és számos magas képzettségi szintet igénylő munkahellyel rendelkező ipari ágazat dinamikusabbá tételét, valamint a környezet minőségének területén elengedhetetlenül szükséges haladáshoz való hozzájárulást.

1.3 A vizsgált javaslatról szóló kedvező véleményében az EGSZB mindenekelőtt a beruházások és a kutatások koordinálása terén javasolt stratégia jelentőségét hangsúlyozza az EU számára. Mindeközben úgy véli, hogy a stratégia elősegíti az európai kutatási térség létrehozását, és jelentősen hozzájárul az európai vállalkozások versenyképességéhez az ágazatban.

1.4 Mindazonáltal a finanszírozások, a többszörös részvétel és a felhasznált jelentős közösségi források miatt jobban meg kellene határozni a kutatás végtermékeinek felhasználását és elosztását, főként a szellemi tulajdon és a szabadalmak tekintetében.

1.5 Végül az EGSZB a következőket tartja szükségesnek:

- az eljárások tényleges egyszerűsítését, elsősorban azért, mert a korábbi K+F programokra kedvezőtlenül hatott az adminisztráció bonyolultsága. Az eljárások jelenleg kidolgozás alatt állnak. Az EGSZB folyamatosan ügyel majd arra, hogy minden fél kellő súllyal vegyen részt a célkitűzések megválasztásában és a végeredmények elemzésében;
- a szükséges gazdasági források mozgósításához való hozzájárulást lehetővé tevő tájékoztató program kidolgozását,

- olyan szakképzési programok kidolgozását, amelyek segítségével a munkavállalók szakképzettsége összhangba hozható a Tiszta Égbolt által létrehozott munkahelyekkel. Erre azért van szükség, hogy meg lehessen teremteni az ipari vezető szerep biztosításához szükséges feltételeket ebben a stratégiai ágazatban.

2. Bevezetés

2.1 A vizsgált rendeletjavaslat célja az egyik első magán- és közszféra közötti partnerség megteremtése a K+F területén belül. A rendeletjavaslat az első közös technológiai kezdeményezések egyikét határozza meg, amely a repüléstechnikára és a légi szállításra vonatkozik. A kezdeményezés neve *Tiszta Égbolt*.

2.2 A közös technológiai kezdeményezések célja, hogy teljes egészében vagy részlegesen lehetővé tegyék az ipar, a kutatási intézmények, a tagállamok és az Európai Bizottság számára, hogy célzott kutatási programok rendelkezésére bocsássák forrásait.

2.3 A hagyományos stratégiával ellentétben, amely a projekteknek esetileg biztosít állami támogatást, a közös technológiai kezdeményezések közös stratégiai célokat szolgáló, nagy léptékű kutatási programokra irányulnak. Az új megközelítésnek kritikus tömeget kell létrehoznia az európai kutatás és innováció vonatkozásában, meg kell szilárdítania a tudományos közösséget a legfontosabb stratégiai területeken, és össze kell hangolnia az egyes projektek finanszírozását annak érdekében, hogy a kutatások eredményeit gyorsabban lehessen hasznosítani. A közös stratégiai kezdeményezések olyan meghatározó területekre irányulnak, amelyeken a jelenlegi eszközöknek sem a mértéke, sem a gyorsasága nem elégséges ahhoz, hogy Európa élen maradjon, illetve élre kerülhessen a globális versenyben. Olyan területekről van szó, amelyeken a kutatásnak a nemzeti, az európai és a magánszféra általi finanszírozása jelentős hozzáadott értéket hozhat létre, főként a kutatási és fejlesztési célú magánkiadások növekedésének ösztönzése révén.

2.4 A repüléstechnika és a légi közlekedés területére vonatkozó, Tiszta Égbolt elnevezésű közös technológiai kezdeményezés fő célja a légi közlekedési technológiák fejlesztésének felgyorsítása az EU-ban, azok mielőbbi alkalmazásának biztosítása érdekében. A technológiáknak az ágazat versenyképességének megőrzése mellett a fenntartható gazdasági növekedés által hozzá kellene járulniuk az európai környezetvédelmi és szociális stratégiák prioritásainak megvalósításához.

3. Általános összefüggés és megfontolások

3.1 A program szükségességének és létjogosultságának alapja a légi közlekedés arányának az elkövetkezendő húsz évben való megduplázódásáról szóló előrejelzés, illetve az a megállapítás, mely szerint egy környezetbarát közlekedési rendszer megvalósítása az európai gazdasági és társadalmi növekedés biztosításának alapvető eleme, mind a személyszállítás, mind az áruszállítás területén.

3.2 Az európai szint kiválasztása megfelelő dimenzióknak tűnik, mivel az egyes tagállamok érdekeltjeinek tevékenységei nem jelentenek optimális dimenziót a gazdasági források, illetve a szükséges tudományos hozzájárulás tekintetében.

3.3 A tagállamok közvetlen részvétele kulcsfontosságú elem mind a szükséges finanszírozás mobilizálása tekintetében, mind pedig azért, mert számos döntést továbbra is nemzeti szinten fognak meghozni, legyen szó akár a programokban való részvételre vonatkozó felhívások meghirdetéséről, a programok minden fázisának folyamatos ellenőrzéséről, vagy az eredmények értékeléséről.

3.4 A repüléstechnikai ágazatnak a közeljövőben jelentős kihívásokkal kell szembenéznie, például a környezeti hatással, amely fékezheti az ágazat fejlődését.

3.5 A repüléstechnika klímaváltozásra gyakorolt hatásának csökkentése, valamint az alacsonyabb zajszint kiemelt prioritásnak számít. Valódi technológiai változtatások megvalósítását teszik szükségessé a közeljövőben, a közösségi szabályozásban szereplő csökkentések végrehajtása érdekében. (Az ACARE európai repüléstechnikai platform stratégiai kutatási menetrendjében azt tűzte ki célul, hogy 2020-ig a CO₂-kibocsátások 50 %-kal, a NO_x-kibocsátások 80 %-kal és a zajkibocsátások 50 %-kal csökkenjenek.)

3.6 A jelenleg európai szinten három millió munkavállalót foglalkoztató repüléstechnikai ágazatnak ezenkívül kiélezett versennyel kell szembenéznie, ami a más földrajzi területeken, főként az Egyesült Államokban tett közfinanszírozású beruházásoknak tulajdonítható, ahol az ebben az ágazatban a kutatásra fordított források háromszor magasabbak az Európában jelenleg rendelkezésre álló forrásoknál.

3.7 A közszféra hozzájárulása már csak azért is fontos, mivel ebben az ágazatban a befektetések megtérülése jelentős késede-

lemmel történik; ez a repüléstechnikai K+F-be történő befektetések hiánya miatt piaci hiányosságokat idézhet elő.

3.8 A repüléstechnika területének bevonása az „Együttműködés” egyedi program kereteibe (lásd a 4.3. pontot) a jelen és a jövő generáció egészségének és életminőségének javítására irányuló törekvéssel indokolható. E célok a légi járművek környezeti hatásának minimálisra csökkentése, a levegő minőségének helyi szinten történő javítása, a zajkibocsátások repülőterek közelében való csökkentése, valamint az utasok utazási körülményeinek javítása által érhetőek el.

4. Az európai bizottsági javaslat szövege

4.1 A Tiszta Égbolt közös vállalkozás létrehozásáról szóló rendeletjavaslat [COM(2007) 315] a hetedik keretprogramnak az 1982/2006/EGK határozatban foglalt rendelkezésein alapul. A határozat közösségi hozzájárulást ír elő a magán- és közszféra közötti hosszú távú, európai szintű partnerségek létrehozásához a kutatás területén.

4.2 Ezek a partnerségek „közös technológiai kezdeményezések” formáját öltik, és a korábbi „európai technológiai platformokból” nőttek ki.

4.3 A Tanács a specifikus együttműködési programmal kapcsolatos 971/2006/EK határozatában kiemelte a magán- és közszféra közötti partnerségek megteremtésének szükségességét, valamint hat olyan területet határozott meg, amelyeken közös technológiai kezdeményezések létrehozására van szükség az európai kutatások újraindítása érdekében. A következő területekről van szó:

- hidrogén- és üzemanyagcellák,
- **repüléstechnika és légi közlekedés,**
- innovatív gyógyszerek ⁽¹⁾,
- beágyazott számítástechnikai rendszerek ⁽²⁾,
- nanoelektronika ⁽³⁾,
- Globális Környezetvédelmi és Biztonsági Monitoring (GMES).

4.4 A vizsgált COM(2007) 315 javaslat tárgyát képező rendelet a felvázolt általános stratégia összefüggésében a repüléstechnikára és a légi közlekedésre irányuló közös technológiai kezdeményezés megvalósítását irányozza elő a Tiszta Égbolt közös vállalkozás létrehozása által.

4.5 A Tiszta Égbolt közös vállalkozás céljai a vizsgált rendelet mellékletében található szabályzat 3. cikkében kerülnek világosan és részletesen meghatározásra. Széles tevékenységi területet ölelnek fel, ambíciózusak, összefoglalásukat pedig a szabályzat 3. cikke tartalmazza:

- környezetbarát légi közlekedési technológiák kifejlesztésének meggyorsítása az EU-ban a mihamarabbi üzembe helyezés érdekében,

⁽¹⁾ CESE 1184/2007 (INT/363).

⁽²⁾ CESE 1185/2007 (INT/364).

⁽³⁾ R/CESE 1199/2007 (INT/370).

- radikálisan innovatív légi közlekedési rendszer létrehozása, amely csúcstechnológiákon alapul, és a zaj- és gázkibocsátás mérséklése, valamint a repülőgépek üzemanyag-gazdaságosságának javítása révén a légi közlekedés okozta környezeti hatások csökkentését célozza.

4.5.1 A Tiszta Égbolt ily módon szavatolja az összhangot és a koordinációt a különböző kutatási tevékenységek között, kihasználva a méretgazdaságosságot, és hat különböző technikai területet foglal magába, melyeket „integrált technológiademonstrációs rendszereknek” (ITD-k) nevezünk, nevezetesen:

- intelligens merevszárnyú légi járművek,
- regionális légi közlekedésre szánt környezetbarát légi járművek,
- környezetbarát forgószárnyas légi járművek,
- fenntartható környezetbarát motorok,
- környezetbarát üzemeltetési rendszerek,
- demonstrációs rendszer.

Az egyes ITD-k keretein belül elérendő technológiai célokat már meghatározták.

4.6 A Tiszta Égbolt közös vállalkozás nemzetközi testületnek tekintendő, amely jogi személyiséggel rendelkezik a 2004/17/EK irányelv 22. cikke és a 2004/18/EK irányelv 15. cikkének c) pontja értelmében. Székhelye Brüsszel, tevékenysége pedig – amennyiben azt a Tanács nem hosszabbítja meg – 2017. december 31-én befejeződik.

4.7 Jögalap

4.7.1 A javaslat egy tanácsi rendeletből áll, amelynek mellélete a közös vállalkozás alapszabályát tartalmazza. A javaslat jogalapja a Szerződés 171. cikke. A közös vállalkozás közösségi szervként fog működni, és bár költségvetése a 1605/2002-es tanácsi rendelet 185. cikkének hatálya alá tartozik, figyelembe kell vennie e kezdeményezés azon sajátosságait, hogy köz- és magánszféra-partnerségről van szó, és a magánszektor jelenlétében, az állami szektorral legalább egyenlő mértékben hozzájárul a költségekhez.

4.8 Tagok

A Tiszta Égbolt közös vállalkozás alapító tagjai a következők:

- az Európai Közösség képviselőjében az Európai Bizottság,
- 12 ITD-vezető és legfeljebb 74 társult tag, melyek felvételének szabályairól a vizsgált rendelet mellékletében található szabályzat 2. cikke rendelkezik,
- bármely közjogi vagy magánjogi szervezet, amelyet egy tagállamban vagy a hetedik kutatási keretprogramhoz társult államban hoztak létre, felvételét kérheti a Tiszta Égbolt közös vállalkozás tagjainak sorába, az alábbi feltételekkel: ITD-veze-

tőként köteleességet vállal olyan pénzügyi hozzájárulásra, amely arányos, és összhangban van a közös technológiai kezdeményezés összetevékenységével, illetve társult tagként köteleességet vállal olyan pénzügyi hozzájárulásra, amely arányos annak az ITD-nek a költségvetésével, amelyben részt kíván venni, és amely összhangban van az ITD igényeivel.

4.9 Finanszírozási források

4.9.1 A Tiszta Égbolt közös vállalkozás üzemeltetési költségeit az Európai Közösség és a többi tag egyenlő részben, 50–50 %-os arányban fedezi.

4.9.2 Az Európai Közösség részéről nyújtott hozzájárulás a Tiszta Égbolthoz – amely a működési költségeket és a kutatási tevékenységeket fedezi – legfeljebb 800 millió EUR, amely a hetedik keretprogramot megvalósító „Együttműködés” egyedi program „Közlekedés” témakörére elkülönített költségvetési előirányzatból fizetendő ki az 1605/2002/EK tanácsi rendelet 54. cikkében megfogalmazott rendelkezés szerint.

5. Általános és részletes megjegyzések

5.1 Az EGSZB helyesléssel fogadja a Tiszta Égbolt közös vállalkozás létrehozásával kapcsolatos határozatot, amely a hetedik keretprogram rendelkezésein alapul. Megítélése szerint a K+F beruházások fellendítése megfelelő eszköz ahhoz, hogy az európai vállalatok számára biztos referenciakeretet lehessen teremteni egy olyan új eszköz alapján, amely lehetővé teszi a közösségi finanszírozás jelenlegi elaprózottságának megszüntetését, és kiküszöböli a programok egyenlőtlen eloszlását, amely szinte lehetetlenné tette az eredmények értékelését.

5.2 A bemutatott kezdeményezés összhangban van az Unió politikáival és célkitűzéseivel, valamint megfelel azoknak az iránymutatásoknak, amelyeket a lisszaboni stratégia határoz meg, amely hangsúlyozza, hogy a tudás és az innováció hozzájárul a növekedés és a munkahelyteremtés ösztönzéséhez az EU-ban. Magában foglalja a kibocsátási kvóták kereskedelmének közösségi rendszerével kapcsolatos intézkedéseket, és valószínűleg lényeges előrelépések megtételét segíti elő az ACARE stratégiai kutatási menetrendjének végrehajtásában a környezetvédelem területén.

5.3 A köz- és a magánszféra partnerségén alapuló Tiszta Égbolt közös vállalkozás, csakúgy, mint a hetedik keretprogram más közös technológiai kezdeményezései, kiindulási alapja lehet egy európai kutatási térség létrehozásának, és jelentős mértékben hozzájárul az európai vállalkozások versenyképességéhez.

5.4 A vizsgált javaslatról szóló kedvező véleményében az EGSZB mindenekelőtt a beruházások és a kutatások koordinálása terén javasolt stratégia jelentőségét hangsúlyozza az EU számára.

5.5 Mindazonáltal, tekintettel a bevezetett többletfinanszírozási rendszerre, valamint a rendelkezésre álló jelentős közösségi forrásokra, az EGSZB úgy véli, hogy jobban meg kellene határozni a kutatás végtermékeinek felhasználását és céljait. Ennek érdekében a szabadalmak és a szellemi tulajdon kérdését, amely a rendelet 20. cikkében kerül meghatározásra, és amely az elvek felsorolására korlátozódik, pontosítani kellene és részletesebben ki kellene fejteni, mivel az a Tiszta Égbolt közös vállalkozás megvalósításának és működésének egyik kényes pontja lehet.

5.6 Céljai elérése és az új eszközben rejlő valamennyi lehetőség teljes kihasználása érdekében azonban az EGSZB szükségesnek tartja a következőket:

- az eljárások tényleges egyszerűsítése a különböző K+F tevékenységek valamennyi szakaszában, a tevékenységek kiválasztásától kezdve egészen az eredmények terjesztéséig, a Tiszta Égboltra ruházva az e feladatokkal kapcsolatos fő felelősséget.

A korábbi K+F programok kudarcait többek között az adminisztráció bonyolultsága, a finanszírozással és az intézményi referenciákkal kapcsolatos bizonytalanság okozta,

- nagyszabású tájékoztatási program létrehozása a Tiszta Égbolt közös vállalkozás által kínált lehetőségekről, többek között arról a képességéről, hogy tekintettel az új finanszírozási formákra, mozgósítani tudja a szükséges gazdasági forrásokat,
- megfelelő szakképzési programok kidolgozása, hogy a K+F-hez szükséges ismeretekkel rendelkező, magasan képzett munkaerő álljon rendelkezésre. E programoknak, amelyeket támogat a Tiszta Égbolt, rendkívüli stratégiai jelentőségük lesz az EU ipari jövője számára. A magas szintű szakképzettség, amely a létrehozandó K+F munkahelyeken megkívánt magas fokú technikai felkészültséghez szükséges, ezenkívül fékezi a kutatók elvándorlását, és az egyik előfeltétele annak, hogy biztosítani lehessen az EU ipari és környezetvédelmi vezető szerepét az említett stratégiai ágazatokban.

Kelt Brüsszelben, 2007. október 25-én.

az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság

elnöke

Dimitris DIMITRIADIS

Az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság véleménye – Tárgy: Javaslat tanácsi rendeletre az ENIAC közös vállalkozás létrehozásáról

COM(2007) 356 final – 2007/0122 (CNS)

(2008/C 44/05)

2007. szeptember 10-én az Európai Unió Tanácsa úgy határozott, hogy az Európai Közösséget létrehozó szerződés 95. cikke alapján kikéri az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság véleményét a fenti tárgyban.

Az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság Elnöksége 2007. július 10-én megbízta az „Egységes piac, termelés és fogyasztás” szekciót a bizottsági munka előkészítésével.

A munka sürgősségére való tekintettel az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság 2007. október 24–25-én tartott, 439. plenáris ülésén (az október 25-i ülésnapon) főelőadót jelölt ki Gérard DANTIN személyében, továbbá 106 szavazattal, 1 tartózkodás mellett elfogadta az alábbi véleményt.

1. Következtetések és ajánlások

1.1 Az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság egyetért az ENIAC ⁽¹⁾ közös vállalkozás létrehozására irányuló határozattal.

1.1.1 Úgy véli, hogy a K+F-be történő befektetések ezen az elven alapuló újraindítása a köz- és magánszféra partnerségének finanszírozásában megbízható referenciakeretet biztosíthat a

vállalkozások számára, amely lehetővé teszi a közösségi finanszírozás jelenlegi széttördeltségének megszüntetését, és a gyakran elszórt kutatások összehangolását, növelve ezáltal hatékonyságukat.

1.2 Örömet fejez ki a kiválasztott ágazattal kapcsolatban, amely fejlődése révén – nemcsak technikai szempontból innovatív jellege, hanem a jövőre nézve ígéretes volta, illetve a magas képzettségi szintet igénylő munkahelyek tekintetében – közvetlenül hozzájárul majd a versenyképességről szóló lisszaboni, valamint a kutatásnak szentelt GDP-százalékkal kapcsolatos barcelonai célkitűzések eléréséhez, továbbá más közösségi politikák megvalósításához, például a környezetvédelem, a közlekedés, az energia és az egészségügy területén.

⁽¹⁾ ENIAC = European Nanoelectronic Initiative Advisory Council. ENIAC volt az első, elektronikus komponensekből felépített számítógép is (1945–1946).

1.3 A vizsgált javaslatról szóló támogató véleménye révén az EGSZB mindenképp a beruházások és a kutatások koordinálása terén javasolt stratégia jelentőségét kívánja hangsúlyozni az EU számára. Mindeközben úgy véli, hogy a stratégia elősegíti az európai kutatási térség létrehozását, és jelentősen hozzájárul az európai vállalkozások versenyképességéhez az ágazatban.

1.4 Tekintettel erre az innovatív asszociatív mechanizmusra, amely az ENIAC által bevezetendő kutatási termékek és azok iparosítási időszakának felhasználását illetően összetettnek bizonyulhat, az EGSZB örömmel fogadja a szellemi tulajdonnal kapcsolatos szabályoknak tulajdonított figyelmet.

1.5 Az EGSZB elégedetten nyugtázza, hogy a javaslat külön figyelmet szentel annak a veszélynek, amelyet a nanoelektronikai gyártás világ más részeire történő áthelyezése jelenthet. Az EGSZB támogatja a speciális ágazati megközelítés gondolatát.

1.6 Végül az új eszközben rejlő valamennyi lehetőség teljes kihasználása érdekében az EGSZB szükségesnek tartja:

- az eljárások tényleges egyszerűsítését, mivel a korábbi K+F programok esetében az adminisztráció bonyolultsága negatív szerepet játszott. Ezek az eljárások jelenleg kidolgozás alatt állnak, és az EGSZB folyamatosan ügyel majd arra, hogy minden fél kellő súllyal vegyen részt a célkitűzések megvalósításában és a végeredmények elemzésében;
- a szükséges gazdasági források mozgósításához való hozzájárulást lehetővé tevő tájékoztató program kidolgozását;
- olyan szakképzési programok kidolgozását, amelyek segítségével összhangba hozható a munkavállalók szakképzettsége és az ENIAC által létrehozott munkahelyek igénye. Erre azért van szükség, hogy meg lehessen teremteni az ipari vezető szerep biztosításához szükséges feltételeket ebben a stratégiai szektorban.

2. Bevezetés

2.1 A tanácsi rendeletre vonatkozó javaslat célja az egyik első magán- és közszféra közötti partnerség megteremtése a K+F területén belül. A rendeletjavaslat az első közös technológiai kezdeményezések egyikét határozza meg. A nanotechnológia területére vonatkozó kezdeményezés neve ENIAC.

2.2 A közös technológiai kezdeményezések célja, hogy teljes egészében vagy részlegesen lehetővé tegyék az ipar, a tagállamok és az Európai Bizottság számára, hogy célzott kutatási programok rendelkezésére bocsássák forrásaikat.

2.3 A hagyományos stratégiával ellentétben, amely a projekteknek esetleg biztosít állami támogatást, a közös technológiai kezdeményezések közös stratégiai kutatási célokat szolgáló, nagy léptékű kutatási programokra irányulnak. Az új megközelítésnek kritikus tömeget kell létrehoznia az európai kutatás és innováció vonatkozásában, meg kell szilárdítania a tudományos közösséget

a legfontosabb stratégiai területeken, és össze kell hangolnia az egyes projektek finanszírozását annak érdekében, hogy a kutatások eredményeit gyorsabban lehessen hasznosítani. A közös technológiai kezdeményezések olyan meghatározó területekre irányulnak, amelyeken a jelenlegi eszközöknek sem a mértéke, sem a gyorsasága nem elégséges ahhoz, hogy Európa élen maradjon, illetve élre kerülhessen a globális versenyben. Olyan területekről van szó, amelyeken a kutatás nemzeti, európai és a magánszféra általi finanszírozása jelentős hozzáadott értéket hozhat létre, főként a kutatási és fejlesztési célú magánkiadások növekedésének ösztönzése által.

2.4 Az ENIAC névre keresztelt, nanoelektronikával kapcsolatos közös technológiai kezdeményezés általános célja, hogy hozzájáruljon a nanoelektronika területén kulcsfontosságú kompetenciák kifejlesztéséhez az európai versenyképesség megerősítése érdekében. Ennek érdekében a vizsgált javaslat felállítja az ENIAC-ot létrehozó jogi keretet.

3. Háttér és általános észrevételek

3.1 Az innovatív termékekbe ágyazott elektronikus komponensek arányának állandó növekedése a versenyképesség és az ipari növekedés stratégiai ágazatai közé helyezi a nanotechnológiai szektort Európában.

3.2 A nanotechnológiai szektor gyártja a főbb iparágak számára nélkülözhetetlen berendezéseket a legkülönbözőbb területeken, így a távközlés, a fogyasztási cikkek, a multimédia-szolgáltatások, az oktatás, a közlekedés, az egészségügyi ellátás, a biztonság és a környezetvédelem területén.

3.3 Az előrejelzések szerint a nanotechnológiai ipari ágazat piacának (a közvetlen termelőkön kívül ide tartoznak a termelési eszközök és anyagok beszállítói is) átlagos éves 15 %-os növekedése várható. Az ilyen magas növekedési ráta fenntartása érdekében kellő figyelmet kell fordítani a szektorra.

3.4 Közösségi szintű kezdeményezésnek kell tehát biztosítania azt, hogy a képviselt ágazatokban fennmaradjon és megerősödjön a globális vezető szerep, mégpedig olyan kutatási-fejlesztési programok révén, amelyek lehetővé teszik az ipari hasznosítás terén megvalósítandó célkitűzések elérését, magasabb rendű technológiai célokat követve, egyre nagyobb versenyképességre törekedve, valamint magas szintű szakmai ismereteket és képzettséget igénylő, új állásokat teremtve.

3.5 A köz-magán közös vállalkozás választása minőségi ugrást tenne lehetővé az ágazatbeli kutatás-fejlesztés terén. Ez alapvető fontosságúnak tűnik a hatályos kutatási programok jelenlegi szétaprózottságának megszüntetéséhez azokban a tagállamokban, amelyek nem képesek elérni a kritikus tömeget, és nem tudják biztosítani a megfelelő programok finanszírozásához szükséges erőforrásokat.

3.6 Az európai dimenzió választása ezért mindenképp szükségesnek tűnik, mivel ez az egyetlen olyan dimenzió, amelyben a nanotechnológiai ágazat előtt álló, erőpróbát jelentő kihívásokat le lehet küzdeni.

3.7 A közösségi dimenzió megszilárdítása ezenkívül egyszerűsíthetné a bürokráciát és az adminisztrációt, hogy a jelenleg érvényben levő különféle nemzeti eljárásokat egy egységes közösségi eljárás válthassa fel, és a kutatási-fejlesztési szerződések odaítélésének ideje is csökkenhessen a közösségi szinten jelenleg fennálló helyzethez képest (lásd: EUREKA), elkerülve egyúttal a különféle kiértékelési és ellenőrzési eljárásokat is.

3.8 A tagállamok és az illetékes ágazatok közvetlen bevonásával működő köz-magán közös vállalkozás létrehozása újítás az európai közösségi K+F-programok által előirányzott jelenlegi részvételi eljárásokhoz képest. Továbbá a program által közösségi szintű felhasználásra tervbe vett jelentős pénzügyi források lehetővé teszik, hogy elérjük a program nagyra törő céljainak megvalósításához szükséges gazdasági kritikus tömeget.

3.9 A tagállamok és a vállalkozások jelenléte, valamint a kutatáshoz kapcsolódó költségek legalább 50 %-ának fedezése általi közvetlen részvételük multiplikátorhatást fog kiváltani, amely egyrészt új lendületet ad az új finanszírozási források vonzásához, másrészt nagymértékben hozzájárul az európai kutatási térség fejlesztéséhez.

3.10 A tagállamok közvetlen részvétele elengedhetetlen a befektetések mobilizálásához, ugyanakkor azért is létfontosságú, mivel a döntéshozatal – konkrétan a javaslati felhívásokkal és a folyamat minden szakaszára vonatkozó állandó közvetlen ellenőrzéssel kapcsolatosan – továbbra is országos szinten zajlik majd.

3.11 Ugyancsak elengedhetetlen az ipar közvetlen részvétele, mivel a nagyra törő kutatási-fejlesztési program eredményei hozzájárulhatnak az európai iparág versenyképességére irányuló fontos és megfelelő célkitűzések megvalósításához, következtésként pozitív hatást fejthetnek ki az ágazatbeli foglalkoztatásra.

4. Koherencia

4.1 A kutatási programok a hetedik keretprogramot veszik alapul, amely abból a mélyen gyökerező tudatból indul ki, hogy a kutatási és fejlesztési beruházások fellendítése elengedhetetlen egy versenyképes és dinamikus fejlődő gazdasághoz.

4.2 Az ITC-ENIAC közös vállalkozás létrehozása közvetlenül járul hozzá a versenyképességről szóló lisszaboni és a kutatási

célú kiadásokról szóló barcelonai célkitűzések eléréséhez, közvetetten pedig más közösségi politikákhoz: a környezetvédelmi, a közlekedés-, az energia- és az egészségügyi politikához.

4.3 Az ITC-ENIAC kezdeményezés alapjául szolgáló közösségi politikai keretet különösen a *Nanotudományok és nanotechnológiák: Cselekvési terv Európa számára (2005–2009)* című európai program (COM(2005) 243 final), valamint az Új és Újonnan Azonosított Egészségügyi Kockázatok Tudományos Bizottságának (SCENHIR) munkája alkotja majd.

5. Az Európai Bizottság javaslata

5.1 A COM(2007) 356 final dokumentum tárgyát képező ENIAC közös vállalkozás létrehozására vonatkozó határozat a 7. keretprogramról szóló 1982/2006/EGK határozatból származik, amely közösségi hozzájárulást irányoz elő hosszú távra szóló európai köz-magán partnerségek kialakításához a tudományos kutatás területén.

5.2 Ezek a partnerségek „közös technológiai kezdeményezések” formáját öltik, és a korábbi „európai technológiai platformokból” nőttek ki.

5.3 Az „Együttműködés” egyedi programról szóló 971/2006/EK határozatában ⁽²⁾ az Európai Bizottság hangsúlyozta a köz-magán partnerségek szükségességét, és hat olyan területet jelölt meg, amelyekben a közös technológiai kezdeményezések létrehozása fellendítheti az európai kutatást. A következő területekről van szó:

- hidrogén- és üzemanyagcellák,
- repüléstechnika és légi közlekedés ⁽³⁾,
- innovatív gyógyszerek ⁽⁴⁾,
- beágyazott számítástechnikai rendszerek ⁽⁵⁾,
- nanoelektronika,
- Globális Környezetvédelmi és Biztonsági Monitoring (GMES).

5.4 Ezzel az általános stratégiával kapcsolatban a szóban forgó javaslat (COM(2007) 356 final) tárgyát képező rendelet a nanoelektronika területén egy ENIAC nevű közös vállalkozás létrehozását irányozza elő.

5.5 Az ENIAC közös vállalkozás nemzetközi testületnek tekintendő, amely a 2004/17/EK irányelv 22. cikke és a 2004/18/EK irányelv 15. cikkének c) pontja értelmében jogi személyiséggel rendelkezik. Székhelye Brüsszel, tevékenysége pedig – amennyiben azt a Tanács nem hosszabbítja meg – 2017. december 31-én befejeződik.

⁽²⁾ HL L 400., 2006.12.30., 1. o.

⁽³⁾ INT/369.

⁽⁴⁾ INT/363.

⁽⁵⁾ INT/364.

5.6 Jogonalap

A javaslat egy tanácsi rendeletről áll, amelynek melléklete a közös vállalkozás alapszabályát tartalmazza. A javaslat jogonalapja a Szerződés 171. cikke. A közös vállalkozás közösségi szervként fog működni, és bár költségvetése a 1605/2002/EK, Euratom tanácsi rendelet 185. cikkének hatálya alá tartozik, elkészítéskor figyelembe kell venni e kezdeményezés azon sajátosságait, hogy köz-magán partnerségről van szó, és a magánszektor jelentősen, az állami szektorral egyenlő mértékben hozzájárul a költségekhez.

5.7 Összetétel

A közös technológiai kezdeményezés (ITC-ENIAC) alapító tagjai az Európai Közösség (az Európai Bizottság képviselésében) és az AENEAS (a kutatás és fejlesztés területén tevékenykedő vállalatokat és más szervezeteket képviselő egyesület). Az alapszabály felsorolja azokat a jogalanyokat, amelyek a későbbiekben az ENIAC közös vállalkozás tagjaivá válhatnak. Ezek többek között a következők: a 7. keretprogramhoz társult azon országok, amelyek nem tagjai az EU-nak, valamint bármely más jogalany, amely képes arra, hogy az ENIAC közös vállalkozás célkitűzéseinek eléréséhez hozzájárulást nyújtson.

5.8 Finanszírozás

5.8.1 Az ENIAC közös vállalkozás 4. cikkben részletezett működési költségeit a következő juttatások támogatják:

- az ENIAC legfeljebb 20 millió EUR összegű vagy a projektek teljes költségének legfeljebb 1 %-át kitevő pénzügyi hozzájárulása, amely nem haladhatja meg az évi 30 millió EUR-t,
- a Közösség pénzügyi hozzájárulása legfeljebb 10 millió EUR értékben,
- az ENIAC-tagállamok természetbeni hozzájárulásai.

Az ENIAC közös vállalkozás kutatási és fejlesztési tevékenységeit a 2017. december 31-én végződő időszakban a következő juttatások támogatják:

- a Közösség pénzügyi hozzájárulása legfeljebb 440 millió EUR értékben,
- az ENIAC-tagállamok pénzügyi hozzájárulásai, amelyeknek összesen legalább a Közösség pénzügyi hozzájárulásának 1,8-szorosát kell kitenniük,
- természetbeni hozzájárulások a projektekben részt vevő kutatási és fejlesztési szervezetek részéről, melyek összessége a hatóságok hozzájárulásaival egyenlő mértékű vagy annál nagyobb.

5.8.2 A 2013. december 31-ig tartó időszakban az Európai Bizottság maximális hozzájárulása 450 millió EUR lesz. Az 1605/2002/EK, Euratom tanácsi rendelet 54. cikke második bekezdésének megfelelően ez az összeg a kutatási és technológiai fejlesztési tevékenységekre vonatkozó hetedik keretprogram

végrehajtását célzó „Együttműködés” egyedi programból kerül kifizetésre.

5.9 Célkitűzések

Az Európai Bizottság szerint az ENIAC közös vállalkozás létrehozásának céljai a következők:

- meghatározza és végrehajtja a nanoelektronika számára kulcsfontosságú kompetenciák kifejlesztésének kutatási menetrendjét annak érdekében, hogy a közösségi vállalkozások versenyképessége és fenntarthatósága erősödjön, és új piacok alakulhassanak ki,
- támogatja a kutatási és fejlesztési tevékenységet a kiválasztott projektek résztvevőinek juttatott támogatásokon keresztül,
- előmozdítja a köz- és magánszféra partnerségét a közösségi, nemzeti és magánszektorbeli erőfeszítések mozgósítása és egyesítése érdekében, és serkentve az állami és a magánszektor közötti együttműködést,
- biztosítja a nanoelektronikára irányuló közös technológiai kezdeményezés hatékonyságát és tartósságát,
- az európai kutatási és fejlesztési erőfeszítések szinergiájára és összehangolására törekszik, ideértve a jelenleg kormányközi kutatási és fejlesztési modellek (EUREKA) révén megvalósított kapcsolódó tevékenységeknek az ENIAC közös vállalkozásba történő fokozatos integrálását.

6. Általános és részletes megjegyzések

6.1 Az EGSZB egyetért az ENIAC közös vállalkozás létrehozására vonatkozó határozattal, valamint az ebből következő rendeletervezettel. A vizsgált határozatról szóló támogató véleményében az EGSZB a beruházások és a kutatások összehangolása terén javasolt stratégiának mindenekelőtt az Európai Unió szempontjából érzékelhető jelentőségét hangsúlyozza.

6.2 Ugyanis, mint azt már az „Együttműködés” egyedi programról szóló 971/2006/EK határozat következményeként elfogadott egyéb rendeletekről szóló véleményeiben kifejtette, megítélése szerint a K+F beruházások fellendítése megfelelő eszköz ahhoz, hogy az európai vállalatok számára biztos referenciakeretet lehessen teremteni, amely lehetővé teszi a közösségi finanszírozás jelenlegi széttagozottságának megszüntetését, és a programok egyenlőten eloszlását.

6.3 Az ismertetett kezdeményezés koherenciát mutat az Unió politikáival és célkitűzéseivel, és megfelel a lisszaboni stratégia keretében meghatározott irányoknak, amely hangsúlyozza, hogy az ismeretek és az innováció hozzájárul a Közösségen belüli növekedés és foglalkoztatás ösztönzéséhez. A nanotechnológia ugyanis napjainkban kiemelt szerepet kap mint az innováció motorja számos olyan ágazatban, melyek az Unió fejlődése és növekedése szempontjából érzékeny és stratégiai helyet foglalnak el (mobil rádiótávközlés, közlekedés, számítástechnika, a gyártás

automatizálása, egészséggondozás stb.). A közös vállalkozás létrehozása olyan eszköz lehet Európa számára, amellyel megőrizheti, sőt fejlesztheti azt a képességét, mellyel a saját szigorú minőségi, fenntarthatósági és környezetvédelmi előírásainak megfelelő termékeket tervez és gyárt. Egyben kiindulópontot jelent egy európai kutatási térség kialakításához, és döntő módon hozzájárul az európai vállalatok versenyképességéhez.

6.4 Az EGSZB elégedetten nyugtázza, hogy a közös technológiai kezdeményezésről szóló rendelettervezethez csatolt hatásvizsgálat külön figyelmet szentel a nanoelektronikai gyártásnak a világ más részeire történő áthelyezésében rejlő veszélynek. Ez annyiban fontos, hogy ezek az üzemek erős hozzáadott értéket képviselnek a növekedés és a foglalkoztatás tekintetében, másrészt pedig általuk részben megtérülnek az Unió által ennek az ágazatnak a fejlesztésére fordított beruházások. A fentiekre tekintettel az EGSZB helyesli a speciális ágazati megközelítésre vonatkozó elképzelést e kulcsfontosságú iparág támogatása érdekében.

6.5 Tekintettel erre az innovatív asszociatív mechanizmusra, amely az ENIAC által bevezetendő kutatási termékek felhasználását és e termékek ipari alkalmazását illetően bonyolultnak bizonyulhat, az EGSZB örömmel fogadja, hogy az alapszabály 23. cikke milyen nagy erőfeszítéseket tesz a szellemi tulajdonra vonatkozó szabályok meghatározására. Szintén elégedett a tekintetben, hogy a rendelet cselekvési terve jelentős mértékben figyelembe veszi az egészség és a biztonság kérdéskörét.

6.6 A közös vállalkozás célkitűzéseinek lehető leghatékonyabb végrehajtása, valamint az új eszköz kínálta lehetőségek maximális kihasználása érdekében az EGSZB szükségesnek tartja az alábbiakat:

- az eljárások tényleges egyszerűsítése a különböző K+F tevékenységek valamennyi szakaszában, a tevékenységek kiválasztásától kezdve egészen az eredmények terjesztéséig, az ENIAC-ra ruházva az e feladatokkal kapcsolatos fő felelősséget. A korábbi K+F programok kudarcait többek között az adminisztráció bonyolultsága, a finanszírozással és az intézményi referenciákkal kapcsolatos bizonytalanság okozta,
- nagyszabású tájékoztatási program létrehozása az ENIAC közös vállalkozás által kínált lehetőségekről, többek között arról a képességéről, hogy tekintettel az új finanszírozási formákra, mozgósítani tudja a szükséges gazdasági forrásokat,
- megfelelő szakképzési programok kidolgozása, hogy a K+F-hez szükséges ismeretekkel rendelkező, magasan képzett munkaerő álljon rendelkezésre. Ezeknek az ENIAC által támogatott programoknak rendkívüli stratégiai jelentőségük lesz az EU iparának jövője szempontjából. Az a magas szintű szak-képzettség, amely a létrehozandó K+F munkahelyeken megkívánt magas fokú technikai felkészültséghez szükséges, fékezi a kutatók elvándorlását, és az egyik előfeltétele annak, hogy biztosítani lehessen az EU ipari vezető szerepét az említett stratégiai ágazatokban.

Kelt Brüsszelben, 2007. október 25-én.

az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság
elnöke
Dimitris DIMITRIADIS

Az Európai Szociális és Gazdasági Bizottság véleménye – Tárgy: Javaslat európai parlamenti és tanácsi irányelvre az ingatlanok időben megosztott használati joga, a hosszú távra szóló üdülési termékek, azok továbbértékesítése és cseréje egyes szempontjai tekintetében a fogyasztók védelméről

COM(2007) 303 final – 2007/0113 (COD)

(2008/C 44/06)

2007. június 28-án a Tanács úgy határozott, hogy az Európai Közösséget létrehozó szerződés 95. cikke alapján kikéri az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság véleményét a fenti tárgyban.

A bizottsági munka előkészítésével megbízott „Egységes piac, termelés és fogyasztás” szekció 2007. október 4-én elfogadta véleményét. (Előadó: Jorge PEGADO LIZ.)

Az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság 2007. október 24–25-én tartott 439. plenáris ülésén (az október 24-i ülésnapon) 129 szavazattal 3 ellenében, 1 tartózkodás mellett elfogadta az alábbi véleményt.

1. A vélemény lényegi tartalma

1.1 A fogyasztóvédelmi közösségi joganyag átvilágításáról szóló zöld könyvvel ⁽¹⁾ és a távollevők között kötött szerződésekről szóló irányelv végrehajtására vonatkozó európai bizottsági közleménnyel ⁽²⁾ kapcsolatos véleményeivel összhangban az EGSZB támogatja az Európai Bizottság arra irányuló kezdeményezését, hogy az 1994. október 26-i 94/47/EK irányelvet ⁽³⁾ a javaslat ⁽⁴⁾ szerint felülvizsgálja, az EGSZB megjegyzéseit és ajánlásait is figyelembe véve.

1.2 Az EGSZB nagy vonalakban egyetért az Európai Bizottság javaslatának lényegével, már ami az irányelv hatályának kiterjesztését, az új termékek jellegének meghatározását és egyértelművé tételét, a szerződéskötést megelőző információkra és a szerződésre vonatkozó követelmények megerősítését, az elállási időszak szabványosítását, illetve ezen időszak alatt a bármilyen okból történő kifizetések tilalmát illeti.

1.3 Az EGSZB örömmel fogadja a javaslat lényegre szorító megközelítését, mivel ezáltal a tagállamoknak a Szerződésben foglalt elveknek megfelelően lehetőségük nyílik arra, hogy további lépéseket tegyenek a fogyasztók védelmére. Az EGSZB ugyanakkor úgy véli, hogy az Európai Bizottságnak a fogyasztóvédelmi közösségi joganyag átvilágításáról szóló zöld könyvben is kifejtett saját érvelése alapján ha valamely területen maximális harmonizációra van szükség, akkor ez pontosan az a terület, egyrészt a szóban forgó jog *sui generis* jellege miatt, másrészt pedig a sokszínű jogi természetéből adódó, nemzeti szinten tapasztalható jelentős elképzelés- és jellegbeli eltérések miatt, mely utóbbiaknak a különböző nemzeti jogi rendszerekben igen szerteágazó következményei vannak, különösen az időszakok minimumára és maximumára, a visszavonásra, illetve

a semmisnek nyilvánításra, valamint a szerződés felbontására, illetve érvénytelenítésére vonatkozóan.

1.4 Az EGSZB ezért sajnálattal állapítja meg, hogy az Európai Bizottság – bár elismeri, hogy az ebben az ágazatban előforduló problémák többsége gyakran határokon átnyúló természetű, és ezért azokat a tagállamok egymaguk a nemzeti jogrendszerek közötti különbségek miatt nem képesek tökéletesen megoldani – végül is mindössze néhány szempontot vizsgál ezekhez a jogokhoz kapcsolódóan, és – mint már annyiszor – a tagállamokra bízva egy sor különböző helyzet megoldását, ami a javaslatban felsorolt problémák orvoslását alig viszi előre.

1.5 Emellett az EGSZB ugyan egyetért a „minimális harmonizáció” rendszerének bevezetésével, a többi közösségi intézménnyel együtt ⁽⁵⁾ mégis úgy véli, hogy a fogyasztók jogait védő intézkedések mércéje ezúttal túl alacsonyra került. A tapasztalat azt mutatja, hogy a tagállamok túlnyomó többsége nem élt e záradék adta lehetőségekkel, hanem szó szerinti megközelítést alkalmazott ⁽⁶⁾, emiatt nem tudta a fogyasztók védelmét megfelelő szinten garantálni. Az EGSZB ezért nyomatékosan arra kéri az Európai Bizottságot, hogy a szubszidiaritás elvének kellő tiszteletben tartása mellett a javaslat keretén belül más, hasonlóképpen fontos szempontokat is vegyen szabályozás alá, alapelveként a fogyasztók magasabb szintű védelmét követve.

1.6 Az EGSZB tehát azt javasolja, hogy a fogyasztóvédelem színvonalának emelése és a megfelelő szint szavatolása érdekében javítsanak a szóban forgó jogokra, a főszerződés tartalmára és annak – különösen a nem kapcsolódó hitelt illetően – a kiegészítő szerződésekkel való összefüggésére vonatkozó jogi rendszert érintő rendelkezéseken.

⁽¹⁾ HL C 256., 2007.10.27., előadó: Richard Adams.

⁽²⁾ HL C 175., 2007.7.27., előadó: Jorge Pegado Liz.

⁽³⁾ Az Európai Parlament és a Tanács 94/47/EK irányelve (1994. október 26.) az ingatlanok időben megosztott használati jogának megszerzésére irányuló szerződések egyes szempontjai vonatkozásában a fogyasztók védelméről (HL L 280., 1994.10.29., 83. o.). EGSZB-velemény: HL C 108., 1993.4.19., 1. o.

⁽⁴⁾ Javaslat európai parlamenti és tanácsi irányelvre az ingatlanok időben megosztott használati joga, a hosszú távra szóló üdülési termékek, azok továbbértékesítése és cseréje egyes szempontjai tekintetében a fogyasztók védelméről (COM(2007) 303 final, 2007.6.7.).

⁽⁵⁾ 1999-es jelentés az Európai Parlament és a Tanács 1994. október 26-i 94/47/EK irányelvének végrehajtásáról (SEC(1999) 1795 final), valamint az Európai Parlament 2002. évi jelentése (RR\470922EN.doc, PE 298.410. sz. dokumentum [A szöveg magyar nyelven nem áll rendelkezésre – A ford.]).

⁽⁶⁾ Dánia, Finnország, Hollandia, Írország, Olaszország, Luxemburg, Svédország, Németország és Ausztria.

1.7 A korábbi véleményekkel összhangban ⁽⁷⁾ az EGSZB hangsúlyozni kívánja annak fontosságát, hogy a szerződő feleknek – különösen a kevésbé jól informált fogyasztóknak – rendelkezésükre álljanak a megfelelő ismeretek. Az EGSZB ezért úgy véli, hogy hasznos lenne annak lehetőségét is megtartani, hogy a tagállamok arányos és kellően elrettentő büntetőjogi szankciókat alkalmazzanak az olyan gyakorlatok esetében, amelyek súlyosan megsértik az irányelvben foglalt jogokat, melyeknek alapvető jellemzőit még megfelelő részletességgel ki kell dolgozni.

1.8 Az EGSZB arra biztatja az Európai Bizottságot, hogy végezze el a konzultációs dokumentumára ⁽⁸⁾ kapott válaszok részletes elemzését, különösen azoknak a dokumentumban megkérdezett tagállamoknak a vonatkozásában, amelyek nem kerültek be az irányelv végrehajtásáról szóló, csupán 15 tagállamot lefedő jelentésbe ⁽⁹⁾. Az Európai Bizottságnak továbbá a 25 tagállamot lefedő összehasonlító elemzést ⁽¹⁰⁾ is alaposan meg kellene vizsgálnia, a tagállamok közötti különbségekre összpontosítva.

1.9 Az EGSZB konkrétan egy sor módosítást javasol ⁽¹¹⁾, és számos ajánlást fogalmaz meg, amelyek célja a javaslat jogi szempontjainak javítása, valamint a már más irányelvekben – különösen a tisztességtelen kereskedelmi gyakorlatokról szóló irányelvben ⁽¹²⁾ – meglévő ötletek, elképzelések vagy gyakorlatok megszilárdítása és összehangolása. Mindezeket figyelembe kell venni a fogyasztók biztonságának és az ilyen típusú szerződésekbe vetett bizalmuknak a növelése érdekében, amelyek mögött igen gyakran agresszív marketingfogások és kereskedelmi kampányok húzódnak meg ⁽¹³⁾.

2. Az irányelvjavaslat lényegi tartalma

2.1 Az Európai Bizottság az ingatlanok időben megosztott használati jogának megszerzésére irányuló szerződések egyes szempontjai vonatkozásában a fogyasztók védelméről szóló, 1994. október 26-i 94/47/EK európai parlamenti és tanácsi

irányelv felülvizsgálatát javasolja. A javaslat az irányelv végrehajtásáról szóló európai bizottsági jelentéssel ⁽¹⁴⁾ kapcsolatos 2000. április 13-i tanácsi következtetések, valamint az Európai Parlament 2002. július 4-i állásfoglalásában ⁽¹⁵⁾ foglalt javaslatok mögé sorakozik fel.

2.2 Az Európai Bizottság már a 2002–2006-os időszakra vonatkozó fogyasztóvédelmi politikai stratégiáról szóló közleménye ⁽¹⁶⁾ óta tervezi ennek az irányelvnek a felülvizsgálatát, amely az e témával foglalkozó zöld könyvben ⁽¹⁷⁾ leírt úgynevezett „fogyasztóvédelmi közösségi joganyag” részét képezi.

2.3 Az Európai Bizottság az irányelv végrehajtása szempontjából problémás helyzetek szemrevételezése kapcsán megemlíti, hogy az ágazatban tapasztalható piaci változások jelentős számú olyan új terméket eredményeztek, amelyek ugyan az üdülésre szolgáló szálláshely használatához kapcsolódnak, mégsem tartoznak az irányelv hatálya alá.

2.4 Az Európai Bizottság 1999. évi jelentése az Európai Parlament és a Tanács 94/47/EK irányelvének végrehajtásáról ⁽¹⁸⁾ már számtalan hiányosságra világított rá az irányelv átültetésével kapcsolatban, következtetéseit pedig, melyek az irányelv bármilyen felülvizsgálata esetén figyelembe veendő tényezőket sorolják fel, a Tanács 2000. áprilisában elfogadta ⁽¹⁹⁾.

2.5 Az Európai Parlament környezetvédelmi, közegészségügyi és fogyasztóvédelmi bizottságának 2001-ben megfogalmazott véleménye ⁽²⁰⁾ is kiemelte az irányelvben foglalt „fogyasztóvédelmi intézkedések legalacsonyabb elfogadható szintjét”.

2.6 Az Európai Parlament a 2002. július 4-i állásfoglalásában erre azt ajánlotta az Európai Bizottságnak, hogy hozzon intézkedéseket a fogyasztóvédelem magas szintjének biztosítása érdekében.

2.7 Ezen okoknál fogva az Európai Bizottság úgy véli, hogy az irányelv külön felülvizsgálata sürgős, sőt, „[a] fogyasztókat érintő, különösen a továbbértékesítéssel és az új termékekkel kapcsolatos problémák fontossága miatt prioritássá vált” – ilyen új, problémás termékek „például a kedvezményes üdülési klub, valamint a továbbértékesítésre vonatkozó szerződések”, „amelyeket hasonló módon értékesítenek, mint az ingatlanok időben megosztott használati jogát, és amelyek gazdasági szempontból is hasonlóak ahhoz”.

⁽⁷⁾ Az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság véleménye a következő tárgyban: Az Európai Bizottság közleménye a Tanácsnak, az Európai Parlamentnek és az Európai Gazdasági és Szociális Bizottságnak a távollevők között kötött szerződések esetén a fogyasztók védelméről szóló, 1997. május 20-i 1997/7/EK európai parlamenti és tanácsi irányelv végrehajtásáról (HL C 175., 2007.7.27.).

⁽⁸⁾ Konzultációs dokumentum: Az időben megosztott használat jogáról szóló irányelv felülvizsgálata (angol nyelven hozzáférhető: http://ec.europa.eu/consumers/cons_int/safe_shop/timeshare/consultation_paper010606_en.doc).

⁽⁹⁾ Jelentés az Európai Parlament és a Tanács 1994. október 26-i 94/47/EK irányelvének végrehajtásáról (SEC(1999) 1795 final).

⁽¹⁰⁾ „Összehasonlító elemzés – D. Az időben megosztott használati jog irányelve (94/47)”. Készítette: Hans Schulte-Noke, Andreas Borge és Sandra Fischer (*Consumer Law Compendium*).

⁽¹¹⁾ Különösen a 2. cikk (1) bekezdésének g) pontjára, a 3. cikk (2) és (4) bekezdésére, a 4. cikk (1), (2) és (3) bekezdésére, az 5. cikk (1), (5), (6), (8) és (9) bekezdésére, valamint az I. melléklet (1) bekezdésére, a III. melléklet f) pontjára és a IV. melléklet d) pontjára vonatkozóan.

⁽¹²⁾ Az Európai Parlament és a Tanács 2005/29/EK irányelve (2005. május 11.) a belső piacon az üzleti vállalkozások fogyasztókkal szemben folytatott tisztességtelen kereskedelmi gyakorlatokról, valamint a 84/450/EKG tanácsi irányelv, a 97/7/EK, a 98/27/EK és a 2002/65/EK európai parlamenti és tanácsi irányelvek, valamint a 2006/2004/EK európai parlamenti és tanácsi rendelet módosításáról („Irányelv a tisztességtelen kereskedelmi gyakorlatokról”) – HL L 149., 2005.6.11., 22. o. EGSZB-vélemény: HL C 108., 2004.4.30., 81. o.

⁽¹³⁾ Ezt írja az alábbi két tárgyban készült EGSZB-vélemény is: *Javaslat tanácsi irányelvre a fogyasztók védelméről az ingatlanok időben megosztott használatára vonatkozó szerződésekben* – előadó: Manuel Ataíde Ferreira (HL C 108., 1993.4.19., 1. o.), illetve *Közösségi cselekvési terv az idegenforgalom támogatására* – előadó: L. Cunha, társelőadó: G. Frandi (HL C 49., 1992.2.24.).

⁽¹⁴⁾ SEC(1999) 1795 final.

⁽¹⁵⁾ Az Európai Parlament állásfoglalása az ingatlanok időben megosztott használati jogának vonatkozásában a fogyasztók védelméről szóló közösségi politikáról (94/47/EK irányelv) (P5_TA(2002)0369. sz. dokumentum, HL C 271. E, 2003.11.12., 578. o.).

⁽¹⁶⁾ A Bizottság közleménye a Tanácsnak, az Európai Parlamentnek, az Európai Gazdasági és Szociális Bizottságnak és a Régiók Bizottságának – „Fogyasztóvédelmi politikai stratégia 2000–2006” [COM(2002) 208 final], (HL C 137., 2002.6.8., 2. o.). EGSZB-vélemény: HL C 95., 2003.4.23., 1. o.

⁽¹⁷⁾ COM(2006) 744 final. EGSZB-vélemény: HL C 256., 2007.10.27.

⁽¹⁸⁾ SEC(1999) 1795 final.

⁽¹⁹⁾ Fogyasztóvédelmi Ügyek Tanácsa, Luxembourg, 2000. április 13.

⁽²⁰⁾ EP 298.410 RR|470922EN.doc.

2.8 Ennek fő indoklásaként az Európai Bizottság a szerződés-kötést megelőző és a szerződéssel kapcsolatos információkra vonatkozó követelmények naprakészre hozatalának szükségességét, az elállási idő alatt érvényes előlegkérési és -fizetési tilalomra vonatkozó rendelkezések szabványosítását, az elállási időszak összehangolását, illetve a büntetőjogi szankciók bevezetése lehetőségének fontolóra vételét emeli ki.

2.9 A legfontosabb érintett felekkel 2004 és 2006 között tartott üléseken folyt konzultáció.

2.10 Miután számos panasz érkezett az időben megosztott használati joggal kapcsolatosan – különösen az olyan új termékekkel kapcsolatban, mint az üdülési klubok, a kedvezményes turistaszerződések, valamint csere- és továbbértékesítési szerződések –, az Európai Bizottság egy konzultációs dokumentumot⁽²¹⁾ adott ki. Ezeket a kérdéseket a tagállami szakértőkből álló állandó munkacsoport is megvitatta a 2006. márciusában tartott, a közösségi joganyag felülvizsgálatáról szóló ülésén.

2.11 A javasolt felülvizsgálat az Európai Bizottságnak a közösségi joganyag korszerűsítésére és egyszerűsítésére vonatkozó munkaprogramjában is szerepel⁽²²⁾.

2.12 Az Európai Bizottság úgy véli, hogy a javaslat jogalapja továbbra sem terjedhet a Szerződés 95. cikkén túl (a belső piac teljes megvalósítása), továbbá a javaslat a szubszidiaritás elvének megfelelően az időben megosztott használat jogának jogi természetére vonatkozóan nem tartalmazhat megjegyzéseket, tiszteletben tartván a tagállamoknak az erről alkotott különböző nézeteit.

2.13 Az Európai Bizottság kiemeli a probléma határokon átnyúló szempontjait, és úgy véli, hogy „[a] fogyasztói panaszok [...] többsége határokon átnyúló jellegű”. Azonban csak „a legproblémásabbnak bizonyult” szempontokat veszi számba, „amelyek esetében ezért szükséges a közösségi fellépés”, a többi szempontot a tagállamok jogrendjére bízva. Így nem is említi a szerződések visszavonására vagy felbontására vonatkozó jogokat (amelyeket pedig a 94/47/EK irányelv tartalmaz), még abban az esetben sem, amikor azok az elállási joghoz kötődnek.

3. Főbb megjegyzések a javaslatához

3.1 Általános megjegyzések

3.1.1 Az EGSZB örömmel fogadja az Európai Bizottság kezdeményezését, de megjegyzi, hogy késve érkezett, minthogy a problémák már 1999-ben felmerültek, és így már jóval korábban lehetett volna megoldást találni rájuk.

⁽²¹⁾ Konzultációs dokumentum: Az időben megosztott használat jogáról szóló irányelv felülvizsgálata (angol nyelven hozzáférhető: http://ec.europa.eu/consumers/cons_int/safe_shop/timeshare/consultation_paper010606_en.doc).

⁽²²⁾ COM(2006) 629 final.

3.1.2 Az EGSZB továbbá szeretné hangsúlyozni, hogy a dokumentumban említett kérdések közül néhányat már az 1993. február 24-i véleményében⁽²³⁾ is felvetett, amikor az irányelv még kidolgozás alatt állt.

3.1.3 Az EGSZB úgy véli, hogy a javaslat jogalapjául a Szerződés 153. cikkét kellene venni, nem pedig a 95. cikkét, mivel a kérdés nemcsak az egységes piacot érinti, hanem a fogyasztóvédelmet is.

3.1.4 Az EGSZB egyetért azzal, hogy a javaslat hatályát bizonyos ingó vagyontárgyakra is ki kellene terjeszteni, hogy az új, folyamatosan végbemenő piaci fejleményeket hatékonyan lehessen kezelni.

3.1.5 Az EGSZB támogatja a javaslat jelenlegi meghatározásaira irányuló módosításokat⁽²⁴⁾, mivel azok jobban megfelelnek az ágazatban jelenleg értékesített termékeknek.

3.1.6 Az EGSZB támogatja a mindenfajta fizetés és előleg tilalmának megtartását, mivel ez a tilalom hatékonyan teszi lehetővé a fogyasztók számára, hogy élhessenek a szerződéstől való elállási jogukkal anélkül, hogy bármilyen anyagi nyomás nehezedne rájuk. Úgy véli továbbá, hogy a rendelkezések harmadik felekre történő kiterjesztése kielégítő módon lefedi a csere- és továbbértékesítési szerződéseket.

3.1.7 Az EGSZB örömmel fogadja a gondolkodási időszak 14 napra való meghosszabbítását – és ezáltal a folyamat határidejének szabványosítását, bár jobban örülne, ha a határidő munkanapokban lenne megadva, nem pedig naptári napokban, amint azt korábbi véleményeiben már hangoztatta⁽²⁵⁾. Érdemes megjegyezni, hogy a 97/7/EK irányelv elfogadásakor a Tanács kiadott egy nyilatkozatot, amelyben arra szólítja fel az Európai Bizottságot, hogy vizsgálja meg a gondolkodási időszak alkalmazott kiszámítási módjainak harmonizációs lehetőségeit a fogyasztóvédelmi irányelvekben.

3.1.8 Amint azt az EGSZB már korábbi véleményeiben kijelentette⁽²⁶⁾, alapvető fontosságúnak tartja – a javaslat 1. cikke harmadik bekezdésének sérelme nélkül –, hogy az Európai Bizottság részletesen határozza meg az elállásra, a felbontásra és a visszavonásra való jogok természetét, korlátait és kihatásait. Más különben az olyannyira áhított jogszabály-közelítés nem jöhet létre, mivel minden tagállam a saját rendeleteit hozza majd meg, annak pedig elkerülhetetlenül hátrányos következményei lesznek a határokon átnyúló kapcsolatok fejlesztésére nézve.

⁽²³⁾ HL C 108., 1993.4.19., 1. o.

⁽²⁴⁾ „Vásárló” helyett ezentúl „fogyasztó”.

⁽²⁵⁾ HL C 175., 2007.7.27., a távollevők között kötött szerződések esetén a fogyasztók védelméről, előadó: Jorge Pegado Liz.

⁽²⁶⁾ Lásd az előző lábjegyzetet.

3.1.9 Mivel az irányelv célja az ilyen típusú jogokkal kapcsolatos nemzeti jogszabályok közelítése, az EGSZB úgy véli, hogy a javaslat (4) preambulumbekzdésével szemben és az egyes országok között meglévő különbségek ellenére az Európai Bizottságnak még tovább kellene lépnie azzal, hogy meghatározza ezeknek a jogoknak a jogi természetét ⁽²⁷⁾, más szóval azt, hogy valódi (dologi) vagy hitelhez kötődő jogokról van-e szó. Enélkül a javaslat nem segít az észlelt problémák megoldásában. Le kell tehát fektetnie a jog érvényesítésének alapkövetelményeit, ha pedig valódi jogról van szó, akkor különösen a regisztrációval kapcsolatos következményeket.

3.1.9.1 Az EGSZB ezért arra kéri az Európai Bizottságot, hogy hozzon meghatározást az időben megosztott használattal kapcsolatos jogok jogi természetére: ezek a jogok valódi (dologi), vagy személyes, kötelezettséghez kapcsolódó (szolgáltatáshoz való) jogok-e, és határozza meg a „brüsszeli rendelet” és a „Róma I” rendelet alkalmazandó elveire nézve az ezzel járó következményeket. Enélkül a hőn áhított harmonizációt nem lehet megvalósítani, és a fogyasztók és kereskedők bizalmát sem lehet elnyerni. Az EGSZB tulajdonképpen már hozzájárult a meghatározáshoz azáltal, hogy a fent említett véleményében ⁽²⁸⁾ már kijelentette, hogy az időben megosztott használatra vonatkozó szerződés „valódi (dologi) vagy személyes jog. Nem bérleti jog, mivel a bérleti jog nem jár átruházással. Az átruházott jog osztatlan dologra – osztatlan lakásra – vonatkozik, és a valós tulajdonjog jellegét ölti (öltheti) magára”.

3.1.10 A jog által öltött jogi formára (amely akár *sui generis* is lehet) való tekintet nélkül – sőt, pontosan ezért – az EGSZB egyetért azzal, ahogyan a javaslat kiemel néhány kulcsfontosságú szempontot: az ingó és ingatlan vagyont, illetve a szálláshely (amely éjszakai ott-tartózkodást is jelent) használati és haszonélvezeti jogát, amelyet „ellenszolgáltatás” fejében lehet megszerezni minimum egyévi időtartamra.

3.1.11 Az EGSZB arra kéri az Európai Bizottságot, hogy a 2. cikkben már felsorolt termékeken kívül fogalmazzon meg egy záradékot (amelyben a kulcsfontosságú szempontok meghatározása is szerepel) annak megkönnyítésére, hogy az irányelv olyan termékekre is alkalmazható legyen, amelyek esetleg csak a jövőben, az irányelv hatálybalépése után kerülnek piacra ⁽²⁹⁾, és nem felelhetnek meg az új termékek meghatározásában leírt követelményeknek.

3.1.12 Az EGSZB úgy véli, hogy annak lehetősége, hogy a fogyasztónak adott összeget kelljen megtérítenie vagy kifizetnie

⁽²⁷⁾ A Portugáliai Legfelsőbb Bíróság 2004. március 4-i ítélete.

⁽²⁸⁾ Az EGSZB véleménye a 94/47/EK irányelvről – előadó: Manuel Ataíde Ferreira (HL C 108., 1993.4.19., 1. o.).

⁽²⁹⁾ A portugál jog esetében például az 1999. május 22-i 180/99. sz. törvényrendelet 45. cikkének (3) bekezdése ezt írja: „A turista szálláshoz való, az előző cikkben említett joga kifejezetten magában foglalja az üdülési kedvezményre jogosító kártyákról vagy klubokról, illetve turista- és más hasonló kártyákról szóló szerződésekben foglalt költelmi jogviszonyt is”.

azért, mert kellő időben élt az elálláshoz való jogával, világosan aláássa ezt a jogot, amely pedig azon az elképzelésen nyugszik, hogy a fogyasztónak nem kell megindokolnia döntését, és fizetnie sem kell. A javaslat 5. cikkének (5) és (6) bekezdését eszerint törölni kellene.

3.1.13 Az EGSZB felhívja az Európai Bizottság figyelmét, hogy itt a nemrégiben elfogadott, tisztességtelen kereskedelmi gyakorlatokról szóló irányelvre ⁽³⁰⁾ utal, amellyel különben egyetért. Hangsúlyozza azonban, hogy az említett irányelv 14. és 15. cikke nem tesz említést a jelenleg hatályban lévő irányelvre, és a tárgyalta javaslatban sem található erre való utalás.

3.1.14 Az EGSZB, bár egyetért a minimális harmonizáció elvével, úgy véli, hogy a javasolt irányelv korlátozóbb, mint a jelenleg hatályos, mivel tartalmazza ugyan annak lehetőségét, hogy a tagállamok is hozzanak intézkedéseket a fogyasztói jogok magasabb fokú védelme érdekében, ám mindezt csak az elálláshoz való jog esetében teszi (a jog gyakorlásának kezdetét, gyakorlati vonatkozásait és hatásait tekintve). A hatályos irányelv 11. cikke ⁽³¹⁾ ezzel szemben szélesebb körben engedélyezi ennek a lehetőségnek a kihasználását. Az EGSZB ezért arra kéri az Európai Bizottságot, hogy továbbra is tartson fenn egy ehhez hasonló rendelkezést.

3.1.15 Az EGSZB úgy véli, hogy az Európai Bizottságnak hatékony szankciórendszert kellene nyújtania, nem csupán az irányelvben meghatározott kötelezettségeket megszegő gyakorlatoktól való elrettentés miatt, de a jogi egyértelműség és a jobbiztonság is ezt kívánja ⁽³²⁾. Az EGSZB támogatja annak lehetőségét, hogy az Európai Bizottság által előzetesen meghatározott kereten ⁽³³⁾ belül a tagállamok – és ne az Európai Bizottság – alakíthassanak ki arányos, ám a különösen súlyos visszaélésektől való elrettentéshez elegendő büntetőjogi szankciókat.

3.1.16 Az EGSZB egyetért a rendszeres felülvizsgálatra vonatkozó záradék beillesztésével – a jelenlegi irányelvből ugyanis hiányzik –, hogy az irányelv ne avulhasson el egyhamar.

3.1.17 Számos panasz érkezett, hogy egyes tagállamok ⁽³⁴⁾ helytelenül ültették át az irányelv bizonyos rendelkezéseit, az EGSZB mégis meglepetten állapítja meg, hogy az Európai Bizottság – különösen az irányelv átültetésére kiszabott határidő (1997. április 30.) be nem tartásával kapcsolatban – semmit sem tett ezek ügyében. A határidőt csak két tagállam ⁽³⁵⁾ tartotta be. Az EGSZB ezért arra kéri az Európai Bizottságot, hogy az új irányelv tekintetében kevésbé legyen elnőző a közösségi jogszabályok átültetésével kapcsolatos efféle kirívó szabálysértésekkel szemben.

⁽³⁰⁾ Az Európai Parlament és a Tanács 2005. május 11-i 2005/29/EK irányelve (HL L 149., 2005.6.11., 22. o. – EGSZB-vélemény: HL C 108., 2004.4.30., 81. o.).

⁽³¹⁾ 94/47/EK irányelv, 11. cikk: „Az irányelv nem gátolja meg a tagállamokat abban, hogy a kérdéses területen a vásárlók védelme szempontjából kedvezőbb rendelkezéseket fogadjanak el, vagy tartsanak fenn, a Szerződés értelmében fennálló kötelezettségeik sérelme nélkül”.

⁽³²⁾ A 94/47/EK irányelv végrehajtásáról szóló 1999-es jelentésben az ugyanarra a mulasztásra kirótt szankciók rendkívül változatos palettája figyelhető meg a különböző tagállamokban: a pénzbírságtól kezdve a szerződés érvénytelenítésén és a gondolkodási időszak meghosszabbításán keresztül egészen a tevékenységek és az azzal kapcsolatos reklámtevékenység felfüggesztéséig.

⁽³³⁾ HL C 256., 2007.10.27., a szellemi tulajdonjogok érvényesítését biztosító büntetőjogi intézkedésekről, illetve CESE 867/2007 fin jelű véleménytervezet a környezet büntetőjog általi védelméről – mindketőnek Daniel Retureau az előadója.

⁽³⁴⁾ Spanyolország, Svédország, Luxemburg és Írország.

⁽³⁵⁾ Az Egyesült Királyság és a Német Szövetségi Köztársaság.

3.2 Konkrét megjegyzések

3.2.1 Az EGSZB úgy véli, hogy a 2. cikk (1) bekezdésének g) pontjában szereplő, a 7. cikk rendelkezéseihez kapcsolódó meghatározás túl szigorú, mivel a szerződések attól lesznek (egymást) kiegészítő jellegűek, hogy komplementaritás van közöttük. Nem az alárendeltséget kell tehát szempontként kezelni, hanem a komplementaritást, mivel a legtöbb szerződés – különösen amelyekhez hitel is kötődik – olyan szerződések mester-séges összekapcsolása, amelyek jogi természetüknél fogva jogilag különbözőnek tekintendők, így nem illik rájuk a javasolt meghatározás.

3.2.2 Az EGSZB nem ért egyet a 3. cikk (2) bekezdésének megfogalmazásával, különösen az írásos információt illetően, amelyet csak a „tájékoztatást kérő” fogyasztó kap meg, és ő is csak „adott esetben”. Mivel ez a cikk az olyan szerződéskötés előtti információkról szól, amelyek alapján a fogyasztó eldöntheti, hogy aláírja-e a szerződést vagy sem, az EGSZB úgy véli, hogy az effajta írásos információ nyújtását kötelezővé kellene tenni, és ennek beillesztésére ösztönzi az Európai Bizottságot.

3.2.3 Az EGSZB arra kéri az Európai Bizottságot, hogy a 3. cikk (4) bekezdését, a 4. cikk (1) bekezdését, az I. melléklet l), a III. melléklet f), valamint a IV. melléklet d) pontját a jelenlegi irányelv 4. cikkében foglaltakhoz ⁽³⁶⁾ hasonló rendelkezésekkel helyettesítse, amelyek nagyobb fokú védelmet biztosítanak a fogyasztóknak. Az említett cikk nemcsak azt írja elő, hogy az információkat kötelező a fogyasztó tagállamának nyelvén biztosítani, hanem egyúttal hitelesített fordítást is kell készíttetni annak a tagállamnak a hivatalos nyelvére, amelyben az ingatlan tulajdon fekszik, különösen ha regisztrációs követelményekkel is számolni kell.

3.2.3.1 Az EGSZB már előre látja, ahogyan a szabványszerződés-készítők széles körben alkalmazzák majd azt a módszert, hogy a fogyasztók mindössze megerősíthetik az (előre) kiválasztott nyelvet, és nincs lehetőségük saját preferenciáik érvényre juttatására, sem alkura. Ez jelentősen csorbíthatja gazdasági érdekeiket.

3.2.4 Az EGSZB arra kéri az Európai Bizottságot, hogy módosítsa a 4. cikk (2) bekezdésének megfogalmazását, egészen pontosan törölje „a felek kifejezett megállapodása hiányában” kifejezést, mivel olyan jelentős információkról van szó, amelyeket nem lenne szabad az érintett felek szabad választásától függővé tenni. A múltbéli tapasztalatok azt mutatják, hogy ennek a kifejezésnek a hatására a kereskedők egyoldalúan szabványszerződést kínálnak fel, és a fogyasztónak nincs más választása, mint hogy azt elfogadja.

⁽³⁶⁾ A cikkben ez áll:

„A tagállamok jogszabályaikban rendelkeznek annak biztosításáról, hogy:

- [...] a 3. cikk (1) bekezdésében meghatározott szerződést és okiratot a vásárló választása szerint [...] annak a tagállamnak a hivatalos nyelvén, illetve hivatalos nyelvei egyikén állítsák ki, amelyben a vásárló állandó lakóhelye található, vagy annak a tagállamnak a hivatalos nyelvén, illetve hivatalos nyelvei egyikén, amelynek a vásárló állampolgára. Mindazonáltal az a tagállam, amelyben a vásárló állandó lakóhelye található, előírhatja, hogy a szerződést minden esetben legalább a saját hivatalos nyelvén, illetve hivatalos nyelvein állítsák ki [...]
- az értékesítő ellátja a vásárlót a szerződés hiteles fordításával [...] annak a tagállamnak a hivatalos nyelvén vagy hivatalos nyelvei egyikén, amelyben az ingatlantulajdon fekszik”.

3.2.4.1 Az EGSZB úgy véli továbbá, hogy a jogi egyértelműség és a jogbiztonság végett az Európai Bizottságnak tisztázni, illetve szabványosítani kellene „a kereskedőn kívül álló körülmények” egyes típusait, amelyek a 4. cikk (2) bekezdése alapján a szerződés szerves részét képezik.

3.2.4.2 Még mindig ennél a cikknél maradván az EGSZB arra biztatja az Európai Bizottságot, hogy rögzítse az információ közlésének módját: a megfogalmazásnak helyénvalónak, objektívnek és világosnak kellene lennie ⁽³⁷⁾, a szöveget pedig megfelelően nagy betűkkel kell kinyomtatni, hogy könnyen olvasható legyen ⁽³⁸⁾.

3.2.5 Az EGSZB azt javasolja az Európai Bizottságnak, hogy pontosítsa, mit ért az alatt, hogy „a kereskedő kifejezetten felhívja a fogyasztó figyelmét” (4. cikk (3) bekezdés), mivel a konkrét jogi tartalma nem világos.

3.2.6 Ha az 5. cikk (1) bekezdése úgy értendő, hogy az elállási jog érvényesítésére két időszak is rendelkezésre áll, akkor ebben az esetben az EGSZB arra kéri az Európai Bizottságot, hogy csak egy rendelkezést hozzon, amely a fogyasztót a végső szerződés aláírását követő 14 napon belül jogosítja fel elállásra, ha korábban már volt kötelező érvényű előszerződés, feltéve, hogy az ingatlantulajdon időközben nem használták.

3.2.7 Korábbi véleményeinek megfelelően az EGSZB arra biztatja az Európai Bizottságot, hogy határozza meg az elállási jogról való értesítés módját annak biztosítása végett, hogy mindkét fél bizonyítani tudja az információ kézhezvételét. A jelenlegi irányelvben használt megfogalmazás ⁽³⁹⁾ e célnak jobban megfelel.

3.2.8 Az EGSZB úgy véli, hogy a 8. cikk címének inkább így kellene hangzania: „A jogok kötelező jellege”, mivel a cikk célja nem az irányelv kötelező jellegének meghatározása, hanem annak biztosítása, hogy a jogokkal szemben se kizárást, se korlátozást ne alkalmazzanak, függetlenül attól, hogy milyen jogszabály van érvényben.

3.2.9 A bírósági és közigazgatási jogorvoslat tekintetében az EGSZB a tisztességtelen kereskedelmi gyakorlatokról szóló irányelv ⁽⁴⁰⁾ 11. és 12. cikkének rendelkezéseit helyénvalóbbnak tartja, mivel azok szélesebb területet ölelnek fel és átfogóbb jellegűek. Az EGSZB ezért arra kéri az Európai Bizottságot, hogy a 9. cikk helyébe az említettekhez hasonló rendelkezéseket illesz-szen.

⁽³⁷⁾ Lásd például a portugál fogyasztóvédelmi törvény 8. cikkében foglaltakat.

⁽³⁸⁾ Lásd például a lisszaboni Fellebbviteli Bíróság 2001. május 3-i ítéletét.

⁽³⁹⁾ „igazolható módon”.

⁽⁴⁰⁾ Az Európai Parlament és a Tanács 2005. május 11-i 2005/29/EK irányelve (HL L 149., 2005.6.11., 22. o. – EGSZB-velemény: HL C 108., 2004.4.30., 81. o.).

3.2.10 Az EGSZB fel szeretné hívni az Európai Bizottság figyelmét a javaslat különböző nyelvi változataiban szereplő megfogalmazásokra, mivel bizonyos ügyek sokkal körültekintőbb fordítást igényelnek ⁽⁴¹⁾.

4. A javaslatban nem érintett kérdések

4.1 Az EGSZB úgy véli, hogy a fent említett hiányosságok mellett a javaslat más kérdéseket is mellőz, amelyeket pedig az irányelv felülvizsgálatakor érdemes lenne megfontolni.

Konkréten az alábbiakról van szó:

- a) a bizonyítási teher rendszere;
 - b) a szerződés be nem tartása vagy csak részleges betartása kockázatának elkerülése;
 - c) az idegenforgalmi vagy szabadidős tevékenységekre használt épületek és épületrészek időben megosztott használatára (szállásadásra) vonatkozó szerződések használatával kapcsolatos korlátozások bevezetése ⁽⁴²⁾, hozzájárulva ezzel a minőség javításához és az ingatlanszektorban az effajta szerződésekből adódó visszaélések elkerüléséhez;
 - d) az ágazatban folytatott tevékenység engedélyezésére és az arra való felhatalmazásra vonatkozó olyan szabályok kialakítása, melyek szerint a kérelmezőnek bizonyítania kell a technikai és pénzügyi feltételek meglétét;
- e) más közösségi eszközökhöz ⁽⁴³⁾ hasonlóan pénzügyi garanciák rendszerének kialakítása az esetleges fizetésképtelenség vagy csőd elleni védekezésül, nem kizárólag az építés alatt álló ingatlantulajdon vonatkozásában;
 - f) előzetes regisztráció rendszerének kialakítása abban az országban, ahol a vállalkozási tevékenység folyik, illetve abban a tagállamban, ahol a vállalkozás székhelye található ⁽⁴⁴⁾;
 - g) a területen tevékenységet folytató cégek európai szintű minősítési rendszerének kialakítása, valamint ezzel egy időben a tagállamok közötti korai előrejelző rendszer meglétének biztosítása, melynek célja a szabálysértések jelzése, amely a minősítés megvonását és a fogyasztók értesítését vonhatja maga után ⁽⁴⁵⁾;
 - h) a mellékletekben az esetleges terhekről és kötelezettségekről szóló tájékoztatás kötelezettségének elrendelése, hogy a fogyasztók ne veszíthessék el használati jogukat például jelzáloggal terhelt ingatlan elkobzásakor ⁽⁴⁶⁾;
 - i) a II. mellékletben a fogyasztó feljogosítása az ingatlantulajdon átvizsgálására, hogy az megfeleljen az építési terveknek;
 - j) a személyes adatok védelmének biztosítása a jogok harmadik félre történő átruházásakor.

Kelt Brüsszelben, 2007. október 24-én.

az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság

elnöke

Dimitris DIMITRIADIS

⁽⁴¹⁾ A portugál változatban például a 2. cikk b) pontja értelmetlen, az I. melléklet j) pontja pontosan az ellenkezőjét írja, mint amit kellene, a 7. cikk (1) bekezdésében pedig – nyilvánvaló okokból – mind a jogi pontosság, mind pedig a címmel való összhang érdekében a „dissolvido” helyett a „resolvido” szó használata lenne helyénvaló.

⁽⁴²⁾ Lásd a 94/47/EK irányelvről szóló EGSZB-véleményt (HL C 108., 1993.4.19., 1. o.).

⁽⁴³⁾ A Tanács 1990. június 13-i 90/314/EGK irányelve a szervezett utazási formákról (HL L 158., 1990.6.23., 59. o.). EGSZB-vélemény: HL C 102., 1989.4.24., 27. o.

⁽⁴⁴⁾ EGSZB-vélemény a 94/47/EK irányelvről (HL C 108., 1993.4.19., 1. o.).

⁽⁴⁵⁾ Az Európai Parlament és a Tanács 2006. december 12-i 2006/123/EK irányelve a belső piaci szolgáltatásokról (HL L 376., 2006.12.27., 36. o.). EGSZB-vélemény: HL C 221., 2005.9.8., 113. o.

⁽⁴⁶⁾ EGSZB-vélemény a 94/47/EK irányelvről (HL C 108., 1993.4.19., 1. o.).

Az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság véleménye – Tárgy: Javaslat európai parlamenti és tanácsi irányelvre a nem automatikus működésű mérlegekről (kodifikált szöveg)

COM(2007) 446 *final* – 2007/0164 (COD)

(2008/C 44/07)

2007. szeptember 5-én az Európai Unió Tanácsa úgy határozott, hogy az Európai Közösséget létrehozó szerződés 95. cikke alapján kikéri az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság véleményét a fenti tárgyban.

Mivel az EGSZB teljes mértékben megfelelőnek tartja a javaslat tartalmát, és részéről további megjegyzést nem kíván hozzáfűzni, a 2007. október 24–25-én tartott, 439. plenáris ülésén (a 2007. október 24-i ülésnapon) 153 szavazattal, 2 tartózkodás mellett úgy határozott, hogy a javaslattal kapcsolatban támogató véleményt bocsát ki.

Kelt Brüsszelben, 2007. október 24-én.

az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság

elnöke

Dimitris DIMITRIADIS

Az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság véleménye – Tárgy: Javaslat európai parlamenti és tanácsi irányelvre gépjárművek és pótkocsijaik hátsórendszámtábla-megvilágító lámpáiról (kodifikált szöveg)

COM(2007) 451 *final* – 2007/0162 (COD)

(2008/C 44/08)

2007. szeptember 5-én az Európai Unió Tanácsa úgy határozott, hogy az Európai Közösséget létrehozó szerződés 95. cikke alapján kikéri az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság véleményét a fenti tárgyban.

Mivel az EGSZB teljes mértékben megfelelőnek tartja a javaslat tartalmát, és részéről további megjegyzést nem kíván hozzáfűzni, a 2007. október 24–25-én tartott, 439. plenáris ülésén (az október 24-i ülésnapon) 144 szavazattal 1 ellenében, 7 tartózkodás mellett úgy határozott, hogy a javaslattal kapcsolatban támogató véleményt bocsát ki.

Kelt Brüsszelben, 2007. október 24-én.

az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság

elnöke

Dimitris DIMITRIADIS

Az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság véleménye – Tárgy: Javaslat európai parlamenti és tanácsi irányelvre a mezőgazdasági vagy erdészeti traktorok által előidézett rádiózavarok megszüntetéséről (elektromágneses összeférhetőség) (kodifikált szöveg)

COM(2007) 462 *final* – 2007/0166 (COD)

(2008/C 44/09)

2007. szeptember 5-én az Európai Unió Tanácsa úgy határozott, hogy az Európai Közösséget létrehozó szerződés 95. cikke alapján kikéri az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság véleményét a fenti tárgyban.

Mivel az EGSZB teljes mértékben megfelelőnek tartja a javaslat tartalmát, és részéről további megjegyzést nem kíván hozzáfűzni, a 2007. október 24–25-én tartott, 439. plenáris ülésén (az október 24-i ülésnapon) 153 szavazattal 1 ellenében, 8 tartózkodás mellett úgy határozott, hogy a javaslattal kapcsolatban támogató véleményt bocsát ki.

Kelt Brüsszelben, 2007. október 24-én.

az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság
elnöke
Dimitris DIMITRIADIS

Az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság véleménye – Tárgy: A Bizottság közleménye a Tanács és az Európai Parlament részére – Jelentés a bioüzemanyagok terén elért haladásról – Jelentés a bioüzemanyagoknak és más megújuló üzemanyagoknak az Európai Unió tagállamaiban történő használata terén elért haladásról

COM(2006) 845 *final*

(2008/C 44/10)

2007. január 10-én az Európai Bizottság úgy határozott, hogy az Európai Közösséget létrehozó szerződés 262. cikke alapján kikéri az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság véleményét a fenti tárgyban.

A bizottsági munka előkészítésével megbízott „Közlekedés, energia, infrastruktúra és információs társadalom” szekció 2007. szeptember 5-én elfogadta véleményét. (Előadó: Edgardo Maria IOZIA.)

Az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság 2007. október 24–25-én tartott, 439. plenáris ülésén (az október 24-i ülésnapon) 142 szavazattal 13 ellenében, 8 tartózkodás mellett elfogadta az alábbi véleményt.

1. Következtetések és ajánlások

– az európai nemzetgazdaságok versenyképességének megőrzése és az energia elérhető árakon való rendelkezésre állása,

1.1 Az EGSZB nagy figyelmet fordít az energiahatékonysággal, klímaváltozással és az üvegházhatást okozó gázok csökkentésével összefüggő témákra, és általánosságban egyetért az Európai Tanács március 8–9-i tavaszi ülésének következtetéseivel, amelyekben megerősítést nyer az európai energiapolitika három pillére:

– a környezet fenntarthatóságának támogatása és az éghajlatváltozás elleni küzdelem.

– az ellátásbiztonság fenntartása,

1.2 A bioüzemanyagok terén elért haladásról szóló értékelő jelentésben az Európai Bizottság megállapítja, hogy kötelező célok nélkül nem érhető el a bioüzemanyagok kielégítő aránya. Rámutat arra, hogy az 5,75 %-os piaci részesedési cél 2010-ig

nem valósítható meg, és ezért a 2003/30/EK irányelv 4. cikkének (2) bekezdésében előirányzott lehetőséget, az ún. „felülvizsgálati záradékot” kellene alkalmazni, és a Tanács követeléseinek teljesítése céljából az Európai Bizottság által elérhetőnek tartott 10 %-os célt 2020-ig kellene kitűzni. Sajátos módon az Európai Bizottság egy 14 %-os bioüzemanyag-arányról szóló forgatókönyv előnyeit emeli ki, miközben a kinyilvánított cél 10 %, és irreális eredményeket mutat ki, amelyek a közlés egyfajta „megszépítését” szolgálják.

1.3 Sok minden viszont az olyan első generációs bioüzemanyagok alkalmazása ellen szól, amelyek nem egészen felelnek meg az európai céloknak. Ezek előállítási és környezeti költségei ugyanis magasak, ezenkívül az ehhez felhasznált, egyébként élelmezést szolgáló gabona elvész az emberek és állatok számára, és a FAO szerint ezek is felelősek a világszerte emelkedésért.

1.4 Az első generációs bioüzemanyagok alkalmazása ezért olyan etikai problémákat is felvet, mint az élelmiszer és üzemanyag közötti verseny, amelyet – úgy tűnik – az Európai Bizottság elbagatellizál. Az EGSZB hangsúlyozza, hogy szorosabb együttműködésre van szükség azokkal a nemzetközi intézményekkel és ügynökségekkel, amelyek a mezőgazdaság és élelmezés területén tevékenykednek, pl. a FAO-val és a Világélelmezési Programmal (WFP).

1.5 Sem az Európai Bizottság közleményében, sem az ahhoz tartozó hatástanulmányban nem található utalások az egyébként jelentős kockázati tényezőkre.

Ami a biodízel-üzemanyagot illeti, a közlemény különösen a következő problémákat hangsúlyozza:

- korlátozott gazdaságosság,
- magas költségek (0,4–0,7 EUR/l),
- stabilitási problémák (oxidcsoportokat tartalmaz) az ennek megfelelő tárolási problémákkal.

A bioetanol tekintetében ezzel szemben az alábbi problémákat állapítja meg:

- korlátozott gazdaságosság (még ha kisebb mértékben is, mint a biodízel esetében),
- fokozott víz- és trágyafelhasználás,
- a jelenlegi kőolajalapú üzemanyagokhoz használt csővezetékben történő szállításra való alkalmatlanság (korrózióvesztés).

1.6 Az EGSZB hangsúlyozza, hogy nemcsak a társadalmi, ökológiai és gazdasági hatásokat kell gondosan megvizsgálni, hanem a bioüzemanyagok kifejlesztésével összefüggő műszaki problémákat is. Különösen a bioüzemanyagok kinyeréséhez felhasznált nyersanyagok kiadóságának kérdése érdemel figyelmet: egy tonna cukorrépából kb. 400 liter bioetanolt lehet nyerni (kb. 1 500 Mcal). Ez az arány kevésbé tűnik előnyösnek, és kicsi a hatékonysága, ha a biomasszában bioüzemanyaggá történő átalakításához szükséges energiát vesszük tekintetbe. Jelentősen ésszerűbb lenne a biomasszát közvetlenül elektromos energia előállításához vagy fűtésre használni, illetve a tengeri vagy a helyi erdők közlekedésben alkalmazni.

1.7 Az EGSZB hangsúlyozza, hogy szigorúan ökológiai szempontból számításba kell venni az erdőirtással és a nyersanyagok tárolásával összefüggő kockázatokat. Világosan és lelkiismeretesen meg kell vizsgálni az ehhez kapcsolódó biológiai és biokémiai problémákat.

1.8 Ezenfelül az EGSZB felveti a „tudományos etika” kérdését is. A Föld mint bolygó nyílt rendszer, amely feltartóztathatatlanul az egyensúlyi állapot felé mozog, amely egyúttal a végét is fogja jelenteni. A tudomány feladata ezt a hanyatlást feltartóztatni, és a politika dolga az ezzel kapcsolatos tevékenységeket és tanulmányokat támogatni.

1.9 Az EGSZB egy komoly égéskémiai elemzés elvégzését ajánlja annak vizsgálata érdekében, hogy azokban az égési folyamatokban, amelyekben más, nem szénhidrogén molekulák vesznek részt, keletkeznek-e vagy szabadulnak-e fel szabad gyökök, amelyek felelősek a súlyosabb betegségek patológiai előzményének tekintett oxidációs stressz-jelenségekért. A fenti ajánlást az indokolja, hogy ezen a területen még nem állnak rendelkezésre adatok.

1.10 Az EGSZB elengedhetetlennek tartja, hogy különleges figyelmet szenteljünk a talajok ápolásának és védelmének. Ezeket védeni kell, mert a talajok biztosítják túlélésünket. A mind mélyebbre süllyedő talajvízszint és a talajvíz minőségének fokozódó romlása az ésszerűtlen területhasználati stratégiákra vezethető vissza, amelyek a talajok legyengüléséhez vezetnek. Vetésforgóról kellene gondoskodni ahhoz, hogy elősegítsük a talajok revitalizációját.

1.11 Az EGSZB az Európai Bizottságnak és minden európai intézménynek azt ajánlja, hogy különösen ügyeljen a bioüzemanyag-gyártás vízigényére. Az éghajlatváltozás számos negatív következménye között egyes régiókban drámai méreteket ölthet a vízkészletek csökkenése. A Nemzetközi Vízgazdálkodási Intézet (International Water Management Institute – IWMI) legújabb tanulmányaiban szereplő számítások szerint terményenként és területenként különböző mértékben, de legalább 1 000 és 4 000 liter közötti mennyiségű vízre van szükség egy liter bioüzemanyag előállításához.

1.12 Azoktól az aggodalmaktól eltekintve, amelyeket a bioüzemanyagok gyártási eljárásainak felügyelete és hitelesítése céljából meghozott intézkedésekkel, esetlegesen a termékek nyomonkövethetőségi rendszerei által mérsékelni lehetne, az EGSZB azon a véleményen van, hogy további lendületet kell adni a kutatásnak és fejlesztésnek a második, sőt harmadik generációs bioüzemanyagok, például a biobutanol területén. A biobutanol gőznyomása alacsony, és toleránsan reagál a benzinkeverékek vízzel való elegyítésére, amely megkönnyíti használatát a jelenlegi benzinellátó és -elosztóhálózatokban. A jelenleg létező bioüzemanyagokhoz képest a biobutanol nagyobb koncentrációban keverhető a benzinnel anélkül, hogy járművek átalakítására lenne szükség. Ezenkívül a benzin-etanol keverékekhez képest nagyobb üzemanyag-takarékosságot tesz lehetővé, ily módon javítja az energiahatékonyságot és csökkenti a literenkénti fogyasztást. Az új generációs üzemanyagok energiahatékonyak és környezeti költségeik alacsonyak, azáltal hogy hulladékokhoz és biokémiai eljárásokhoz nyúlnak vissza a cellulóz bomláshoz vezető természetes eljárások elősegítése érdekében, amely utóbbiak komplexek és költségesek.

1.13 Az EGSZB azokat a lehetőségeket is megvizsgálja, amelyeket a bioüzemanyagok fejlesztése az európai gazdaságnak nyújthatna azáltal, hogy hozzájárul a lisszaboni menetrend céljainak megvalósításához. Noha az intézkedéseknek ez a köre kifejezetten a 7. keretprogramban van előirányozva, az e téma által érintett különböző szereplők jobb összjátékáról kellene gondoskodni: a gazdák, a feldolgozóipar, de a környezet- és tájvédelmi szervezetek és munkavállalói szövetségek is, amelyek mind nagyobb érdeklődést mutatnak aziránt, hogy a fenntartható fejlődés kérdéseit a vállalatok szociális felelősségének mind haladőbb modelljeivel kapcsolják össze.

1.14 Azokat a lehetőségeket, amelyeket a mezőgazdaság a bioüzemanyagok fejlesztésében lát, annyiban kell támogatni, amennyiben a gazdák is hozzáteszik ehhez a magukét, védik természeti kincseinket és óvják olyan közös erőforrásainkat, mint a víz és az emberek és állatok tápláléka. A mezőgazdasági szövetségek feladata, hogy gondoskodjanak a nemzetközi közösség által a bioüzemanyagok termelésére és kereskedelmére vonatkozóan felállított szabályoknak a mezőgazdasággal való megismertetéséről. A jóváhagyási, nyomonkövethetőségi és a konformitás ellenőrzésére vonatkozó eljárások elterjesztése olyan terület, amelyen az egyes mezőgazdasági szervezetek meghatározó hozzájárulására van szükség, mind európai, mind nemzeti és helyi szinten. Az EGSZB kész ebben a kérdésben és más, az energiahatékonysággal, a melegházhatást okozó gázok csökkentésével és a klímaváltozással összefüggő kérdésekben a nemzeti GSZT-ekkel együttműködni, amelyek már többszörösen jelentős érdeklődést mutattak és aktívan részt vettek az EGSZB néhány véleményének kidolgozásában.

1.15 Ami az adóztatást, különösen a bioüzemanyagok fogyasztási adóját és a kedvezményeket illeti, amelyeket a gazdák és az autóipar a szükséges kutatómunkák finanszírozásához, a fogyasztók a nem bioüzemanyaggal való működtetésre gyártott járművek szükséges átépítéséhez és a bioüzemanyag-gyártók maguk kapnak, kézenfekvő, hogy az állami támogatásra jelöltek listája végtelen. Németország röviddel ezelőtt egyértelműen csökkentette az adókedvezményeket, amely a fogyasztás azonnali csökkenéséhez és az ipar éppilyen gyors tiltakozásához vezetett. A beruházások véghezviteléhez biztonság és stabilitás szükséges, a bioüzemanyag területén viszont jóformán még piacok sincsenek. Mindenesetre az esetleges támogató intézkedéseknek nem szabad a verseny torzulásához vezetniük.

1.16 A közlekedési szektor nem tartozik a kibocsátáskereskedelem rendszerébe. Az EGSZB azt ajánlja az Európai Bizottságnak, hogy tanulmányozza a kibocsátási tanúsítványrendszer kiterjesztésének lehetőségét a közlekedésre, amely további vonzerőt jelenthet arra nézve, hogy új megoldásokat keressenek a káros kibocsátások csökkentésének hatékonyabbá tételére. Az EGSZB munkahipotézis kidolgozására készül egy Barrot alelnök felkérésére készülő külön feltáró véleményben.

1.17 Az EGSZB helyesli az Európai Parlament állásfoglalását a biomasszára és bioüzemanyagokra vonatkozó stratégiával kapcsolatban, amelyben az felszólítja az Európai Bizottságot, hogy egy olyan kötelező és átfogó hitelesítést vezessen be, amely

minden szakaszában fenntartható bioüzemanyag-gyártást enged meg, és támogassa a globális környezetvédelmi és biztonsági megfigyelési rendszer fejlesztését és felhasználását a bioetanol-gyártási célú területhasználat ellenőrzésére annak érdekében, hogy megakadályozhassuk az esőerdők megsemmisítését és más negatív környezeti hatások kialakulását.

1.18 A jelen véleményben azonosított problémák fényében az EGSZB arra kéri az Európai Bizottságot, hogy folyamatosan vizsgálja felül a 10 %-os célkitűzést, és legyen kész javaslatok előterjesztésére annak megváltoztatása érdekében, amennyiben a problémákra nem lehet kielégítő és fenntartható megoldást találni.

2. Az Európai Bizottság közleménye

2.1 „A bioüzemanyagok terén elért haladásról” szóló jelentésének bevezetőjében az Európai Bizottság aláhúzza, hogy az előrejelzések szerint a 2005-től 2020-ig terjedő időszakban egyedül a közlekedési szektorban az üvegházhatást okozó gázkibocsátás növekedése évente 77 millió tonna körül (ebben az esetben kizárólag a CO₂) várható, azaz ez a kibocsátás a teljes évi kibocsátásnövekménynek – az előrejelzés szerint 126 millió t/év – több mint 60 %-át teszi ki.

2.2 További kritikus tényezőként kiemeli a közlekedési szektor közel teljes függését a kőolaj-behozattól. Az olaj az az energiaforrás, amely az ellátásbiztonság szempontjából a legkockázatosabb. A bioüzemanyagok lényegesen nagyobb arányú felhasználásával lehetne ezt a függőséget csökkenteni.

2.3 Az üvegházhatású gázok mennyiségének csökkentése érdekében történő bioüzemanyag-fejlesztés előnyei veszendőbe mennek, ha például már meglévő kultúrákat kell átállítani, vagy különösen fajtagazdag területeket, mint például esőerdőket kell ehhez művelés alá vonni.

2.4 2001-ben a bioüzemanyagok piaci részesedése mindössze 0,3 %-ot tett ki, és csak 5 tagállam rendelkezett tapasztalatokkal a bioüzemanyagok használatára területén. A 2003/30/EK irányelvben nincsenek erre vonatkozó kikötések, mégis az a cél szerepel, hogy 2010-ig minden Otto- és dízelüzemanyagban 5,75 %-os piaci részesedést kell elérni, és a piaci részesedésre 2005-re a 2 %-os közbülső cél van kitűzve.

2.5 Az említett irányelvben egy megfelelő felülvizsgálati záradékban (4. cikk (2) bekezdés) az Európai Bizottság számára fennáll az a lehetőség, hogy a 2 %-os célkitűzéstől való komoly és indokolatlan eltérés esetén kötelező tagállami célokat tartalmazó javaslatot terjesszen elő.

2.6 A közös agrárpolitika lényeges szerepet játszik, különösen a 2003. évi reform óta, amely a gazdáknak történő kifizetések függetlenítésének köszönhetően a természet kultúráktól lehetővé tette az ugartatott területek átállítását nem élelmiszer-célú növényekre, amelyek gyakran szolgálnak a bioüzemanyagok nyersanyagául.

2.7 A faenergia támogatását célzó intézkedések és a vidékfejlesztési politika keretében a megújuló energiák támogatására tervezett intézkedések mellett 2007-ben prémium adható az úgynevezett „energianövényekért”⁽¹⁾.

2.8 Noha tetemes haladást értünk el a bioüzemanyag felhasználása területén, mégis mindössze két ország teljesítette a célkitűzéseket, amelyből a 2005-ben egy 1 %-os összeredmény adódik, a biodízel esetében 1,6 %-os, a bioetanol esetében pedig 0,4 %-os piaci részesedéssel. Ennek alapján az Európai Bizottság arra a következtetésre jut, hogy az 5,75 %-os célt nem fogjuk 2010-re elérni.

2.9 A tapasztalat azt mutatta, hogy konkrét eredmény vagy mennyiségi korlátozás nélküli adóössztönzéssel érhető el, vagy úgy, hogy a szállítókat kötelezik arra, hogy bizonyos százalékban bioüzemanyagot forgalmazzanak. Az Európai Bizottság a kötelezést tartja a leghatékonyabb megoldásnak.

2.10 Közleményében az Európai Bizottság kijelentette: „Az Uniónak sürgősen világos jelzést kell arra vonatkozóan adnia, hogy szilárd elhatározása a közlekedés területén csökkenteni az olajtól való függését.” Úgy véli, hogy az egyedüli járható út a bioüzemanyagok felhasználása; ezek nyújtanak biztosítékot a magas olajárak ellen.

2.11 Ennek a jelzésnek jogilag kötelező célkitűzések formáját kell öltenie annak érdekében, hogy hiteles módon tudjon nyomást gyakorolni a kőolajtermelőkre, akik az EU piacon csak a közlekedési szektorban 300 millió tonnát adnak el.

2.12 A legjobb kilátása a sikerre annak a stratégiának van, amely a közös kutatást és műszaki fejlesztést támogatja a 27 tagállamban. A 10 %-os piaci részesedés elérése 2020-ra reális cél.

2.13 Biztos jogi keretre van szükség kisebb adminisztrációs költségekkel, amely közbülső célokat ír elő – például 2015-re – annak érdekében, hogy a gépjárműgyártók ehhez igazíthassák konstrukciós eljárásaikat.

2.14 A gazdasági és ökológiai hatások elemzése során különböző forgatókönyveket vázoltak fel, amelyek egyrészt függnék az olajárak, a behozatal és a mezőgazdasági árak versenyképességének alakulásától, másrészt az új technológiák kifejlesztésétől, amelynek köszönhetően támogatni lehetne a „második generációs” bioüzemanyagokat, amelyek hozzájárulnának a környezetvédelmi költségek csökkentéséhez.

2.15 A költségeket tekintve a bioüzemanyag-felhasználás feltételezés szerinti 14 %-ra való növekedése 48 USD/hordó olajár mellett évi 11,5–17,2 milliárd eurós további költséget vonna maga után 2020-ban; 70 USD/hordó olajár mellett a költségek 5,2–11,4 milliárd euróra rúgnának. A semlegességi küszöb biodízel és bioetanol esetén 69 és 76 EUR, ill. 63 és 85 EUR/hordó között van (a szerző megj.: 92,76–102,18 és 84,76–114,28 USD/hordó, a 2007.5.25-i árfolyam: 1,3444 USD/EUR).

⁽¹⁾ Jelenlegi számadatok úgy tűnik, megegyeznek az elmúlt évekkel, és legkisebb mértékű növekedés sem tapasztalható. Az Európai Bizottság nemrégiben kétségeinek adott hangot a támogatás 2008. évi fenntarthatóságával kapcsolatban.

2.16 A készletek tárolási költségeinek csökkenése a 2020-ra elérendő 14 %-os forgatókönyv esetén akár 1 milliárd euró megtakarítást is hozhat (a szerző megjegyzése: a 10 %-os forgatókönyv esetén ez 720 millió). A második generációs bioüzemanyagok célul kitűzött forgalmazása mellett a legjobb megoldás egy vegyes forrásokból, harmadik országokból és EU-tagállamokból származó ellátás.

2.17 Az előbb megnevezett forgatókönyvnek pozitív hatása lenne a foglalkoztatásra (a bioetanol döntően hazai termelése esetén 144 000 új munkahely jönne létre) (a szerző megjegyzése: a 10 %-os forgatókönyv esetén 100 000 munkahely) és az EU bruttó hazai termékére (GDP) (0,23 %-os növekedés). Különösen a második generációs bioüzemanyagok területén végzett kutatások eredményeinek pozitív hatása révén végül is a megújuló energiák esetében magas szintű versenyképességet lehetne biztosítani.

2.18 Az Európai Bizottság a *well-to-wheel* számítási módszer alapján abból indul ki, hogy a ma alkalmazott jobb és gazdaságilag rentábilisabb technikáknak köszönhetően az üvegházhatású gáz kibocsátás mintegy 35–50 %-kal fog csökkenni. Az etanol cukornádból való kinyerése Brazíliában a kibocsátás 90 %-os csökkentését teszi lehetővé. A biodízelgyártás pálmaolajból és szójából 50, illetve 30 %-os üvegházhatású gázmegtakarítást eredményez. A második generációs bioüzemanyag-termelésnek 90 %-os megtakarításokat kellene hoznia. A 14 %-os forgatókönyv következtében az üvegházhatású gázok csökkenése mintegy 101–103 millió tonna CO₂eq-t tenne ki (a szerző megjegyzése: a 10 %-os forgatókönyv esetén 71–75 millió tonnát).

2.19 Ami a környezeti hatásokat illeti, a közlemény abból indul ki, hogy a 14 %-os bioüzemanyag-részesedés ellenőrzés alatt tartható, amennyiben a természetesség nem használnak fel olyan területeket, mint az esőerdők vagy a nagy természeti értékű élőhelyek.

2.20 Az Európai Bizottság azzal a megállapítással zárja a jelentését, hogy a bioüzemanyagok fejlesztése tetemes előnyökkel fog járni az üvegházhatású gáz kibocsátás és a nagyobb ellátásbiztonság tekintetében. Egy célzott ösztönző/támogató politika segítségével szembe lehetne nézni a nagy biológiai sokféleséggel rendelkező területek átalakításának vagy a bioüzemanyagok előállításához használt nem megfelelő rendszerek kockázatával, és elő lehetne mozdítani a második generációs bioüzemanyagok fejlesztését.

2.21 Az előirányzott célok megvalósításához a következőknek kell megtörténniük:

- a dízelszabvány (EN590) és előreláthatólag a benzinszabvány (EN228) átdolgozása azért, hogy javuljon a lehetőség a bioüzemanyagok a fosszilis üzemanyagokhoz való keverésére,

- az új járműveken (jutányos) módosítások végrehajtása,
- a BtL-technika fejlesztése (a biomassa folyékony üzemanyagká váló átalakítása),
- a fa- és repcetermesztés bevezetése,
- a környezeti hatások folyamatos felügyelete.

2.22 Az Európai Bizottság végül azt javasolja, hogy dolgozzuk át a bioüzemanyagokról szóló irányelvet, a 2020-ig elérendő minimális bioüzemanyag-részesedést 10 %-ban állapítsuk meg, és biztosítsuk a jó hatásfokú környezetkímélő bioüzemanyagok használatát.

3. Bioüzemanyagok – néhány technikai adat

3.1 A biodízel előállítása úgy történik, hogy kipréselik az olajtartalmú repce-, szója- és napraforgómagot, majd az úgynevezett átészterezés következik, amelynek során az eredeti alkoholösszetevőt (glicerin) metilalkohollal (metanollal) helyettesítik. A bioetanol olyan alkohol (etanol vagy etilalkohol), amelyet különböző magas szénhidrát- és cukortartalmú mezőgazdasági termények, mint például gabona (kukorica, köles, búza, árpa), cukortartalmú növények (mangold és cukornád), gyümölcs, burgonya és törköly erjesztésével nyernek. A biológiai és fosszilis eredetű molekulák vegyi szintézisével előállított termékek is a bioüzemanyagok kategóriájába tartoznak. A legfontosabb példa erre az etiltercierbutiléter (ETBE), amely a bioetanol és az izobután reakciója folytán keletkezik.

3.2 Az etanolnak kiváló üzemanyag-tulajdonságai vannak: magas az oktánszáma, és a motorok nagyobb átalakítása nélkül lehet más üzemanyagokhoz hozzákeverni (E5, E10), míg ha nagyobb az üzemanyagban az etanol aránya (E85), akkor kifejezetten erre épített motorokra van szükség.

3.3 A legnagyobb kockázat az etanolnak benzinhez való keverése esetén lép fel. Már az etanol kis arányban való hozzákeverése megemeli a gőzfeszültséget (kb. 10 kPa), és ezzel jelentősen nő a párologó kibocsátás. Az etanol és a víz közötti affinitás alapján a végtermék minőségét befolyásolni lehet. Kerülni kell a hagyományos, szénhidrogénből nyert benzin és az etanol-tartalmú benzin keverését. Az etanoltartalmú benzin esetében külön logisztikai és szállítói láncot kellene alkalmazni.

3.4 A biodízelt lehet a dízelüzemanyaghoz keverve dízelmotorokhoz használni. Az európai országokban legfeljebb 5 %-os (B5) arányban keverik a kereskedelemben szokásos minőségű dízelhez, és a keverék nem okoz semmiféle kompatibilitási problémát. A magas arányban (8–10 % fölött) biodízelt tartalmazó dízelüzemanyag nem megfelelő műanyag-tömítésekkel rendelkező járműveknél problémát okozhat. A legjelentősebb problémák a részecskék és a finom por szűrőivel kapcsolatban adódnak, amelyek esetében nagymértékű és költséges változtatásokra lenne szükség. Emiatt egyes járműgyártók már hozzáigazították a járművek tulajdonságait ehhez, míg mások a járművekre vonatkozó garanciát a B5-ös keverékekre korlátozták.

Mivel a biodízel nedvszívó, oldószerként viselkedik és alacsony fokú a tárolási stabilitása, lehet, hogy a magas biodízel tartalmú keverékek esetében különleges óvintézkedésekre lesz szükség a járműveknél és a forgalmazási rendszerben. Az EGSZB úgy véli, hogy az Uniónak több pénzügyi forrást kellene biztosítania a második generációs bioüzemanyagokkal kapcsolatos kutatásokhoz.

3.5 Az Európai Bizottság meggyőzően érvel amellett, hogy a bioüzemanyagok fejlesztése érdekében határozottabb fellépésre van szükség. Realista módon nem annak a lehetőségét veszi figyelembe, hogy a jelenlegi benzintermelést (2004-ben a világon 1,2 milliárd tonna) bioüzemanyagokkal (2005-ben 46 millió tonna, ebből 3 millió az EU-ban, amint az az alábbi táblázatból kitűnik) lehetne helyettesíteni, hanem azt a célt követi, hogy 13 évnél nem sokkal hosszabb idő alatt egy irányelv útján és az egyes tagállamokra vonatkozóan megállapított célok kitűzésével legalább 10 %-os bioüzemanyag-részesedést lehet elérni a mai üzemanyagokban.

	2005	Millió liter
USA		16 130
Brazília		15 990
Kína		3 800
India		1 700
Európai Unió		2 900
Egyéb államok		5 480

3.6 A hidrogént, amelyet már egyes európai járműgyártók legalábbis kísérletképpen energiahordozóként alkalmaznak, még mindig többnyire magas energiafelhasználás mellett lehet elektrolízissel előállítani – erre mindenekelőtt túlnyomórészt fosszilis tüzelőanyagokkal termelt elektromos energiát használnak –, vagy földgázból, ill. más fosszilis tüzelőanyagokból izolálni. Ennek során nem csökken az üvegházhatást okozó gázok kibocsátása. Noha a hidrogén biomasszából – biotechnológiai úton is – történő vagy megújuló energiaforrásokból való kinyerése terén előrehaladás történt, mégis a hidrogénmeghajtású járművek forgalmazásának és értékesítésének lehetősége az üzemanyagcellák beszerzésének magas költségeitől is függ. Annak érdekében azonban, hogy a hidrogén gazdaságilag elviselhető alternatív energiává fejlődjön, az előállítási költségeket csökkenteni kell. A jelenleg a New South Wales-i egyetemen folyó kutatási program a remények szerint elérhetővé teszi ezt a célt különleges, titánoxid-kerámia réteggel bevont napkollektorok alkalmazásával. A titán a szoláris hidrogén területén széles körben elterjedt: rendelkezik a megfelelő félvezetői tulajdonságokkal, és vízálló. Megfelelő előkészítés nélkül, természetes állapotban viszont még nem elég hatékony.

4. Általános észrevételek

Néhány problematikus pont

4.1 Az Európai Bizottság a lehetséges előnyök felvázolása mellett – ha tesz is rá utalásokat itt-ott – figyelmen kívül hagyja a bioüzemanyagok fejlesztésével kapcsolatos problémákat és kockázatokat. Az EGSZB-nek ezzel szemben az a véleménye, hogy az Európai Bizottság javaslatát gondosan és figyelmesen kellene elemezni annak elkerülése érdekében, hogy egy probléma megoldása során más, komolyabb problémák keletkezzenek, illetve hogy csak az előnyök kerüljenek bemutatásra a hátrányok nélkül. Különös elgondolás a javaslat előnyeinek érvényre juttatása érdekében abból az irreális forgatókönyvből kiindulni, hogy 2020-ra elérjük a 14 %-os részeseledést! A haszon a 10 %-os cél megvalósítása esetén objektíven nézve szerényebbnek látszik.

4.2 Sem az Európai Bizottság közleményében, sem az ahhoz tartozó hatástanulmányban nem található említésre méltó problematikus pontok. Így például a bioüzemanyagok előállításánál keletkező hulladékanyagok végső elhelyezését általában véve aktualizálni kell, és felül kell vizsgálni a bioüzemanyag-elemek modern rendszereinek és a termeléshez kapcsolódó elektronikus technológiáknak a fényében.

4.3 Ami a biodízel-üzemanyagot illeti, különösen a következőket hangsúlyozza:

- korlátozott gazdaságosság,
- magas költségek (0,4–0,7 EUR/l),
- stabilitási problémák (oxidcsoportokat tartalmaz) az ennek megfelelő tárolási problémákkal.

4.4 A bioetanol tekintetében ezzel szemben az alábbiakat állapítja meg:

- korlátozott gazdaságosság (még ha kisebb mértékben is, mint a biodízel esetében),
- fokozott víz- és trágyafelhasználás,
- nem alkalmas a jelenlegi kőolajalapú üzemanyagokhoz használt csővezetékben történő szállításra (korrózióveszély).

Lehetőségek kínálkoznak más részről a kultúrák élettartamának növelésére a hagyományos, emberi vagy állati fogyasztásra termesztett növények, illetve az energiatermelés céljából termesztett biomassza specifikus kultúráinak váltogatása által. Fontos, hogy ennek kifejlesztése során kiemelt figyelemmel kezeljék a regionális termelést. Az európai termelést minden esetben a talajvédelemmel és a műtrágyák használatával kapcsolatos rendeletek szabályozzák.

4.5 A bioüzemanyagok előállításához alkalmas kultúrnövényekre van szükség, amelyeket nagy mennyiségben kell termelni. Ennek ezért más haszonnövények esnek áldozatul, amelyek fontosabbak ahhoz, hogy a legszegényebb országok élelmiszerigényét lehetőleg alacsony árakon fedezzék. Az a hipotézis, hogy a cellulózhoz mint bioüzemanyag előállításához használható kiindulási alaphoz lehet folyamodni, érdekes, de ki kell emelni azt is, hogy a gyártást vegyi és fizikai előkezelésnek kell megelőznie (a cellulózmassza egyfajta szétdarabolásának) ahhoz, hogy a cellulóz a biológiai átalakuláshoz reakcióképessé váljon. Végül

utalni kell az ennél az eljárásnál keletkező hulladékokra, valamint a felhasznált katalizátorokra, amelyek növelik a kapcsolódó hulladékkezelés problémáját.

4.6 Nagy léptékben való alkalmazásra tüzelőanyagként a glicerint lehet tekintetbe venni nyers vagy tiszta állapotban, vagy más tüzelőanyagokkal keverve. Ez az alternatíva különösen a következő hátrányokkal jár: a glicerinre fordított költségek tiszta állapotban való felhasználás esetén, az átalakítás költségei nyers állapotban történő felhasználáskor, az alacsony fűtőérték, és minden esetben az, hogy az égetéskor keletkező mérgező anyagokat ártalmatlanítani kell (elsősorban az akroleint, amely akrilaldehidként is ismert).

4.7 Egy másik megoldási lehetőség lenne bizonyos szervezetek genetikai módosítása, amelyek különösen alkalmassá tesznek egyes kultúrákat a biológiai átalakulásra; így azok hatékonyabbak lennének, így előállításuk energiaigénye csökkenne. A géntechnikát olyan szervezetek genetikai módosításába is be lehetne vonni, amelyek egyszerűsítik a cellulóz felhasználását.

4.8 Műszaki szempontból a bioüzemanyagok kinyeréséhez felhasznált nyersanyagok kiadóságának kérdése is felmerül: egy tonna cukorrépából kb. 400 liter bioetanol lehet nyerni (kb. 1 500 Mcal). Egy ilyen eredményt elegendőnek lehet-e tekinteni egy összességében pozitív mérleg felállításához, ha végiggondoljuk a lehetséges kockázatokat és hátrányokat, amelyek ebből az energiaformából a környezetre nézve adódnak?

4.9 További szempont, amelyet nem szabad alábecsülni, a kinyerési eljárások és azok szelektivitása, valamint az erjesztési eljárások, amelyek viszonylag költségesek, ha egy minőségileg nagy értékű végtermékre irányulnak. Másrészt a tüzelőanyag esetleges szennyeződései annak felhasználásakor a másodlagos reakciók és minőségvesztések következtében, valamint a hulladékok és a melléktermékek tulajdonságait figyelembe véve lényegesen nagyobb gazdasági károkhoz vezetnek.

Környezetvédelem

4.10 Szigorúan ökológiai szempontból számításba kell venni az erdőirtással (mint például Malajziában és Indonéziában a pálmaolaj előállítása céljából, vagy Malawiban és Ugandában az élelmiszertermelési célú területeken vagy a különösen védendő esőerdő-területeken a jatrófabokor termesztéséhez) és a nyersanyagok tárolásával kapcsolatos kockázatokat. Határozottan és lelkiismeretesen kell fellépni az ezzel összefüggő biológiai és biokémiai kockázatokkal szemben.

4.11 Egy „etikai” szempont is felmerül, amelyet pontosabban kellene értékelni: az élelmiszer és üzemanyag közötti verseny. Az olyan nemes nyersanyagok, mint a búza, kukorica és rizs ára a bioüzemanyag-desztilláló üzemek részéről felmerülő növekvő kereslet miatt feltartóztathatatlannul nő (lásd a FAO és a Világélelmiszertermelési Program 2007-es jelentését). A tortilla ára 60 %-kal nőtt Mexikóban, ami jelentős zavargásokhoz és tiltakozó tüntetésekhöz vezetett. Az emelkedő szőjaárak felhajtják Kínában a húsárakat, amelyek év eleje óta 43 %-kal nőttek, valamint a tojás árát, amely 16 %-kal nőtt. A kukorica esetében a növekedés 40 %, míg a zabnál 20 % volt. Indiában a gabona 10 %-kal és a

búza 11 %-kal drágult. Az USA-ban is áremelkedések lesznek: az amerikai mezőgazdasági minisztérium szerint a szárnyasok 10 %-kal drágulnak, a tojás 21 %-kal, a tej pedig 14 %-kal fog többé kerülni. Ha a jövőben a gabonának mint tüzelőanyagnak az értéke a gabonának mint élelmiszernek az értéke fölött lesz, a piac az energiagazdaság felé fog fordulni, és az élelmiszerárak a kőolaj árával együtt fognak emelkedni, aminek hatására európai szinten növekszik az élelmiszerhiány kockázata.

4.12 Mivel egyre több termelőüzem van (egyedül az USA-ban további 79 üzem épül, amely a már meglévő 116-hoz adódik), a gabonafogyasztás exponenciális növekedése fog bekövetkezni, amelyet a Földpolitikai Intézet (EPI) kb. 139 millió tonnára becsül, kétszer annyira, mint amennyire az amerikai mezőgazdasági minisztérium számít. Ha belegondolunk abba, hogy egy tonna kukoricából 110 gallon (416,19 liter) etanol nyerhető (kevéssel több, mint négy tankolás egy szabadidő-terepjáróba), akkor a probléma valóban nyugtalanító mértéket ölt.

4.13 Az EGSZB egy nemrégiben elfogadott véleményében ⁽²⁾ aláhúzta továbbá annak szükségességét, hogy meg kell védeni a biológiai sokféleséget, különösen az esőerdőket, amelyek nemcsak a különben feltétlen kihalásra ítélt állatoknak nyújtanak életteret, hanem a Föld zöld tüdejét képező egyetlen és utolsó területek. Meg kell állítani Braziliában a cukornád és Malajziában, illetve Indonéziában a pálma intenzív termesztését, amelyhez naponta több száz hektár erdőt áldoznak fel, hogy monokultúrát létesíthessenek.

4.14 Ezenfelül felvetődik a „tudományos etika” kérdése is. A Föld mint bolygó nyílt rendszer, amely feltartóztatlanul az egyensúlyi állapot felé mozog, amely egyúttal a végét is fogja jelenteni. A tudomány feladata ezt a hanyatlást feltartóztatni, és a politika dolga az ezzel kapcsolatos lépéseket és tanulmányokat támogatni.

4.15 A keletkező költségeket pontosan kell felmérni, és nemcsak a gazdasági, hanem a környezeti és egészségügyi költségeket is. Jelentős erőfeszítéseket kell tenni a hatások lehetőség szerinti alapos értékelésére és vizsgálatára.

4.16 Égés-kémiai szempontból pontosan meg kell vizsgálni, hogy azokban az égési folyamatokban, amelyekben más, nem szénhidrogén molekulák vesznek részt, a folyamatok oxidációs stressz-jelensége alapján keletkeznek-e vagy szabadulnak-e fel szabad gyökök (ezek a rákos megbetegedések fő kiváltó okai közé tartoznak). Nincs egyértelmű bizonyíték az ezek gyarapodása és a bioüzemanyag-termelés közötti összefüggésre.

4.17 Alapvető jelentősége van a talajok ápolásának és védelmének. Ezeket védeni kell, mert a talajok biztosítják túlélésünket. A mind mélyebbre süllyedő talajvízszint és a talajvíz minőségének fokozódó romlása az ésszerűtlen területhasználati stratégiákra vezethető vissza, amelyek a talajok legyengüléséhez vezetnek. Vetésforgóról kellene gondoskodni ahhoz, hogy elősegítsük a talajok revitalizációját.

⁽²⁾ Az EGSZB véleménye a következő témában: „A Bizottság közleménye a biológiai sokféleség csökkenésének 2010-ig történő megállításáról – és ezenfelül – a környezetbiológiai rendszerek által nyújtott szolgáltatások megtartásáról az ember jóléte érdekében” (HL C 97., 2007.4.28.).

Élelmiszerbiztonság

4.18 Az élelmiszerbiztonságot illetően a FAO élelmiszerbiztonsági bizottsága 33., 2007. május 7–10. között Rómában megtartott ülésén egy fontos fejezetet szentelt ennek a kérdésnek. A 45. pont a következőképpen szól: A bioenergia mind esélyeket, mind kockázatokat maga után von az élelmiszerbiztonság négy fő szempontja, a rendelkezésre-állás, hozzáférhetőség, stabilitás és felhasználás tekintetében. A bioenergia hatásai az élelmiszerbiztonságra a mérlegelt rendszer nagyságrendjétől és típusától, a nyersanyag- és energiapiacok szerkezetétől és az agrár-, energia-, környezet- és kereskedelempolitikai döntésektől fognak függeni. A bioenergia-szektor műszaki átalakulása gyorsan halad előre, és további nagy bizonytalansági forrást testesít meg az élelmiszerbiztonság szempontjából.

4.19 Ebben a jelentésben a FAO ezenkívül aláhúzza, hogy 2006-ban ugrásszerűen nőtték a gabonaárak, különösen a búza- és kukoricaárak, amelyek novemberben a legutóbbi tíz év legmagasabb szintjét érték el. A gabonapiacokat befolyásoló legfontosabb tényezők a rossz betakarítási hozamok voltak a fő termelő országokban, ehhez kapcsolódott a bioüzemanyag iránti gyorsan növekvő kereslet. Továbbá szűk ellátási keresztmetszetek uralták a rizsgazdálkodást.

4.20 Az utóbbi időben Kína is hozott intézkedéseket a kukoricából történő etanoltermelés csökkentésére, amint arról az Asia Times Online 2006. december 21-én beszámolt: „Kína elsődrendű érdeke, hogy az ország 1,3 milliárd lakosát ellássa élelmiszerrel, csak ezután fogjuk a bioüzemanyag gyártását támogatni”, nyilatkozta Wang Xiaobing, a mezőgazdasági minisztérium vezetője.

4.21 Olaszországban 2007. július 20-án a *La Repubblica* című újságban cikk jelent meg a következő címmel: „Az ökobenzin és a spagetti háborúja” – A bioüzemanyag céljából termesztett kukorica elterjedése esetén 20 %-kal emelkedik a tészta ára. Az olasz szárazították fő alapanyagául szolgáló acélos búza ára több mint 30 %-kal emelkedett, miután a termelők felhagytak ennek termesztésével a bioetanol előállítására céljából termesztett kukorica javára. Egy véka (27 kg) búza ára a chicagói tőzsdén a 2007. április 3-i 3,6404 USD-ről 2007. június 14-re 5,46 USD-ra emelkedett. Az olaszokat rendkívül érzékenyen érinti ez az árváltozás, mivel fejenkénti évi 28 kg-os fogyasztással ők a világ első számú fogyasztói, valamint 3,2 millió tonnával ők az első számú termelők is.

Víz

4.22 A bioüzemanyagok gyártásához szükséges víz problémáját is elhanyagoltuk. A Nemzetközi Vizgazdálkodási Intézet legújabb, 2007. május 10-én megjelentetett tanulmányai szerint például Sri Lankán növényfajtától és az alkalmazott termelési technológiától függően egy liter etanol előállításához 1 000 és 4 000 liter közötti mennyiségű vízre van szükség. Braziliában az egy liter etanol előállításához szükséges vízmennyiséget 2 200 literre becsülik, miközben Indiában, ahol a bőséges

brazíliai esőzésekkel ellentétben nincs elegendő csapadék, és mesterséges öntözésre kényszerülnek, ugyanennyi liter etanolhoz 3500 liter vízre van szükség az öntözéshez! A fenti adatokat megerősíti az UNESCO-IHE Institute for Water Education (Vízügyi Oktatási Intézet) elnevezésű, 2003-ban alapított, delfti székhelyű, a helyi egyetemmel együttműködésben dolgozó nemzetközi intézet, valamint a Colorado egyetem mezőgazdasági karának legújabb kutatásai is, ahol új, kisebb vízigényű kukoricafajták kifejlesztésén dolgoznak. Az említett adatok a következő honlapon is megtalálhatóak: www.waterfootprint.org.

4.23 Európában a víz problémája főként a déli területeket érinti, amelyek már régóta szenvednek a vízhiánytól, és amelyeknek a hőmérséklet növekedése és az ebből következő párolgás következtében további problémákkal kell majd szembesülniük, míg az északi régiókat – legalábbis jelenleg – úgy tűnik, nem érinti ez a kérdés.

Költségek

4.24 A következő táblázat, melyet Mario Marchionna, az ENI képviselője mutatott be röviddel az AIDIC (Olasz Vegyész-mérnöki Társaság) által szervezett ülés előtt, a fosszilis üzemanyagok és bioüzemanyagok költségeinek összehasonlítását mutatja azonos energiaérték mellett.

A bioüzemanyag-összetevők költségeinek összehasonlítása (azonos energiaérték mellett)

Viszonyítási ár: Brent = 70 (56) USD/bl

Üzemanyag	€/l egyenérték
<u>Benzin</u> ⁽¹⁾	39 (31)
<u>Bioetanol</u>	
EU	75
Brazília	39
USA	47
Olaszország (Val Padana)	70-75
<u>Gázolaj</u> ⁽²⁾	46 (37)
<u>Biodízel</u>	
EU	78
Malajzia	48
USA	60
Olaszország	78

⁽¹⁾ = A benzin esetében a Platts CIF High földközi-tengeri térségre vonatkozó indikátort alkalmazzuk.

⁽²⁾ = A gázolaj esetében a Platts CIF High földközi-tengeri térségre vonatkozó indikátort alkalmazzuk.

4.25 Azért, hogy az EU-ban elegendő bioüzemanyagot lehessen termelni a 10 %-os cél 2020-ra történő elérése érdekében, az Európai Bizottság becslése szerint 18 millió hektár termőterületet kell biztosítani, és pedig

– 7 millió hektár művelés alól kivont területet,

- 7 millió hektárt az eddig gabonatermeléshez használt területek átállításával és exporttámogatások által,
- 4 millió hektárt, amelyet mezőgazdasági hasznosításból kellene kivonni.

Lehetséges előnyök a szegény országok számára

4.26 Az Európai Bizottság véleménye szerint a bioüzemanyagok nagyobb arányú felhasználása nagy előnyökkel járna, különösen a fejlődő országok számára, amelyek fokozni tudnák exportra szánt termelésüket. Az afrikai gazdák viszont aggódnak eddig megvalósított beruházásaik gazdasági jövedelmezősége miatt. Az *African Agriculture* (Afrikai mezőgazdaság) 2007. május 10-i számában „A jatrofa körüli nyugtalanság csak délibáb?” címmel megjelent cikk érzékeny kérdéseket tesz fel. (A jatrofa egy könnyen kezelhető, olajtartalmú maggal rendelkező bokorféle, amely az emberekre mérgező, de amelyből elfogadható minőségű biodízel lehet előállítani).

4.27 Az afrikai környezetvédelmi szervezetek is szólásra jelentkeznek, amint arról a *The East African Business* (Kelet-afrikai Üzlet, az egyik legnagyobb kenyai kiadó, a *Nation media group* által megjelentetett internetes újság) 2007. május 7-i számában beszámol. Ugandában évente 2,2 %-kal nő az erdőirtás üteme, szemben a világ évi 0,2 %-os átlagával. Emellett az ütem mellett 2040-ig előáll az erdők teljes kiirtásának kockázata. A civil társadalom aktivistáinak egy csoportja létrehozta a „Save Mabira” (Mentsük meg Mabirát) koalíciót, amelyet arról az erdőről neveztek el, amelyet Uganda kormánya a Sugar Corporation of Uganda Ltd-nek (Ugandai Cukor Társaság) szándékozik átengedni azért, hogy az nagyobb területtel rendelkezzen a bioetanol előállításához szükséges cukornád termesztéséhez. Az ország legnagyobb őserdejének egynegyedét, azaz 7 100 hektárt áldoznak fel néhány tonna bioetanol gyártásáért, amelyet talán éppen az európai környezetbarát buszok működtetésére szánnak!

4.28 Az Európai Bizottság erre vonatkozóan jóformán semmit nem nyilatkozik; csak röviden említi meg, hogy valamilyen módon meg kell akadályozni az élelmiszertermelés célját szolgáló kultúrák és nagy természeti értékű területek felhasználását, és negatív gazdasági ösztönzést megvalósító intézkedésekben látja a megoldást. Nyíltan megvallva az Európai Bizottság optimizmusa ebben az összefüggésben nehezen követhető. Az EGSZB nagyon aggódik ezek miatt a környezeti kockázatok miatt, amelyek a genetikailag módosított szervezetekből álló kultúrák terjedésével járnak együtt, amelyek elfogadhatóbbnak tűnhetnek, ha erre a célra használják azokat. Valós a veszélye a genetikailag módosított szervezetek elterjedésének, és csak a veszélyességükkel foglalkozó összes tudományos vizsgálat lezárulta után lehet gondolkodni az alkalmazásukról, miközben védeni kell az EU-ban még megmaradt biológiai sokszínűségeit.

4.29 Az EGSZB elengedhetetlennek tartja a szorosabb együttműködést azokkal a nemzetközi szervezetekkel, amelyek világszerte az éhség ellen küzdenek, különösen a FAO-val és a Világélelmiszerügyi Programmal. Sajnálja, hogy az Európai Bizottság a hatásvizsgálat során nem mérlegelte a kapcsolatfelvételt ezekkel a nemzetközi intézményekkel, amelyek komolyan foglalkoznak ezzel a témával anélkül, hogy elhallgatnák az összes, a

bioüzemanyagok fejlesztésével összefüggő problémát és kockázatot, különösen, ami a vízfelhasználást illeti.

Az Európai Tanács

4.30 Az EGSZB tudomásul veszi az Európai Tanács 2007. március 8–9-i tavaszi ülésének következtetéseit, amelyek nagy figyelmet szentelnek Európa energiapolitikájának, amelynek az alábbi három fő célkitűzése van:

- az ellátásbiztonság szavatolása,
- az európai nemzetgazdaságok versenyképességének szavatolása és az energia elérhető áron való rendelkezésre állása,
- a környezet fenntarthatóságának támogatása és az éghajlatváltozás elleni küzdelem.

4.31 Az Európai Tanács osztja az Európai Bizottság javaslatait általában az energiaszektorra és különösen a bioüzemanyagokra vonatkozóan, és magáévá teszi azokat még akkor is, ha a 10 %-os cél elérésére vonatkozó kötelezettség megfogalmazásával kapcsolatban mindenképpen kétségek merülnek fel. Véleménye szerint ennek a célnak a kötelező jellege méltányos, feltéve, hogy a termelés fenntartható, a kereskedelemben rendelkezésre állnak a második generációs bioüzemanyagok, és megfelelően módosítják az üzemanyagok minőségéről szóló irányelvet annak érdekében, hogy alkalmas keverési arányok váljanak lehetővé.

4.32 Különösen fontos lenne annak megértése, hogy a tagállamok hogyan alkalmazhatják hatékonyan a kötelezőségekre vonatkozó említett korlátozásokat. Főként a második generációs bioüzemanyagok piacán való hozzáférhetőségre történő utalás tűnik jelenleg problematikusnak. Azon jelenlegi, első generációs bioüzemanyagot előállító ipari létesítmények átalakítása, melyek építése már vagy folyamatban van, vagy a következő években várható, és amelyek a második generációs eljárásoktól nagymértékben eltérő eljárásokat alkalmaznak, magas költségekkel jár. Amennyiben erre nincs lehetőség, a tanácsi határozat elveszíti kötelező érvényét. A fenntarthatóság tekintetében a jelenlegi irányelvek mellett újabb közösségi jogalkotási eljárásokra is szükség lesz annak szavatolására, hogy a biomassza előállítása pontosan megfeleljen a meghatározott követelményeknek, valamint hogy a bioüzemanyagok előállítására irányuló termelés ne kerüljön versenyhelyzetbe az emberi és állati ételmezés céljából történő termeléssel. A üzemanyagok minőségére vonatkozó irányelvben szükséges változtatásokat illetően az eljárás igen összetett, és a szabványosító testületeknek, főként az ESZB-nak foglalkozniuk kell a kérdéssel, mely utóbbinak a speciális technikákkal összefüggő problémákat kell elemeznie.

Második generációs bioüzemanyagok

4.33 Ami a második generációs bioüzemanyagokat illeti, már több lehetőség is kínálkozik az etanol-előállításra: egy biológiai erjesztéses és desztillációs eljárás vagy a biomassza termokémiai gázosítása szintetikus gáz (H₂ és CO) nyerése céljából, amelyből fermentációval etanol és egy kombinált körfolyamaton keresztül vagy energia és hő kapcsolásával energia nyerhető. Az egyik első, 180 000 t/év kapacitású berendezést a finnországi Porvoo-ban még ebben az évben üzembe helyezik, és egy másikat ugyanerre a helyszínre terveznek 2008. végére. Az ilyen fajta

eljárások energiateljesítménye azonban igen alacsony, sőt bizonyos esetekben negatív is lehet. Ez vezetett a fotokémiai eljárások kifejlesztéséhez, melyek energiaforrásként a napfényt használják, és melyek során a tulajdonságokat erősítő, megfelelő katalizátorokat vesznek igénybe. Az egyik lehetséges új generációs bioüzemanyag a biobutanol. A biobutanol gőznyomása alacsony, és toleránsan reagál a benzinkverékek vízzel való elegyítésére, amely megkönnyíti használatát a jelenlegi benzinelátó és -elosztóhálózatokban. A jelenleg létező bioüzemanyagokhoz képest a biobutanol nagyobb koncentrációban keverhető a benzinnel anélkül, hogy járművek átalakítására lenne szükség. Ezenkívül a benzin-etanol keverékekhez képest nagyobb üzemanyag-takarékosságot tesz lehetővé, ily módon javítja az energiahatékonyságot és csökkenti a literenkénti fogyasztást. A biobutanol előállítható a bioetanol-ágazat, illetve a bioetanol gyártó üzemek lehetőségeinek kihasználásával.

4.34 A 7. keretprogram széleskörű eszközöket bocsát rendelkezésre azoknak a technológiáknak a fejlesztésére, amelyek igen érdekes jellemzőkkel rendelkeznek és „tisztább” bioüzemanyagok előállítását teszik lehetővé, amelyek

- nem tartalmaznak sem ként, sem aromás vegyületeket vagy policiklikus szénhidrogéneket,
- stabilak,
- nagyon alacsony kibocsátással rendelkeznek,
- rendkívül magas a cetánszámuk (85–100),
- magasabb a határértékük alacsony hőmérsékleten történő felhasználás tekintetében, mint más bioüzemanyag-fajtáknak,
- nagyon nagy keverési arányban (max. 60 %-ig) adagolhatóak a kereskedelemben szokásos dízel üzemanyaghoz,
- már meghatározott műszaki tulajdonságokkal rendelkeznek, és szerepelnek a 2003/30/EK irányelv 2. cikkének (2) bekezdésében található bioüzemanyag-jegyzékben.

Az EGSZB úgy véli, hogy az Uniónak több pénzügyi forrást kellene biztosítania a második generációs bioüzemanyagokkal kapcsolatos kutatásokhoz.

5. Részletes megjegyzések

5.1 Az EGSZB helyesli Európa energiapolitikájának céljait. Ezek megvalósítása érdekében elő kell teremteni a beruházásokhoz szükséges pénzügyi eszközöket, amelybe be kell vonni az európai pénzügyi intézeteket is.

5.2 Az EGSZB véleménye szerint különleges figyelmet kell szentelni a kutatásnak a bioüzemanyagok, különösen a második generációs bioüzemanyagok területén, anélkül, hogy más lehetőségeket, mint például a szoláris hidrogén fejlesztését vagy a biomassza előkészítését figyelmen kívül hagynánk.

5.3 Az EGSZB azt ajánlja, hogy különösen a biológiai sokszínűség megőrzésére ügyeljünk, és kizárólag nem élelmiszer célú kultúrákat használjunk fel bioüzemanyagok előállítására azért, hogy azon embermilliókra való tekintettel, akik nem rendelkeznek megfelelő mennyiségű élelmiszerral és az éhhalál fenyegeti őket, elhárítsuk az élelmiszerek és a tüzelőanyagok közötti verseny veszélyét. A FAO fentebb nevezett jelentésének

következtéseiben a következő megállapítások találhatók: Világszerte sajnos nem kevesebb, mint 854 millió ember alultáplált, amely arról tanúskodik, hogy a világelelmezési csúcson kitűzött célok megvalósítása és a milleniumi fejlesztési célok területén eddig elért haladás nem elegendő. Noha számos olyan ország lenne abban a helyzetben, különösen a szubszaharai Afrikában, hogy az éhezők emberek számát csökkentse, mégis ezt a lehetőséget az emelkedő élelmiszerárak, a gabonapiacok kínálatának lehetséges beszűkülése, a konfliktusok, betegségek és a klímaváltozás fenyegetik. Ford Runge és Benjamin Senauer amerikai tudósok szerint (Minnesota Egyetem) az élelmiszeripari hasznosításra szánt gabona árának változása alapján a világszerte éhezők emberek száma 2025-ra a várt 600 millióra történő csökkenés helyett a duplájára, 1 milliárd 200 millióra fog emelkedni!

5.4 Az EGSZB a környezetvédelem céljainak megvalósítására és az üvegházhatást okozó gázok csökkentésére, az energiafelhasználás optimalizálására és az alternatív energiaforrások felhasználására, valamint az energiaellátás függetlensége és biztonsága érdekében azoknak a termékeknek a differenciált kezelését javasolja (adóósztonzés, adminisztratív ósztonzés stb.), amelyek másoknál inkább és nagymértékben hozzájárulnak a célok eléréséhez.

5.5 Az EGSZB úgy ítéli meg, hogy a ma rendelkezésre álló technológiáknak eddig nagyon magas energia-, víz- és területi igényük van (Olaszország teljes területének egyharmadán termesztett repceből hektáronként annyi biodízel lehetne előállítani, amennyi csupán arra lenne elég, hogy az ország teljes kőolajtermék-felhasználásának 10 %-át és a gázolajüzemanyag-felhasználás 40 %-át pótolja).

5.6 Az EGSZB-nek az a véleménye, hogy az új irányelve vonatkozó javaslatnak egy alapos és átfogó gazdasági, ökológiai és társadalmi értékeléssel kellene együtt járnia, amely legalábbis a jelenleg még nem tűnik annyira rendszerezettnek, mint azt a téma megérdemelné.

5.7 A környezetszennyezés elleni küzdelem eredményeinek megőrzése érdekében alapvető fontosságú, hogy a bioüzemanyagokat „nullkilométeres” nemzeti mezőgazdasági termékekből állítsák elő. A termékeket nem szabadna nagy távolságra, egyik tagállamból a másikba szállítani, mivel az a fosszilis tüzelőanyagok nagy mértékű felhasználásához vezetne. A megmaradt élelmiszeripari mezőgazdasági termékekből történő energiatermelés egyrészt azért problematikus, mert ezek nagy területen oszlanak szét, így a feldolgozóközpontokba történő szállításuk költséges, másrészt pedig magas víztartalmuk miatt nagy térfogatokat kell kezelni. Ebből kifolyólag az ilyen típusú biomassza feldolgozását inkább helyben kellene megoldani.

5.8 Az EGSZB úgy véli, hogy támogatni kellene a biofuel cell (vagyis a kémiai energia elektromos energiává történő átalakítása érdekében biológiai katalizátorokat használó biológiai üzemanyagok) technológiáihoz kapcsolódó kutatást. Az ezen elemek

felhasználásával történő energiatermelési folyamat lényege, hogy visszanyerjük a biomassza alapjául szolgáló növény valamennyi, a fotoszintézis során összegyűjtött elektronját (minden CO₂-vé és vízzé oxidálódott glükózmolekula után 24 elektront).

5.9 Az EGSZB helyesli az Európai Parlament megfontolásait, amely a 2006. december 14-én a biomasszára és bioüzemanyagokra vonatkozó stratégiáról elfogadott állásfoglalásában a preambulumbekendésekben kiemeli, hogy „a közlekedési szektor az üvegházhatású gázkibocsátások több mint 20 %-áért felelős, bár ezt a szektort nem vonták be a kibocsátási kvótakereskedelm mechanizmusába”. Ezzel összefüggésben az EGSZB azt ajánlja, hogy vizsgálják meg annak lehetőségét, hogy nem lehetne-e kiterjeszteni a fehér tanúsítványok modelljét az autóparrára is.

5.10 Ebben az állásfoglalásában az Európai Parlament arra kéri az Európai Bizottságot, hogy „egy olyan kötelező és átfogó hitelesítést vezessen be, amely minden szakaszában fenntartható bioüzemanyag-gyártást enged meg, és amely szabványokat foglal magában a természetésre és a feldolgozásra, valamint az üvegházhatást okozó gázok egyensúlyára vonatkozóan azok teljes életciklusa folyamán, és amely mind az Európai Unióban előállított, mind oda bevitt bioüzemanyagokra érvényes”, valamint „támogassa a globális környezetvédelmi és biztonsági megfigyelési rendszer fejlesztését és felhasználását a bioetanol-gyártási célú területhasználat ellenőrzésére annak érdekében, hogy megakadályozhassuk az esőerdők megsemmisítését és más negatív környezeti hatások kialakulását”. Az EGSZB egyetért az Európai Parlament javaslataival és támogatja azokat.

5.11 Az EGSZB hangsúlyozza, hogy egyes nemrégiben az EU-hoz csatlakozott tagállamok járműállománya különösen fokozott mértékben előregedett, és a gazdag piacok műszakilag előregedett használt járműveiből áll. Az egy főre eső jövedelem igen alacsony ezekben az országokban, amely igaz a magasabb egy főre eső jövedelemmel rendelkező országok nagy népességcsoportjaira is. Ebből kifolyólag egyáltalán nem képzelhető el, hogy ezekre az uniós polgárokra, akik számára az autó elengedhetetlen munkaeszköz, kötelezettségeket és költségeket hárítsunk.

5.12 Az EGSZB véleménye szerint a bioüzemanyagok – azzal a feltétellel, hogy a termelésük szigorú felügyelet alatt van az ebben a véleményben leírt ökológiai és társadalmi kockázatok megelőzése érdekében –, jelenleg ugyan lehet, hogy támogatják az üzemanyagpiacot, de nem kínálnak rendszerezett választ annak követelményeire. A jelen véleményben azonosított lehetséges problémák fényében az EGSZB úgy véli, hogy az Európai Bizottságnak folyamatosan felül kell vizsgálnia a 10 %-os célkitűzést, és kész kell, hogy legyen javaslatok előterjesztésére annak megváltoztatása érdekében, amennyiben a problémákat nem lehet kielégítően és fenntartható módon megoldani.

Kelt Brüsszelben, 2007. október 24-én.

az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság

elnöke

Dimitris DIMITRIADIS

Az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság véleménye – Tárgy: A Bizottság közleménye a Tanácsnak és az Európai Parlamentnek a személygépkocsik és a könnyű haszongépjárművek CO₂-kibocsátásának csökkentésére irányuló közösségi stratégia felülvizsgálatának eredményeiről

COM(2007) 19 final

(2008/C 44/11)

2007. február 7-én az Európai Bizottság úgy határozott, hogy az Európai Közösséget létrehozó szerződés 175. cikke alapján kikéri az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság véleményét a fenti tárgyban.

A bizottsági munka előkészítésével megbízott „Közlekedés, energia, infrastruktúra és információs társadalom” szekció 2007. október 5-én elfogadta véleményét. (Előadó: Virgilio RANOCCHIARI.)

Az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság 2007. október 24–25-én tartott, 439. plenáris ülésén (az október 24-i ülésnapon) 142 szavazattal 1 ellenében, 2 tartózkodás mellett elfogadta az alábbi véleményt.

1. Következtetések és ajánlások

1.1 Az EGSZB támogatja az Európai Bizottság kezdeményezését a közúti forgalomból származó CO₂-kibocsátás csökkentésére irányuló közösségi stratégia felülvizsgálatára.

1.2 Az Európai Bizottság azt javasolta, hogy a járművek motorteknológiáinak fejlesztése révén a személygépkocsik CO₂-kibocsátását 2012-ig szorítsák le 130 g/km-re. A Tanács úgy döntött, hogy támogatja e törekvést. Ha technikailag lehetséges, más műszaki fejlesztések és a bioüzemanyagok használatának fokozása révén 10 g/km-nyi további csökkentésre van szükség, hogy 2012-ig elérhető legyen a 120 g/km-ben meghatározott cél.

1.3 Az EGSZB megítélése szerint ez az ambiciózus kezdeményezés csak akkor számíthat sikerre, ha kiegyensúlyozott, sokoldalú módon végzik, és az ütemtervek figyelembe veszik azt, hogy a gyártóknak a kiválasztott technológiai megoldásokat valamennyi termékmodellhez adaptálniuk kell, ami eltérő költségekkel jár, bonyolult művelet. Más szóval a CO₂-kibocsátás vonatkozásában a személygépkocsik teljesítményének javítása lehetővé kell hogy tegye, hogy a gyártók gazdaságosan és technológiai szempontból is alkalmazni tudják ezeket a fejlesztéseket, másrészt összhangban kell lennie a potenciális vevők vásárlóerejével.

1.4 Az EGSZB ezért, miközben hangsúlyozza, hogy a gyártókat ösztönözni kell a fogyasztás és a kibocsátás csökkentésében történő gyorsabb előrelépésre, arra is rámutat, hogy további erőfeszítésekre van szükség a szociális, gazdasági és környezetvédelmi szempontból leghatékonyabb keretszabályozás kialakítása érdekében.

1.5 Az EGSZB ezért teljes, részletes hatásvizsgálatot javasol az egyes alternatívák költség/haszon szempontból történő értékelésére, kezdve a gépkocsik technológiájával kapcsolatos munkától az alábbi lehetséges eszközökig: az infrastruktúra módosítása, alternatív üzemanyagok, adópolitikai ösztönzők, a környezetet tiszteletben tartó vezetésre (amelyre különösen a

városi agglomerációkban van szükség ⁽¹⁾) történő nevelés különféle formái révén történő tájékoztatás, valamint a kereslet CO₂-kibocsátástól függő adózással történő irányítása. Az EGSZB ezenkívül úgy véli, hogy a kívánatos intézkedések sorában az alacsony gördülési ellenállású gumibroncsok alkalmazását is számításba kell venni, amelyek ágazati források szerint 3–4 %-kal csökkenthetik a fogyasztást. Az Európai Bizottság gumibroncsnyomás-ellenőrző rendszerek bevezetésére irányuló javaslata ugyanebbe az irányba mutat.

1.6 A rendelkezésre álló összes intézkedés ésszerű, átgondolt kombinálásával – a járműpark megújításának fékezése nélkül –, a pénzügyi terhek féken tartásával és megosztásával, amely segítségével elkerülhető az új gépkocsik lehetséges vásárlóinak büntetése, elérhetővé válnak a CO₂-csökkentésre vonatkozó célok.

1.7 Az EGSZB azon reményének is hangot ad, hogy a kiválasztott jogi eszköz a lehető legsemlegesebb lesz a gyártók közötti verseny vonatkozásában, nem szab meg kötelező érvényű korlátokat az értékesíthető modellekkel kapcsolatban, hanem az alacsonyabb kibocsátású modellek felé tereli a fogyasztói keresletet. A CO₂ célszámoknak tükrözniük kell a termékalkál közötti különbségeket, a leginformatívabb, illetve a CO₂-kibocsátással leginkább arányos paramétereket alkalmazva.

1.8 Rendkívül fontos, hogy a kiválasztott paraméterek olyan gépkocsitípusok felé irányítsák a fogyasztókat, amelyek valódi szükségleteiket kielégítik, de a mindennapi használat során szükségtelen fogyasztást és kibocsátást elkerülhetővé teszik.

1.9 Az EGSZB ezzel kapcsolatban értetlenségének ad hangot amiatt, hogy az Európai Bizottság a könnyű haszongépjárművekre is kiterjedő jogszabályt kíván javasolni. Ezeknek a szakmai felhasználásra szánt járműveknek a fogyasztását, így CO₂-kibocsátását is gondosan megvizsgálják a lehetséges vásárlók, hiszen

⁽¹⁾ Lásd a „Közlekedés a városi és nagyvárosi területeken” című véleményt (HL C 168., 2007.7.20.).

e tényezők jelentősen hatnak az üzemeltetési költségekre. Következésképpen a piacon kínált járművek már jelenleg is a leghatékonyabb megoldásokat alkalmazzák – majdnem kizárólag dízel-motorral működnek. Az EGSZB mindenesetre azt ajánlja az Európai Bizottságnak, hogy a témával kapcsolatos bármiféle döntés előtt végezzen hatásvizsgálatot egy, a könnyű haszongépjárművek kibocsátására vonatkozó felmérés alapján, ami jelenleg nem áll rendelkezésre.

1.10 Az EGSZB végül úgy véli, hogy a tagállamoknak több területen kellene intézkedéseket hozniuk, mint korábban (autóutak, intelligens jelzőlámpák stb.), többek között oly módon, hogy saját tömegközlekedési parkjukhoz környezetbarát járműveket vásárolnak, és elkötelezik magukat amellett, hogy olyan infrastruktúra-hálózatokat építenek ki, amelyek elérhetővé tehetik a környezetre kevésbé ható üzemanyagok – például földgáz – forgalmazását, valamint megkönnyítik a földgázzal és LPG-vel (folyékony benzingáz) működő járművek vásárlását, amiről korábbi véleményeiben az EGSZB már megfogalmazta álláspontját⁽²⁾.

2. Bevezetés

2.1 1995-ben a CO₂-kibocsátások csökkentésére irányuló közösségi stratégia került bevezetésre, amely a gépkocsigyártók által nyújtott kínálattal és a fogyasztók általi kereslettel kapcsolatos intézkedéseket tartalmazott.

2.2 Konkrétabban, a kínálati oldalon az európai gépjárműgyártók 1998-ban vállalták, hogy 2008-ig 140 g/km-re csökkentik gépkocsijaik átlagos CO₂-kibocsátását. Egy évvel később, 2009-re a japán és koreai gyártók is vállalták ugyanezt.

2.3 Keresleti oldalon ugyanakkor az Európai Bizottság stratégiája – a helyes döntés megkönnyítése érdekében – a fogyasztók CO₂-kibocsátásra vonatkozó tájékoztatását, valamint a gépjárművek adóztatásának célzott alkalmazását irányozta elő.

2.4 A gyakorlatban kínálati oldalon jelentős javulást sikerült elérni, de a kitűzött cél eléréséhez önmagában ez nem elegendő, ugyanis a másik két eszköz – a tájékoztatás/iránymutatás és adóztatás – hozzájárulása hiányzik. Ezt az Európai Bizottság is elismeri, amikor közleményében megállapítja, hogy a (CO₂-kibocsátással kapcsolatos) „csökkenést javarészt a jármű-technológiai fejlesztések eredményezték”.

2.5 A személygépkocsik átlagos CO₂-kibocsátása 1995 és 2004 között 13 %-kal, 186 g/km-ről 161 g/km-re csökkent, és

⁽²⁾ Az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság véleménye a következő tárgyban: „A közúti közlekedésben alkalmazható alternatív üzemanyagok fejlesztése és támogatása az Európai Unióban”, HL C 195., 2006.8.18., 75. o.

a 2004-ben piacra került járműpark 30 %-ának 140 g/km-nél alacsonyabb volt a kibocsátása.

2.6 Másrészt viszont ugyanebben az időszakban a nagyobb, súlyosabb, nagyobb teljesítményű gépkocsik iránt nőtt meg a fogyasztói kereslet, részben azért, mert ezeket biztonságosabbnak tekintik, részben pedig azért, mert a népesség jelentős része elhagyta a városi területeket. Következésképpen a kibocsátásra vonatkozó tájékoztatás, az úgynevezett címkézés eddig csak kevésbé befolyásolta a vásárlói döntéseket.

2.7 A kereslet irányítására szolgáló másik eszköznek, a CO₂-kibocsátás csökkentésére irányuló adóztatásnak egyelőre nincs európai dimenziója⁽³⁾, nemzeti kezdeményezésekre korlátozódik a tagállamok kevesebb, mint felében. Az intézkedések egyes esetekben paradox módon negatívan hatottak a CO₂-kibocsátás csökkentésére. Példa erre a dízel megnövelt adója, amely számos olyan tagállamban, ahol nagyobb számban vannak dízelmotorral működő járművek, lelassította a dízelüzemanyagú gépkocsik felé az elmúlt években végbement eltolódást.

2.8 Összefoglalva, részben azon külső tényezők miatt, amelyek akadályozzák a gépjármű-technológiák önkéntes megállapodások alapján történő felülvizsgálatával elkezdődött kibocsátáscsökkentési folyamatot, részben az egyéb tervezett eszközök alkalmazásának elmulasztása miatt úgy tűnik, hogy a 2008/2009-re kitűzött célok nem teljesíthetők. Az Európai Bizottság ezért úgy döntött, hogy felülvizsgálja a stratégiát, és közzétette az EGSZB által most értékelt közleményt, amely iránymutatásokat tartalmaz. Legkésőbb 2008 első félévében ezt egy konkrét jogalkotási javaslat követi majd.

3. Az Európai Bizottság közleménye

3.1 A közleményben az Európai Bizottság a CO₂-kibocsátás 2012-ig történő, 120 g/km-re való leszorítására tesz javaslatot, amihez uniós és tagállami szintű fellépésre egyaránt szükség lesz.

3.2 Az Európai Bizottság ennek érdekében 2008 közepéig olyan jogi keretszabályozásra tesz javaslatot, amelynek középpontjában a járművek motortechnológiáinak fejlesztése révén az új gépkocsik átlagos CO₂-kibocsátásának 130 g/km-re való kötelező leszorítása lesz.

3.3 10 g CO₂/km – vagy ha műszaki szempontból szükséges, ezzel egyenértékű – további olyan csökkentést is el kell érni, más műszaki fejlesztések és a bioüzemanyagok használatának fokozása révén. Mindenekelőtt a következő intézkedésekről van szó:

a) a légkondicionáló rendszerek hatékonysági minimumkövetelményeinek előírása;

⁽³⁾ Az EU-s személygépkocsikra vonatkozó adókról szóló irányelvtervezetet (COM(2005) 261), amely teljesen vagy részben a CO₂-kibocsátás alapján át kívánta alakítani a személygépkocsikra vonatkozó adókat, nem hagyta jóvá.

- b) kellően pontos gumiabroncsnyomás-ellenőrző rendszerek beszerelésének kötelezővé tétele;
- c) a gumiabroncsok gördülési ellenállására vonatkozó felső határérték meghatározása az Európai Unióban használt személygépkocsikra és könnyű tehergépjárművekre szerelt gumiabroncsok körében;
- d) a sebességváltó-visszajelző használata, figyelembe véve, hogy a fogyasztók milyen mértékben használnak ilyen eszközöket valós vezetési körülmények között;
- e) a könnyű haszongépjárművek (kisteherautók) tüzelőanyag-hatékonyságában elérendő javulás: 175 g CO₂/km kitűzésével 2012-ig, 160 g CO₂/km kitűzésével 2015-ig;
- f) a bioüzemanyagok használatának fokozása, környezeti teljesítményük maximalizálása.

3.4 A Bizottság egyetért abban, hogy az újkocsipark átlagos CO₂-kibocsátására vonatkozó célkitűzés megvalósítása érdekében létrehozandó jogi keretszabályozásnak olyannak kell lennie, hogy versenysemleges, szociális szempontból méltányos és fenntartható módon biztosítsa a kitűzött célok elérését, és ennek során garantálja a sokszínű európai gépjárműipar érdekeinek méltányos megjelenítését és a gépjárműgyártók közötti verseny indokolatlan torzulásának megelőzését.

3.5 Az Európai Bizottság ezzel kapcsolatban arra bátorítja a tagállamokat, hogy adópolitikájukat úgy alakítsák át, hogy EU-szerte támogatást kapjon a hatékony tüzelőanyag-felhasználású gépkocsik vásárlása, a gyártók számára pedig könnyebbé váljon a bevezetendő tüzelőanyag-hatékonysági keretrendszer követése.

3.6 Az Európai Bizottság azt is kijelenti, hogy a piacon lévő gépkocsik teljes skálájára megállapított differenciált adók, amelyek kevésbé szennyező gépkocsik vásárlására ösztönöznék fokozatosan a fogyasztót, hatékony módját jelentenék a megfelelő kapcsolatban a gyártóknál jelentkező költségek csökkentésének.

3.7 A közlemény azt is megemlíti, hogy a kis teljesítményű gépjárművek körében az adópolitikai ösztönzők jó lehetőséget adnak a lehető legtisztább típusok piaci bevezetésének előmozdítására is; és hasonló súlyt helyez a potenciális vásárlók tájékoztatására a gépjárművek fogyasztásával kapcsolatban (az Európai Bizottság 2007-ben javaslatot fogad el a tüzelőanyag-hatékonyság címkén való feltüntetéséről rendelkező 1999/94/EK irányelv módosításáról).

3.8 Az Európai Bizottság végül szükségesnek tartja, hogy a CO₂-kibocsátás csökkentése érdekében a tagállamok képzésen és figyelemfelkeltő kampányokon keresztül ösztönözzék a környezettudatos vezetést.

3.9 A közlemény arra is felhívja a gyártókat, hogy 2007. közepéig csatlakozzanak a gépkocsik forgalmazására és reklámo-

zására vonatkozó helyes gyakorlat kódexet lefektető önkéntes megállapodáshoz, amely a fenntartható fogyasztási minták előmozdítását célozza.

4. Általános megjegyzések

4.1 Az EGSZB teljes mértékben egyetért azzal, hogy szükség van a közúti közlekedésből származó CO₂-kibocsátás – az összes kibocsátás mintegy 20 %-a – csökkentésére irányuló közösségi stratégia felülvizsgálatára.

4.2 Az EGSZB e felülvizsgálat bonyolultságára is rámutat: oly módon kell a CO₂-kibocsátás további csökkentésére törekedni, hogy az ne veszélyeztesse a személygépkocsi-szektor versenyképességét, amelynek világpiacán rendkívül nagy a konkurencia.

4.3 Szem előtt kell tartani, hogy a gépjárműipar egyedül Európában kétféle embernek ad munkát közvetlenül, további tízmilliónak pedig közvetetten, kapcsolódó ágazatokban. Ugyanez az ágazat az európai GDP 3,5 %-át képviseli, nettó exportja 33,5 milliárd euró és végül, de nem utolsósorban a tagállamok kasszájába évi 365 milliárd euró folyik be gépkocsiadó címén.

4.4 Nem véletlen, hogy „CARS 21” közleményében (*) az Európai Bizottság iránymutatásokat kívánt adni a gépkocsi-ágazat iparpolitikájáról, amely „jelentős szerepet játszik az európai gazdaságban”.

Ez a dokumentum az Európai Bizottság válasza a zárójelentésre és az ajánlásokra, amelyeket 2005 decemberében állított össze az ipar, a civil társadalom fő összetevői és az Európai Bizottság képviselőiből álló CARS 21 magas szintű csoport. A dokumentum rámutat, hogy ambiciózus célok bonyolult területeken történő eléréséhez, amilyen a CO₂-kibocsátás csökkentése – az ipar versenyképességének és a foglalkoztatottságnak a veszélyeztetése nélkül – integrált megközelítésre van szükség, amely arra irányul, hogy ugyanazon általános érdekű cél megvalósítása érdekében valamennyi érdekelt fél hozzájárulását összegyűjtse.

4.5 Az EGSZB osztja azok aggodalmát, akiket nyugtalanít, milyen óriási hatása lehet az ágazati költségekre azoknak a döntéseknek, amelyek az EU-n kívüli ipari vállalatáthelyezések lehetőségével együtt járó stratégiai választások ösztönzésével közvetlenül vagy közvetve veszélyeztethetnék az ágazat foglalkoztatási szintjeit.

4.6 E megfontolások alapján az EGSZB egyetért azzal, hogy a gyártókat gyorsabb előrelépésre kell ösztönözni a fogyasztás és a kibocsátás csökkentésében, de arra is rámutat, hogy további erőfeszítésekre van szükség a szociális, gazdasági és környezetvédelmi szempontból leghatékonyabb keretszabályozás kialakítása érdekében.

(*) A 21. századi versenyképes autóipari szabályozási keret COM(2007), 2007. február 22. Az EGSZB véleményt dolgozott ki ebben a tárgyban (előadó: DAVOUST).

4.6.1 Az alábbi javaslatokat abból a célból fogalmazza meg az EGSZB, hogy a közúti forgalomból származó CO₂-kibocsátás csökkentésére irányuló jövőbeli közösségi jogszabályok a legjobb eredményekhez vezessenek:

- **infrastruktúra és gumiabroncsok:** a közúti infrastruktúra fejlesztése indokolt, mivel a jobb minőségű utak csökkentik a sűrűlódást és a zajszennyezést, továbbá megkönnyítik a járművek áthaladását. Ezenkívül a korszerű elektronikus forgalomirányítási rendszerek bevezetése a forgalmi torlódások mérséklése és a közlekedési lámpáknál történő szükségtelen várakozás érdekében számottevően hozzájárulhat a CO₂-kibocsátás csökkentéséhez. Az alacsony ellenállású gumiabroncsok ugyanebből a célból történő alkalmazása bizonyított előnyökkel jár, ugyanis 3–4 %-kal csökkenti a fogyasztást; az Európai Bizottság gumiabroncsnyomás-ellenőrző rendszerek bevezetésére irányuló javaslata ugyanebbe az irányba mutat,
- **alternatív üzemanyagok:** elsősorban a CARS 21 zárójelentésben is megemlített bioüzemanyagok. Az első generációs bioüzemanyagok ⁽⁵⁾ – technikai alkalmazhatóságuk, valamint környezeti és társadalmi hatásuk ellenőrzését követően – (a környezetre kevésbé ható második generációs bioüzemanyagok bevezetéséig), más alternatív üzemanyagokkal együtt, amelyeknek felhasználása terjedőben van Európában (földgáz, középtávon biogáz és hosszú távon remélhetőleg hidrogén), a CO₂-kibocsátás csökkentésének meghatározó tényezői lehetnek,
- **képzés, tájékoztatás és útmutatás:** célszerű népszerűsíteni és támogatni a gépjárműipar teljes kereskedelmi és értékesítési láncolatára vonatkozó képzési kezdeményezéseket, hogy a vásárlói keresletet – oly módon, hogy a vásárlók a tények ismeretében, szakvéleményekre támaszkodva dönthessenek – alacsonyabb CO₂-kibocsátású alternatívák felé lehessen irányítani. A vásárlói viselkedést közvetlen eszközökkel is – a CO₂-kibocsátással összefüggő adóztatással és a környezettudatos vezetés (*eco-driving*) ösztönzésével – befolyásolni kell.

4.6.2 Mindezekről az intézkedésekről az is elmondható, hogy – mivel megosztják a CO₂-kibocsátási szint csökkentésének pénzügyi terheit – nem veszélyeztetnék a jelenlegi járműpark megújítását. Az EGSZB közvetlenül megjegyzi, hogy az ECCP ⁽⁶⁾, szerint Európában a környezettudatos vezetés 2010-re (2006–2010) akár 50 millió tonnával is csökkentheti a CO₂-kibocsátást, a TNO/IEEP ⁽⁷⁾ közös tanulmánya pedig arra a megállapításra jutott, hogy a környezettudatos vezetés nemcsak megvalósítható, hanem hatékony és mérhető is.

4.6.3 Ha viszont a 120 g/km-es célszámot kizárólag a gépkocsitechnológia révén kívánják elérni, ez mintegy 3 600 euróval növelné a gépkocsik átlagos vételárát. A teljesség érdekében hozzá kell tenni, hogy ugyanezen források ⁽⁸⁾ szerint

a 130 g/km-es cél elérése a vásárló számára jelentős többletköltséggel, mintegy 2 500 euróval járna.

4.6.4 Mivel – ahogy az Európai Bizottság rámutat – Európában átlagosan 12 évente újul meg a gépkocsipark, nyilvánvaló, hogy ilyen nagymértékű áremelések tovább fékeznek a gépkocsik lecserélési ciklusát. Az is nyilvánvaló, hogy ekkora áremelések társadalmi hatással is járnának: a legszerényebb jövedelmű társadalmi rétegek még nehezebben tudnának gépkocsit vásárolni.

4.7 Végül az EGSZB nem ért egyet az Európai Bizottságnak azzal az álláspontjával, mely szerint a kiegészítő technológiák mintegy 10 g/km-rel csökkenthetnék a CO₂-kibocsátást, ugyanis még bizonytalan, hogy a bioüzemanyagok képesek-e belépni a piacra, és nem lehet biztosan állítani, hogy hozzájárulásuk eléri a várt 5 g/km-es szintet. Az EGSZB ezzel kapcsolatban feltétlenül szükségesnek tartja egy pontosan ellenőrizhető intézkedésekből álló rendszer kialakítását, ahogyan ez például a környezettudatos vezetés és az infrastruktúrák esetében történik.

5. Részletes megjegyzések

5.1 Tekintettel az eddig ismertetett megfontolásokra és a jelenleg folyó parlamenti vitára, az EGSZB azon reményének ad hangot, hogy a majdani jogszabály nemcsak hogy nem nehezíti meg az esetleges vásárlók új személygépkocsizhoz jutását – biztosítva így a járműpark megújítását, – hanem képes lesz a keresletet erőteljesen az alacsonyabb kibocsátású modellek felé terelni.

5.2 Az egyes alternatívák költség/haszon szempontból történő értékelésére szolgáló teljes, részletes hatásvizsgálat hiányában az EGSZB esetleg a későbbiekben dolgoz ki véleményt a CO₂-kibocsátás csökkentésével kapcsolatos megfelelő, megvalósítható korlátokról, azt azonban máris ajánlja, hogy a tervezett jogszabály vegye figyelembe, hogy a gépkocsik gyártási ciklusa köztudottan bonyolult, és a *lead time* ⁽⁹⁾ akár a 7 évet is elérheti.

5.3 Tekintettel az együttdöntési eljárás keretében elfogadásra kerülő jogszabályok kidolgozásához szükséges időre, az EGSZB úgy véli, hogy a teljesítendő feltételeket tartalmazó végleges szöveg 2009-nél előbb nem készül el. A szektorra jellemző ipari ciklusokkal kapcsolatos korábbi megjegyzéseink értelmében az első elképzelhető időpont 2015, azért is, mert ekkor lép hatályba a szennyezőanyagok csökkentéséről szóló EURO6 rendelet, amely – a CO₂-höz hasonlóan – szerkezeti változásokat tesz szükségessé a személygépkocsik esetében.

5.4 Könnyen lehet, hogy 2012 mint cél technikailag nem reális, és határozottan károsan hatna az európai gépjárműipar versenyképességére és foglalkoztatási szintjére.

⁽⁵⁾ A TEN 286 A bioüzemanyagok alkalmazása/elért eredmények tárgyú véleményt jelenleg vitatják.

⁽⁶⁾ European Climate Change Programme (Európai éghajlatváltozási program) Az ECCP keretében az Európai Bizottság tanácsadója (TNO) becslést végzett arról, hogy az egyes szóba jöhető intézkedések milyen költségekkel járnak, és milyen mértékben csökkenthetik a CO₂-kibocsátást.

⁽⁷⁾ IEIP, Európai Környezetvédelmi Politikai Intézet – TNO tanácsadók.

⁽⁸⁾ Lásd a 6. lánkjegyzetet.

⁽⁹⁾ Az az idő, amely alatt az ipar ki tudja elégíteni a gépjárművek szerkezetére vonatkozó új követelményeket.

5.5 Az EGSZB olyan jogi eszközt sürget, amely semleges a gyártók közti verseny vonatkozásában, nem szab meg kötelező érvényű korlátokat az értékesíthető modellekkel kapcsolatban, hanem az alacsonyabb kibocsátású modellek felé tereli a fogyasztói keresletet. Az elvárt CO₂-csökkentéseknek meg kellene felelniük a termékskálán belül létező különbségeknek, a leginformatívabb és a CO₂-kibocsátással arányban álló paramétereket alkalmazva.

5.6 Ezzel kapcsolatban megítélésünk szerint a kiválasztandó paraméternek garantálnia kell, hogy az egyes szegmenseknek a kibocsátás csökkentése tekintetében történő hozzájárulása, valamint a gépjárművek árának ebből következő elkerülhetetlen emelkedése ne legyen olyan mértékű, ami korlátozná a „megfizethetőséget”, azaz a vevőnek lehetősége kell, hogy legyen egy, a vásárlóerejével összhangban levő új gépkocsi megvásárlására.

5.6.1 Az egyik ilyen lehetséges paraméter a jármű súlya lehetne (ahogy az ACEA, az Európai Személygépkocsi-gyártók Szövetsége javasolja), mivel ez közvetlenül összefügg a CO₂-kibocsátás szintjével. Az EGSZB emlékeztet rá, hogy 1996. és 2005. között 32 kg-mal nőtt a járművek súlya, amihez a CO₂-kibocsátás 6,6 g/km-os emelkedése társult. Japánban, ahol 2006-ban elhatározták, hogy 2015-ig elérik a 138 g/km-os célt, valóban referenciaparaméterként fogják alkalmazni a súlyt a CO₂-kibocsátás csökkentésére irányuló stratégiában. Az ACEA támogatja e paraméter alkalmazását, mivel egy lépést jelent a CO₂-vel kapcsolatos politikák világszinten történő összehangolása felé.

5.6.2 Azt is meg kell említeni, hogy jelenleg más olyan paraméterekről is megbeszélések folynak, amelyek alkalmasak lehetnek a termékskálák meghatározására és megkülönböztetésére. Különös figyelmet érdemel **Chris Davies** EP-előadó javaslata, amely a jármű „lábnyomáról” beszél (ez az a hely, amelyet a gépkocsi – a tengelytávolság és a nyomtáv alapján kiszámítva – elfoglal ⁽¹⁰⁾).

5.6.3 Az EGSZB a maga részéről úgy véli, hogy például a „gépkocsi-térfogat” (a jármű hossza × szélessége × magassága) paraméterként történő alkalmazása hasznos és célszerű lehetne olyan eszközként, amely a fogyasztókat a tényleges szükségleteiknek megfelelő jármű felé orientálja, és így elkerülhetővé válik a felhasználási szükséglet és a jármű térfogata közötti aránytalanság következtében létrejövő indokolatlan CO₂-kibocsátás. Más szóval az, akinek több utas és nagyobb teher szállítására alkalmas városi terepjáróra van szüksége, hajlandó lesz többet fizetni, mert valóban ilyen jármű kell neki, akinek viszont nincsenek ilyen szükségletei, szívesebben fordul az alacsonyabb kategóriák felé.

5.7 Ami az Európai Parlament említett előadójának, Chris DAVIES-nek arra irányuló felvetését illeti, hogy ki kellene alakítani egy CARS (*Carbon Allowance Reduction System*) (Szén-dioxid-kibocsátás-csökkentési rendszer) nevű mechanizmust a megszabott határok túllépése esetén történő büntetés, illetve e határok betartása esetén történő jutalmazás megállapítására, az EGSZB úgy véli, hogy egy a gépjárműszektorra korlátozódó piacon nem

valósítható meg a CO₂-kibocsátásra vonatkozó kereskedelmi rendszer bevezetése.

Tekintettel a célkitűzések ambiciózus voltára, teljesen valószínűtlennek tűnik, hogy a rendszer működéséhez elegendő kibocsátási kvóta álljon rendelkezésre.

5.7.1 Egy „nyitott” kibocsátáskereskedelmi rendszer (amely más szektorokkal is lehetővé teszi a cserét) alkalmazását ellenben lehetségesnek tartja az EGSZB, mivel ez azzal az előnnyel járna, hogy megfelelő rugalmasság mellett garantálja a CO₂-kibocsátás általános csökkentését, ugyanakkor korlátokat állapít meg a gépkocsigyártók esetleges vásárlásaira nézve. Az EGSZB ezért támogat egy meghatározásra váró nyitott rendszert, amelynek gazdasági következményeit a kibocsátási piacon 2015-ig bekövetkező változásokra való tekintettel csökkenteni kell, és megismétli, hogy ezeknek a gazdasági következményeknek nem szabad veszélyeztetniük, hogy a végső vásárló meg tudja fizetni a gépkocsit.

5.8 A közleménynek azzal a részével kapcsolatban, amely a gépkocsik forgalmazására és reklámozására vonatkozó etikai kódexet sürget, az EGSZB rámutat, hogy már csaknem minden tagállamban léteznek – többnyire igen szigorú – megállapodások az erre a területre vonatkozó szabályok meghatározásáról. Az EGSZB elvileg helyesli e megállapodások összehangolását, ezért nem ellenzi a helyes gyakorlat európai kódexének kidolgozását, ahogyan az Európai Bizottság a gépjárműgyártóknak javasolja.

5.9 Az EGSZB azt is kiemeli, hogy közleményében az Európai Bizottság olyan jogszabály kidolgozásának szándékát nyilvánítja ki, amely a könnyű haszongépjárművekből származó CO₂-kibocsátás csökkentésére is kiterjed.

5.9.1 Az EGSZB úgy véli, hogy a könnyű haszongépjárművekkel (N1-es kategória és az ehhez kapcsolódó személyszállító járművek) kapcsolatban nincs szükség erre az eljárásra, ugyanis kereskedelmi célra készülnek, így fogyasztásuk és CO₂-kibocsátásuk meghatározó tényező a vásárlók számára, mivel ezek jelentősen befolyásolják az üzemeltetési költségeket. Következésképpen a piacon kínált járművek már jelenleg is a leghatékonyabb megoldásokat alkalmazzák – majdnem kizárólag dízel-motorral működnek.

5.9.2 Az EGSZB mindenesetre azt ajánlja az Európai Bizottságnak, hogy a témával kapcsolatos bármiféle döntés előtt végezzen hatásvizsgálatot egy, a könnyű haszongépjárművek kibocsátására vonatkozó felmérés alapján, ami jelenleg nem áll rendelkezésre.

5.9.3 A g/km-ben kifejezett célszámok meghatározása a haszongépjárművekre – a megfelelő adatok pontos ismeretének hiányában – azzal a kockázattal is járna, hogy csökkenne az egyes járművek szállítási kapacitása, így a hatékony üzemelés hiányában vagy több járműre lenne szükség ugyanakkora volumenű rakomány szállításához, vagy nagyobb, magasabb kategóriájú járműveket kellene beszerezni, ami növelné a kibocsátás összvolumenét.

⁽¹⁰⁾ TENGYELTÁVOLSÁG: az első és a hátsó tengelyek közti távolság; NYOMTÁV: a gumiabroncsok közti távolság.

5.10 Az EGSZB úgy véli továbbá, hogy a személygépkocsikból és könnyű haszongépjárművekből származó CO₂-kibocsátás témáját átfogó módon kellene megvizsgálni, a járművek teljes életciklusát figyelembe véve, a gyártási folyamatoktól kezdve a felhasználásig, egészen a ciklus végéig. A fentiek alapján az EGSZB azt is hangsúlyozza, hogy a CO₂-kibocsátást érintő, a gépjárműiparra vonatkozó jogalkotási és szabályozási kezdeményezések összehangolására, egyeztetésére van szükség, hogy elkerülhető legyenek az alkalmazást késleltető ellentmondások.

5.11 Az EGSZB úgy véli, hogy a jövőbeli kutatási keretprogramokkal kapcsolatos kezdeményezéseknek azokkal a projektekkel kell prioritásként és sürgősséggel foglalkozniuk, amelyek technikailag megvalósítható és gazdaságilag fenntartható megoldásokat keresnek a CO₂-kibocsátás összvolumenének (tehát nem csak a közlekedési szektorban) csökkentésére, tekintetbe véve a

kibocsátás különböző forrásainak teljes életciklusa által előidézett hatást. Az EGSZB véleménye szerint e kutatási projekteknek széles spektrumot kell átfogniuk, továbbá rövid, közép- és hosszú távú megoldásokat kell meghatározniuk, fenntartva ugyanakkor a *megfizethetőség* célját mind a gyártó, mind a végső vásárló vonatkozásában, hogy ösztönözni lehessen a gépjárműpark megújítását a fenntartható mobilitás felé vezető úton.

5.12 Az EGSZB végül úgy véli, hogy a tagállamoknak több területen kellene intézkedéseket hozniuk, mint korábban (autóutak, intelligens jelzőlámpák stb.), nem utolsósorban oly módon, hogy saját tömegközlekedési parkjukhoz környezetbarát járműveket vásárolnak, továbbá elkötelezik magukat amellett, hogy olyan infrastruktúra-hálózatokat építenek ki, amelyek elérhetővé tehetik a környezetre kevésbé ható üzemanyagok – például földgáz – forgalmazását, és megkönnyítik a földgázzal és LPG-vel (folyékony benzingáz) működő járművek vásárlását.

Kelt Brüsszelben, 2007. október 24-én.

az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság
elnöke
Dimitris DIMITRIADIS

Az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság véleménye – Tárgy: Javaslat európai parlamenti és tanácsi irányelvre a 2003/54/EK irányelvnek egyes rendelkezések Észtországra való alkalmazása vonatkozásában történő módosításáról

COM(2007) 411 *final* – 2007/0141 (COD)

(2008/C 44/12)

2007. szeptember 17-én a Tanács úgy határozott, hogy az Európai Közösséget létrehozó szerződés 47. cikkének (2) bekezdése és 55. cikkének (95) bekezdése alapján kikéri az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság véleményét a fenti tárgyban.

Mivel az EGSZB teljes mértékben megfelelőnek tartja a javaslat tartalmát, és részéről további megjegyzést nem kíván hozzáfűzni, a 2007. október 24–25-én tartott, 439. plenáris ülésén (az október 24-i ülésnapon) 150 szavazattal 2 ellenében, 8 tartózkodás mellett úgy határozott, hogy a javaslattal kapcsolatban támogató véleményt bocsát ki.

Kelt Brüsszelben, 2007. október 24-én.

az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság
elnöke
Dimitris DIMITRIADIS

Az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság véleménye – Tárgy: Javaslat európai parlamenti és tanácsi határozatra a mobil műholdas szolgáltatásokat nyújtó rendszerek kiválasztásáról és engedélyezéséről

COM(2007) 480 final – 2007/0174 (COD).

(2008/C 44/13)

2007. szeptember 7-én a Tanács úgy határozott, hogy az Európai Közösséget létrehozó szerződés 95. cikke alapján kikéri az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság véleményét a fenti tárgyban.

Az EGSZB elnöksége 2007. szeptember 25-én megbízta a „Közlekedés, energia, infrastruktúra és információs társadalom” szekciót a tárgyban folytatandó bizottsági munka előkészítésével.

A munka sürgősségére való tekintettel az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság 2007. október 24–25-én tartott, 439. plenáris ülésén (az október 25-i ülésnapon) főelőadót jelölt ki Marius Eugen OPRAN személyében, továbbá 119 szavazattal, 3 tartózkodás mellett elfogadta az alábbi véleményt.

1. Következtetések

1.1 Az EGSZB helyesli a mobil műholdas szolgáltatásokat nyújtó rendszerek kiválasztásáról és engedélyezéséről szóló európai parlamenti és tanácsi határozatra irányuló javaslatot, valamint ajánlja elfogadását és azonnali hatálybalépítését.

1.2 Az EGSZB hangsúlyozottan támogatja a megbeszélésre előterjesztett határozatjavaslat I. címe 1. cikkének (1) bekezdésében megfogalmazott fő célkitűzést, a mobil műholdas hírközlési rendszer üzemeltetőinek tagállamok által történő kiválasztására és engedélyezésére vonatkozó, közösségi szinten koordinált egységes eljárás létrehozását.

1.3 Az EGSZB úgy véli, hogy a döntést azonnal el kell fogadni, tekintettel a következőkre:

- a. a műholdas hírközlési rendszerek azon természetes képessége, hogy Európa és egyben az Európai Unió tagállamai nagy részének lefedését teszik lehetővé;
- b. az ilyenfajta hírközlés céljából rendelkezésre álló rádiófrekvenciák viszonylag korlátozott száma;
- c. a különböző tagállamokban érvényes kiválasztási és engedélyezési rendszerek sokfélesége;
- d. a rendelkezésre álló rádiófrekvenciák kihasználtsági hatékonyságának alacsony szintje.

1.4 Az EGSZB aláhúzza, hogy a műholdas hírközlési rendszerek kialakítása és használata, magából a lefedett terület kiterjedéséből adódóan alapvető fontosságú kezdeményezés, amely biztosítja az európai úripar bővülését és a hírközlési terület speciális alkalmazásainak fejlődését, és egyenesen következik a fenntartható fejlődést ösztönző lisszaboni stratégiából, többek között azért, mert a jobb versenyképesség révén közvetlenül hozzájárul új munkahelyek teremtéséhez.

1.5 Az EGSZB meglepéssel veszi tudomásul fontos technológiai berendezések európai szintű létezését ezen a területen;

ez a tény a kérdéses javaslat mellett szól. A világ legnagyobb műholdasrendszer-üzemeltetői közül ugyanis három európai, a műholdas hírközlés pedig az európai űrszektor jelenlegi bevételeinek 40 %-át képviseli.

1.6 Az EGSZB üdvözli az Európai Bizottság által elért egyetértést a javaslat támogatásáról. A javaslat már a jelenlegi tervezeti stádiumában élvezzi a konzultációba bevont szereplők – a műholdágazat, a távközlési hálózatok működtetői, az Európai Űrügynökség és a tagállamok nemzeti szabályozó hatóságai – pártfogását.

1.7 Ugyanakkor az EGSZB úgy véli, hogy a jelenleg vizsgált végleges változatban a határozat méltányosan egyezteteti össze a konzultáció során kifejtett eltérő nézőpontokat. Ezek többek között a kiválasztás módszereiről és szempontjairól, az – egyrészt az engedélyek megszerzésének határidejével, másrészt az engedélyek érvényességi idejével kapcsolatos – nemzeti szintű rugalmasság növelésének szükségességéről, valamint a nemzeti engedélyezési eljárások alaposabb összehangolásáról szólnak.

1.8 Az EGSZB ajánlja a határozat javasolt formában való elfogadását, ám véleménye szerint a kiválasztással és az engedélyezéssel kapcsolatos rendelkezések alkalmazását illetően fel kell állítani egy olyan szabályzatot, amely védi a polgárok egyéni érdekeit és garantálja a mobil műholdas rendszerek végberendezéseit felhasználók magánéletének tiszteletben tartását.

2. Bevezetés

2.1 Egy pán-európai műholdas hírközlési rendszer kialakítása és létrehozása alternatív és innovatív alapot jelent – a végfelhasználók földrajzi helyétől függetlenül – több ilyenfajta távközlési és műsorszórás/multicasting (csoportos adattovábbítási) szolgáltatásnak, valamint olyan szolgáltatásoknak, mint a

nagysebességű internet/intranet-hozzáférés, a mobil multimédiás alkalmazások, a polgári védelem és a nem katonai jellegű krízishelyzetek kezelése (természeti és ember által előidézett katasztrófák), a belső biztonság és rend garantálása, a flottakezelési alkalmazások, a távoli orvosi kezelés stb.

2.2 A rendszer úgy van kialakítva, hogy hozzájáruljon a belső piac fejlődéséhez és fokozza a versenyképességet azáltal, hogy növeli a pán-európai szolgáltatások kínálatát, valamint ösztönzi a hatékony beruházásokat, különösen a periférikus szárazföldi területek és a tengeri környezet kommunikációs szempontból való lefedésének biztosítását célzó innovatív szolgáltatások bevezetése révén.

2.3 A pán-európai rendszerek esetében különösen fontos a mobil műholdas rendszer üzemeltetőinek kiválasztására vonatkozó közösségi eljárás létrehozása, valamint a kiválasztott üzemeltetők tagállamok által történő koordinált engedélyezését érintő rendelkezések meghatározása. A mobil műholdas hírközlési rendszerek kiválasztási szempontjainak harmonizációja lehetővé teszi európai szintű közösségi politika alkalmazását ezen a területen. Ha a tagállamok különböző rendszerüzemeltetőket választanak, amelyek más-más műholdakat használnak, fennáll annak a kockázata, hogy a zavarok miatt összetett perturbációs mezők keletkeznek, azaz amennyiben egy üzemeltető minden tagállamban, ahol tevékenységét kifejti, más frekvenciát használna, úgy veszélybe kerülne a rendszer egészének működése. Ezek miatt a lehetséges veszélyek miatt, illetve a különböző tagállamok között az engedélyezési megközelítések konzisztenciájának biztosítása érdekében a spektrum szinkronizált kijelölésére és a harmonizált engedélyezési feltételekre vonatkozó rendelkezéseket közösségi szinten kell meghatározni, a közösségi joggal összeegyeztethető egyedi nemzeti feltételek sérelme nélkül.

2.4 A belső piac fontos elemét alkotó műholdas hírközlés átlépi a nemzeti határokat, és így inkább nemzetközi vagy regionális szabályozás alá tartozik, tekintettel arra, hogy lényeges hozzájárulást jelent egyes, a szélessávú spektrum által lefedett földrajzi terület kiterjesztésével kapcsolatos európai uniós célkitűzések eléréséhez.

3. Az Európai Parlament és a Tanács javaslata

3.1 Az EK-Szerződés 95. cikke alapján javasolt határozat biztosítaná a mobil műholdas távközlési rendszerek kiválasztására és engedélyezésére vonatkozó jogi keretet. A kiválasztásnak az általános célkitűzéseknek és a javaslatban leírt összehasonlító eljárásnak megfelelően kell megtörténnie. A folyamatban az Európai Bizottság a hírközlési bizottság támogatásával venne részt. A kiválasztott üzemeltetők engedélyeit (a rádióspektrum használati jogát) nemzeti szinten, a javaslatban meghatározott, harmonizált minimumkövetelmények alapján ítélnék oda.

4. Általános megjegyzések

4.1 Az Európai Bizottság javasolja, hogy a határozat végrehajtása során vegyék figyelembe a következő szempontokat:

- a mobilrendszer-üzemeltetőket közösségi eljárás során kell kiválasztani,
- a kiválasztott mobilrendszer-üzemeltetők engedélyét a tagállamok állítják ki,
- a műholdas mobil rendszerek földi kiegészítő elemei kiválasztott üzemeltetőinek az engedélyét a tagállamok állítják ki.

4.2 Az EGSZB úgy véli, hogy 2008. végére, 2009. elejére megtörténik a 2 GHz-es rádiófrekvenciás spektrumot használó, pán-európai szolgáltatásokat nyújtó mobil műholdas rendszer első 2–3 üzemeltetőjének kiválasztása és engedélyezése.

4.3 Az EGSZB szerint az egyéneknek és vállalatoknak nyújtott pán-európai szolgáltatások, valamint a mobil műholdas szolgáltatások – többek között a szélessávú internet-hozzáférés, a mobil multimédiás szolgáltatások, a polgári védelem, a belső biztonság és a védelem – üzembe helyezésének határidejét nem lehet 2011 első negyedévénél későbbre kijelölni.

4.4 Az EGSZB azon az állásponton van, hogy az üzembe helyezés előkészületei véglegesítésének és az európai műholdas navigációs rendszerek kihasználásának abszolút prioritássá kell válnia az Európai Bizottság számára.

a. Ugyanakkor az EGSZB sajnálkozva állapítja meg, hogy ezen a lényeges területen az európai műholdas navigációs programok (a Galileo és az Egnos) ötéves késésben vannak az eredeti menetrendhez képest, számos nehézséggel szembesülnek és az Európai Bizottság beavatkozására van szükség ahhoz, hogy olyan megoldásokat találjanak, amelyek lehetővé teszik a jelenlegi helyzet feloldását.

b. Egyre több modern gazdasági tevékenység használ fel nagy pontosságú bázisidő használatához kapcsolódó helymeghatározási adatokat.

c. Az EGSZB emlékeztet arra, hogy a Galileo műholdas navigációs rendszer megvalósulása meghatározó lesz számos közösségi politika megvalósításához olyan változatos területeken, mint a veszélyes anyagok szállítása, a segélyhívó szolgálatok, a tengeri és belvízi hajózás, a légi közlekedés, a polgári védelem és a humanitárius tevékenységek, a mezőgazdaság, a halászat és a környezetvédelmi nyomon követés, a védelemmel és a belső biztonsággal kapcsolatos kérdések, illetve hasonlóan fontos a pénzügyi és banki szolgáltatások területén a tranzakciók biztonságának garantálásához.

5. Részletes megjegyzések

5.1 A mobil műholdas szolgáltatásokat nyújtó rendszerek kiválasztásáról és engedélyezéséről szóló európai parlamenti és tanácsi határozatra irányuló, itt vizsgált javaslat I. (Célkitűzés, hatály és fogalommeghatározások), II. (Kiválasztási eljárás) és III. (Engedélyezés) címében javaslatokat tartalmaz olyan konkrét eljárásokra és tevékenységekre, amelyek lehetővé teszik a tervezet céljának elérését.

5.2 Az EGSZB ajánlja a határozat javasolt formában való elfogadását, ám véleménye szerint ezzel párhuzamosan elsődleges kiosztási eljárást kell meghatározni a mobil műholdas szolgáltatások által használt spektrumra azokban a földrajzi régiókban,

ahol különböző hírközlési rendszerek léteznek, káros zavarást okozva.

5.3 A rádióspektrum 2 GHz-es frekvenciasávjainak a mobil műholdas szolgáltatásokat nyújtó rendszerek megvalósítására történő harmonizált felhasználásáról szóló, 2007. február 14-i 2007/98/EK bizottsági határozat jelentősen hozzájárul a vizsgált szöveg 1. cikke (1) bekezdésében meghatározott céljainak megvalósításához. Ebből a szempontból ki kellene bővíteni a határozat rendelkezéseit, utalva arra a kötelezettségre, amelynek értelmében „a tagállamoknak a Közösségben mobil műholdas szolgáltatásokat nyújtó rendszerekhez rendelkezésre álló frekvenciasávokat 2007. július 1-jétől hozzáférhetővé kell tenniük”, és meghatározva az intézkedés megfelelő alkalmazásának nyomon követése és értékelése érdekében bevezetendő eljárásokat.

Kelt Brüsszelben, 2007. október 25-én.

az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság

elnöke

Dimitris DIMITRIADIS

Az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság vélemény tervezete – Tárgy: Az ellenőrzéssel történő szabályozási bizottsági eljárásnak megfelelő kiigazítás Javaslat európai parlamenti és tanácsi irányelvre a 95/50/EK irányelvnek a Bizottságra ruházott végrehajtási hatáskörök tekintetében történő módosításáról

COM(2007) 509 final – 2007/0184 (COD)

(2008/C 44/14)

2007. szeptember 25-én a Tanács úgy határozott, hogy az Európai Közösséget létrehozó szerződés 95. cikke alapján kikéri az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság véleményét a fenti tárgyban.

Mivel az EGSZB teljes mértékben megfelelőnek tartja a javaslat tartalmát, és részéről további megjegyzést nem kíván hozzáfűzni, a 2007. október 24–25-én tartott, 439. plenáris ülésén (az október 24-i ülésnapon) 153 szavazattal 7 tartózkodás mellett úgy határozott, hogy a javaslattal kapcsolatban támogató véleményt bocsát ki.

Kelt Brüsszelben, 2007. október 24-én.

az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság

elnöke

Dimitris DIMITRIADIS

Az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság véleménye – Tárgy: Javaslat európai parlamenti és tanácsi irányelvre a benzinre, a dízelüzemanyagokra és a gázolajra vonatkozó műszaki előírások, illetőleg a közúti közlekedésben a tüzelőanyag-felhasználás következtében kibocsátott üvegházhatást okozó gázok mennyiségének ellenőrzését és mérséklését célzó mechanizmus bevezetése tekintetében a 98/70/EK irányelv módosításáról, a belvízi hajókban felhasznált tüzelőanyagokra vonatkozó műszaki előírások tekintetében az 1999/32/EK irányelv módosításáról, valamint a 93/12/EGK irányelv hatályon kívül helyezéséről

COM(2007) 18 final – 2007/0019 (COD)

(2008/C 44/15)

2007. március 14-én a Tanács úgy határozott, hogy az Európai Közösséget létrehozó szerződés 95. és 175. cikke alapján kikéri az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság véleményét a fenti tárgyban.

A bizottsági munka előkészítésével megbízott „Mezőgazdaság, vidékfejlesztés és környezetvédelem” szekció véleményét 2007. július 4-én elfogadta. (Előadó: Derek Osborn.)

Az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság a 2007. október 24–25-én tartott 439. plenáris ülésén (az október 24-i ülésnapon) 74 szavazattal, 3 tartózkodás mellett elfogadta az alábbi véleményt.

1. Következtetések és ajánlások

1.1 Az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság (EGSZB) határozottan támogatja az Unió arra irányuló terveit, hogy az üvegházhatású gázok kibocsátásának csökkentése révén szembe száll az éghajlatváltozással. Az EGSZB úgy véli, hogy a közlekedési ágazatban a legalapvetőbb szinten kell kezdeni a cselekvést, vagyis azt kell megragadni, mi vezetett a közlekedés valamennyi típusának éveken át tartó folyamatos növekedéséhez.

1.2 Az EGSZB úgy véli emellett, hogy a közlekedés valamennyi típusának tekintetében hatalmas lehetőségek rejlenek még az energiahatékonyság fokozásában. Az EGSZB sajnálattal állapítja meg, hogy szembetűnően gyengültek az Európai Bizottság eredeti szándékai az autómotorok hatékonyságára vonatkozóan, ezáltal pedig gyengül a magasabb szintű normák elérésének érdekében az autópárra gyakorolt nyomás.

1.3 Az EGSZB alapvetően támogatja a bioüzemanyagoknak az Unióban való elterjedését. Úgy véli azonban, hogy a bioüzemanyagoknak a szén-dioxiddal kapcsolatos összesített hatása nagyon körültekintő értékelést igényel, valamint hogy a bioüzemanyagok terjedésének ütemét és egyensúlyát felügyelet alatt kell tartani.

1.4 Az Európai Bizottságnak pontosítania kellene, hogyan tervezi elérni a bioüzemanyagok arányának 2020-ra kitűzött 10 %-os célját, figyelembe véve a Tanács által kitűzött cél elérésének feltételeit, valamint késznek kell lennie módosítani ezen a megközelítésen, ha ez a remélnél kevésbé hatékonyan tűnik a szén-dioxid-kibocsátás csökkentéséhez, vagy más nem kívánatos hatásokkal jár a világ mezőgazdaságának szerkezetére vagy a biodiverzitásra nézve.

1.5 Az EGSZB mindazonáltal egyetért azzal, hogy az üzemanyagokra vonatkozó műszaki előírásokat a szóban forgó irányelvjavaslatnak megfelelően úgy kell módosítani, hogy lehetővé váljon az új, magas bioüzemanyag-tartalmú benzin gyártása és

forgalmazása, feltéve, hogy az esetleges szennyező hatásokkal kapcsolatos aggodalmakra figyelmet fordítanak.

1.6 Az EGSZB határozottan támogatja azt a javaslatot, mely szerint az üzemanyagiparnak figyelemmel kell kísérnie a forgalomba hozott üzemanyagokkal összefüggően az életciklus során kibocsátott üvegházhatást okozó gázok mennyiségét, és erről jelentésben kell beszámolnia, valamint hogy az üzemanyagipart kötelezni kell arra, hogy az ilyen kibocsátásokat 2010-től 2020-ig évi 1 %-kal csökkentse. Az EGSZB szerint ezt inkább európai szinten ajánlatos működtetni, mint a tagállamokra hagyni.

1.7 Az EGSZB támogatja az üzemanyagok kéntartalmának kisebb javasolt módosításait. Azt ajánlja, hogy a belvízi hajózás esetében a kéntartalomnak a javaslatban szereplő két szakaszban történő csökkentését úgy dolgozzák át, hogy egy lépésben kelljen elérni a végső célnak (10 ppm kéntartalom) megfelelő módosítást, hogy a hajótulajdonosoknak ne kelljen két különböző alkalommal átalakítani hajóikat.

2. Bevezetés

2.1 Az üzemanyagok minőségéről szóló 98/70/EK irányelv (és az azt követő és módosító irányelvek) közösségi szintű környezeti specifikációkat tartalmaz a benzin és dízelüzemanyagok minőségére vonatkozóan, elsősorban a maximális kéntartalomra, illetve a benzin esetében az ólom- és aromaszénhidrogén-tartalomra összpontosítva. Az irányelv a nem közúti mozgó gépekben felhasznált gázolaj maximális kéntartalmát is szabályozza.

2.2 A 93/12/EGK tanácsi irányelvet módosító 1999/32/EK tanácsi irányelv a kéntartalom határértékeit határozza meg bizonyos folyékony üzemanyagok esetében, különösen a belvízi hajók által felhasznált üzemanyagokra vonatkozóan.

2.3 A tárgyalt javaslat oly módon változtatná meg a jelenlegi műszaki előírásokat, hogy engedélyezné az új, magas bioüzemanyag-tartalmú, akár 10 % etanolt tartalmazó benzin bevezetését. Kismértékben szigorítaná az üzemanyagok megengedett kéntartalmát is.

3. A főbb EU-s fejlemények

3.1 A Közösség nemrég kötelezettséget vállalt arra, hogy az üvegházhatást okozó gázok kibocsátását 2020-ig 20 %-kal az 1990-es szint alá csökkenteni.

3.2 A kibocsátás csaknem 20 %-a jelenleg a szárazföldi szállítástól származik, ezért a szárazföldi szállításnak is hozzá kell járulnia a csökkenés eléréséhez. Az Európai Bizottság már foglalkozott a közlekedés során kibocsátott üvegházhatású gázok kérdésének egy aspektusával, amikor átfogó új stratégiát fogadott el az Európai Unióban értékesített új személyautók és hasznongépjárművek szén-dioxid-kibocsátásának csökkentésére. Ezáltal az EU elérheti régóta kitűzött célját, az új autók átlagos CO₂-kibocsátásának 2012-ig 120 g/km-re való csökkentését.

3.3 Az üzemanyagokat illetően a bioüzemanyagokról szóló (2003/30/EK) irányelv célja a további hozzájárulás a nettó CO₂-kibocsátás csökkentéséhez azáltal, hogy ösztönzi a biomasszából készült üzemanyagok, valamint más megújuló üzemanyagok közlekedésben történő felhasználását. A bioüzemanyagokkal kapcsolatos közösségi stratégiát az Európai Bizottság „A bioüzemanyagokra vonatkozó uniós stratégia” című közleményében dolgozták ki részletesebben. A közleményről az EGSZB 2007. október 24-én fogadta el véleményét.

3.4 A Tanács 2007. márciusában költséghatékony módon bevezetendő, kötelező, valamennyi tagállam által elérendő célként tűzte ki, hogy a bioüzemanyagok részaránya az EU teljes közlekedési benzin- és dízelüzemanyag-fogyasztásában 2020-ig minimálisan 10 %-ra emelkedjen.

3.5 A jelenlegi irányelv ezt a stratégiát hivatott támogatni. A legfőbb változás a nagyobb etanoltartalom engedélyezése az újfajta benzinben annak érdekében, hogy lehetővé váljon a bioüzemanyagoknak a Tanács által szorgalmazott gyors elterjedése.

4. Általános megjegyzések

4.1 Az Európai Unió helyesen tette, hogy vezető szerepet vállalt a világban az éghajlatváltozás kérdésében, és szigorú célokat tűzött ki az üvegházhatású gázok csökkentését illetően 2012-re és 2020-ra.

4.2 Az EGSZB teljes mértékben támogatja a célokat és az Európai Bizottságnak az átfogó cselekvési program létrehozására irányuló általános megközelítését. Úgy véli azonban, hogy a közlekedési ágazatban fennáll a veszély, hogy rosszul határozzák meg a prioritásokat.

4.3 Az EGSZB úgy véli, hogy a közlekedési ágazatban a legalapvetőbb szinten kell kezdeni a cselekvést, vagyis azt kell megragadni, mi vezetett a közlekedés valamennyi típusának folyamatos növekedéséhez az elmúlt két évszázadban. A Tanács által 2006-ban elfogadott európai fenntartható fejlődési stratégiával az Unió arra vállalt kötelezettséget, hogy a gazdasági növekedést elválasztja a közlekedés növekedésétől. Ennek kell jelentenie a legfontosabb feladatot. Az EGSZB ismételtlen felszólítja az Európai Bizottságot, hogy integrált módon vizsgálja meg, hogyan lehet ezt elérni.

4.4 Fontos feladat kell, hogy legyen a nagyobb energiahatékonyság megkövetelése is a személygépkocsik és más gépjárművek esetében. Hasznos lépést jelent a CO₂-kibocsátás 120 g/km-es határértékének meghatározására irányuló javaslat. Az EGSZB szerint nagyobb és gyorsabb haladás is elérhető e téren, és jobb lett volna ragaszkodni az eredeti javaslatához, amely szerint a motorgyártóktól meg kell követelni e cél elérését. Az EGSZB elvárja, hogy az Európai Bizottság erőteljesebb lépéseket tegyen ebben az irányban.

4.5 A bioüzemanyagokat illetően az EGSZB egyetért azzal, hogy hasznos szerepet tölthetnek be. Úgy véli azonban, hogy nagyobb jelentőséget kell tulajdonítani a hozzájuk kapcsolódó környezeti, társadalmi, mezőgazdasági és foglalkoztatási hatásoknak mind európai, mind globális szinten. Az EGSZB jelenleg önálló véleményt dolgoz ki e tárgyban.

4.6 A bioüzemanyag-előállításához használt növények termesztése hasznos földhasználati mód lehet, amennyiben nem olyan más hasznosítási módokat vált fel, amelyek az üvegházhatású gázok csökkentését tekintve ugyanolyan vagy jobb hatással járnak. Az európai mezőgazdasági gyakorlatban magas szintűek a környezetvédelmi szabványok az úgynevezett keresztmegerlelési rendszernek (cross compliance) köszönhetően, és ez a rendszer elvileg olyan eszközzé alakítható, amely biztosítja, hogy a bioüzemanyag-előállításához használt növényeket a szén-dioxid-hatékonyság szempontjából a legmegfelelőbb módon termeszték. Mindenképpen szükség lesz a bioüzemanyagok és a hagyományos üzemanyagok előállításához kapcsolódó szállítási és finomítási folyamatok összehasonlítására. A bioüzemanyagoknak a szén-dioxidra gyakorolt általános hatása nagyon körültekintő értékelést igényel, és valószínűleg nem minden esetben pozitív.

4.7 Általánosabban véve a bioüzemanyag-előállításához használt növények termesztésének erőteljes növekedése Európában és a világ más részein más jelentős hatásokkal is járhat az élelmiszer-előállításra, az erdők és a biodiverzitás védelmére, valamint más területekre. Ezeket a hatásokat szintén gondosan kell megvizsgálni. Ezzel a kérdéssel is önálló vélemény fog részletesen foglalkozni.

4.8 Az EGSZB szerint a biomassza- és bioüzemanyag-piac fejlődésének optimális iránya folyamatos ellenőrzést igényel, és lényeges, hogy a piac fejlődését támogató, ezen irányelvben szereplő vagy más intézkedések lehetővé tegyék, hogy a piac maga találja meg a legjobb utat a legeredményesebb és a széndioxid-kibocsátás szempontjából leghatékonyabb megoldások felé.

4.9 A bioüzemanyagok fejlődésének ütemével és mértékével kapcsolatos fenntartásokat tekintve az EGSZB úgy véli, hogy az Európai Bizottságnak és az Uniónak szemmel kell tartania a bioüzemanyagok felhasználásának 2020-ra kitűzött 10 %-os célját, és késznek kell lennie módosítani azt, ha szükséges.

4.10 Az EGSZB ebből az általános nézőpontból szemléli a szóban forgó irányelvet. Az EGSZB elvben nem ellenzi az üzemanyagok minőségéről szóló irányelv oly módon történő módosítását, hogy lehetővé tegye a megfelelő bioüzemanyagok bekeverését. Úgy véli azonban, hogy nagy figyelmet kell fordítani annak biztosítására, hogy a bioüzemanyagoknak a benzinhoz való keverése ne járjon más káros környezeti hatásokkal, mint pl. a még ártalmasabb illó szerves vegyületek felszabadulásával. A CO₂-kibocsátás csökkentési lehetőségeinek optimalizálása érdekében az is lényeges, hogy a nettó CO₂-kibocsátásra gyakorolt várható hatás kiszámítása nagyon alaposan történjen, esetről esetre, teljes mértékben figyelembe véve az egész életciklus elemzését.

5. Részletes megjegyzések

5.1 A bioüzemanyagok alkalmazásának növekedése

5.1.1 Az EGSZB elismeri, hogy valószínűleg szükséges a bioüzemanyag-felhasználás bizonyos mértékű növekedése. Ezért célszerű, hogy az üzemanyagokra vonatkozó műszaki előírások az irányelvben javasoltaknak megfelelően úgy módosuljanak, hogy lehetővé váljon az új, magas bioüzemanyag-tartalmú benzin előállítása és forgalmazása, feltéve, hogy figyelmet fordítanak az esetleges környezetszennyező mellékhatásokra.

5.1.2 Az EGSZB további cselekvésre szólít fel azzal a javaslattal kapcsolatosan, amely szerint a gőznyomásra vonatkozó határértékeket úgy kell módosítani, hogy új, magas bioüzemanyag-tartalmú benzin esetében magasabb gőznyomást tegyen lehetővé. A magasabb gőznyomás a benzin nagyobb volatilitásához vezet, valamint a káros illó szerves vegyületek magasabb kibocsátásához a benzinkútnál, illetve a benzintankból és a jármű más részeiből való párolgás és szivárgás révén. Megfelelő műszaki intézkedésekkel ez a probléma jelentősen enyhíthető.

5.1.3 Az EGSZB azt javasolja, hogy az irányelv végrehajtása előtt az Európai Bizottság részletesebben vizsgálja meg ezt az aspektust. Többek szerint lehetséges lenne a bioüzemanyagok alkalmazásának növelése a magasabb gőznyomásszintek megkövetelése nélkül, vagy pedig a magasabb szint engedélyezésének további intézkedésekkel kell együtt járnia, amelyek (az Európai Bizottság szándékainak megfelelően) a benzinkutakra, továbbá a motorok tervezésében az áteresztő elemek használatának korlátozására vonatkoznak annak érdekében, hogy az illó szerves

vegyületek nettó kibocsátása ne növekedjen a bioüzemanyagok megnövekedett felhasználása révén.

5.2 Az üvegházhatású gázok teljes életciklusra számított kibocsátásának ellenőrzése

5.2.1 Az EGSZB határozottan támogatja azt a javaslatot, mely szerint az üzemanyagiparnak figyelemmel kell kísérnie a forgalomba hozott üzemanyagokkal összefüggően az életciklus során kibocsátott üvegházhatást okozó gázok mennyiségét, és erről jelentésben kell beszámolnia, valamint hogy az üzemanyagipart kötelezni kell arra, hogy az ilyen kibocsátásokat 2010-től 2020-ig évi 1 %-kal csökkentse. Bár az üzemanyagipar az utóbbi években növelte az energiahatékonyságát, még mindig rengeteget lehet javítani rajta. Még mindig túl sok gáz ég el a fűrólyukfejeknél. Ezáltal elpazarlódik egy értékes erőforrás, valamint több millió tonna szén-dioxid- és egyéb szennyezőanyag-kibocsátás keletkezik. Az üzemanyag-ágazaton belül is nagy különbségek vannak az egyes finomítási eljárások, illetve a vezetéken történő szállítási módok energiahatékonysága között, valamint az ezek során fellépő szivárgás és veszteség terén; sokat lehetne tenni annak érdekében, hogy a szabványokat az üzemanyag-ipar egészében a legjobb szereplők által alkalmazott szabványokhoz igazítsák.

5.2.2 Az üzemanyagiparral kapcsolatosan javasolt ellenőrzési követelmény szerint a bioüzemanyagoknak az energiamixbe történő fokozatos bevezetése hozzájárulásnak tekinthető az ágazat által elérendő kibocsátáscsökkentés átfogó céljának megvalósításához. Az EGSZB olyan stratégiát támogat, amely kihasználja a bioüzemanyagokban rejlő ökológiai, piaci és foglalkoztatáspolitikai potenciált, és ezáltal összességében a lehető legnagyobb szén-dioxid-csökkentést eredményezi, ugyanakkor nyugtalanságra ad okot, hogy a jelenlegi javaslat arra készítheti az üzemanyaggyártókat, hogy a bioüzemanyagok túlzottan gyors elterjesztése javára eljárásaikban elhanyagolják az energiahatékonyság javításának lehetőségeit.

5.2.3 Ha a javaslatot elfogadják, számos szempontot ki kell emelni. Különösen fontos lesz annak biztosítása, hogy a bioüzemanyagok és kőolajszármazékok életciklus-elemzését alaposan hajtásák végre, és ne csak forraságnak tekintsék. A különböző bioüzemanyag-típusok és -források nagyon különböző hatást gyakorolnak a teljes CO₂-mérlegre. A teljes életciklusra számított CO₂-kibocsátás terén a bioüzemanyagok általában jobb teljesítményt nyújtanak, mint a fosszilis tüzelőanyagok. Az Európai Uniónak a legjobb megoldásokat kell ösztönöznie.

5.2.4 A CO₂-kibocsátás megfelelő csökkentéséhez minden energiaforrást külön kell elemezni és értékelni, a bioüzemanyagok különböző alkalmazásai ugyanis különböző hatásokkal járhatnak a szén-dioxid-kibocsátásra.

5.2.5 A javaslat jogosan értékeli pozitívan a biomassza bioüzemanyag-gyártásra és villamosenergia-termelésre való felhasználását. Ez a biomasszapiac pozitív továbbfejlesztését kellene, hogy eredményezze.

5.2.6 Az irányelvjavaslat nem ejt szót az ellenőrzési szabványokról vagy a követelmények ellenőrzéséről és betartatásáról. Tekintve, hogy az érintett vállalatok legtöbbje világméretű tevékenységet folytat, és az általuk betartandó követelmények terén egységes megközelítést igényelnek, az EGSZB szerint a szabványok meghatározását, ellenőrzését és betartatását inkább európai szinten ajánlatos végezni, elkerülendő, hogy a tagállamok eltérően értelmezzék és jutassák érvényre azokat.

5.3 Az üzemanyagok kén tartalma

5.3.1 Az EGSZB támogatja a 2009-es év mint a dízelüzemanyag 10 mg/kg-os maximális kén tartalma kötelező határídjének megerősítését. Egyetért a nem közúti mozgó gépek, valamint a mezőgazdasági és erdészeti járművek által használt gázolaj

maximális kén tartamának javasolt csökkentésével is. E javaslatok a kénre vonatkozó követelményeket összhangba hozzák a közúti járművekre vonatkozó, már elfogadott szabályozással, valamint hozzájárulnak a kén- és a finompor-szennyezés további csökkentéséhez.

5.3.2 A belvízi hajózás esetében az Európai Bizottság a kén kibocsátás két szakaszban történő csökkentését javasolja. Az EGSZB szerint jobb lenne megfontolni az egy szakaszban történő csökkentést annak érdekében, hogy a hajótulajdonosoknak ne kelljen két különböző alkalommal átalakítani hajóikat. Ésszerű lenne mérlegelni néhány könnyítést a restaurált vagy műemlék hajók esetében, amelyeknél esetleg nehezen volnának elvégezhetőek a szükséges módosítások.

Kelt, Brüsszelben, 2007. október 24-én.

az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság

elnöke

Dimitris DIMITRIADIS

Az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság véleménye – Tárgy: A kompenzációs támogatás változása a hátrányos helyzetű területeken 2010-től

(2008/C 44/16)

2007. február 16-án az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság úgy határozott, hogy Eljárási Szabályzata 29. cikkének (2) bekezdése alapján saját kezdeményezésű véleményt dolgoz ki: *A kompenzációs támogatás változása a hátrányos helyzetű területeken 2010-től.*

A bizottsági munka előkészítésével megbízott „Mezőgazdaság, vidékfejlesztés és környezetvédelem” szekció véleményét 2007. október 1-jén elfogadta. (Előadó: Adalbert KIENLE.)

Az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság 2007. október 24–25-én tartott 439. plenáris ülésén (az október 24-i ülésnapon) 143 szavazattal 3 tartózkodás mellett elfogadta a következő véleményt.

1. Következtetések és ajánlások

1.1 Az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság úgy véli, hogy a természeti hátrányokkal küzdő területek a közsféra és a politika részéről kiemelt figyelmet igényelnek és érdemelnek. Ez fenntartás nélkül érvényes az alábbi véleményben elemzett, úgynevezett „egyéb hátrányokkal küzdő területekre” (közbeeső övezetekre) is.

1.2 Az EGSZB szerint az EU és a tagállamok által közösen finanszírozott kompenzációs támogatás nélkülözhetetlen eszköz a kultúrtáj és a mezőgazdaság megőrzéséhez a gazdaságilag, ökológiailag és szociálisan is különösen érzékeny területeken.

1.3 A kompenzációs támogatás célja egyértelműen túlmutat a hagyományos gazdálkodási formák megőrzésén. A hátrányos

helyzetű területek vonatkozásában a legfontosabb kiindulópont a jövőben is a mezőgazdasági termelők gazdasági hátrányainak kiegyenlítése kell, hogy legyen.

1.4 Az Európai Bizottságnak a támogatható területek újbóli meghatározásáról szóló esedékes megfontolásaival kapcsolatban az EGSZB ajánlja, hogy az EU rögzítse a területek kijelölésének keretfeltételeit és metodikai alternatíváit. A területek kijelölési rendszerének megválasztása és a területek meghatározása továbbra is a tagállamok és régiók felelőssége kell, hogy legyen.

1.5 Az EGSZB felhívja a figyelmet annak szükségességére, hogy a támogatásnyújtás hosszú távon megbízhatóbb legyen. A támogatható területek esetleges módosításai esetén kerülni kell a strukturális töréseket.

1.6 Az EGSZB úgy véli, hogy a „hátrányos helyzetű területek”, illetve a „kompenzációs támogatás” kifejezés igen nehezen közvetíthető a közvélemény felé, ezért kívánatosnak tartja helyettesítésüket.

2. A vélemény háttere és előzményei

2.1 A Tanács előírásának megfelelően az Európai Bizottságnak 2008-ban javaslatot kell előterjesztenie az úgynevezett „egyéb hátrányokkal küzdő területek” (közbeeső területek) meghatározásának átdolgozására. A végrehajtásra 2010-ben kerül sor.

2.2 Az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság 2006. szeptember 13-án már elfogadott egy saját kezdeményezésű véleményt „A mezőgazdaság jövőbeli kilátásai a sajátos természeti hátrányokkal küzdő területeken” tárgyában ⁽¹⁾. Ez a vélemény kifejezetten a hegyvidéki területekkel, szigetekkel, valamint a legkülső régiókkal foglalkozott, az „egyéb hátrányokkal küzdő területek” (közbeeső területek) és a „sajátos hátrányokkal küzdő területek” (kistérségek) kategóriájával azonban **nem**.

2.3 Az EGSZB ezért nyomatékosan utalt arra, hogy egy későbbi véleményében – azaz ebben – foglalkozni kíván ezekkel a területekkel. Ez a saját kezdeményezésű vélemény ezért a hátrányos helyzetű területek esetleges újbóli kijelöléséről folyó vitához szeretne hozzájárulni.

2.4 A területi besorolás felülvizsgálatának szükségessége az Európai Számvevőszék egyik jelentésén (4/2003. sz. különjelentés) alapul. A bíráló megjegyzések főként a következő pontokra vonatkoztak: A tagállamok különböző mutatók széles skáláját alkalmazzák a hátrányos helyzetű területeként való besoroláshoz; nem áll rendelkezésre elegendő megbízható információ az intézkedések hatásairól; a „jó mezőgazdasági gyakorlat” alkalmazása nem egységes. A Számvevőszék főbb eredményei az „egyéb hátrányokkal küzdő területek” kijelölésére, valamint a kompenzációs támogatás kérdéseire vonatkoznak.

2.5 Az Európai Bizottság Mezőgazdasági Főigazgatósága 2006. novemberében terjesztette elő az Európai Környezetpolitikai Intézet (*Institute for European Environmental Policy*, IEEP) értékelő jelentését a hátrányos helyzetű területek kompenzációs támogatásáról.

3. Általános megjegyzések

3.1 Az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság szerint a természeti hátrányokkal küzdő területek az „európai mezőgazdasági modell” lényeges elemei. A természeti hátrányokkal küzdő területek különleges figyelmet igényelnek a közsféra és a politika részéről, hogy speciális, az ilyen területek tényleges szükségleteire szabott intézkedéseket lehessen hozni.

3.2 A „hátrányos helyzetű terület” besorolással olyan területet kell azonosítani, amelyeken a helyi gazdálkodási hátrányok

miatt fennáll annak veszélye, hogy megszűnik a mezőgazdasági területhasznosítás. Ennek hátterében az a felismerés áll, hogy a fenntartható mezőgazdasági hasznosítás a vonzó vidéki területek lényeges előfeltétele. A multifunkcionalitás értelmében ezzel a termelők vállalkozói tevékenységén túl ugyanakkor közszolgáltatások végzésére is sor kerül a táj megőrzése és ápolása során.

3.3 Az EGSZB felhívja a figyelmet arra, hogy a „hátrányos helyzetű terület” kifejezés teljességgel ambivalens, hiszen gyakran igen gazdag és sokféle természeti és tájbeli adottsággal, valamint különleges mesterségekkel, hagyományokkal rendelkező régiókról van szó. A fekvés és a helyi feltételek különösen kedvezőtlen volta miatt azonban ezeket a lehetőségeket gyakran nem lehet gazdaságilag hasznosítani. Ráadásul a mezőgazdasági termelők számára rendszerint sem az ágazaton belül, sem pedig azon kívül nincs elegendő gazdasági alternatíva.

3.4 Az EGSZB szerint a hátrányos helyzetű területek kompenzációs támogatása éppolyan egyedülálló, amennyire nélkülözhetetlen eszköz a megművelt területek és a mezőgazdaság megőrzéséhez a gazdaságilag, ökológiailag és szociálisan is különösen érzékeny területeken. A kompenzációs támogatás célja, hogy egy aktív, piacorientált mezőgazdaság támogatása révén lehetővé tegye a szép európai kultúrtájukban rejlő jelentős lehetőségek kihasználását. Így a kompenzációs támogatás célja egyértelműen túlmutat a hagyományos gazdálkodási formák megőrzésén. A hátrányos helyzetű területek vonatkozásában a kompenzációs támogatás legfontosabb kiindulópontja a jövőben is a gazdálkodás szempontjából különösen nehéz körülmények között dolgozó mezőgazdasági termelők gazdasági hátrányainak kiegyenlítése kell, hogy legyen. Ehhez járul még, hogy 2007. óta a kompenzációs támogatás az élelmiszerbiztonsági, valamint környezet- és állatvédelmi szabályozások betartásához kötődik (*cross compliance*).

3.5 1975 óta a hegyvidéki területekből kiindulva átfogó európai rendszer jött létre a hátrányos helyzetű területek azonosítására. A hátrányos helyzetű területeknek ma három típusa van: a hegyvidéki területek, az egyéb hátrányokkal küzdő területek (közbeeső övezetek), valamint a sajátos hátrányokkal küzdő területek (kistérségek). Az utóbbi két területtípus esetében a tagállamok között nagy különbségek, illetve különbségtételek vannak mind a területek meghatározását, mind a kifizetések mértékét illetően. A kompenzációs támogatásra fordított jelentős pénzügyi eszközökkel nagymértékben sikerült fenntartani a működő mezőgazdaságot az érzékeny vidéki területeken is.

3.6 Az EGSZB szerint a hátrányos helyzetű területek részére folyósított kompenzációs támogatásoknak biztos helyük van a vidékfejlesztési programokban (az ún. EMVA az 1698/2005/EK rendelet szerint). Az a tény, hogy a hátrányos helyzetű területek kompenzációs támogatását az EU és a tagállamok közösen finanszírozzák, hangsúlyozza annak fontosságát, hogy az intézkedés kidolgozása során az EU egységes előírásai és a nemzeti, illetve regionális mozgástér ésszerű kombinációt alkossanak.

⁽¹⁾ HLC 318., 2006.12.23., 93. o.

3.7 Az EGSZB emlékeztet arra, hogy „Az »egyéb hátrányokkal küzdő területek« (közbeeső övezetek) újbóli meghatározásának módszertana” című 2005-ös európai bizottsági munkadokumentum több tagállamban értetlenségre és elutasításra talált. Az akkori megfontolások legfőbb pontja az volt, hogy megpróbálták központilag, egységesen meghatározni a hátrányos helyzetű területek fogalmát a legelő aránya és a gabona-terméshozam kritériuma segítségével, de a regionális adottságok figyelembevételének lehetősége nélkül. A szóban forgó megközelítéssel kapcsolatos erős aggályokat és ellenérveket figyelembe kell venni a további vita folyamán.

3.8 Az Európai Környezetpolitikai Intézet (IEEP) 2006. novemberi értékelő jelentése arra hívja fel a figyelmet, hogy a kompenzációs támogatás eszközt a vállalati támogatással és az agrár-környezetvédelmi intézkedésekkel való kölcsönhatásaiban kell szemlélni. Ugyanakkor a kompenzációs támogatás jobb testreszabását ajánlják a helyi gazdálkodási hátrányoknak megfelelő kompenzáció értelmében. A kompenzációs támogatás nagyságát nagyobb mértékben a kompenzálendő hátrányokhoz kellene igazítani.

3.9 Az EGSZB utal arra, hogy az IEEP értékelő jelentése mindent egybevetve nem szól az Európai Számvevőszék által említett „túlkompenzálás” veszélyéről. A hátrányos, illetve a nem hátrányos helyzetű területeken tevékenykedő termelők jövedelme közötti jelentős különbséget a kompenzációs támogatás csökkentti ugyan, de nem egyenlíti ki. Az értékelők tagállamonként kb. 10 és 50 százalék közöttire becsülik a mezőgazdasági bevételekhez való kompenzációs hozzájárulást.

3.10 Az EGSZB szerint a hátrányos helyzetű területek számára folyósított kompenzációs támogatás nagyon fontos hozzájárulást jelent a mezőgazdasági tevékenység folytatásához a gyengén termő, valamint a ritkán lakott területeken. A vállalkozások működőképességének hátterében emellett a mezőgazdasági termés és annak piaci értékesítése, a diverzifikáció hozama, valamint a közös agrárpolitika intézkedései állnak. Annak érdekében, hogy a hátrányos helyzetű területeken tevékenykedő gazdáknak – főként a fiataloknak – kilátásokat nyújtsunk a mezőgazdasági vállalkozások átvételénél, szükséges, hogy a kompenzációs támogatás eszköze hosszú távon politikailag megbízható legyen.

3.11 Az EGSZB szerint a hátrányos helyzetű területek kompenzációs támogatásának rendszerét az eszköz egyértelmű testreszabásával, az agrár-környezeti intézkedésektől elkülönítve kell továbbfejleszteni. Középtávon tisztázni kell azt is, hogyan kell továbbfejleszteni a kompenzációs támogatásokat a speciális környezeti korlátokkal rendelkező területeken. Az ilyen intézkedéseknek az IEEP értékelő jelentésében is említett kismértékű alkalmazása az EGSZB szerint arra is visszavezethető, hogy sok tagállam, illetve az ilyen területeken található régiók az agrár-környezeti intézkedéseket részesítik előnyben.

Megfontolások a támogatható területek újbóli meghatározásáról

3.12 Az EGSZB szerint a kompenzációs kifizetésekkel támogatható hátrányos helyzetű területek újbóli meghatározása során a következő szempontokat kell figyelembe venni:

3.12.1 A hátrányos helyzetű területek kompenzációs támogatásának továbbra is a működő, a helyi körülményekhez igazodó mezőgazdaság fenntartására kell irányulnia a nehéz gazdálkodási feltételekkel rendelkező területeken is.

3.12.2 Az eddigi vitára való tekintettel az esedékes felülvizsgálatnak az „egyéb hátrányokkal küzdő területekre” (közbeeső övezetekre) kell korlátozódnia. Mivel főként a hegyvidéki területek objektívan körülhatároltak, az Európai Bizottságnak – többek között a mezőgazdasági termelők elbizonytalanodását elkerülendő – ismételt és nyomatékosan tisztázni kell, milyen mértékű legyen a hátrányos helyzetű területek felülvizsgálata.

3.12.3 A hátrányos helyzetű területeket objektív és érthető kritériumok alapján kell kijelölni, de olyan keretfeltételek használatával, amelyek lehetővé teszik az egyes tagállamok helyi adottságainak teljes mértékű figyelembevételét.

3.12.4 A kompenzációs támogatási rendszer 2005-ben megkísérelt felülvizsgálata során szerzett tapasztalatok azt mutatják, hogy a hátrányos helyzetű területek központi meghatározása nem megfelelő, elsősorban azért, mert nincs egységes európai rendszer a mezőgazdasági területek termőképességének osztályozására.

3.12.5 Ezért szubszidiaritáson alapuló megközelítést ajánlunk: az EU-nak a területek kijelöléséhez keretfeltételeket és metodikai alternatívákat kellene meghatároznia. A területek kijelölési rendszerének megválasztása és a területek meghatározása továbbra is a tagállamok, illetve régiók felelőssége kell, hogy legyen. Az Európai Bizottság és a tagállamok közötti, eddig alkalmazott együttműködési eljárásokat a továbbiakban is folytatni kell.

3.12.6 A tagállamoknak, illetve régióknak a területek kijelöléséhez elsősorban a természeti és/vagy a gazdálkodást érintő éghajlati hátrány kritériumát kell alkalmazniuk. Ezt bizonyos körülmények közt szocio-ökonómiai kritériumok is kiegészíthetik, amennyiben a mezőgazdaság társadalmi vagy szerkezeti problémáit tükrözik az adott regionális környezetben (pl. nagymértékű elvándorlás, a régió népességének, illetve a mezőgazdaságban tevékenykedőknek a jelentős előregedése, különösen nehéz hozzáférés az infrastruktúrához, alacsony népességszám). Ezen túlmenően azt is meg kell vizsgálni, hogy milyen mértékben veszik figyelembe a repülőterek, kőolajtárolók, hulladéklerakók és katonai objektumok környékén, illetve a magasfeszültségű villamos távvezetékek védőövezeteiben elhelyezkedő területeket.

Ezzel szemben a szocio-ökonómiai kritériumoknak, pl. a nagy turisztikai értéket képviselő régiókban, nem szabad ahhoz vezetniük, hogy a gazdálkodási hátrányokkal küzdő mezőgazdasági területek kiessenek a hátrányos helyzetű területeként való besorolásból.

3.12.7 A működési környezet szempontjából a hátrányos helyzetű területeken is, illetve éppen ott központi kérdésnek számít a humán erőforrás támogatása és továbbképzése. A tagállamoknak és a régióknak tehát a támogatási politika kialakítása során ügyelniük kell arra, hogy a szakképzési és a tanácsadást szolgáló intézkedések a vidéki területek szempontjából hasznosan kiegészítsék az adott területekre vonatkozó támogatási intézkedéseket.

3.12.8 Kérjük az Európai Bizottságot, a tagállamokat és a régiókat, hogy az eddigieknél jobban mutassák ki, mennyiben járul hozzá a hátrányos helyzetű területeknek szánt kompenzációs támogatás a cél eléréséhez, vagyis a vonzó tágakon aktívan működő mezőgazdasághoz. Ilyen jellegű nyomon követés eddig nem létezett, ajánlatos lenne kiépíteni.

3.12.9 Az Európai Bizottságnak azt is meg kellene vizsgálnia, hogy az éghajlatváltozás mennyiben lehet hatással a hátrányos helyzetű területekre.

Megfontolások a hátrányos helyzetű területek kompenzációs támogatásáról

3.13 Az Európai Bizottság mindeddig nem tette egyértelművé, hogy a kompenzációs támogatás felülvizsgálata során a hátrányos helyzetű területek kijelölése mellett más változtatásokra is sor kerül-e a hátrányos helyzetű területek számára juttatandó kompenzációs támogatásokat tekintve.

Amennyiben az Európai Bizottságnak ez áll szándékában, akkor az EGSZB szerint a következőkre kell figyelmet fordítani:

3.13.1 A területalapú kifizetés formájában történő kompenzációs támogatás alapvetően ésszerű, indokolt esetben szabályozni kell az állattartást, amennyiben az jellemző az érintett régióra a mezőgazdaság fenntartása érdekében (pl. szarvasmarha- vagy birkatartás a legelőkön).

3.13.2 A kompenzációs támogatás nyújtása során is törekedni kell az európai keret és a nemzeti, illetve regionális szabályozások ésszerű kombinációjára, hogy megfelelően figyelembe lehessen venni a helyi adottságokat.

3.13.3 Még ha a mezőgazdasági vállalkozások könyvelési eredményei cáfolhatják is a „túlkompenzálás” általános vádját, szükségesnek tűnik a belső differenciálás a kompenzációs támogatások odaítélése során. Ha a kompenzációs támogatás hektáronkénti összege meghalad egy bizonyos minimumot, a tagállamoknak, illetve régióknak a hátrány mértéke szerint, sávosan kellene meghatározni a támogatások összegét.

3.13.4 A mezőgazdasági vállalkozások fenntartható működése értelmében szükséges, hogy a támogatásnyújtás hosszú távon megbízhatóbb legyen. Egyes tagállamokban évente változik a kifizetések összege az államháztartás helyzetétől függően.

3.14 Az EGSZB utal arra, hogy a támogatható területek esetleges módosításai jelentős veszélyekkel járnak a mezőgazdaság szerkezete és a művelés alatt álló területek megőrzése szempontjából. A támogatásból esetleg kieső területekre vonatkozóan kockázatelemzést és hatástanulmányt kellene végezni. A mezőgazdasági termelők általában nagyon nehezen tudnák a támogatások hiányát más intézkedésekkel, például a termelés fokozásával kompenzálni. Ezért a megfelelő átmeneti időszakok biztosítása mellett méltányossági záradékokról is rendelkezni kell annak érdekében, hogy elkerülhetőek legyenek a strukturális törések a mezőgazdasági vállalkozásokban.

3.15 Az EGSZB felhívja a figyelmet arra, hogy a „hátrányos helyzetű területek” kifejezés nagyon nehezen közvetíthető a közvélemény felé. A „hátrányos helyzetű területek” lehetnek különösen értékes és szép tájak is, amelyek jellegzetessége, hogy mezőgazdasági szempontból különösen nehezen művelhetőek. A hátrányos helyzetű területeken élő emberek gyakran rendkívül büszkék „régijük” történelmére, hagyományaira és természeti szépségére, amiből jelentős regionális fejlődési lehetőségek is adódnak. A „hátrányos helyzetű területek kompenzációs támogatása” kifejezés sajnos egyáltalán nem alkalmas arra, hogy hozzájáruljon az emberek azonosulásához „régijükkel”. Meg kell fontolni, hogy a „hátrányos helyzetű területek” fogalma helyettesíthető-e másik kifejezéssel, amely jobban kifejezi ezeket a lehetőségeket és különlegességeket. Ez hozzájárulhat a hátrányos helyzetű területek részére juttatott kompenzációs támogatások elfogadottságának növeléséhez.

Kelt Brüsszelben, 2007. október 24-én.

az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság
elnöke
Dimitris DIMITRIADIS

Az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság véleménye – Tárgy: Állapotfelmérés és a KAP jövője 2013 után

(2008/C 44/17)

2007. május 10-én kelt, Dimitris DIMITRIADISHOZ intézett levelében az Európai Bizottság az Európai Közösséget létrehozó szerződés 262. cikke alapján felkérte az Európai Gazdasági és Szociális Bizottságot, hogy készítsen véleményt az: *Állapotfelmérés és a KAP jövője 2013 után*.

A bizottsági munka előkészítésével megbízott „Mezőgazdaság, vidékfejlesztés és környezetvédelem” szekció 2007. október 1-jén elfogadta véleményét. (Előadó: Adalbert KIENLE.)

Az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság 2007. október 24–25-én tartott 439. plenáris ülésén (az október 25-i ülésnapon) 116 szavazattal 2 ellenében, 6 tartózkodás mellett elfogadta az alábbi véleményt.

1. Összefoglalás és következtetések

1.1 Az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság örömmel veszi, hogy az Európai Bizottságtól ilyen hamar felkérést kapott arra, hogy feltáró véleményt készítsen az „Állapotfelmérés és a Közös Agrárpolitika jövője 2013. után” témában.

1.2 A Közös Agrárpolitika 2003. évi reformjával mélyreható szemléletváltás történt. Erőteljesen korlátozták a szabályozó jellegű agrárpiaci beavatkozásokat, a közvetlen kifizetéseknek a termeléshez való kötése azóta inkább csak kivétel, és az EU bővítése ellenére csökkentették a KAP finanszírozását. Az EU ezzel lényegesen többet teljesített előre a nemzetközi agrárkereskedelem további liberalizációja érdekében, mint bármely versenytársa.

1.3 A mezőgazdasági termelők, csakúgy mint a feldolgozóipari vállalatok, jelenleg nehéz alkalmazkodási folyamat előtt állnak. Az EGSZB szerint legtöbbjük kész arra, hogy vállalkozó szellemmel és piacorientált módon kezelje az új keretfeltételeket, ha a reformok keretében tett ígéretek nem hiúsulnak meg, és adott a megfelelő tervezési és jogbiztonság. Ez annál is inkább igaz, mivel világszerte erőteljes az élelmiszerek és a megújuló energiák iránti kereslet, és újraértékelődik az ellátás biztonsága.

1.4 Az EGSZB szerint helyes, hogy az állapotfelmérés elsődleges feladatának a támogatásokra vonatkozó adminisztrációs előírásoknak és a feltételek alkalmazásának az egyszerűsítését, valamint a meglévő rendelkezéseknek a jövőbeli kihívásokhoz való, esetlegesen szükséges hozzáigazítását (lásd a 6.3. pontot) tekintjük.

1.5 A Közös Agrárpolitika 2013 utáni jövőjéről folytatott vitával összefüggésben az EGSZB úgy véli, hogy a KAP céljait (lásd az EK-Szerződés 33. cikkét) a jelenlegi körülményekhez és kihívásokhoz kell igazítani.

1.6 Az EU a mezőgazdaság európai modellje, valamint a multifunkcionalitás mellett teszi le voksát. Az EGSZB felhívja a figyelmet arra, hogy ez nem hangolható össze minden további nélkül az egyre szélesebb körű liberalizációval, mivelhogy az európai társadalomnak a mezőgazdasággal szemben támasztott elvárásai magasak, és magasak is maradnak.

1.7 Az agrárkereskedelem megnyitása révén az agrárpiacok fokozott változékonyságával és instabilitásával kell számolni. Ugyanebbe az irányba hat az éghajlatváltozás. Ezért az EU-nak a jövőben is rendelkeznie kell az agrárpiacok stabilizálását segítő eszközökkel. Az EGSZB azonban az alternatív rendszerek megvitatását és kifejlesztését is támogatja.

1.8 A tej esetében a kvótaszabályozás lejártát általánosan 2015. március 31-re várják. Az EGSZB azonban felhívja a figyelmet arra, hogy számos természeti hátránnyal küzdő régió rá van utalva a tejtermelésre, ezért időszerű javaslatokat kell kidolgozni az említett területeken folyó termelés biztosítására.

1.9 Az EGSZB emellett utal „A kompenzációs támogatás változása a hátrányos helyzetű területeken 2010-től”⁽¹⁾ című jelenlegi véleményére, amely szerint a természeti hátránnyal küzdő területeket célirányos támogatásban kell részesíteni.

1.10 Az EGSZB meggyőződése, hogy a mezőgazdasági üzemeknek biztosított közvetlen kifizetések a jövőben is elkerülhetetlenek. A közvélemény általi elfogadás tartós biztosítása érdekében a közvetlen kifizetéseket funkciójukra összpontosítva kell megindokolni.

1.11 A mezőgazdaság multifunkcionalitásának biztosítása szempontjából tovább nő a 2. pillér (a vidékfejlesztési politika) jelentősége. Ezért az EGSZB a 2. pillér pénzügyi keretének bővítéséért száll síkra. Több példa igazolja, hogy a mezőgazdaságban és a vidéki területeken célirányos támogatással lehetőség van a munkahelyek megőrzésére vagy új munkahelyek teremtésére.

2. Bevezetés

2.1 Az EU 2007-ben büszkén tekinthet vissza 50 esztendőnyi sikeres európai integrációra. A Közös Agrárpolitika (KAP) a Római Szerződések 1958. január 1-jei hatálybalépése óta fontos eleme ennek az egyedülálló folyamatnak. Az agrárpolitika a mai napig az egyetlen teljes mértékben közösségi hatáskörbe tartozó terület.

⁽¹⁾ NAT/356.

2.2 Ezért öröndetes, hogy az EU polgárai túlnyomórészt kedvezően ítélik meg a mezőgazdaságot és a KAP-ot. Ez egyértelműen kiderül egy reprezentatív felmérésből⁽²⁾. Ezt a kedvező hozzáállást ki kellene használni a társadalom meggyőzésére arról, hogy a KAP által rendelkezésre bocsátott forrásokat társadalompolitikai szempontból jól fektették be. Kérjük, hogy a politika – megfelelő intézkedések és programok révén – hitelt érdemlő érveket szolgáltatasson.

2.3 A 2003. évi agrárreform (amelyet időközben a piac további területein végrehajtott reformok egészítenek ki) az összes addigi reformot messze túlhaladó mértékben módosította a KAP-ot.

2.3.1 A reform indoklása az volt, hogy határozottabb piacorientáltságra és a mezőgazdaság versenyképességének javítására van szükség. Érvként merült fel az is, hogy így könnyebb megvédeni a KAP-ot a WTO-tárgyalások keretében, és jobban meg lehet felelni a mezőgazdasági termeléssel szemben támasztott megváltozott társadalmi elvárásoknak.

2.4 Az agrárreformmal kapcsolatban politikai szinten ismét biztosították az érintetteket arról, hogy a reform lezárta után a mezőgazdasági termelők és a kapcsolódó vállalatok (a feldolgozás és az értékesítés területén) ismét bízhatnak a KAP eszközeinek tervezhetőségében. Erre a követelményre az EGSZB többször is nyomatékosan utalt.

2.5 2005 decemberében a 2007–2013 közötti időszakra szóló uniós költségvetéssel kapcsolatos egyeztetések során az Európai Tanács felszólította az Európai Bizottságot, hogy 2008/2009-ben a közösségi politikák minden szempontjára kitérve vizsgálja meg a kiadásokat és a bevételeket.

2.5.1 Már korábban tervbe volt véve a KAP-reform intézkedéseinek felülvizsgálata, az úgynevezett „állapotfelmérés” (*health check*). Az Európai Bizottság állítása szerint ez nem jelent újabb reformot. Sokkal inkább azt kell megvizsgálni, hogy milyen mértékben teljesültek a KAP-reform céljai, és mennyiben van szükség kiigazításokra.

2.6 A széles körű vita a tervek szerint már 2007. őszén elindul. November 20-ra az Európai Bizottság konkrét javaslatokat tartalmazó „közleményt” helyezett kilátásba. A megfelelő jogalkotási javaslatokat 2008. első felévére tervezik⁽³⁾. Az állapotfelméréstől függetlenül át kell gondolni, hogy a 2013. utáni időszakra milyen formában fejlesztendő tovább a KAP.

⁽²⁾ Eurobarometer 276: „Az európai polgárok, a mezőgazdaság és a Közös Agrárpolitika – 2006” (német nyelven: http://ec.europa.eu/agriculture/survey/index_de.htm).

A megkérdezettek 88 %-a úgy véli, hogy a mezőgazdaság és a vidéki területek fontosak Európa jövője szempontjából, 49 %-uk kedvezően ítéli meg a függetlenítést, és többen gondolják úgy, hogy a költségvetés KAP-ra fordított hányada megfelelő (45 %), mint amennyien sokallják (16 %) vagy keveslik (15 %). A megkérdezettek 58 %-a gondolja, hogy a mezőgazdaságra fordított eszközöknek nem kellene változnia (32 %) vagy növekednie kellene (26 %).

⁽³⁾ Mariann Fischer Boel európai biztos 2007. május 7-i beszéde az Európai Parlamentben (SPEECH/07/288).

3. A 2003. évi KAP-reform: mélyreható szemléletváltás

3.1 A KAP – már az Agenda 2000 keretében elhatározott – módosításait a 2003. júniusi agrárreformmal mélyreható szemléletváltás követte:

3.1.1 Az egyenkénti vállalati kifizetéseket függetlenítették a termeléstől. Ez a „függetlenítés” a reform központi eleme. Jelenleg a kifizetések mintegy 85 %-a függetlenített.

3.1.2 A közvetlen kifizetéseket („egységes támogatási rendszer”) összekapcsolták bizonyos környezetvédelmi, élelmiszerbiztonsági, állat- és növény-egészségügyi, valamint állatvédelmi normák betartásával („feltételeesség”).

3.1.3 Az agrárpiacokra irányuló, támogatások, raktározás vagy export-visszatérítések általi szabályozó beavatkozásokat erőteljesen korlátozták.

3.1.4 A mennyiség szabályozás még meglévő eszközeit (például a termelési kvótákat) a tervek szerint fokozatosan leépítik.

3.1.5 A KAP finanszírozását a bővítés és az új feladatok ellenére a 2007–2013 közötti időszakban 2006-hoz képest 7,8 %-kal csökkentik.

3.2 Az EGSZB utal rá, hogy ezáltal 2008-ban a KAP-ra fordított kiadások (az Európai Bizottság előzetes költségvetési terveze szerint 43,6 %) ⁽³⁾ az EU összköltségvetésében első alkalommal nem képezik majd a legnagyobb költségvetési tételt. Arra is emlékeztetünk, hogy 1997-ben a piactámogatási intézkedésekre fordított kiadások még 35 milliárd eurót tettek ki, ami az agrárköltségvetés 85 %-ának felelt meg. 2007-ben ugyanerre a célra már csak 5,7 milliárd eurót (13 %) irányoztak elő. Az export-visszatérítések finanszírozását a 2007. évre legfeljebb 1 milliárd euróra korlátozták, míg 1997-ben még 6 milliárd eurót fordítottak erre a célra ⁽⁴⁾.

3.3 A KAP finanszírozásának csökkentése az igénylésre jogosultak körének egyidejű (lényegében az EU-bővítés következményének tekinthető) bővülésével azt jelenti, hogy különféle intézkedéseknél megszorítások várhatók.

3.4 Az Európai Bizottság szerint a KAP reformjának egyik alapvető célja az volt, hogy a WTO-tárgyalásokon erősödjön az EU pozíciója az európai agrármodell védelmében. A KAP-reformmal az EU igen jelentős előteljesítést nyújtott. Az Európai Bizottság hangsúlyozza, hogy a WTO keretében zajló dohai tárgyalássorozatra eddig megfogalmazott ajánlatok összhangban vannak a 2003-as KAP-reformmal. Ebben a kérdésben eltérnek a vélemények.

⁽⁴⁾ Forrás: Európai Bizottság, költségvetési tervek.

3.5 Az EGSZB aggodalommal állapítja meg, hogy a KAP egyre inkább szétbomlik. A KAP nemzeti szintű megvalósításának különbségei a 2003-as reform révén jelentősen növekedtek. Ez pedig hatással van a belső piaci versenyre is.

4. Az európai mezőgazdaság alkalmazkodik az új keretfeltételekhez

4.1 Az EU-költségvetésről szóló, 2003. és 2005. évi európai tanácsi határozatok alapján a KAP az EU általános pénzügyi keretébe illeszkedik. Vannak világos, 2013-ig érvényben lévő politikai megállapodások. A mezőgazdasági termelőknek most időre van szükségük ahhoz, hogy alkalmazkodjanak a megváltozott keretfeltételekhez.

4.2 Az intézményes árak csökkentésének és a piactámogató intézkedések korlátozásának következményeképpen, valamint a piacoknak az importáru előtt való szélesebb körű megnyitása révén a termelői árak szintje 2000 és 2005 között az EU-15-ben reálértékben tovább csökkent ⁽⁵⁾.

4.3 A kifizetések termeléstől való függetlenítésétől az Európai Bizottság nemcsak azt várta, hogy sikerül stabilizálni a jövedelmeket ⁽⁶⁾, hanem azt is, hogy hozzá lehet járulni a mezőgazdasági jövedelmek helyzetének javításához ⁽⁷⁾. A jövedelmek 2005. és 2006. évi alakulása alapján ez az elképzelés egyelőre nem igazolható. 2007-ben azonban a jövedelmek növekedése várható, nem utolsósorban a mezőgazdasági nyersanyagok jelenlegi világszintű értéknövekedésének köszönhetően.

4.4 A 2003. évi KAP felülvizsgálatáról alkotott véleményében ⁽⁸⁾ az EGSZB világosan kimutatta, hogy a feltételeltési normák igazolásához erősen növekedni fognak a vállalkozások adminisztrációs és egyéb terhei. Gyakran drága beruházásokra is szükség van, például az állattartásban. A tapasztalatokból már most kiderül, hogy a kisebb és gazdaságilag gyengébb mezőgazdasági vállalkozók egy része úgy látja, hogy nem áll módjában megtenni a szükséges ráfordításokat, és ezért megszünteti tevékenységét.

4.5 A közvetlen kifizetések függetlenítésével a mezőgazdasági termelőknek optimálisan ki kellene használniuk a piaci esélyeket. A piachoz való alkalmazkodás gyakran beruházásokat tesz szükségessé, amelyek esetenként igen tőkeigényesek lehetnek, más esetekben azonban csak igen kevés pénzügyi beruházást, vizont annál több tanácsadás formájában adott támogatást igényelnek. Az üzemi átalakításokhoz és beruházásokhoz a 2. pillér biztosít támogatásokat. Az, hogy az agrárgazdaság – és mindenekelőtt a mezőgazdasági üzemek átvevői – mennyiben hajlandóak alkalmazkodni a megváltozott feltételekhez és elvégezni a szükséges beruházásokat, jelentős mértékben a politika megbízhatóságától függ.

⁽⁵⁾ Eurostat – „Producer price indices” (termelői árindeksek): növényi eredetű termékek esetében – 9,3 %, állati eredetű termékek esetében – 15,8 %.

⁽⁶⁾ DG Agri, Memo/03/10.

⁽⁷⁾ A közös agrárpolitika féldős értékelése, COM(2002) 394.

⁽⁸⁾ HL C 208., 2003.9.3., 64. o. – NAT/178 (2003. május 14.).

5. Az európai mezőgazdaságnak ki kell használnia saját lehetőségeit

5.1 Néhány hónapja az agrártermékek világpiacain erőteljes változások zajlanak, melyek háttérében az élelmiszerek, valamint a (mezőgazdaságból és erdőgazdálkodásból származó) megújuló nyersanyagok és a regeneratív energiák iránti világszerte erős kereslet áll. Így a mezőgazdasági termelők előtt általában véve több természeti és értékesítési lehetőség nyílik meg. Ebből az európai mezőgazdaság – a fejlődő országok mezőgazdaságához hasonlóan – egyértelműen profitálni fog. Az EGSZB azonban különösen fontosnak tartja, hogy a mezőgazdasági és erdőgazdálkodási termelési lehetőségek fokozott kihasználása összhangban legyen a fenntarthatósági és ökológiai követelményekkel. Az EGSZB egyben felhívja a figyelmet arra, hogy a piacok várhatóan lényegesen nagyobb változékonysága jelentős kockázatokat is rejt magában.

5.2 A meglévő lehetőségek kihasználása azt jelenti, hogy számos mindennapi szükségletnek számító fontos termék vonatkozásában csökken a függőség. Ráadásul ezáltal jelentős mértékben hozzá lehet járulni az értéktérítés fokozásához a vidéki területeken, valamint a foglalkoztatáshoz a termelés, feldolgozás és az értékesítés valamennyi szakaszában.

5.3 Az olcsó fosszilis energián alapuló ellátást hosszú éveken át előnyösnek tekintették. A rendkívüli függőség és az erőteljes drágulás azt eredményezte, hogy időközben kritikusan mérlegeljük, vajon milyen következményei lesznek mindezeknek a mindennapi szükségletnek számító fontos termékek vonatkozásában. Az ellátás biztonsága – mind az energia, mind az élelmiszer esetében – annál inkább újraértékelődik, és új jelentőséget kap, ahogy világossá válik: nem kizárólag import révén szavatolható.

5.4 Az ENSZ-nek a globális éghajlatváltozásról szóló jelentése megerősíti a tudósok korábbi figyelmeztetéseit a globális felmelegedés hatásaival kapcsolatban. Ha sikerül is némileg visszafogni a globális felmelegedést, még akkor is súlyos következményekkel – például a szélsőséges időjárási viszonyok gyakoribbá válásával, aszályal, vízhiánnyal – kell számolni. Ez számos országban sújtja majd a mezőgazdaságot és az erdőgazdálkodást.

5.5 Az EGSZB örömmel veszi, hogy az EU fokozott tudatossággal kezeli a problémát, ami többek között a Római Szerződés aláírásának 50. évfordulója alkalmából kiadott nyilatkozatban (azaz a berlini nyilatkozatban) is kifejezésre jut. Az EGSZB úgy véli, hogy minden eszközzel támogatni kell az állam- és kormányfőknek az említett dokumentumban kinyilvánított szándékát, mely szerint vezető szerepet kell vállalni a szegénység és éhezés elleni küzdelemben, és közösen kell fellépni az éghajlat védelmében. Az EU-15 országainak mezőgazdasága 1990 és 2004 között 16 %-kal csökkentette részarányát az éghajlatot befolyásoló kibocsátásokban ⁽⁹⁾, a további csökkentés érdekében azonban még több erőfeszítésre van szükség.

⁽⁹⁾ 2006/9. sz. EEA-jelentés: *Greenhouse gas emission trends and projections in Europe 2006*.

5.6 A CO₂-kibocsátás erőteljes csökkentésének kényszere a – például agrártermékekkel való – áruellátásban is a gondolkodásmód megváltozásához kell, hogy vezessen. Az áruszállítás gyors terjedése a CO₂-kibocsátás növekedésének egyik legfontosabb oka. A környezetvédelmi szempontból megkérdőjelezhető áruszállításra (ilyen például a Dél-Amerikából légi úton történő alma- és spárgaszállítás) gazdasági szempontból még az erősen növekvő energiaárak mellett is alig nehezedik majd nyomás. Az olyan élelmiszerral és energiával való fokozott ellátás kérdését, amelyhez nincs szükség hosszú szállítási útvonalakra, feltétlenül újra kell értékelni. Számos sikeres példa igazolja, hogy ez mind a környezetvédelem, mind a foglalkoztatás szempontjából éppen a vidéki területeken valósítható meg könnyen.

5.7 Az állam- és kormányfők 2007. márciusi brüsszeli határozata, mely szerint 2020-ra az EU energiafelhasználásának 20 %-át megújuló energiaforrásokból kell fedezni, fontos hozzájárulás a CO₂-kibocsátás csökkentéséhez. A célt csak a biomassza fokozott felhasználásával lehet elérni. Az EGSZB több ízben utalt rá, hogy a mezőgazdasági termelők és az erdészek hajlandók és képesek is a biomasszát mint nyersanyagot lényegesen nagyobb mennyiségben rendelkezésre bocsátani. A termelékenység fokozásában, illetve a parlagterületek használatában különböző elemzések tanúsága szerint számtalan lehetőség rejlik ⁽¹⁰⁾.

5.7.1 A gabonapiacok tehermentesítésére jó eszköznek bizonyult a területpihentetés. Azonban a 2003. évi reform és a bioüzemanyagok termelésére alkalmas mezőgazdasági nyersanyagok iránti kereslet megváltoztatta a körülményeket. Ezért az EGSZB támogatja a területpihentetés megszüntetésére irányuló terveket. Garantálni kell azonban, hogy nem lépnek fel ökológiailag negatív hatások, illetve hogy az ilyen hatásokat kiegyenlítik. Az Európai Bizottságnak mielőbb elő kellene terjesztenie a megfelelő tanulmányokat és javaslatokat.

6. Állapotfelmérés

6.1 A KAP 2003-as reformjáról hozott határozatokkal, valamint a 2007–2013 közötti uniós költségvetésre (pénzügyi terv) vonatkozó meg egyezéssel együtt felülvizsgálati előírások is születtek. A KAP-reform tervezett felülvizsgálatát állapotfelmérés (*health check*) néven emlegetik. Az ezzel kapcsolatos közlemény 2007. november 20-ára, a megfelelő jogalkotási javaslatok pedig 2008 tavaszára várhatók. Az EGSZB felkérést fog kapni az ügyben.

6.2 Az EGSZB utal rá, hogy az Európai Tanács mind 2002. decemberében, mind pedig a 2005-ös pénzügyi tervvel kapcsolatos határozatokban olyan megállapításokat tett, amelyek értelmében az uniós agrárköltségvetés csakúgy, mint az agrárpolitikai

intézkedések, 2013-ig érvényben maradnak. Ennek háttérében bizonyára többek között az áll, hogy az előző félidei felülvizsgálatkor alkalmazott eljárást sokan a bizalmukkal való visszaélésként érzékelték: felülvizsgálat lett beharangozva, a valóságban azonban a KAP történetének legmélyrehatóbb reformjáról született döntés.

6.3 Az állapotfelmérés feladata, hogy felmérje, mennyiben sikerült elérni a KAP-reform céljait. Mindenekelőtt azt kell megvizsgálni, hol van szükség a meglévő előírások kiigazítására annak érdekében, hogy

- egyszerűsíteni és könnyíteni lehessen a végrehajtást, valamint hogy
- el lehessen hártani az egyeztetett reformintézkedések célirányos megvalósításának akadályait.

Az EGSZB szerint a teljes értékteremtési láncot – tehát a termelést, a feldolgozást és az értékesítést is – figyelembe kell venni.

6.4 Az EGSZB szerint az állapotfelmérés során az üzemeknek járó kifizetésekkel kapcsolatos adminisztrációs előírások alapos felülvizsgálatára, valamint a feltételesség megvalósítására kellene helyezni a hangsúlyt. Az Európai Bizottság eddig nyilvánosságra hozott utalásai ilyen konkrét egyszerűsítések irányába mutatnak. Annak érdekében azonban, hogy a feltételesség ne legyen állandó vita tárgya, az EGSZB szerint az is fontos, hogy a mezőgazdasági termelők elismerjék a feltételesség elvét.

6.5 A mezőgazdaságban sokakban megfogalmazódik a kérdés, vajon az állapotfelmérés keretében nem törekednek-e mégis alapvető reformok végrehajtására – például a függetlenített közvetlen kifizetések rendszerében vagy a már megreformált piacszervezések vonatkozásában. Az EGSZB ennek kapcsán határozottan ajánlja, hogy az Európai Bizottság világos kijelentésekkel oszlassa el az ilyen jellegű kétségeket.

6.6 A 2003. évi KAP-reform arról biztosította a mezőgazdasági termelőket, hogy 2013. végéig megbízhatnak a reform által módosított keretfeltételekben. Ennek elviekben valamennyi reformintézkedésre érvényesnek kell lennie.

6.7 Támogatja viszont az Európai Bizottságnak azt a szándékát, hogy időben és mihamarabb átfogó állásfoglalás szülessen „a KAP 2013 utáni jövőjével” összefüggésben szükséges intézkedésekről. Ez például a tejkvóta-szabályozás 2015. március 31-i lejártára és az export-visszatérítések megszüntetésének következményeire vonatkozik. Hasonlóan fontos, hogy még a következő pénzügyi tervről szóló viták előtt hitelt érdemlően kimutassák, miért szükséges az egész EU érdekében, hogy 2013. után is legyen megfelelő pénzügyi eszközökkel ellátott, működőképes KAP.

⁽¹⁰⁾ Az Európai Bizottság közleménye: „A bioüzemanyagokra vonatkozó uniós stratégia” SEC(2006) 142; *Nachhaltige Biomassennutzungsstrategien im europäischen Kontext* [Fenntartható biomassza-felhasználási stratégiák európai kontextusban], Institut für Energetik und Umwelt, Lipcse; *How much bioenergy can Europe produce without harming the environment?* [Mennyi bioenergiát termelhet Európa a környezet károsítása nélkül?], Európai Környezetvédelmi Ügynökség (EEA), 2006/7. sz. jelentés.

6.8 Az EGSZB arra is felhívja a figyelmet, hogy az új tagállamok elvárják: 2013. után náluk is teljes mértékben alkalmazhatók legyenek a KAP eszközei. Az állapotfelmérés jó alkalom annak felülvizsgálatára, nincs-e még tennivaló ezen a téren.

7. Néhány gondolat a KAP jövőjéről

7.1 A KAP alapját az EK-Szerződés 33. cikkében meghatározott célok képezik: megfelelő életszínvonal biztosítása a mezőgazdaságból élők számára, a piacok stabilizálása, a folyamatos ellátás biztosítása, gondoskodás a fogyasztók elfogadható ár ellenében történő ellátásáról, valamint a mezőgazdaság termelékenységének fokozása.

7.1.1 A KAP megvalósítása szempontjából fontosak továbbá a környezetvédelemre, a fogyasztóvédelemre és a kohézióra irányuló, utólag meghatározott szerződési rendelkezések.

7.1.2 Az EGSZB szorgalmazza, hogy az EK-Szerződésben meghatározott KAP-célokat igazítsák a mai, megváltozott körülményekhez. Fontos, hogy a KAP céljai összhangban legyenek az európai mezőgazdaság multifunkcionális feladataival, és megfeleljenek az új kihívásoknak.

7.1.3 A KAP a sikeres európai integrációs folyamatban mind-ezidáig döntő és nélkülözhetetlen szerepet játszott. A KAP fontos elemeinek tagállami hatáskörbe történő visszahelyezésére irányuló elgondolások nem tekinthetők használható megközelítésnek az európai mezőgazdaság előtt álló új kihívások kezeléséhez. Az egyre szélesebb körű globalizáció és az éghajlatváltozás valószínű következményei még inkább szükségessé teszik a közös fellépést.

7.1.4 Egyre inkább ki fog éleződni az az elhúzódó konfliktus, amely szorításában tartja az európai mezőgazdaságot (lásd a KAP jövőjéről szóló EGSZB-véleményt⁽¹¹⁾): egyfelől a termeléssel szembeni magas igények, másfelől az az elvárás, hogy a mezőgazdasági üzemek nemzetközi szinten versenyképesek legyenek.

7.1.5 Az agrárpiacok további liberalizációja (WTO, kétoldalú egyezmények) még nagyobb versenyt jelent. A szélsőséges időjárási viszonyok gyakoribbá válása bizonytalanabbá teszi a mezőgazdasági termelést. A társadalom azonban továbbra is elvárja a kiváló minőségű és biztonságos élelmiszerrel való biztos ellátást, a természeti erőforrások körültekintő kezelését, az odafigyelést az állatokkal való bánásmódban és a táj szépségének megőrzését. Mindezek biztosítása a KAP számára állandó kihívást jelent, mivel a piac csak részben vagy egyáltalán nem honorálja ezeket az erőfeszítéseket.

7.2 Európai agrármodell – elképzelés és valóság

7.2.1 Az európai agrármodell a gazdaság- és társadalompolitika önálló európai útjának része. Fontos, hogy a mezőgazdasági termelők változó gazdasági keretfeltételek mellett is képesek legyenek fenntarthatóan teljesíteni a társadalom által elvárt multifunkcionális szolgáltatásokat.

7.2.2 Az európai agrármodell konszolidációját célzó politikáról szóló véleményében⁽¹²⁾ az EGSZB kiemelte, hogy az európai agrármodellhez való ragaszkodás nem mond ellent annak, hogy az európai mezőgazdaságnak alkalmazkodnia kell a változó gazdasági keretfeltételekhez. Hangsúlyozta továbbá, hogy az EU számára a WTO kereskedelmi tárgyalás után is biztosítani kell a szükséges agrárpolitikai mozgásteret.

7.2.3 Az EU kitart az európai agrármodell mellett. Különösen kifejező a mezőgazdasági miniszterek 1997-ben, Luxemburgban kiadott egyhangú szándéknyilatkozata, mely szerint az európai mezőgazdaság

- legyen fenntartható és versenyképes,
- legyen képes a táj gondozására és a természet megőrzésére,
- lényegesen járuljon hozzá a vidéki területek vitalitásához,
- feleljen meg a fogyasztók céljainak és elvárásainak az élelmiszer-minőség és -biztonság, a környezetvédelem és az állatvédelem szempontjából.

Hasonlóan fontos utalni a szintén 1997-es luxemburgi Európai Tanácsra, amely megállapította, hogy az európai mezőgazdaság olyan multifunkcionális, fenntartható és versenyképes gazdasági ágazat kell, hogy legyen, amely az Unió teljes területére – ezen belül a sajátos problémákkal küzdő régiókra is – kiterjed.

7.2.4 Az EGSZB azonban kritikusan megállapítja, hogy inkább egyre nő a diszkrépancia egyfelől az európai agrármodell melletti állásfoglalások és az európai mezőgazdaság multifunkcionalitása, másfelől a mezőgazdasági üzemek által érzékelt mindennapi valóság között.

7.2.5 A 2004-es és 2007-es bővítések révén az EU mezőgazdaságában még nagyobbak lettek az üzemi struktúrák és a termelési feltételek különbözőségei. Még kevésbé mondhatjuk, hogy a mezőgazdaságra az **egyféleség** jellemző: inkább csak fokozódott a változatosság. Az EGSZB szerint ez nem kérdőjelezi meg az európai agrármodellt mint az európai mezőgazdaság multifunkcionalitása biztosításának szükséges alapját.

7.2.6 Az európai agrármodellnek az EGSZB szerint csak akkor lehet sikeres jövője, ha biztosítható az egyensúly a gazdasági, társadalmi és ökológiai célok között. Ahogy már a KAP jövőjéről szóló EGSZB-vélemény is megállapította, lehetetlenség olyan mezőgazdaságra törekedni, amely

- képes a (gyakran torz) világgiazi feltételeknek megfelelően termelni (még hozzá lehetőleg pénzügyi támogatás nélkül),

⁽¹¹⁾ HL C 125., 2002.5.27., 87–99. o. – NAT/122.

⁽¹²⁾ HLC 368., 1999.12.20., 76–86. o. – NAT/028.

- ugyanakkor a termeléssel szemben támasztott minden elvárásnak megfelel (minőség, biztonság, a természetes erőforrások kímélete, állatjólét stb.), és az európai költségekkel is megbirkózik,
- mindemellett vonzó béreket kínáló, modern munkaerőpiacot biztosít, melyet a foglalkoztatás, a biztonság, a képzés és a továbbképzés magas színvonala jellemez.

7.2.7 Az EGSZB számára egyértelmű, hogy a WTO-ból és a kétoldalú kereskedelmi egyezményekből adódó széles körű liberalizációs lépések erősítik a verseny okozta nyomást. A mezőgazdasági termelésre és a feldolgozásra vonatkozó szigorú európai uniós szabályok és normák többnyire olyan költségekkel járnak, amelyek a harmadik országokból származó versenytársak előtt ismeretlenek – és akkor még nem szólunk az ilyen versenytársakat illető egyéb pénzügyi előnyökről. E tények egyértelműen feszült viszonyban állnak az európai mezőgazdaság multifunkcionális feladataival, és a jövőbeli KAP irányvonala és eszköztára szempontjából is kulcskérdést jelentenek.

7.3 A KAP alapvető eszközeire a jövőben is szükség van

7.3.1 Az EK-Szerződés 33. cikkében meghatározott célok cselekvésre köteleznek. Ahogy azt az elmúlt évek egyértelműen megmutatták, világszerte a szélsőséges időjárási viszonyok egyre gyakoribb előfordulásával kell számolnunk. Ez erősen befolyásolja a mezőgazdasági termelést, ami a piacok instabilitásának fokozódását valószínűsíti. Annál fontosabb, hogy körütekintően mérlegeljük: mely eszközöket kell megőrizni, illetve továbbfejleszteni.

7.3.2 Az EGSZB hangsúlyozza, hogy a KAP 2003-as reformjának elhatározásakor semmiképpen sem az volt a kiindulópont, hogy a KAP egyes fontos elemei néhány év elteltével feleslegessé válnak. Nem feltételezhető, hogy az európai mezőgazdaság versenyhelyzete vagy a társadalomnak a mezőgazdasági termeléssel szembeni elvárásai az elkövetkező öt évben olyan alapvetően megváltoznak, hogy a KAP és a KAP-eszközök háttérben álló érvek jelentőségüket vesztenék. Ellenkezőleg: a KAP-pal szemben új elvárások fognak megfogalmazódni.

7.3.3 Különösen igaz ez a vidékfejlesztési politikára is (2. pillér). Az EGSZB több alkalommal és határozottan a megfelelő finanszírozás mellett foglalt állást. A 2. pillérhez kapcsolódó intézkedések azonban nem helyettesíthetik majd a piac stabilizálását célzó, 1. pillérhez kapcsolódó intézkedéseket és a közvetlen kifizetéseket. Ez utóbbira a KAP szempontjából 2013. után is fontos szerep hárul. Ennek megfelelően az EGSZB ellenezné a vidékfejlesztési alap (2. pillér) kockázat- és válságkezelési intézkedésekre történő felhasználását is (ld. COM(2005) 74 final).

7.3.4 Az EGSZB megerősíti álláspontját, mely szerint a közösségi feladatok teljesítése érdekében rendelkezésre kell bocsátani a szükséges pénzügyi eszközöket. Ezért még fontosabb, hogy a jövőbeli EU-költségvetésről 2009-ben tartandó vita előkészítéseképpen érthetővé tegyünk a nyilvánosság számára az eredményes Közös Agrárpolitikával szembeni jövőbeli elvárásokat.

7.3.5 Az EGSZB több alkalommal is nyomatékosan állást foglalt egy működőképes KAP mellett. A KAP megszüntetésére irányuló követelések továbbra is elhajló vélemények. Fel kell azonban lépni azon tendenciák ellen, amelyek célja a KAP olyan, lényeges részeinek tagállami hatáskörbe való visszahelyezése, amelyeket – jó okkal – kizárólag közösségi feladatként hajtanak végre.

7.4 Közös piacszerzés

7.4.1 A tapasztalatok azt mutatják, hogy az agrárpiacok különösen hajlamosak az áringadozásra. A nagy áringadozások gyakran vaklámát idéznek elő, amely komoly veszteséget okozhat, és hosszabb távon a fogyasztók számára sem kedvező.

7.4.2 Az EGSZB szerint a jövőben fokozottan igazak lesznek azok a megállapítások, amelyekkel neves agrárközgazdászok 1997-ben, az Európai Bizottság megbízásából készített tanulmányukban (*Towards a common agricultural and rural policy for Europe* ⁽¹³⁾) az agrárpiacok stabilizálását indokolták:

- komoly kockázatok az időjárástól való függőség miatt,
- jelentős, nem likvid állóeszközzel és földtulajdonnal, ugyanakkor korlátozott rendelkezési lehetőségekkel rendelkező számos kisüzem szórványos térbeli eloszlása,
- meglehetősen merev függés az évszakokhoz kötött és biológiailag meghatározott fejlődési, illetve növekedési folyamatoktól,
- a rendszeres árukínálat kötelezettsége a mindennapi szükségletnek számító termékek terén.

7.4.3 A nemzetközi agrárpiacok időközbeni alakulása nem gyengítette a piac stabilizálását célzó intézkedések mellett szóló érveket. Sokkal inkább új kihívásokkal kell számolni. Ezért az EGSZB ajánlja, hogy a jövőben a piac stabilizálását célzó, már létező eszközök liberalizációjával vagy felszámolásával kapcsolatos lépések mindegyike alapos vizsgálat tárgya legyen, megfelelően elemezve a lehetséges hatásokat.

7.4.4 Az 1999-es és 2003-as agrárreform alapvetően közelebb hozta a piacok közös szervezésének liberalizációját: csökkentek az intézményes árak (például az intervenció és irányárak), megszűntek az intervenció szabályozások, csökkentek a tárolásiköltség-pótlékok és függetlenítették a termelésalapú közvetlen kifizetéseket. Ez a reformfolyamat 2004-ben a dohány, az olajbogyó, a pamut és a komló, 2005-ben a cukor, 2007-ben pedig a zöldség és gyümölcs esetében folytatódott. A borpiac közös szervezése vita tárgyát képezi.

⁽¹³⁾ European Economy, 97/5. sz.

7.4.5 A WTO dohai tárgyalássorozatának lezárta új helyzet elé fogja állítani az uniós agrárpiacon – már akkor is, ha a tárgyalásokat az eddigi engedmények alapján zárják le (például: az export-visszatérítések megszüntetése 2013-ig, a még meglévő vámtételek 35–60 %-os csökkentése). Az Európai Bizottság számításai szerint ez az európai mezőgazdaság számára mintegy 20 milliárd eurós veszteséget jelent.

7.4.6 A multifunkcionalitás vállalása és az EK-Szerződés 33. cikkén alapuló kötelezettségek az EGSZB véleménye szerint a jövőben is olyan intézkedéseket tesznek szükségessé,

- amelyek segítségével kezelni lehet az agrárpiacon fokozódó instabilitásának kockázatait,
- amelyek szavatolni tudják, hogy az uniós követelményeknek nem megfelelő termékek behozatala nem teszi értelmetlenné a szigorú normákon alapuló termelést,
- és amelyek hozzájárulnak ahhoz, hogy a jövőben is biztosított legyen a változatos élelmiszerkínálat.

7.4.7 Az EGSZB utal rá, hogy az uniós piacok már évek óta a világ legnyitottabb piacihoz sorolhatók. Az EU a fejlődő és feltörekvő országok számára is messze a legnyitottabb felvevőpiacot jelenti. Ezek az országok vámmentesen vagy alacsony vámköltséggel több agrárterméket hoznak be az EU-ba, mint az USA-ba és Kanadába, Japánba, Ausztráliába és Új-Zélandba együtt. Vitát kell indítani azon agrártermékek, illetve élelmiszerek importjáról, amelyeket az EU társadalma számára elfogadhatatlan körülmények között termeltek és dolgoztak fel.

7.4.8 Az EGSZB szerint – ha a piac fejlődése szükségessé teszi – a jövőben is rendelkezésre kell állniuk a közösségi preferenciáknak és a piac tehermentesítését szolgáló hatékony intézkedéseknek, például raktározás formájában. A raktározás a válsághelyzetek megelőzésében is szerepet játszik. Mindeközben nem mutatkoztak egyéb meggyőző lehetőségek, amelyekkel a mezőgazdasági termelők képesek lennének megvédeni magukat az agrárpiacon instabilitása ellen. Az EGSZB javasolja az európai viszonyokhoz illő lehetséges modellek mérlegelését egyes országok – például az USA és Kanada – tapasztalatai alapján. Biztosítani kell, hogy az EU továbbra is jó minőségű, biztonságos élelmiszert gyártson polgárai számára, ez azonban csak akkor lesz lehetséges, ha a mezőgazdasági termelők olyan jövedelemre tesznek szert, amely lehetővé teszi számukra és ösztönzi is őket, hogy továbbra is mezőgazdasággal foglalkozzanak.

7.4.9 Az EU-nak eddig nem sikerült elérnie, hogy a WTO dohai tárgyalássorozatának keretében a „nem kereskedelmi vonatkozású célok” (környezetvédelmi és szociális normák, állatvédelem) is szóba kerüljenek. Az EGSZB elvárja, hogy az Európai Bizottság a most zajló WTO-tárgyalások során nyomatékosan kérje e szempontok bevonását. A közvetlen kifizetések önmagukban nem lesznek elegendők a szigorú normákhoz kötött termelés hosszabb távú biztosításához. Amíg a globális

versenyben a termelési körülmények és normák szempontjából jelentős eltérések vannak, nélkülözhetetlen a megfelelő külső védelem. Nem szabad, hogy ezt egy rövid távon gondolkodó politika aláássa. Ilyen szempontból aggasztó például az EU legutóbbi ajánlata az AKCS-országoknak (vámmentes behozatal). Fontos, hogy az EU a jövőben – különösen a kétoldalú megállapodások keretében – bizonyos minimális normák betartásától tegye függővé a mezőgazdasági termékekre vonatkozó további kereskedelmi kedvezményeket.

7.4.10 Az „export-visszatérítések” mint piacszerzési eszköz időközben igen korlátozott alkalmazása világosan mutatja, hogy egy jövőbeli piaci válsághelyzetben mit jelenthet a javasolt eltörlés. Az EGSZB elvárja, hogy az Európai Bizottság végre átfogó elemzést terjesszen elő arról, milyen következménnyel kell számolnia az EU mezőgazdasági rendszerének, ha eltörlik az export-visszatérítéseket.

7.4.11 Az élelmiszertermelés minden szakaszára érvényes szigorú normák fokozott tudatosítása hozzájárulhat a piaci bevételek javításához. Ez a jövőben egyre fontosabb lesz az európai agrárium számára. Az EGSZB javasolja, hogy a tájékoztató és reklámkampányok hatásos támogatást kapjanak az uniós forrásokból. Szükséges egyben, hogy az Európai Bizottság a WTO-tárgyalások során határozottan síkra szálljon a termékek címkéjén szereplő földrajzi nevek megfelelő védelméért.

7.4.12 A KAP jövőjéről szóló véleményében az EGSZB részletesen foglalkozott a „kínálatszabályozás” kérdéskörével. Megállapította, hogy a mennyiségre vonatkozó szabályozások fontos szerepet játszhatnak. Kétségtelen azonban, hogy a tejkvóta az utóbbi években egyre jobban veszített jelentőségéből.

7.4.13 Egy 2002-es tanulmányban ⁽¹⁴⁾ az Európai Bizottság megállapította, hogy a tejkvótából való kilépés az EU-15-ben a mezőgazdasági termelők jövedelmének több mint 7 milliárd eurós csökkenéséhez vezetne. A tejtermelés 12 %-kal nőne, az árak több mint 35 %-kal zuhannának. A tejtermelésben üzemi és regionális jellegű átrendeződések lennének várhatóak. Amíg nem egyértelmű, hogy hogyan lehet kompenzálni ezeket a hatásokat, nem volna szabad végleges döntéseket hozni a tejtermelő ágazatbeli mennyiségirányítási rendszerekről.

7.4.14 Az Európai Unió Mezőgazdasági Tanácsának a 2003-as KAP-reformra vonatkozó határozata alapján a tejkvótaszabályozás 2015-ben lejár. Az Európai Bizottság szerint ez a határozat semmiképpen sem módosítható. Egyébként a Mezőgazdasági Tanácsban sem várható minősített többség a hosszabbítás érdekében. A tejtermelés jelentősége – különösen számos hátrányos helyzetű régió gazdaságának fenntartása szempontjából – igen nagy, ezért fel kell deríteni a kvótaszabályozás lejárta hatásait és szükséges következményeit. Ezért az EGSZB szerint – a termelés biztosítása végett – sürgősen ki kell dolgozni egy jövőprogramot kifejezetten a tejkvóta-szabályozás lejárta miatt hátrányos helyzetbe kerülő régiók számára.

⁽¹⁴⁾ SEC(2002) 789, az Európai Bizottság „Jelentés a tejkvótáról” című munkadokumentuma.

7.4.15 A mezőgazdasági termelés és az állattenyésztés nélkül számos természeti hátránnyal küzdő régiót az a veszély fenyeget, hogy elveszíti gazdasági teherbíró képességét. Az EGSZB szerint ezért alaposan meg kell vizsgálni a mezőgazdaság 2013. utáni jövőjét az egyes régiókra és területekre vonatkozóan, hogy az ágazat felkészülten nézzen szembe az előtte álló kihívásokkal és változásokkal.

7.5 Közvetlen kifizetések a mezőgazdasági üzemek részére

7.5.1 A közvetlen kifizetések az 1992-es KAP-reform óta a KAP központi és nélkülözhetetlen eszközévé fejlődtek, főleg mivel a piaci bevételek önmagukban gyakran messze nem elegendők a megfelelő életszínvonal és gazdálkodás biztosításához. Figyelembe kell venni azt a tény is, hogy a mezőgazdasági üzemek:

- az árcsökkenések miatt – a piaci bevételek mellett – már nem tudják fedezni termékeik nagy részének költségeit,
- azzal, hogy a földet szigorú termelési követelményeknek megfelelően művelik, gyakran költségigényesebb módon dolgoznak, mint a hasonló termelőtevékenységet folytató EU-n kívüli üzemek, és a társadalom által elvárt, közérdekű szolgáltatásokat nyújtanak,
- a hátrányos helyzetű régiókban kárpótlást kapnak a természeti nehézségeikért.

7.5.2 Az EGSZB szerint a jövőre nézve elengedhetetlen a közvetlen kifizetések rendeltetésorientált elvének alkalmazása és ezeknek a KAP-eszközöknek a fenntartható biztosítása. Az általános elfogadottság érdekében a közvetlen kifizetések minden egyes módozatát megfelelően meg kell indokolni.

7.5.3 Ezért szeretné az EGSZB, hogy világosan megkülönböztessük a közvetlen kifizetések különféle módozatait. Az 1992-ben, az árcsökkenések következményeként bevezetett közvetlen kifizetéseknek a jövőben azon teljesítményeket kell megtéríteniük, amelyek költségeit nem lehet a piaci árakkal fedezni. Más szerepet játszanak tehát, mint a specifikus környezetvédelmi programok keretében megállapított támogatások, amelyekkel a jövőben is a különleges környezetvédelmi teljesítményeket térítik meg a 2. pillérhez tartozó ösztönzők révén, vagy mint a természeti hátrányok kiegyenlítésére szolgáló kifizetések (kompenzációs támogatás).

7.5.4 Ezek a 2003-as KAP-reform óta messzemenően függetlenített közvetlen kifizetések jelenleg – és az EGSZB szerint különösen a jövőben – kulcsszerepet játszanak az európai mezőgazdaság multifunkcionális feladatainak biztosításában. A például környezet- és állatvédelmi megfontolásokból, illetve az élelmiszerbiztonság érdekében a termeléssel szemben támasztott szigorú előírások figyelembevétele olyan költségekkel jár, amelyek a harmadik országokból származó versenytársakat általában nem terhelik. Ugyanakkor olyan szolgáltatásokról van szó, amelyeket a társadalom elvár, a piac azonban az adott versenyfeltételek mellett csak elégtelen mértékben jutalmaz. A célirányos közvetlen kifizetések révén – most az „egységes támogatási rendszer” formájában – történő kompenzáció az EGSZB szerint az 1. pillér vitathatatlan feladata kell, hogy maradjon.

7.5.5 A korábban termékfüggő támogatások az „egységes támogatási rendszerben” már 85 %-ban függetlenítettek. A kifizetés a feltételeesség keretében érvényes előírások betartásához kötődik. Az EGSZB örömmel veszi, hogy az Európai Bizottság javaslatokat tett a gyakorlatban felmerült nehézségek kiküszöbölésére.

7.5.6 A jövő szempontjából fontos, hogy ezeket a kifizetéseket sem az alapelképzelést, sem az összeget tekintve ne vonják kétségbe, és hogy egy kielégítő pénzügyi bázis biztosított maradjon. Fontos, hogy ezek a kifizetések a társadalom számára kellően és alaposan megindokolhatók legyenek. Csak így lehet az agrárkifizetéseket 2013 után akár a jelenlegi volumenükben is fenntartani.

7.6 Vidékfejlesztési politika

7.6.1 Az EU területének 90 %-a vidéki terület. A területhasznosítás legnagyobb részéért a mezőgazdaság és az erdőgazdálkodás felelős. Az EU értéktérképében való mintegy 15 %-os részesedésével az élelmiszerlánc az Eurostat szerint a harmadik legnagyobb foglalkoztatási terület.

7.6.2 „A vidékfejlesztés mint a munkahelyteremtés és növekedés eszköze” című, 2006. márciusi európai bizottsági Newsletter megállapítja, hogy a KAP nélkül az EU-ban számos vidéki terület jelentős gazdasági, társadalmi és ökológiai gonddal szembeülné. Kiemeli, hogy mindenekelőtt a vidékfejlesztési intézkedések játszhatnak fontos szerepet a vidéki területek jólétének támogatásában és megőrzésében. Az EGSZB utal az Európai Vidékfejlesztési Mezőgazdasági Alapból (EVFMA) nyújtandó vidékfejlesztési támogatásról szóló véleményére⁽¹⁵⁾, amelyben többek között az alábbiakat állapítja meg: „ha ezeken a területeken a gazdasági és szociális fenntarthatóság biztosítása a cél, akkor Európa teljes területén figyelembe kell venni a közös agrárpolitika, illetve a két pillér hozzáadátát a munkahelyek – innováción alapuló, versenyképes mezőgazdasági és/vagy nem mezőgazdasági tevékenységek fejlesztése révén történő – fenntartása vagy teremtése szempontjából.”

7.6.3 A vidéki területekre jellemző munkanélküliségről szóló, az Európai Bizottság megbízásából készült tanulmány (*Study on Employment in Rural Areas*, 2006. május) eredményeit az EGSZB riasztónak tartja. A tanulmány úgy véli, hogy 2000. és 2014. között az EU-15-ben a mezőgazdaságban foglalkoztatottak száma 4–5 millióval, az új tagállamokban pedig (Romániát és Bulgáriát is beleértve) további 3–6 millióval csökken.

7.6.4 Az EGSZB hangsúlyozza, hogy egy átfogó vidékfejlesztési politikához ágazatokon átnyúló megközelítésre van szükség. A KAP 2. pilléréként kialakított vidékfejlesztési támogatás a tematikus programból adódóan saját, önálló szerepet kell, hogy betöltsön, ezért nem helyettesítheti a vidéki régiók fejlesztésére és erősítésére irányuló egyéb eszközöket. Az EU foglalkoztatási stratégiája megoszthatatlan egység, és magában kell foglalnia a mezőgazdasági és erdőgazdálkodási munkahelyek számának megőrzését és növelését.

⁽¹⁵⁾ HLC 234., 2005.9.22., 32–40. o. – NAT/256.

7.6.5 Az EGSZB utal az *Euronatur* környezetvédelmi alapítvány *Arbeit und Einkommen in und durch die Landwirtschaft* [Munka és jövedelem a mezőgazdaságban és a mezőgazdaság révén] című friss tanulmányára, amely Hohenlohe régió példájával igazolja: a nemzetközivé vált agrárpiacon, a fokozott verseny és a koncentrált feldolgozás ellenére elérhető, hogy a mezőgazdasági munkahelyek száma nemhogy ne csökkenjen, hanem a termelés és értékesítés diverzifikálása révén még növekedjen is. A támogatási eszközök célirányos alkalmazásával a vidéki területeken a foglalkoztatás szempontjából jelentős gazdasági és strukturális hatás érhető el.

7.6.6 „A vidékfejlesztés támogatására irányuló EU-politika” közvetlenül kapcsolódik a KAP-hoz, és a mezőgazdaságra és erdőgazdálkodásra irányuló eszközként értendő. Az EGSZB fontos célkitűzésnek tekinti e koncepció fenntarthatóságát és a KAP mindkét pillérének koherens megvalósítását. A versenyképesség erősítése, a mezőgazdaság és erdőgazdálkodás környezetvédelmi teljesítményeinek értékelése és a vidéki területi struktúrák javítását szolgáló hídszerep csupa olyan stratégiai elem, amely nélkülözhetetlen módon egészíti ki a KAP 1. pilléréhez tartozó eszközöket.

7.6.7 A vidékfejlesztési támogatás finanszírozása formálisan egy önálló alap révén különbözik az 1. pillértől, ami csak kiemeli a reform által újjáalakított politika jelentőségét. A 2007–2013-as pénzügyi tervről folytatott tárgyalások eredményei a 2. pillér alulfinanszírozásához vezettek, amit az EGSZB számos véleményében bírált. Az EGSZB szerint meg kell tartani a KAP különböző funkcióit. Az 1. pillérrel kapcsolatos közvetlen kifizetésének modulációjának terén tett további lépéseknek összhangban kell lenniük ezzel a követelménnyel. Amennyiben ennek következtében a KAP 1. pillérétől pénzügyi eszközök kerülnek át a 2. pillérhez, az csak azzal a feltétellel történhet, hogy ezekkel a pénzügyi eszközökkel a mezőgazdaság multifunkcionális feladatainak biztosítására irányuló intézkedé-

seket támogatják. Ez jelentősen hozzájárul a foglalkoztatáshoz a vidéki területeken.

7.6.8 Az EGSZB javasolja, hogy a 2. pillér intézkedéseire szánt pénzügyi eszközöket 2013 után érezhetően emeljék meg. Azt is javasolja, hogy célirányosan már most a vidéki területek támogatását szolgáló projektek rendelkezésére álljanak azok az eszközök, amelyeket az EU jelenleg az export-visszatérítésekkel kapcsolatos piaci helyzet és a piacot egyéb módokon tehermentesítő intézkedések révén megtakarít.

7.6.9 Az EGSZB felkéri az Európai Bizottságot, hogy tisztázza, konkrétan hol a határ az Európai Mezőgazdasági Vidékfejlesztési Alap (EMVA) és az Európai Regionális Fejlesztési Alap (ERFA) között. Az EGSZB aggodalommal látja, hogy a KAP második pillérét egyre inkább minden elképzelhető beruházás finanszírozási forrásának tekintik.

7.6.10 Az EGSZB mindenképpen üdvözli, hogy az EMVA-rendelet 3. tengelyével olyan intézkedéseket is lehet finanszírozni, amelyek kívül esnek a mezőgazdaság és az erdőgazdálkodás területén. Úgy véli azonban, hogy az ilyen intézkedéseknek felismerhető és nem mindössze konstruálható összefüggésben kell állniuk az elsődleges termeléssel. Az EGSZB elutasítja az olyan elgondolásokat, mint például a szélessávú kábelhálózat vagy a Galileo projekt finanszírozása. Erre a célra a klaszterikus regionális fejlesztési alapokat lehetne felhasználni.

7.6.11 A vidékfejlesztési intézkedések megvalósításakor az EGSZB szerint figyelembe kell venni, hogy a tagállami követelmények különbözősége miatt a szubszidiaritás értelmében lehetővé kell tenni valamennyi mozgásteret. A programok ezzel összefüggő tagállami társfinanszírozása jelentős mértékben hozzájárul az egyes intézkedések célirányos megvalósítása iránt érzett közös felelősségtudathoz.

Kelt Brüsszelben, 2007. október 25-én.

az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság
elnöke
Dimitris DIMITRIADIS

Az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság véleménye – Tárgy: Az éghajlatváltozás és a lisszaboni stratégia

(2008/C 44/18)

2007. április 25–26-án az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság úgy határozott, hogy Működési Szabályzata 29. cikkének (2) bekezdése alapján véleményt dolgoz ki: *Az éghajlatváltozás és a lisszaboni stratégia*.

A bizottsági munka előkészítésével megbízott „Mezőgazdaság, vidékfejlesztés és környezetvédelem” szekció (A Fenntartható Fejlődés Megfigyelőközpontja) 2007. október 1-jén elfogadta véleményét. (Előadó: Ernst Erik EHNMARK.)

Az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság 2007. október 24–25-én tartott 439. plenáris ülésén (a október 24-i ülésnapon) egyhangúlag elfogadta az alábbi véleményt.

1. Következtetések

1.1 Az éghajlatváltozás végzetes következményekkel járhat. Nemcsak jólétünket fenyegeti, de fennmaradásunkat is. Valóban globális fenyegetés, amely egyre növekszik, mivel egyre növekednek a kibocsátások is.

1.2 A tudósok szerint 10–15 évünk van a kibocsátások növekedésének megállítására. A következtetés egyértelmű: nincs vesztegetnivaló időnk.

1.3 Az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság (EGSZB) sürgeti az Európai Bizottságot, hogy indítson programokat és tegyen intézkedéseket az Európai Tanács által idén márciusban kitűzött ambiciózus célok megvalósítása érdekében. A polgárok egyértelmű jelzéseket várnak a prioritásokat és az intézkedéseket illetően. Európának a megvalósításban is vezető szerepet kell vállalnia, nem csak a tervezésben.

1.4 Az éghajlatváltozás mérséklése rendkívül széleskörű és folyamatos erőfeszítéseket igényel. Mivel az éghajlatváltozás a társadalom szinte minden részére hatással lesz, a köz- és a magánszférának is felelősséget kell vállalnia.

1.5 Az EGSZB hangsúlyozza, hogy átlátható intézkedésekre van szükség, amelyek lehetővé teszik, hogy a polgárok betartsák őket, és amelyek lelkesítik a polgárokat. Az intézkedéseket alulról felfelé építkező megközelítés keretében kell megtervezni és végrehajtani.

1.6 Az EGSZB hangsúlyozza, hogy folyamatos erőfeszítésekre van szükség a polgárokkal és a helyi közösségekkel való kommunikáció és konzultáció terén.

1.7 Az EGSZB nyomatékosan ajánlja, hogy a versenyképességre és munkahelyteremtésre irányuló lisszaboni stratégia foglalja magába az éghajlatváltozás ellen tett jelentős erőfeszítéseket is. A lisszaboni stratégia már jelenleg is elkötelezett a fenntartható fejlődés iránt, most eljött az ideje, hogy részévé váljon az éghajlatváltozás elleni küzdelem is.

1.8 A lisszaboni stratégia eszközként való alkalmazása – és „zöldebbé tétele” – azt jelenti, hogy az EU egy jól kidolgozott módszertannal és jól működő koordinációs rendszerrel rendelkező, létező struktúrát használhat fel. Az EU-nak maximalizálnia kell a hatékonyságot, és ahol lehetséges, ki kell használnia a létező szinergiákat.

1.9 Az EGSZB tervet vázol fel az éghajlat-változási kérdések és a lisszaboni stratégia integrálására. Különösen fontos, hogy a lisszaboni stratégia képes-e széles körű konszenzust elérni a közös célok és intézkedéseket illetően.

1.10 Az EGSZB hangsúlyozza, hogy az éghajlatváltozással szembeni küzdelem terén integrált iránymutatásokat kell kidolgozni, amelyeket fel kell venni a lisszaboni stratégiába. Ezeket ugyanolyan értékelési és összehasonlítási eljárásoknak kell alávetni, mint a stratégiában szereplő többi iránymutatást, beleértve a nyílt koordinációs módszert is.

1.11 Az éghajlatváltozás tovább növelheti a jelenleg is létező társadalmi aránytalanságokat és különbségeket mind az EU-ban, mind a világ más részein. Az éghajlat változásai próbára teszik szolidaritásra való hajlamunkat. Az alkalmazkodásra és a hatások enyhítésére kell törekednünk anélkül, hogy ez munkanélküliséghez és társadalmi torzulásokhoz vezetne. A küzdelem nem vezethet a szegénységben élő polgárok számának növekedéséhez. Az EGSZB hangsúlyozza, hogy lényeges a lisszaboni stratégia megvalósításának folytatása oly módon, hogy a stratégia egyesítse a versenyképességet, a szociális kohéziót és az éghajlatváltozás elleni küzdelmet.

1.12 Az éghajlatváltozás elleni küzdelem finanszírozásának magán- és állami erőforrásokon kell alapulnia. Az Európai Beruházási Banknak kulcsszerepet kell játszania ebben a tekintetben. Az EU költségvetésében jelezni kell, mely eszközök irányulnak az éghajlatváltozás elleni intézkedésekre. Az EGSZB nyomatékosan ajánlja, hogy az Európai Bizottság dolgozzon ki eszközöket egy „zöld” GDP előállítás érdekében.

1.13 Az éghajlatváltozás elleni küzdelem kedvező hatással járhat a versenyképességre. A világpiacon új energiatakarékos megoldásokat keresnek, például a közlekedés terén. A kutatásba és a fejlesztésbe való beruházásokat növelni kell. Az egész életen át tartó tanulás fontosabb, mint valaha.

1.14 Az előttünk álló munka részvételi demokráciánk fő próbatételeként írható le. A polgárok elvárják, hogy kikérjék a véleményüket. A szociális partnereknek ebben – a polgárok és a kormányok közötti hídként – rendkívül fontos szerepet kell játszaniuk. A szociális párbeszéd minden szinten kulcsfontosságú eszköz. A szervezett civil társadalomnak létfontosságú szerepe lesz, nem utolsósorban a szociális gazdaság terén.

1.15 Az EGSZB továbbra is erősen elkötelezett az éghajlatváltozás elleni küzdelem mellett. Az EGSZB kész arra, hogy konkrét hozzájárulást tegyen e téren, mint ahogyan azt a lisszaboni stratégia esetében is teszi. Az EGSZB az emberek és generációk közötti szolidaritás szellemében fog tevékenykedni, az EU-n belül és kívül is.

1.16 Az előttünk álló erőfeszítésekhez elkötelezett és a kihívásokra megfelelően reagáló politikai vezetésre van szükség.

2. Lendületes éghajlat-változási program az EU-tól

2.1 Az Európai Tanács idén márciusban lendületes és nagyra törő programot fogadott el az éghajlatváltozás elleni küzdelemre. A cselekvési terv célkitűzései között szerepel, hogy 2020-ra el kell érni a megújuló energiaforrások 20 %-os részeseését az Európai Unióban felhasznált energiaforrások között, az üvegházhatású gázok (GHG) kibocsátását pedig 20 %-kal (illetve bizonyos feltételek mellett akár 30 %-kal) csökkenteni kell. Hosszú távú célként 2050-re 60–80 %-os csökkenést kell elérni az uniós szintű GHG-kibocsátásban. Az EU továbbá úgy határozott, hogy határain belül 2020-ig 20 %-kal növeli az energiahatékonyságot. Ezzel a cselekvési tervével az EU az éghajlatváltozás elleni világszintű küzdelem élére állt.

2.2 Az Európai Tanács a célkitűzések elérésének eszközeit viszont nem határozta meg világosan. Az Európai Bizottságot felkérték, hogy tegyen javaslatokat jövőbeli határozatokra. Ezen túlmenően az Európai Bizottság nyilvános konzultációt indított az éghajlatváltozáshoz való alkalmazkodás módjáról.

2.3 A téma sürgősségét több nyilatkozatban is kiemelték. Például José Manuel Barroso, az Európai Bizottság elnöke az év elején kijelentette, hogy az EU-nak továbbra is az éghajlatváltozás elleni küzdelem élén kell állnia, és ösztönöznie kell a többieket arra, hogy kövessék. „A vezérszerep az EU az iránti elkötelezettségéből adódik, hogy a kibocsátásokat legalább 20 %-kal csökkentjük 2020-ig; az ösztönzést pedig az jelenti, hogy világhosszá tesszük: többre is képesek vagyunk, ha mások is csatlá-

znak hozzánk. Végeredményben ugyanis globális felmelegedésről van szó, nem európai felmelegedésről”.

2.4 „Az Európai Bizottság energiával és éghajlatváltozással kapcsolatos javaslatai a növekedést és munkahelyteremtést célzó lisszaboni menetrend központi részét képezik” – nyilatkozta José Manuel Barroso. A lisszaboni stratégia, amelyről 2000-ben született döntés, azt a célt tűzte ki, hogy az EU a világ legversenyképesebb és legdinamikusabb tudásalapú társadalmává váljon, amely több és jobb álláshellyel, valamint nagyobb társadalmi kohézióval képes a fenntartható gazdasági növekedésre. Az Európai Tanács 2006-ban az energiapolitikát a lisszaboni stratégia négy kiemelt területének egyikeként definiálta. A jelenlegi hároméves időszakra vonatkozó, 11. növekedési és foglalkoztatási integrált iránymutatás azt is javasolja, hogy a tagállamok használják fel a megújuló energiaforrásokban és az energiahatékonyságban rejlő lehetőségeket a növekedésre, a munkahelyteremtésre és a versenyképességre.

2.5 Az EU-nak meg kell találnia az egyensúlyt a versenyképesség, a kohézió és az éghajlatváltozás gyorsan erősödő fenyegetése között. E vélemény célja az éghajlatváltozás elleni küzdelemben azoknak a pontoknak a feltárása, ahol szinergiák vagy konfliktusok léteznek vagy létezhetnek.

2.6 2030-ban a GHG-kibocsátás jelenlegi szintre történő visszaszorításának költségeit nemrégiben 200 milliárd USD-re becsülték ⁽¹⁾. Az ENSZ Éghajlatváltozási Keretegyezménye által nemrégiben készített jelentésben a költségek megoszlása a következő:

- Ipar: 38 milliárd USD
- Építőipar, főként hőszigetelés: 50 milliárd USD
- Közlekedés: 90 milliárd USD
- Hulladékkezelés: 1 milliárd USD
- Mezőgazdaság: 30 milliárd USD
- Erdőgazdálkodás: 20 milliárd USD
- Technológiai kutatások: 35–45 milliárd USD

A számok a hatékony irányítás és koordináció szükségességét mutatják. Ehhez – amint a Stern-jelentés is hangsúlyozta a tavalyi évben – hozzá kell még adni azokat a magas költségeket, amelyek abból adódnak, ha semmit sem teszünk. Valójában minél tovább várunk, annál drágább lesz a munka.

2.7 Az előttünk álló munka finanszírozása jelentős kihívás. Az EGSZB felkéri az Európai Bizottságot, hogy kezdeményezzen konzultációt a köz- és a magánszféra érintettjeivel a prioritások meghatározása céljából. Az Európai Beruházási Banknak kulcs szerepet kell játszania a pénzügyi megoldások koordinálásában.

⁽¹⁾ Az ENSZ Éghajlatváltozási Keretegyezménye (UNFCCC): Az éghajlatváltozásra történő hatékony és megfelelő, nemzetközi válasz kidolgozására irányuló, meglévő és tervezett beruházások és pénzügyi mozgások elemzése.

2.8 A lisszaboni stratégiát legközelebb 2008 márciusában vizsgálja majd felül az Európai Tanács, az új tervezési időszak pedig 2011-ig fog tartani. A felülvizsgálat lehetőséget kínál a szinergiák kiemelésére.

3. A legnagyobb kihívás: a szinergialehetőségek kihasználása

3.1 A lisszaboni stratégia a közös célkitűzések 27 tagállamban való támogatásának alapvető eszköze. Ez már önmagában véve is nagy eredmény. Az éghajlatváltozás miatt számos új politikai probléma kerül fel az EU napirendi pontjai közé. Jelentős szinergiahatások kihasználására van lehetőség.

3.2 A tudásalapú társadalom már a kialakulásától fogva a lisszaboni stratégia egyik alapköve volt.

3.3 Az innovációs politikák, az innovációs központok támogatása és a tudásátadást ösztönző, új kezdeményezések a kutatástól a termékekig a lisszaboni stratégiának és az EU éghajlatváltozás elleni programjának a részét képezik. Az energiahatékony termékek gyorsan növekvő piacán Európa sok területen vezető pozícióban van. A gyáripárban azonban Európa versenyképessége sérülékeny lehet az elsősorban kis és üzemanyag-hatékony gépkocsikat gyártó külföldiekkel szemben. Fontos lesz majd, hogy az éghajlatváltozás elleni ambiciózus intézkedések bevezetésével arányosan tovább bővüljön a szolgáltatási ágazat.

3.4 Az éghajlat védelme az energiapolitikáról is szól. Európának egységesen kell fellépnie, amikor energetikai külpolitikájáról van szó. Egységes fellépéssel olyan tárgyalási erőre tesz szert, amelynek köszönhetően érdekeit – az éghajlat védelme, energiabiztonság, az energiához való hozzáférés – nem lehet figyelmen kívül hagyni.

3.5 Az éghajlatváltozás tovább növelheti a jelenleg is létező társadalmi aránytalanságokat és különbségeket. A határozott oktatási politika hozzájárul az ilyen irányú fejlemények elkerüléséhez.

3.6 Az éghajlatváltozással kapcsolatos politikák foglalkoztatásra való hatása kritikus kérdés lesz. Az alkalmazkodásra és a hatások enyhítésére kell törekedniük anélkül, hogy ez nagyarányú munkanélküliséghez vezetne. A változó iparosított környezet szélesebb körben követeli meg az egész életen át tartó tanulást, és szükségszerűen változásokhoz vezet a munkaszervezés, a foglalkoztatás és a jövedelmek terén.

3.7 A helyi közösségek határozott támogatására van szükség az éghajlatváltozás elleni küzdelem sikerességéhez. A szénmentes falvak kialakítására irányuló projektek iránt nagy az érdeklődés. Alapvető szükség van a tapasztalatok megosztására. Növekszik az igény az alacsony energiafogyasztású épületek építésére, csakúgy mint a házak felújítására és hőszigetelésére.

3.8 A mezőgazdaság szintén fontos szerepet tölthet be az éghajlatváltozásban és a lisszaboni stratégiában egyrészt, mint olyan ágazat, amely ki van téve az éghajlat változásainak, másrészt, mint olyan, amely hozzájárulhat ezeknek a hatásoknak a mérsékléséhez. Soha nem volt még ennyire szükség az azt célzó mezőgazdasági kutatások támogatására, hogy egyre kevesebb bevittel vagy a földmégmunkálási technikák adaptálásával fenntartható legyen az optimális hozam, illetve hogy a jövőben álljanak rendelkezésre az éghajlatváltozáshoz jobban alkalmazkodó, új növényfajták. Nem szabadna szem elől veszíteni a nem élelmiszeripari célú mezőgazdasági alapanyagok termelését sem. Ki kellene dolgozni az ágazathoz igazított folyamatos továbbképzést is.

3.9 A strukturális alapok felhasználását éghajlati problémák fogják befolyásolni, például az elsvatagosodás, vagy a tengerek szintjének emelkedése. Nem szabad figyelmen kívül hagyni a peremvidékek lakosságát sem, ott ugyanis az emelkedő energiaárak nagyon is valós problémákat fognak okozni. Az életkörülmények fenntartása olyan terület, amelyen a lisszaboni stratégia keretében kialakított hálózatok a tapasztalatok megosztása révén fontos szerepet játszhatnak.

3.10 A fenti példák mind a lisszaboni stratégia és az európai éghajlatváltozási program közötti koordinációs lehetőségek felhasználásának kiterjedtségét és sürgősségét mutatják.

4. A növekedés új meghatározása felé

4.1 Gazdasági szempontból, de az éghajlatváltozás szempontjából is fontos, hogy intézkedéseket fogadjanak el a lisszaboni stratégia „fenntartható növekedési” céljának keretében. Az új lisszaboni stratégia hároméves programjának ezért alaposan meg kellene vizsgálnia a „növekedés” definícióját. A semleges vagy még inkább a pozitív szénfelhasználási mérleget mutató növekedést kellene elősegíteni.

4.2 Az EGSZB többször is rámutatott, hogy a növekedés már nem mutatható ki csupán számokban, hanem egy új növekedési értelmezésnek kell teret nyernie, amely minőségi, a fenntarthatósági szempontokhoz igazodó célokra helyezi a hangsúlyt. Ezek a fenntarthatósági kritériumok természetesen tartalmazzák a GHG-kibocsátás és a növekedés különválasztását. Ezért ismételen felszólítja az Európai Bizottságot és a Tanácsot, hogy

– tisztázza, hogy nem éppen a GDP mint a társadalmi jólét és a gazdasági prosperitás mércéje mentén húzódik-e egy törésvonal is egyrészt a fenntarthatósági stratégia és az éghajlatváltozás elleni küzdelem, másrészt pedig a lisszaboni stratégia között, és

– hogy jelezze, hogyan kellene konkrétan kinéznie egy, a fenntarthatósági elvekhez igazodó, új „jóléti mutatónak”, melyet nevezhetnénk „intelligens növekedésnek” vagy akár „zöld GDP-nek” is.

5. A közlekedés mint konfliktusterület?

5.1 Az egymással ellentétes célkitűzések problémája különösen súlyos a közlekedési ágazat esetében. A lisszaboni stratégia kiemeli a megfelelő közlekedési folyosók és a közlekedési eszközök hálózatainak fontosságát. Az eredmény az, hogy a munka hatalmas része koncentrálna a közúti közlekedés kiterjesztésére. Ez azonban tökéletesen ellentmond az éghajlat-változási hatások csökkentésének.

5.2 Az EU-országok jelenlegi gazdasági növekedésével párhuzamosan a közúti szállítás volumene is gyorsan nő: egyes számítások szerint a 2020-ig tartó időszak növekedése akár 40 % is lehet. Ehhez hozzáadódik még a mind jelentősebb volument képviselő légi közlekedés is. A közlekedési ágazat növekedésével egyelőre együtt jár a GHG-kibocsátás növekedése, és semmilyen „csodaszer” nem tűnt fel a láthatáron. A bioüzemanyagok a közeljövőben nem lesznek képesek a fosszilis üzemanyagok helyettesítésére, és az üzemanyagok és a motorhatékonyság terén elért technikai fejlődés önmagában minden valószínűség szerint nem lesz képes a közlekedési ágazatban jószolt növekedés kompenzálására.

5.3 A lisszaboni stratégia új hároméves tervének az éghajlat-változás szempontjából is foglalkoznia kellene a közlekedéssel kapcsolatos problémákkal. Azt a célt kell kitűzni, hogy az EU megfelelő közlekedési rendszerrel rendelkezzen – és pedig olyan, amely jobban szem előtt tartja az éghajlatra kifejtett hatásait. Komoly problémát jelez az a tény, hogy a termékek vasúttal történő szállítása csak elhanyagolható mértékben növekszik. Ezt még inkább aláhúzta a tavalyi közlekedési fehér könyv, amely a közúti és a légi, nem pedig a vasúti közlekedésre és a belvízi hajóközlekedésre helyezte a hangsúlyt. A strukturális alapokra tekintve egyértelmű, hogy jelentős forrásokat költenek el oly módon, hogy azzal nem csökken a GHG-kibocsátás, hanem épp ellenkezőleg: nő.

5.4 A következő 20–50 év távlatában (az Európai Tanács ezt az időtávot használja az éghajlatváltozással kapcsolatos kérdésekben) Európának olyan közlekedési struktúrákat kell találnia, amelyek hatékonyak, de az éghajlatváltozás szempontjából semlegesek. Hogy csak egy témát említsük példaként: miért nincs intézkedés arra vonatkozóan, hogy több sürgős szállítmányhoz használjanak nagy sebességű vonatokat?

5.5 A közúti közlekedés volumenének növekedése azt is jelenti, hogy a régi kamionok – a környezetszennyező motorokkal – továbbra is az utakon vannak, holott nagy mennyiségű GHG-t bocsátanak ki. Az Európai Bizottságnak konzultációt kellene kezdeményeznie a régi teherautópark modernizálásának lehetőségeiről, és végső esetben az elavult, kevésbé hatékony járművek leselejtezéséről. Emellett intézkedéseket kell hozni a

keresleti oldalon. Ösztönzőket kell létrehozni a szállítás teljes volumenének csökkentése és a fenntarthatóbb közlekedési módokra való áttérés érdekében.

6. Az éghajlat-változási kérdések és a lisszaboni stratégia integrálásának útiterve

6.1 Az EU éghajlatváltozással kapcsolatos munkája során kitűzött célok jelentős hozzájárulást kívánnak meg több intézménytől és érdekcsoporttól is. Nyilvánvaló, hogy fel kell használni a lisszaboni stratégia munkamódszereit és tapasztalatait.

6.2 Mindenekelőtt pedig kiemelkedő jelentősége van annak, hogy a három pillérré építkező munkamódszert alkalmazó lisszaboni stratégia azzal a szándékkal veszi fel operatív programjába az éghajlatváltozással kapcsolatos célkitűzéseket, hogy felgyorsítsa az előrelépést a legfontosabb területeken.

6.3 Az éghajlatváltozás mérséklésére és az ahhoz történő alkalmazkodásra irányuló erőfeszítések integrált uniós útiterve a következő pontokat tartalmazná:

6.4 Az Európai Bizottságnak felül kellene vizsgálnia jelenlegi programjait abból a szempontból, hogy a jelenlegi költségvetésben kiemelt helyet kapjanak az éghajlat-változási kérdések. A következő költségvetési időszakban pedig jelentős forrásokat kell az éghajlatváltozás elleni küzdelemre fordítani. Valószínű azonban, hogy bizonyos forrásokat már a jelenlegi költségvetési időszakban is át kell majd csoportosítani. Hangsúlyozni kell, hogy a mérséklésben és az alkalmazkodásban a fő felelősség a tagállamoké.

6.5 Az Európai Bizottság december elején nyújt be jogalkotási javaslatokat a megújuló energiaforrásokra és a kibocsátásokra vonatkozóan. Ez lehetővé teszi, hogy az Európai Bizottság 2008 márciusában meghozza a szükséges döntéseket a lisszaboni stratégia következő hároméves periódusának irányvonalaival kapcsolatban. Ez kulcsfontosságú lehetőség lesz a közös végrehajtás előmozdítására.

6.6 Különösen fontos, hogy az Európai Bizottság ki tudja alakítani a szükséges együttműködést saját részlegei és szolgálatai között. Az EGSZB már számos alkalommal hangsúlyozta, hogy a Bizottságon belüli együttműködés különösen lényeges.

6.7 Az európai bizottsági javaslatok és a tanácsi határozatok alapján jelentős tájékoztatási és kommunikációs erőfeszítéseket kell tenni a polgárok tudatosságának növelése, valamint a helyi és regionális kezdeményezések előmozdítása céljából.

6.8 A megújuló energiaforrásokról és a kibocsátások csökkentéséről szóló jövőbeli javaslatok fényében az EGSZB hangsúlyozza a szociális partnerekkel és a szervezett civil társadalommal folytatott szoros és folyamatos párbeszéd jelentőségét is. Azt javasolja, hogy a szociális párbeszéd legyen a számos tájékoztatási és konzultációs fórum egyike. A civil társadalom bevonása a vitákba elengedhetetlen.

6.9 Az útitervre vonatkozó javaslatok tartalmát a következő pontokkal lehetne összefoglalni:

- Az operatív célkitűzések értékelése hároméves időszakokra vonatkozóan
- Az éghajlatváltozással kapcsolatos kérdések integrálása az átfogó politikai irányvonalakba gazdasági és társadalmi területeken
- Az éghajlatváltozással kapcsolatos kérdések felvétele a stratégia keretében már folyamatban lévő éves nemzeti reformprogramok témái közé
- Az érdekcsoportok bevonása, különösen nemzeti és helyi szinten
- A megtett lépésekről szóló összehasonlító jelentések az Európai Bizottság részéről
- A nyílt koordinációs módszer szélesebb körű használata, az éghajlatváltozással kapcsolatos kérdésekben is
- A tömegtájékoztatási eszközök és az érdekcsoportok szervezeteinek aktív bevonása annak érdekében, hogy az állampolgárok mindig friss információval rendelkezzenek az előrelépéssel kapcsolatosan
- Célzott támogatás az innovatív projektek, különösen a szénmentes platformokat kifejlesztő helyi közösségek számára (lásd az egyesült királysági példákat)

6.10 Példák az éghajlati kérdések lehetséges értékelésére a lisszaboni stratégián belül:

- a vasúti közlekedés és a belvízi hajóközlekedés részarányának évi kétszázalékos növelése
- az energiatakarékos lámpatestek használatának évenként bizonyos százalékkal történő növelése a középületekben
- évi egy iskolai tájékoztatási-kommunikációs nap kezdeményezése az összes tanuló számára

Kelt Brüsszelben, 2007. október 24-én.

7. A szociális partnerek és a szervezett civil társadalom szerepe

7.1 Az éghajlatváltozás és a lisszaboni stratégia együtt hatalmas kihívás az Unió számára. Nagyon fontos, hogy az intézkedések és programok tervezése, valamint a róluk való döntés az alsó szintekről induljon, ne pedig fordított irányban. A szociális partnereket és a szervezett civil társadalmat is be kell vonni a munkába.

7.2 Az EGSZB felajánlja az érdekcsoportokból álló hálózatának hozzájárulásait.

8. A politikai vezetés igénye

8.1 Az Európai Tanács határozott döntést hozott az üvegházhatású gázok kibocsátásának csökkentésére vonatkozó célkitűzésekkel kapcsolatban.

8.2 Az egyik nagy kérdés, hogy mit fog ez jelenteni a gyakorlat szempontjából társadalmaink és állampolgáraink mindennapi életére vonatkozóan. Milyen jellegű társadalmat szeretnénk? Hogyan tud alkalmazkodni az európai szociális modell azokhoz az összetett kihívásokhoz, amelyeket az éghajlatváltozás von majd maga után? Hogyan lesz képes a modell kezelni a versenyképességre, a társadalmi kohézióra és a fenntartható fejlődésre irányuló párhuzamos törekvéseket egy globalizált környezetben? Ezek a témák gazdagítsák a folyamatos vitát arról, hogy milyen jellegű társadalmat szeretnének a polgárok.

8.3 Az elmúlt évek során az EGSZB számos véleményében kiemelte a politikai vezetés szükségességét az éghajlatváltozással és a fenntartható fejlődéssel kapcsolatos munkában. Ez az igény ma is ugyanolyan fontos.

8.4 Az éghajlatváltozás gyorsan közeleg. Az aggodalom a polgárok körében is tapasztalható. Építő jellegű politikai vezetésre van szükség nemcsak európai és tagállami, hanem önkormányzati és helyi szinten is.

az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság

elnöke

Dimitris DIMITRIADIS

Az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság véleménye – Tárgy: Hitel és társadalmi kirekesztés a jóléti társadalomban

(2008/C 44/19)

2007. február 16-án az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság úgy határozott, hogy Eljárási Szabályzata 29. cikkének (2) bekezdése alapján véleményt dolgoz ki a: *Hitel és társadalmi kirekesztés a jóléti társadalomban*.

A bizottsági munka előkészítésével megbízott „Foglalkoztatás- és szociálpolitika, uniós polgárság” szekció 2007. október 2-án elfogadta véleményét. (Előadó: Jorge PEGADO LIZ.)

Az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság 2007. október 24–25-én tartott, 439. plenáris ülésén (a 2007. október 25-i ülésnapon) 59 szavazattal, ellenszavazat nélkül, 1 tartózkodás mellett elfogadta az alábbi véleményt.

1. Következtetések és ajánlások

1.1 Mivel erre a területre vonatkozóan egyáltalán nem létezik közösségi útmutatás, az egyes tagállamok saját nemzeti jogrendszerük révén igyekeznek megakadályozni, hogy az egyének és a családok túlzottan eladósodjanak, foglalkozni azoknak az ügyével, akikkel ez mégis megtörténik, kiegészíteni őket ebből a helyzetből, és támogatást nyújtani nekik.

1.2 A fenti jelenség utóbbi évtizedekben tapasztalható aggasztó növekedése miatt, az Európai Unió bővítését és a helyzet közelmúltbeli általános romlását nagymértékben figyelembe véve, az EGSZB – amely jó ideje szorosan nyomon követi az e téren bekövetkezett fejleményeket, továbbá a túlzott eladósodás társadalmi következményeit a kirekesztés, a társadalmi igazságosság, illetve a belső piac teljes megvalósulásának akadályai tekintetében – úgy határozott, hogy ismét nyilvános vitát nyit e kérdésben a civil társadalommal és a többi közösségi intézménnyel. Az EGSZB azon közösségi intézkedések azonosítására és végrehajtására törekszik, amelyek a probléma valamennyi különböző vetületének (társadalmi, gazdasági és jogi) pontos meghatározását, nyomon követését és kezelését célozzák.

1.3 Az, hogy az ezt bevezető (nem csupán európai, hanem a világ többi részén fekvő) országok által felállított rendszerek igen sokfélék, azzal együtt, hogy néhány országban egyáltalán nincs ilyen rendszer, elősegíti az „egyenlőtlen” lehetőségek kialakulását, ami egyrészt társadalmi igazságtalansághoz, másrészt pedig a belső piac teljes kiépítése felé tett lépések torzulásaihoz vezet. Mindez gyors, arányos fellépést igényel az Európai Unió részéről, amelynek szükséges jogi alapja létezik az elsődleges jogban.

1.4 Ez a vélemény áttekinti a túlzott eladósodás jelensége által felvetett fő kérdéseket, értékeli a nemzeti szinten talált megoldásokat, ismerteti a tapasztalt nehézségeket és a fellelt hibákat, felméri a probléma teljes nagyságrendjét, továbbá mérlegeli az ismeretek és az alkalmazott módszerek hiányosságait. A vélemény arra is törekszik, hogy megközelítési módokat azonosítson, és területeket jelöljön ki a lehetséges közösségi szintű fellépésre.

1.5 Ambiciózus javaslatot tesz az Eladósodás Európai Megfigyelőközpontjának felállítására, amelynek feladata a

jelenség európai szintű alakulásának nyomon követése lenne, fórumként szolgálva az összes érintett fél közötti párbeszédhez, továbbá az, hogy javaslatot tegyen a jelenség megelőzését és korlátozását szolgáló intézkedésekre, hangolja össze őket, majd becsülje fel hatásait.

1.6 Az EGSZB ugyanakkor tudatában van annak, hogy az ilyen jellegű és körű összehangoló lépések csupán akkor tehetők meg, ha az Európai Bizottság, az Európai Parlament és a Tanács – a tárgyban érintettek (családok, munkavállalók, fogyasztók, pénzügyi intézmények stb.) nagy részét képviselő szervezett civil társadalommal folytatott intenzív párbeszéd alapján – úgy dönt, hogy ezt elsődleges cselekvési területté teszi.

1.7 Ezért üdvözlendő, hogy a jelek szerint az Európai Bizottság a közelmúltban már foglalkozott a tárggyal, és erősen ajánlott, hogy megtörténjen a szükséges utókövetés az alap kutatás, a konzultációk, továbbá a jogalkotási és egyéb kapcsolódó javaslatok tekintetében. Mindezt olyan zöld könyv kibocsátásával kellene kezdeni, amely meghatározza és azonosítja a tárgyalta fogalmakat, és széleskörű nyilvános konzultáció révén valamennyi érintett fél véleményének teret enged.

1.8 Ezenkívül az EGSZB felkéri az Európai Parlamentet és a Tanácsot, hogy foglalkozzon azon főbb problémákkal, amelyekre e vélemény kísérel meg választ adni a civil társadalom nevében, és hogy nyújtsanak e problémáknak elsőbbséget politikai menetrendjükben.

2. Bevezetés

2.1 A hitel tagadhatatlanul elősegítette azt, hogy az európai polgárok javítsák életminőségüket, és hozzáférjenek azokhoz az alapvető árukhoz és szolgáltatásokhoz, amelyeket egyébként nem értek volna el, vagy csupán hosszú idő után engedhettek volna meg maguknak, mint például a saját otthon vagy személygépkocsi. Ugyanakkor a hitel túlzott eladósodáshoz vezethet, ha igénybevételeinek feltételei nem fenntarthatóak, vagyis ha az adósnál komoly foglalkoztatási problémák jelentkeznek, ha a havi törlesztőrészlet összege meghaladja a rendelkezésre álló havi jövedelem ésszerű hányadát, ha az adós túl sok kölcsönt vett fel, vagy ha nem rendelkezik megtakarítással, amely átsegítené őt a bevétel nélküli időszakokon.

2.2 A túlzott eladósodás és társadalmi következményeinek problémája valójában nem új. Eredetét akár már a klasszikus antik korban is felfedezhetjük, pontosabban a Görögországban a Krisztus előtti VI. században bekövetkezett agrárválságig és Szolón intézkedéseiig (i. e. 594/593.), aki elsőként engedte el a rabszolgáskorba került és eladott mezőgazdasági kisbirtokosok adósságait, szabadította fel őket, és segítette elő az athéni társadalomba való újbóli beilleszkedésüket, valamint azt, hogy szabad polgárként ismét termékeny életet élhessenek ⁽¹⁾.

2.3 Ugyanakkor kétségtelen, hogy e jelenség napjainkban egyre szélesebb körben terjed, és aggasztó méreteket ölt. Az emberek egyre inkább társadalmi problémaként érzékelik egy olyan társadalomban, amelyet éles ellentétek fémjeleznek, amelyben tovább nőnek a különbségek, a szolidaritás pedig egyre kevésbé nyilvánvaló.

2.4 A banki szolgáltatások igénybevevőinek köréből való kirekesztésre tehát e háttér ismeretében kell tekintenünk, utalva azok marginalizálódására, akik – különböző okokból – nem jutnak hozzá az alapvető pénzügyi szolgáltatásokhoz ⁽²⁾.

2.5 Ez a vélemény igyekszik rámutatni a probléma főbb okaira, nagyságrendjére, a leggyakrabban alkalmazott „gyógymódokra”, valamint a közösségi szintű megoldás keresésének indokaira.

3. A probléma nagyságrendje

3.1 Társadalmi és bankvilági kirekesztés

3.1.1 A 2007. februári Eurobarométer-jelentés ⁽³⁾ szerint az európaiak mintegy 25 %-a érzi úgy, hogy ki van téve a szegénység süllyedés veszélyének, és 62 %-a véli azt, hogy ez bárkivel, életének bármely pillanatában megtörténhet.

3.1.2 Az Európai Bizottság 2007. évi, szociális védelemről és társadalmi összetartozásról szóló, közös jelentésében szereplő adatok szerint 2004-ben „a tizenötök” lakosságának 16 %-a élt a szegénységi küszöb alatt, amelyet az egyes országok átlagjövedelmének 60 %-ában határoztak meg ⁽⁴⁾.

⁽¹⁾ Amint arra Arisztotelész utal „Az Athéni állam” című értekezésében, és különösen annak 6. részében, amely kimondja: „Amint ő vette át az ügyek irányítását, Szolón egyszer és mindenkorra felszabadította az embereket, megtiltva minden olyan kölcsönt, amelynek tétje az adós személyes biztonsága: ezenkívül törvényeket hozott, amelyekkel eltörölt minden adósságot, mind az állammal, mind a magánszemélyekkel szemben. Ezt az intézkedést általában *Seisachtheia* nével illetik, mivel az emberek általa megszabadultak terheiktől”. Ez a helyzetmeghatározás a későbbiekben hatással volt Udo Reifner lenyűgöző előadására, amelyet „Rabszolgakölcsönzés – európai szerződésjog a hiteltársadalomban” címmel tartott a 2006. augusztus 27-én, a helsinki egyetemen, a magánjogról és a különféle európai kultúrákról rendezett konferencián. Megjegyzendő, hogy az adósok bebörtönzésének eljárását a legtöbb európai országban a XX. századig alkalmazták.

⁽²⁾ E tárgyban lásd Georges Gloukoviezzoff közelmúltbeli értekezését, amely *From Financial Exclusion to Overindebtedness: The Paradox of Difficulties for People on Low Incomes?* [A pénzügyi kirekesztődéstől a túlzott eladósodásig: az alacsony jövedelmű emberek nehézségeinek paradoxona] címmel jelent meg a *New Frontiers in Banking Services* nevű kiadványban (Luisa Anferloni, Maria Debora Braga és Emanuele Maria Carluccio), a Springer gondozásában.

⁽³⁾ Lásd az Eurobarométer 273. számú különkiadását *European Social Reality* [Európai társadalmi valóság] címmel (2007.).

⁽⁴⁾ 2007. évi közös jelentés a szociális védelemről és a társadalmi összetartozásról, amelyet a Tanács 2007. február 22-én fogadott el (COM(2007) 13 final, 2007.1.19.).

3.1.3 Kvalitatív szempontból a szegénység az egyén létfontosságú szükségleteinek kielégítéséhez szükséges anyagi erőforrások hiányát vagy meg nem felelősségét jelenti; ez a társadalmi kirekesztés legláthatóbb vonatkozása, amely az egyént a társadalom peremére szorítja, az elutasítás érzését keltve, és önkirekesztést idézve elő.

3.1.4 A társadalmi kirekesztés mértéke és formája minden egyes országban számos olyan változótól függ, mint amilyen a társadalombiztosítási rendszer, a munkaerőpiac működési módja, az igazságszolgáltatási rendszer, vagy az informális szolidaritási hálózatok. A bevándorlók, az etnikai kisebbségek, az idősek, a 15 évesnél fiatalabb gyermekek, az alacsony jövedelmű és képzettségű személyek, a fogyatékkal élők, továbbá a munkanélküliek vannak a leginkább kitéve a szegénység és a társadalmi kirekesztés veszélyének.

3.1.5 A legtöbb európai országban a fogyasztási tendenciák viszonylagos visszaesést mutatnak az élelmiszerre, itatra, dohánytermékre, ruházatra és cipőre fordított kiadásokban, és relatív emelkedést a lakásra, közlekedésre és kommunikációra, egészségügyi szolgáltatásokra, kultúrára, továbbá egyéb, olyan termékekre és szolgáltatásokra kiadott összegeket illetően, mint az egészségvédelem, a turizmus, valamint a szállodai és vendéglátóipari szolgáltatások ⁽⁵⁾.

3.1.5.1 A háztartási kiadások új megoszlása egyre inkább tükröződik a hitelek felhasználásában. A tág értelemben vett fogyasztási hitel – amely egyaránt magában foglalja fogyasztási cikkek megvásárlását és a lakhatással összefüggő kiadásokat – napjainkban szorosan kapcsolódik új fogyasztási mintákhoz, és erősen követi e minták alakulásának hullámmását. Így a közüzemi szolgáltatásoknak, valamint a közlekedésnek és az utazásnak szentelt, növekvő részarányú kiadások gyakran hitelből történnek ⁽⁶⁾.

3.1.5.2 Szintén a fogyasztásihitel-felvétel növekedéséhez járul hozzá az, hogy a) a fogyasztási hitelhez többé nem társítják a „szegénység” és a „vétkesség” negatív képzetét annak kapcsán, hogy az emberek hogyan élnek vagy hogyan irányítják vállalkozásaikat, főként azon országokban, ahol a lakosság túlnyomó részben katolikus neveltetésű (a protestáns neveltetésűekhez viszonyítva), és b) a fogyasztási hitel meglehetősen elterjedté vált, különösen a nagyvárosokban. A pénzügyi intézetek új ügyfél szerzésére irányuló, rendszeres, erőszakos hirdetései kölcsön felvételre ösztönzik az embereket. Ráadásul a fogyasztási hitel státust ad, és elősegíti az emberek társadalmi háttérének elrejtését, lehetővé téve a számukra, hogy a sajátjuknál magasabb társadalmi osztályra jellemző életstílust vegyenek át. Számos család számára a hitel még mindig a háztartási költségvetés kezelésének megszokott módja (elsősorban hitelkártyák használata révén), ennek kockázatait elismerik ugyan, de sem elegendő információ, sem eredményes megoldási mód nem áll rendelkezésre, és a kockázat mértéke sem számszerűsített még megfelelően.

⁽⁵⁾ Lásd Eurostat: *Les nouveaux consommateurs* [Az új fogyasztók], Larousse, 1998.

⁽⁶⁾ Nem szabad ugyanakkor figyelmen kívül hagynunk e három kiadás-típus számottevő különbségeit, amelyek még az alapvető jogok terén is megmutatkoznak.

3.1.6 E meghatározó társadalmi és kulturális tényezőket olyan egyéb gazdaság és társadalmi faktorok is alátámasztják, mint a kamatlábak nagymértékű csökkenése a legutóbbi évtizedben, az, hogy az emberek kisebb hajlandóságot mutatnak a megtakarításra, valamint a tartósan alacsony munkanélküliségi ráták, és mindez gazdasági növekedéssel párosulva (a kilencvenes évek végén zajlott válság ellenére, amely mindazonáltal nem öltött ugyanolyan arányokat, mint a korábbi krízisek). Mindennek tetejébe jött el a dereguláció, amely a hetvenes évek vége és a nyolcvanas évek eleje óta érinti a hitelpiac egészét⁽⁷⁾, gyors növekedést hozva a hitelnyújtó szervezetek számára és méretében, elősegítve néhány olyan szervezet létrejöttét is, amelynek kapcsán nem történik monitoring vagy pénzügyi felügyelet, növelve továbbá a közöttük folyó versenyt, ami mind a bank és az ügyfél közötti kapcsolat elszemélytelenedéséhez vezetett.

3.1.7 E tényezők együttesen azt jelentik, hogy az európai társadalomban az emberek alapvető szükségleteinek kielégítése egyre inkább attól függ, hogy a hiteket megadják-e a számukra. Az eladósodás mértékének a legtöbb tagállamban való növekedése egyértelműen alátámasztja e tény⁽⁸⁾.

3.1.8 Amennyiben a hitelt fenntartható alapon veszik fel – vagyis, ha a hitelfelvevőnek nincsen komoly foglalkoztatási problémája, ha a havi törlesztőrészlet nem képezi a rendelkezésre álló jövedelem túlzottan nagy részét, ha a felvett hitelek száma nem nagy, és ha a felvevő rendelkezik némi megtakarítással, amely átsegíti őt az esetleges, bevétel nélküli időszakokon – akkor a hitel segítheti az embereket életminőségük javításában, és lehetővé teheti a számukra az olyan alapvető fontosságú termékekhez és szolgáltatásokhoz való hozzájutást, amelyeket egyébként egyáltalán nem, vagy csak hosszú idő után engedhetnek meg maguknak (ilyen például a lakás vagy a saját személygépkocsi).

3.1.9 Ugyanakkor annak eshetősége, hogy valami rosszul alakul az egyén vagy a család életében, és ennek következtében adott pillanatban pénzügyi kötelezettségei nem teljesíthetők –, olyan kockázat, amely minden hitelszerződést aláírót veszélyeztet. Így a normális, szabályozott eladósodás számos okból szabályozatlan, túlzott eladósodássá válhat.

3.2 A túlzott eladósodás fogalma és mérése

3.2.1 A túlzott eladósodás olyan helyzetet jelent, amelyben az adós hosszú távon képtelen valamennyi adósságát fizetni, vagy ahol jelentős annak a kockázata, hogy ez következik be, amikor az adósság visszafizetése esedékessé válik⁽⁹⁾. A fogalomhoz kapcsolódó pontos kifejezések azonban számottevően

⁽⁷⁾ Ez csak az újonnan csatlakozott országokban történt így az 1990-es években.

⁽⁸⁾ Lásd a „Bank of France Bulletin” [a Francia Nemzeti Bank közlönye] 2005. decemberi, 144. számában szereplő adatokat. Internetcím: http://www.banque-france.fr/publications/telechar/bulletin/etu144_1.pdf.

⁽⁹⁾ Udo REIFNER példaszertű meghatározása szerint: „A túlzott eladósodás tényleges fizetési képtelenséget jelent; pontosabban azt, hogy az adott jövedelem a megélhetési költségek levonása után többé már nem elegendő az adósságok esedékességkor való megfizetésére” (megjelent a *Consumer Lending and Over Indebtedness among German Households* – [Fogyasztási kölcsön és túlzott eladósodás a német háztartások körében] – c. kiadványban).

változnak az EU egyes országaiban, európai szintű meghatározása pedig továbbra is hiányzik⁽¹⁰⁾. Üdvözlendő tehát az Európai Bizottság által a közelmúltban arra irányulóan tett kezdeményezés, hogy tanulmányt készítsen e tárgyban⁽¹¹⁾.

3.2.2 Nemcsak, hogy a fogalom maga homályos, és hogy a meghatározása nem egyértelmű, hanem a túlzott eladósodás mérésének is több különböző módja van. Ezért egy, az Európai Bizottság által készített tanulmányban⁽¹²⁾ három különböző, a túlságos eladósodás mérésére szolgáló formula vagy modell is szerepelt: az adminisztratív modell⁽¹³⁾, a szubjektív modell⁽¹⁴⁾ és az objektív modell⁽¹⁵⁾.

3.2.3 A túlzott eladósodás európai mértéke felbecsülésének egyik nehézsége a megbízható statisztikák hiányára és arra vezethető vissza, hogy lehetetlen összehasonlításokat végezni a meglévő adatokkal, mivel az azok összegyűjtésekor alkalmazott módszerek, fogalmak és időszakok különböznek. Ez olyan

⁽¹⁰⁾ Az igen eltérő jogalkotási kezdeményezések alapjául szolgáló „túlzott eladósodás” fogalom elsősorban azokból a jogszabályokból származik, amelyek meghatározzák a (bírói vagy azon kívüli) adósság-átütemezési eljárások igénybevételének feltételeit. Így például a francia jog megengedi ilyen eljárás alkalmazását azon jöhízeműen eljáró adósok számára, akik egyértelműen képtelenek teljesíteni esedékes vagy azzá váló, szakmájuk gyakorlásából eredő adósságaik egészét (*Code de la Consommation* – [fogyasztóvédelmi törvény] – L.331-2. cikk). Hasonlóan rendelkezik a finn jog is (1993), amely az adósságot túlzottan eladósodottnak vagy fizetési képtelenségkor tekinti, ha nem képesek adósságaikat esedékességkor megadni, amennyiben tartósan ez a helyzet, és nem csupán véletlenszerű vagy időleges. Más országok ugyanakkor csak egy sor eljárási és személyi követelményt határoznak meg a túlzott eladósodást kezelő rendszerekhez való hozzáférésre vonatkozóan, anélkül, hogy fogalom meghatározással próbálkoznának. Ez a helyzet a belga (lásd a 2002. április 19-i törvénnyel módosított 1998. július 5-i törvényt) és az észak-amerikai (lásd: a 2005-ben felülvizsgált „Bankruptcy Code”) jogban is.

⁽¹¹⁾ *Common operational European definition of over-indebtedness* – [A túlzott eladósodás közös operatív európai meghatározása] (szerződésszám: VC/2006/0308, 2006.12.19.), finanszírozta az Európai Bizottság Foglalkoztatás, Szociális Ügyek és Esélyegyenlőség Főigazgatósága, és készítette a Megtakarítások Európai Megfigyelőközpontja.

⁽¹²⁾ *Study of the Problem of Consumer Indebtedness: Statistical Aspects* – [Tanulmány a fogyasztói eladósodottság problémájáról: statisztikai vonatkozások] (szerződésszám: B5-1000/00/000197), az OCR Macro készítette az Egészség- és Fogyasztóvédelem Főigazgatóság számára.

⁽¹³⁾ Az *adminisztratív modell*: a túlzott eladósodás mértékét hivatalos statisztikák adják meg az ilyen esetekre irányadó formális eljárásokra hivatkozva. E módozatban nem szerepel a tényleges helyzet egy része, mivel nem minden nehéz helyzetbe került adós folyamodik hivatalos, jogi eljáráshoz. Sőt, a különböző európai országokban alkalmazott jogi megoldások sokfélesége lehetetlenné teszi pontos összehasonlításukat.

⁽¹⁴⁾ A *szubjektív modell* azon alapul, hogy egyének vagy családok milyenek észlelik fizetőképességüket. A családok akkor tekintik magukat túlzottan eladósodottnak, ha úgy látják, hogy jelentős nehézségeik vannak abban, hogy valamennyi adósságukat visszafizessék, vagy már képtelenek erre. E modell kritériumát szintén nehéz a gyakorlatban alkalmazni, mivel rontja az adatok összehasonlíthatóságát. Egyre többen hívják fel a figyelmet arra, hogy az emberek ítélőképességét elhomályosítja a túlzott derűlátás, a kockázat alulbecslése és a hiperbolikus leszámítás, amikor a pénzügyi fenntarthatóságot értékelik, és eldöntik, hogy használjanak-e hitelt a fizetéshez.

⁽¹⁵⁾ Az *objektív modell* a háztartások gazdasági és pénzügyi helyzetét használja fel a fizetési képtelenség mérésére, vagyis azt a kapcsolatot, amely a teljes adósság és a nettó fizetés, vagy a teljes adósság, valamint a nettó fizetés és az eszközök együttese között áll fenn. Általában e formulát alkalmazzák a pénzintézetek és az nemzeti jogrendszerek egy része is. Ugyanakkor ez is olyan problémákkal jár, mint például annak ismerete, hogy mennyire befolyásolhatja az adós magatartása, ösztönösége és jöhízeműsége azt, hogy igénybe veheti-e egy adósságrendezési és –leírási rendszert. Ez olyan felvetel, amely összehasonlításokat tesz lehetővé, és amely alapot nyújthat a túlzott eladósodás közös jogi fogalmának megalkotásához.

terület, amelynek az Európai Bizottságnak több figyelmet kellene szentelnie, kidolgozva azokat a tanulmányokat amelyek a megbízható és összehasonlítható adatok nyeréséhez és feldolgozásához szükségesek.

4. A túlzott eladósodás fő okai

4.1 A különböző tagállamokban végzett számos szociológiai tanulmány a túlzott eladósodás fő okaiként az alábbiakat azonosította:

- a) munkanélküliség és romló munkakörülmények;
- b) változások a háztartások szerkezetében például a következők miatt: válás, a házastárs halála, nem várt gyermek születése, idősök vagy fogyatékosok által váratlanul igényelt támogatás, betegség vagy baleset;
- c) sikertelen kísérlet az önfoglalkoztatásra, egy kis családi vállalkozás összeomlása, amelyért annak tagjai személyes garanciát vállaltak;
- d) erőteljesen fogyasztásra ösztönző hirdetési és marketingkampányok, amelyek könnyen elérhető hitelt kínálnak, és arra bátorítják az embereket, hogy hazardírozzanak, tőzsdézenek, javítsanak pozíciójukon;
- e) magasabb kamatlábak, amelyeknek káros hatása elsősorban olyan hosszú távú kölcsönöknél érződik, mint például a jelzálogkölcsön;
- f) a családi költségvetés meg nem felelő kezelése;
- g) az, hogyha az ügyfelek szándékosan eltitkolják a fizetőképességük pénzügyi felmérését lehetővé tevő információkat;
- h) pénzügyi intézetek által, magas kamattal nyújtott hitelkártyák, feltöltendő hitelek és személyi kölcsön-fajták túlzott igénybe vétele;
- i) az informális piacon, főként alacsony jövedelmű emberek által, uzsorakamat mellett felvett hitel;
- j) egyéb kölcsönök visszafizetésére felvett, lavinahatású hitel;
- k) az a körülmény, hogy a társadalmilag elszigetelt fogyatékkal élők, illetve korlátozott kognitív képességű emberek könnyen az agresszív hitelintézetek áldozatává eshetnek;
- l) az, hogy egyes pénzügyi intézetek nem hajlandóak átütemezni a kevésbé tehető, pénzügyi nehézségbe ütköző ügyfelek hitel-törlesztését.

A jelenség szociológiai elemzése tehát azt mutatja, hogy a passzív okok vannak túlsúlyban, bár rá kell mutatnunk arra is, hogy néhány országban a meg nem felelő pénzügyi kezelést is a probléma egyik okozójaként ismerik el⁽¹⁶⁾. Ez arra enged következtetni, hogy egyesek számára nehézséget jelent költségvetésük gondos, fenntartható kezelése⁽¹⁷⁾.

4.2 A pénzügyi kirekesztődés általában az alapvető pénzügyi szolgáltatásokhoz való hozzáférés nehézségében vagy lehetetlenségében tükröződik. Ilyen szolgáltatás többek között a számlanyitás, az elektronikus fizetőeszközök alkalmazása, a banki átutalás vagy a hitelbiztosítás.

4.3 A pénzügyi kirekesztődés azonban elsősorban annak nehézségét vagy lehetetlenségét jelenti, hogy valaki hozzájusson az alacsony költségű kölcsönhöz, amelyek lehetővé teszik a családi háztartáshoz (lakás, háztartási készülékek, közlekedés és oktatás), az önfoglalkoztatás megkezdéséhez, vagy pedig a kis egyéni vagy családi vállalkozás működtetéséhez szükséges, alapvető áruk és szolgáltatások megvásárlását.

4.4 Napjainkban a kulcsfontosságú termékekhez és szolgáltatásokhoz való hozzájutásnak alapfeltétele a bankszámlával rendelkezés, továbbá bizonyos hitelformák és a számlák közötti elektronikus átutalások igénybevétele lehetősége. Ahhoz, hogy valakit foglalkoztathassanak, vagy kis vállalkozást működtethessen, lehessen felszerelt lakása, közlekedhessen, információhoz, vagy akár ételhez és ruházathoz juthasson, vagy szórakozhasson, mind hitelre és bankra van szükség. Ez utóbbi tehát különleges társadalmi felelősséggel bír abban, hogy elvégezze a fenti – közszolgáltatáshoz igen hasonló – tevékenységet.

4.5 Itt mosódik el a határ a növekvő számú és egyre szegényebb középosztály, valamint azok között, akik véglegesen kirekesztődtek: a hajléktalanok, a koldusok és a jótékonyágtól függőek. Pontosan e szegénységi küszöbön van értelme a túlzott eladósodás megelőzésére, valamint kezelésére és megszüntetésére irányuló intézkedéseknek, továbbá azon lépéseknek, amelyek célja azok segítése, akik szociálisan és gazdaságilag is túlélhetik a válságot, vagy megmenekülhetnek attól, hogy végérvényesen bekerüljenek a szegénység és a társadalmi kirekesztés öröki körébe.

5. A túlzott eladósodás megelőzése és kezelésének módjai

5.1 Megelőzés

A nemzeti rendszerekben a súly egyre inkább az olyan megelőző intézkedésekre helyeződik, mint például az alábbiak:

⁽¹⁶⁾ A Francia Nemzeti Bank 2004. évi adatai alapján a túlzott eladósodással foglalkozó bizottságok elé terjesztett esetek 73 %-a passzív okokra vezethető vissza.

⁽¹⁷⁾ A túlzott eladósodáshoz vezető tényezőkről lásd az EGSZB 2000.6.26-i, „A háztartások túlzott eladósodása” című tájékoztató jelentését (előadó: Manuel Ataíde Ferreira), amely kiterjedten tárgyalja a témát.

- a) **Teljesebb és széleskörűen elérhető tájékoztatás** általában a pénzügyi szolgáltatásokról, azok költségéről és működési módjáról.
- b) **Pénzügyi oktatás** az iskolai oktatás korai szakaszától kezdve a tantervben, valamint az oktatás és képzés egyéb, olyan területein, mint például az *egész életen át tartó tanulás*, amely tükrözi a támogatni kívánt egyének szükségleteit és képességeit. Ez az érintettek életciklus-periódusának, kultúrájának, értékrendjének, társadalmi-demográfiai és gazdasági jellemzőinek, fogyasztói normáinak és eladósodottságának függvényében változhat. Érdemes kiemelni, hogy néhány tagállamban a média, és azon belül is különösen a televízió, közszolgálati feladatkörében, fogyasztóvédelmi szervezeteknek és maguknak a pénzintézeteknek az együttműködésével – gyakran fő műsoridőben – programokat sugároz a tájékoztatás növelésére a hitel és az eladósodás témakörében. Ezenfelül a bizonyos országokban a családotoktatási központok által szolgáltatott felnőttoktatás struktúráit is használni kellene.
- c) **Pénzügyi tanácsadó hálózatok létrehozása vagy bővítése**, amelyek segítik az embereket abban, hogy a) kiegyensúlyozottan kezeljék költségvetésüket; b) kiválasszák a legjobb lehetőségeket vásárlásaik finanszírozására, biztosítva, hogy információval való ellátottságuk tekintetében csökkenjen hátrányuk a pénzintézetekkel szemben, valamint c) szimuláció segítségével fenntartható törlesztési tervet dolgozzanak ki a hitel odaítélését megelőzően.
- d) **Megtakarítási ösztönzők** (például adókedvezmények, továbbá szociális és oktatási ösztönzők), amelyek a háztartások első védelmi vonalát jelentenék a pénzügyi nehézségekkel szemben. Az ilyen ösztönzők a hitel népszerűsítő, agresszív hirdetések ellensúlyozására is szolgálhatnak.
- e) **Hitelképesség-elbíráló rendszerek alkalmazása** – legyen szó akár hitelintézetek saját rendszereiről, akár külső, szakosodott társaságok igénybevételéről – az ügyfelek hitelkockázatának felmérésére. Ez lehetővé teszi a hitelező számára a fizetéseképtelenség kockázatának felbecsülését egy sor változó értékelése révén, valamint az egyéni és családi adósság ésszerű határainak kitűzésével⁽¹⁸⁾.
- f) Azok számára, akik ki vannak zárva a munkaerőpiacról, **megfelelő nyugdíj**, előnyudj és egyéb szociális juttatások **garantálásának** beépítése az eredményes társadalombiztosítási rendszerekbe a hatóságok által, annak biztosítása

érdekében, hogy ne rekeszék ki a társadalomból azokat, akik nem férnek hozzá a magánnyugdíj-alapokhoz⁽¹⁹⁾.

- g) A hitelre irányuló **alapvető biztosításhoz való hozzáférés** a pénzügyi kockázat elleni védelemként⁽²⁰⁾.

- h) **Szociális hitel, mikrohitel és „megfizethető” hitel**

az olyan rendszerek igénybevétele, mint a mikrohitel, a hitel-szövetkezet, a takarékbank, a német és holland szociális alapok, a postai bankszolgáltatások vagy a szociális hitel, továbbá egyéb, a tagállamokban beinduló rendszerek, előnyös a kirekesztés által fenyegetettek számára, akik megfizethető hitellehetőségeket keresnek. A mikrohitel például hozzájárult kisvállalkozások és önálló vállalkozások finanszírozásához, lehetővé téve, azt, hogy a munkanélküliek egy része visszatérjen a munkaerőpiacra, és újból gazdasági tevékenységbe kezdjen. Ajánlatos, hogy a pénzintézetek szakértői segítséget nyújtsanak (például a vezetés, a könyvelés, vagy a kereskedelem terén) a mikrohitelek kedvezményezettjeinek tevékenységük irányításában. E gyakorlatot már számos esetben alkalmazzák⁽²¹⁾.

- i) **Felelős hitelnyújtás**, amely azt követeli meg a hitelintézetektől, hogy nagyobb figyelmet fordítsanak az egyes ügyfelek szükségleteire és helyzetére, hogy keressék meg a valamennyiük körülményeinek leginkább megfelelő pénzügyi eszközt, sőt, hogy tagadják meg a további hitel nyújtását, amennyiben fennáll a túlzott eladósodás közvetlen veszélye⁽²²⁾.

⁽¹⁹⁾ Ezenkívül igen fontos megakadályozni azon pénzügyi gyakorlatokat, amelyek a társadalom leginkább kiszolgáltatott tagjainak nyugdíjával való visszaélésre irányulnak, azáltal, hogy a nyugdíjat olyan kölcsönök garanciájaként használják fel, amelyek aránytalanul magas összegűek az adós visszafizetési képességéhez mérten. Brazíliában például 2004-ben egy, az időseket célzó hitelt („*crédito consignado*”) vezettek be, amely a jövedelem garanciája mellett nyújtott kölcsön. E különleges hiteltípus törlesztőrészeit már eleve levonják a nyugdíjból, ez utóbbi összértékének legfeljebb 30 %-áig. A tény, hogy a kínált kamatlábak alacsonyabbak, mint a piacon elérhető, valóban lehetővé teszi a nyugdíjasok számára a hitelfelvételt, azonban úgy tűnik, hogy ez pénzügyi nehézségeket okoz a legalacsonyabb nyugdíjjal rendelkezőknek, arra kényszerítve őket, hogy más törlesztéseiket ne teljesítsék, és megfosztva őket attól, hogy elegendő erőforrás álljon a rendelkezésükre ahhoz, hogy alapvető szükségleteiket kielégítsék.

⁽²⁰⁾ A biztosítás kettős szerepet tölt be a társadalmi kirekesztődésben. A kötelező életbiztosítás kirekesztheti az egészségügyi problémákkal küzdő embereket a hitelpiacról, azonban az életbiztosítás azt is megakadályozhatja, hogy valaki, aki váratlanul megbetegszik, elveszítsé biztositott javait, szegénységbe süllyedjen, és kirekesztődjön.

⁽²¹⁾ Franciaországban és Belgiumban a fogyasztói mikrohitelt („szociális mikrohitel”) kísérleti rendszer részeként alkalmazzák számos bankhálózatban, szakirányú szövetségekkel együttműködve. Napjainkig a kísérlet meglehetősen sikeresnek volt mondható, azonban még túl korai végleges értékelést készíteni róla. Belgiumban a *Credal* szociális-hitel-szövetkezet esete emelendő ki, amelyet a magán- és a közsféra együttműködésével hoztak létre, a vallón regionális kormány és számos pénzintézet részvételével.

⁽²²⁾ Lásd például az *Associazione Bancaria Italiana*, a *Federazione Autonoma Lavoratori del Credito e del Risparmio Italiani (Falcri)*, a *Federazione Italiana Bancari e Assicurativi (Fiba-Cisl)*, a *Federazione Italiana Sindacale Lavoratori Assicurazioni e Credito (Fisac-Cgil)* és az *Uil Credito, Esattorie e Assicurazioni (Uil C.A.)* által 2004. június 16-án Rómában aláírt *Protocollo sullo sviluppo sostenibile e compatibile del sistema bancario*-t [Jegyzőkönyv a bankrendszer fenntartható és kompatibilis fejlesztéséről].

⁽¹⁸⁾ Jóllehet a pénzintézetek fontos kockázatkezelési eszközéről van szó, nagyobb átláthatóságra van szükség a hitelképesség-bíráló rendszerek tartalmát illetően, továbbá arra, hogy ezeket szubjektív elemzési módszerekkel párosítsák annak érdekében, hogy pontos, valószerű értékelés legyen végezhető az adós törlesztőképességéről, és hogy a döntések ne csupán automatikus modelleken alapuljanak. Arra is szükség van, hogy a matematikai modell változóit nyomon kövessék az illetékes hatóságok. Ezenkívül megfontolandó annak eshetősége, hogy az adósok betekintést nyerjenek hiteljelentésükbe, amint az például az USA-ban, vagy az Egyesült Királyságban történik, hogy az egyének láthassák, hogyan javíthatják hitelbesorolásukat.

j) Hiteltörténeti akták

Az olyan adatbázisok használata, amelyek vagy az ügyfelek teljes pénzügyi történetét tartalmazzák (pozitív hiteltörténeti akták), vagy csak azok törlesztési problémáit (negatív hiteltörténeti akták), segítik a hitelintézeteket abban, hogy megbizonyosodjanak ügyfeleik eladósodottságának szintjéről, és szilárdabb alapot kínálnak a hitelnyújtásra. Ez annak ellenére van így, hogy ismertek a magánélet védelmével összefüggő kockázatok, különösen a pozitív hiteltörténeti akták vonatkozásában, és annak ellenére, hogy az ilyen akták nem nyújtanak segítséget a passzív eladósodottság esetében, mivel a) lehetetlen előre jelezni, hogy mi okozhat hasonló helyzeteket a jövőben, és b) mert azok nem vesznek figyelembe más, nem pénzügyi jellegű adósságokat (például az alapvető szolgáltatásokkal kapcsolatos adósságokat, vagy az adók megfizetését).

k) **Az együttes és önszabályozás, amely magatartási kódexek** pénzügyi szervek általi létrehozásához vezet, különösen fogyasztóvédelmi szervezetekkel együttműködésben, hozzájárulhat egyes visszaélési gyakorlatok megelőzéséhez, és a hitelintézetek szociálisan felelősebb hozzáállásának kialakulásához. Az e fajta intézkedés arra is használható, hogy javuljon az adósságbehajtó ügynökségek tevékenységeinek nyomon követése, aminek révén jobban szabályozható az adósok kezelésének módja, kiegészítve a szigorú és eredményesen végrehajtott jogszabályi keretet.

l) A visszaélést eredményező hitelnyújtási gyakorlatok megelőzése

Egyes nemzeti hatóságok, fogyasztóvédelmi szervezetek, egyéb nem kormányzati szervezetek és maguk a hitelintézetek közösen szabályokat és eljárásokat állapítottak meg számos olyan „rabló” vagy „uzsoragyakorlat” megakadályozására, amely a társadalom leghátrányosabb helyzetű tagjait fenyegeti. E gyakorlatok között találunk például rendkívül magas kamatlábakat a vezeték- vagy mobiltelefon-vásárlásra nyújtott hitelek esetében, olyan hitelszerződéseket, amelyek az ügyfél tudta nélkül kötődnek adott vásárlás szerződéséhez, szolgáltatások árusítását vagy nyújtását, tőzsdei részvények szerzésének céljával nyújtott hiteleket, amelyek esetében időnként a kölcsönt nyújtó bank maga által kibocsátott részvényekről is szó van, drákói szigorúságú büntetőklauzulákat, a hitelhez könnyű hozzáférést biztosító hitelkártyákat és kereskedői kártyákat, kezes megkövetelését (további) személyi garanciákkal egyszerre kis értékű fogyasztói hitelszerződéseknel, hiányos vagy nem teljesen pontos tájékoztatást, továbbá fiatalokat célzó hirdetéseket. A felelős hitelnyújtás előnyös vonatkozásai mellett, az ilyen jellegű intézkedések hozzájárulnak a piaci verseny torzulásainak csökkentéséhez, és a hitelintézetek társadalmi felelősségvállalásának ösztönzéséhez.

m) A hitelekről szóló hirdetések ellenőrzése

Bár a hirdetés törvényes stratégia a pénzügyi termékek népszerűsítésére, a mód, ahogyan e termékeket reklámozzák, azt követeli meg, hogy a hatóságok szorosan nyomon kövessék azokat. A reklámok tartalmára, formáira és technikáira szigorú, összehangolt szabályozás kell, hogy vonatkozzon, amelynek révén a fogyasztók többé nem hiszik azt, hogy a hitel kockázat- és költségmentes és könnyen elérhető. Az együttes és önszabályozási rendszerek

és a bevált üzleti gyakorlatok szintén támogatandók e téren. Ezeknek a kezdeményezéseknek a hitelfeltételek teljes átláthatóságát kell biztosítaniuk a hitel felvevők számára, illetve kötelezniük kell a hitelnyújtókat arra, hogy vállaljanak speciális felelősséget azokért, akik mentális állapotuk miatt nem képesek rá, hogy felmérjék a hitelmegállapodás vállalásából adódó következményeket.

5.2 Adóskezelés és adósságbehajtás

A fizetéképtelen adósok kezelésének és az adósságbehajtásnak két leggyakoribb modellje az alábbi:

5.2.1 A „**teljes újakezdés**” modellje, amely Észak-Amerikából származik, és amelyet egyes európai országok átvettek, azon az elven alapul, hogy az adós mentességet nem élvező vagyonát azonnal pénzzé teszik, törlesztetlen adósságát pedig – a törvényesen le nem írható rész kivételével – leírják. E modell az alábbiakon alapul: az adós korlátozott felelőssége, a hitelezőkkel megosztott kockázat, annak szükségessége, hogy az adós, amint csak lehet, kezdje újra gazdasági tevékenységét és a fogyasztást, valamint az, hogy egyáltalán ne bélyegezzék meg a csődbe ment egyént ⁽²³⁾.

5.2.2 Az „**átnevelési**” modell, amelyet az európai államok egy részében alkalmaznak, azon az elgondolással alapszik, hogy az adós kudarcot vallott, és támogatandó, azonban nem egyszerűen felmentendő kötelezettségeinek teljesítése alól („pacta sunt servanda”). E modell, amely függetlenül attól, hogy a kudarc az előrelátás hiányából, vagy nemtörődomségből eredt-e, a csődbe ment egyén vétkességén alapul, az adósság hitelezőkkel való újratárgyalására összpontosul, azzal a céllal, hogy a megállapodást általánosan törlesztési terv biztosítsa. E terv bírói vagy bírói eljáráson kívüli úton tárgyalható, ami lényeges, az az adósságügyi tanácsadó és közvetítő szolgálat szerepe ⁽²⁴⁾.

⁽²³⁾ A modell részletes kritikai leírása az Európában jól ismert Karen Goss munkájában található, és azon belül is különösen a *Failure and Forgiveness. Rebalancing the bankruptcy system* címűben (kiadás: New Haven, Yale University Press, 1997).

⁽²⁴⁾ Egyes jogrendszerek, mint például a francia vagy a belga, úgy reformálták meg az egyének túlzott eladósodásának kezeléséről szóló törvényeiket, hogy azok alternatív, a vagyonfelszámoláson alapuló megoldásokat is tartalmazzanak. A legkomolyabb esetekben, amelyekben a törlesztési terv nem jelent megoldást, lehetséges a felszámolás, amelyet adósság-elengedés követ. Mindazonáltal, az USA jogrendjével ellentétben, az adósság-elengedés sosem azonnali. Az adósnak „próbaidőt” kell teljesítenie, amelynek során félre kell tennie jövedelme egy részét, hogy fennmaradó tartozását visszafizethesse. Csak ekkor, és csak abban az esetben, ha az adós tisztességes magatartásról és jó szándékról tett tanúbizonyságot, írható le az adósság. Kivételes esetben Franciaországban leírható az adósság amint a bírósági eljárás megindul, ha a bíró úgy véli, hogy nincs remény az egyén helyzetének javulására, bár ezen eljárást eddig csak kevésszer alkalmazták.

6. Miért van szükség közösségi szintű megközelítésre?

6.1 Háttér

6.1.1 Nem először foglalkoznak a túlzott eladósodás kérdésével közösségi szinten, vagy akár közösségi szempontból, az Unió intézményeiben. 1992. július 13-án tekintette először a Tanács (a fogyasztóvédelmi politika kialakításának jövőbeli prioritásairól szóló állásfoglalásában) a túlzott eladósodás tanulmányozását prioritásnak. Azóta azonban – jóllehet a túlzott eladósodás jelensége egyre komolyabbá válik a különböző tagállamokban, aminek következtében többségük egyedi jogalkotási és adminisztratív intézkedéseket fogad el a kezelésére – a közösségi szintű megközelítés kérdése szinte teljesen feledésbe merült.

1999 májusában az EGSZB úgy határozott, hogy ismét megnyitja a vitát a tárgyban, előbb tájékoztató jelentést dolgozva ki a háztartások túlzott eladósodásáról, majd saját kezdeményezésű véleményt jelentetve meg a témában 2002-ben. A felsorolt dokumentumokban szereplő megjegyzések és ajánlások további tájékoztatóval szolgálnak a témában ⁽²⁵⁾.

6.1.2 Valójában, míg az EGSZB e dokumentumokat készítette, a 2000. április 13-i luxemburgi fogyasztóvédelmi Tanács újból megvizsgálta a kérdést, és felhívta az Európai Bizottság, valamint a tagállamok figyelmét a tárgyban végzendő közösségi harmonizáció szükségességére. Ezt követően a Tanács állásfoglalást fogadott el a fogyasztási hitelről és az eladósodásról ⁽²⁶⁾, amelyben – a jelenség gyors terjedését figyelembe véve – sürgette az Európai Bizottságot, hogy tegyen lépéseket az európai túlzott eladósodottság valós mértékéről szóló tájékoztatás hiányosságainak pótlására, valamint a túlzott eladósodási esetek megelőzésére és kezelésére irányuló intézkedések harmonizációs lehetőségeinek alapos vizsgálatára ⁽²⁷⁾.

6.1.3 Hangsúlyozni kell, hogy az Európai Bizottság mostanáig nem teljesítette a Tanács által rábízott feladatot. Csak röviden megemlítette a felelősségteljes hitelnyújtás ⁽²⁸⁾ kérdését a fogyasztói hitelről szóló irányelv (2002) ⁽²⁹⁾ felülvizsgálatára irányuló első javaslatában. A német elnökség alatt jóváhagyott végső változathoz (2005) ⁽³⁰⁾ azonban ezek az utalások eltűntek ⁽³¹⁾. Ez arra enged következtetni, hogy a fogyasztói hitelek területén az Európai Bizottság nem áll szándékában új intézkedéseket elfogadni a túlzott eladósodás megelőzésére, az ilyen helyzetek kezeléséről nem is beszélve ⁽³²⁾.

⁽²⁵⁾ Mindkét dokumentumot Manuel Ataide Ferreira, hajdani EGSZB-tag készítette.

⁽²⁶⁾ 2001. november 26-i állásfoglalás (HL C 364., 2001.12.20.).

⁽²⁷⁾ E 2001. november 26-i fogyasztóvédelmi Tanács jegyzőkönyve szerint az érintett Miniszterek – egyéb megjegyzések és ajánlások mellett – leszögezték, hogy „a túlzott eladósodás társadalmi, jogi és gazdasági, valamint megelőző kezelésének eltérései az egyes tagállamokban ezért számottevő különbségeket okozhatnak az európai fogyasztók és a hitelnyújtók között”, valamint hogy ezért (...) „közösségi szinten megfontolható lenne a határokon átnyúló hitel fejlődésének elősegítésére irányuló intézkedések kiegészítése a hitelciklus teljes hosszában a túlzott eladósodást megelőző intézkedésekkel”.

⁽²⁸⁾ Meglehetősen vitatható formában, amint az EGSZB a javaslatról szóló véleményében kifejtette (CES 918/2003, 2003. július 17., előadó: Jorge Pegado Liz). Lásd még: Manuel Ángel López Sánchez: *La prevención del sobreendeudamiento en la Propuesta de Directiva sobre crédito a los consumidores* [A túlzott eladósodás megelőzése a fogyasztói hitelről szóló irányelvjavaslatban], In: *Études de droit de la consommation – Liber Amicorum Jean Calais Auloy*, 621. o.

⁽²⁹⁾ COM(2002) 443 final, 2002. szeptember 11.

⁽³⁰⁾ COM(2005) 483 final/2, 2005. november 23.

⁽³¹⁾ Érdemes azonban kiemelni a kérdésről szóló, a különböző közösségi intézmények, köztük az Európai Bizottság által nyilvános vitára bocsátott néhány kezdeményezést. Az alábbiakat említhetjük meg: a svéd elnökség támogatásával 2000. június 18-án Stockholmban tartott nyilvános meghallgatás; 2001. július 2-án a *Consiglio Nazionale dei Consumatori e degli Utenti* (CNCU) [az olasz nemzeti fogyasztóügyi tanács] közreműködésével tartott nagyszabású konferencia a „Verseny szabályok az EU-ban és bankrendszerek közötti konfliktusok” témájában, melynek során a DG SANCO pénzügyi igazgatóságának igazgatója ismertette az új, fogyasztói hitelről szóló irányelvjavaslatban elfogadott megközelítéseket és a túlzott eladósodás közösségi szintű problémáit; 2001. július 4-én Brüsszelben a DG SANCO kormányzati képviselői meghallgatást szervezett a fogyasztói hitelről szóló irányelv javasolt módosításainak megvitatása céljából, ahol kiemelték a túlzott eladósodás megelőzésének számos aspektusát; a belga elnökség alatt nagyszabású szemináriumot tartottak Charleroi-ban 2001. november 13–14-én *A fogyasztói hitel és a közösségi harmonizáció* témájában, ahol a belga gazdasági és tudományos kutatási miniszter külön felvetette a kérdés társadalmi és gazdasági szempontjait, hangsúlyozva a pénzügyi szolgáltatások fejlesztésével és a belső piacon belüli határokon átnyúló kereskedelemmel való kapcsolatot. Emellett egy európai bizottsági szakértő is előadást tartott a fogyasztói hitelről szóló irányelv felülvizsgálatának fő iránymutatásairól; itt a fogyasztók tájékoztatásával kapcsolatos bizonyos aggodalmak a túlzott eladósodás megelőzését érintik; valamint a 2002. november 29-én Madridban tartott, a Spanyol Szocialista Munkáspárt (PSOE) és az EP szocialista képviselőcsoportja által támogatott *Konferencia a fogyasztók túlzott eladósodásáról: védelmi mechanizmusok Európában*.

⁽³²⁾ Érdekes módon más dokumentumokban, például a SEPA-ról (egyeséges eurofizetési térség) szóló európai bizottsági javaslatban a túlzott eladósodás megelőzésével kapcsolatos számos aggodalom kifejezésre jut.

6.1.4 Mostanában azonban egyes bizottsági dokumentumokban – bár csak elvétve – és még az Európai Bizottság elnökének nyilatkozataiban is találunk olyan hivatkozásokat, amelyek a kérdés alaposabb vizsgálata irányában tett lehetséges elmozdulásról árulkodnak ⁽³³⁾.

6.1.5 Jelentőségének fényében külön ki kell emelni az európai igazságügyi miniszterek által 2005. április 8-án elfogadott, *Jogi megoldások keresése a hitelből élő társadalomban felmerülő eladósodási problémákra* c. Európa tanácsi állásfoglalást ⁽³⁴⁾, amely bár aggodalmat fejez ki amiatt, hogy könnyű hitelhez jutni, ami esetenként a háztartások túlzott eladósodását eredményezheti, ami pedig egyes személyek és családjaik társadalmi kirekesztéséhez vezethet, egyértelműen utat nyit egy jogalkotási és adminisztratív intézkedéseket meghatározó, gyakorlati megoldásokat javasoló, megfelelő eszköz elkészítése előtt ⁽³⁵⁾.

6.1.6 Ezenfelül úgy tűnik, a nemrégiben készült tudományos ⁽³⁶⁾ és más, kifejezetten az Európai Bizottság kérésére készült tanulmányok ⁽³⁷⁾ újfent tudatosították a problémát, mivel egyes államfők és miniszterek nyilvános felszólalásaikban megemlézték azt ⁽³⁸⁾.

6.2 A közösségi fellépés lehetőségei és szükségessége

6.2.1 Az EGSZB már régóta érvel amellett – és most újfent kijelenti –, hogy e területen nemcsak lehetséges és kívánatos, hanem éppenséggel szükséges, sőt sürgős a közösségi fellépés.

6.2.2 Az EGSZB tisztában van azzal, hogy a Szerződés értelmében – és mivel az alkotmány szerződést nem fogadják el ⁽³⁹⁾ – a társadalmi kirekesztést okozó túlzott eladósodás tisztán szociális szempontjai nem tartoznak az Unió konkrét hatáskörébe.

6.2.2.1 Az Európai Unióról szóló és az Európai Közösséget létrehozó szerződések számos rendelkezése azonban mind megosztott hatásköröket, mind fellépéseket és intézkedéseket előír az e területet érintő tagállami politikák támogatására és ösztönzésére ⁽⁴⁰⁾, ezeket pedig az Európai Bizottságnak kell biztosítania és kidolgoznia.

6.2.2.2 Hozzá kell tenni, hogy a közösségi fellépés lehetséges területei közül néhány jelenleg a harmadik pillér alá, azaz az igazságügyi együttműködés kérdéskörébe tartozik ⁽⁴¹⁾.

⁽³³⁾ Lásd különösen a 2006. végén kiadott Eurobarometer-felmérést, a Tanács által 2006 júliusában elfogadott, *Polgárközpontú program* c. közleményt és a *Javaslat a Szociális védelemről és a társadalmi összetartozásról szóló 2007. évi közös jelentésre* c. európai bizottsági közleményt (COM(2007) 13 final, 2007. január 19.).

⁽³⁴⁾ Az Európa Tanács által 2005. április 7–8-án Helsinkiben tartott Európai Igazságügyi Miniszterek 26. Konferenciáján fogadták el.

⁽³⁵⁾ Az Európa Tanács Európai Jogi Együttműködési Bizottságának elnöksége által kiválóan megírt, 2005. október 11-i *Report on Legal Solutions to Debt Problems in Credit Societies* [A hitelből élő társadalmakban felmerülő eladósodási problémákra adott jogi megoldásokról szóló jelentés] folyományaként (CDCJ-BU(2005) 11 rev.).

⁽³⁶⁾ A tudományos világot úgy tűnik, különösen érdekli a fogyasztói hitel és a túlzott eladósodás kérdése, ezt mutatja a Law and Society Association által július 25–28-án Berlinben tartott tudományos találkozó, amelyen európai, (észak- és dél-) amerikai, ázsiai és ausztrál kutatócsoportok vettek részt, és a nyolc ülés során megvitatták a kérdéskör különféle szempontjait.

⁽³⁷⁾ Lásd Udo Reifner, Johanna Kiesiläinen, Nik Huls and Helga Springeneer: *Consumer Overindebtedness and Consumer Law in the European Union* [A fogyasztók túlzott eladósodása és a fogyasztói jog az Európai Unióban] (az Egészségügyi és Fogyasztóvédelmi Főigazgatóság felkérésére, szerződésszám: B5-1000/02/000353, 2003. szeptember); *Study of the Problem of Consumer Indebtedness: Statistical Aspects* – [Tanulmány a fogyasztói eladósodottság problémájáról: statisztikai vonatkozások], az OCR Macro készítette az Egészségügyi és Fogyasztóvédelmi Főigazgatóság számára (szerződésszám: B5-1000/00/000197, 2001); Deirdre O'Loughlin: *Credit Consumption and Debt Accumulation among Low Income Consumers: Key consequences and Intervention Strategies* [Hitelre történő vásárlás és adósságfelhalmozódás az alacsony jövedelmű fogyasztók körében: a legfontosabb következmények és beavatkozási stratégiák] (2006. november); *Exclusion and its links to finance: banking exclusion of individuals* [A kirekesztés és a pénzügy kapcsolata: egyének kirekesztése a bankügyletekből] a Centre Walras – Georges Gloukoviezoff – által készített jelentés; *EC Consumer Law Compendium: Comparative Analysis* [Összefoglaló a közösségi fogyasztói jogról: összehasonlító elemzés], készítette Hans Schulte-Nölke, a Bielefeldi Egyetem részéről az Európai Bizottság részére (szerződésszám: 17.020100/04/389299, 2006); *Financial education & better access to adequate financial services* [Pénzügyi oktatás és a megfelelő pénzügyi szolgáltatások jobb hozzáférhetősége] készítette az ASB Schuldnerberatung (Ausztria) a GP-Forschungsgruppe: Institut für Grundlagen-und Programmforschung (Németország), az Association for the Promotion of Financial Education SKEF (Lengyelország) és a L'Observatoire du Crédit et de l'Endettement (Belgium) közreműködésével – a projekt a Foglalkoztatási és Szociális Főigazgatóság társfinanszírozásával készült (2005. szeptember–2007. szeptember).

⁽³⁸⁾ Lásd például Tony Blair, Stephen Timms és Ruth Kelly 2006. szeptemberi beszédeit.

⁽³⁹⁾ Az alkotmány szerződés tervezetének I-3. cikke pedig kimondja, hogy az Unió egyik célkitűzése az, hogy „küzd a társadalmi kirekesztés és a hátrányos megkülönböztetés ellen, és előmozdítja a társadalmi igazságosságot és védelmet”.

⁽⁴⁰⁾ Különös hangsúlyt kell fektetni az EU-Szerződés 2. és 34. cikkében és az Amszterdami Szerződés által módosított Római Szerződés 2., 3., 136., 137. és 153. cikkében lefektetett fogalmakra, továbbá figyelni kell a koordináció integrált, nyílt módszerére (OMC), amelyet 2006-ban vezettek be, és célja az, hogy EU jobban támogathatja tudja a nagyobb társadalmi kohézióra irányuló tagállami erőfeszítéseket.

⁽⁴¹⁾ Lásd a Szerződés 65. és 67. cikkét, valamint az európai igazságügyi térség meghatározásához elfogadott intézkedések már most is jelentős szerepét.

6.2.3 Végül maga a belső piac – most már egyértelműen a nagyközönség és a fogyasztók igényeihez szabott ⁽⁴²⁾ – teljes kiépítése az, amely megköveteli és indokolja a túlzott eladósodáshoz és társadalmi hatásaihoz, valamint a jelenség megelőzéséhez és közösségi szintű kezeléséhez kapcsolódó bizonyos szempontok harmonizálását, mivel ennek révén megelőzhető a verseny torzulása, és biztosítható a piac akadálytalan működése.

6.3 Főbb tevékenységi területek közösségi szinten

6.3.1 A túlzott eladósodás egységes fogalma

6.3.1.1 A harmonizáció megvalósítása irányába tett lépések között először is meg kell határozni a jelenség fogalmát, valamint minőségi és mennyiségi paramétereit annak érdekében, hogy biztosítva legyen a teljes körű információ és a jelenség mögött meghúzódó társadalmi körülmények megfelelő kivizsgálása, egész Európában – és ideális esetben világszerte – egységesen és összehasonlítható statisztikai adatok gyűjtése és feldolgozása alapján, ami segít meghatározni ezen adatok számszerűsítésének gazdasági keretét.

6.3.1.2 E fogalmi és módszertani meghatározás alapján az Európai Bizottságnak támogatnia kellene egy az egész Közösség területére kiterjedő tanulmány elkészítését, ezáltal hozzájárulva a túlzott eladósodás gazdasági és társadalmi aspektusainak felméréséhez ⁽⁴³⁾.

6.3.2 A jelenség megelőzése és visszaszorítása

6.3.2.1 Az Európai Bizottságnak emellett a jelenségre való felkészülést, annak megelőzését és hatásainak mérséklését célzó intézkedéseket tartalmazó, független és harmonizált jogszabályokat is létre kellene hoznia.

Különösen az alábbiakra vonatkozó jogszabályok szükségesek:

- a) a szerződéskötést megelőző és a szerződésben szereplő kimerítő tájékoztatás, valamint a szerződés utáni utókövetés;

⁽⁴²⁾ Ez világosan kiderül az Európai Tanács 2007. tavaszi ülésére készült kiváló felidei jelentésből, az *Egységes piac a polgárok számára* c. európai bizottsági közleményből (COM(2007) 60 final, 2007. február 21.), valamint az Európai Bizottság elnöke által nemrégiben tartott számos beszédből és interjúból.

⁽⁴³⁾ Az európai helyzetre vonatkozó adatok nem mondhatók naprakésznek, mivel az OCR Macro által készített, 2001-ben kiadott fent említett tanulmányon alapulnak. Számos tagállam azonban elismeri, hogy a túlzottan eladósodott családok száma az elmúlt évek során jelentősen emelkedett. A németországi helyzetről szóló adatokból az derül ki, hogy 1989-ben a családoknak mindössze 3,5 %-a küzdött komoly pénzügyi nehézségekkel, 2005-ben azonban már a német háztartások 8,1 %-a volt túlzottan eladósodott. (Franciaországban a túlzott eladósodással foglalkozó bizottságok elé kerülő esetek száma 2002 és 2006 között évi 6 %-kal nőtt, az utolsó évben 866 213 esetet vizsgáltak. Szintén 2004-ben Skóciában több mint 3 000 esetben jelentettek fizetési képtelenséget. Svédországban annak ellenére, hogy az éves gazdasági növekedés az egyik legmagasabb az Unióban, a túlzottan eladósodottak száma 2005-ben az előző évhez képest 13,6 %-kal, 2003-hoz képest pedig 30,7 %-kal nőtt. Ugy tünik, az egyetlen kivétel Belgium, ahol egy jól megtervezett és jól végrehajtott rendszer látszólag eredményesen működik, amihez hozzájárult a nemrégiben történt jogszabály-módosítások (a banki alapszolgáltatásokról szóló, a 2003. március 24-i törvényt és a 2003. szeptember 7-i királyi rendeletet módosító 2007. április 1-jei törvény és királyi rendelet). 2005-ben az Egyesült Államokban több mint 1 600 000 csődesetet jelentettek. Ausztráliában a 2005–2006-ban bíróság elé került csődesetek 81 %-a magánszemélyeket érintett. 2006-ban a kanadai bíróságok 106 629 csődesetet tárgyaltak (felszámolás vagy „proposal” [a fizetési képtelen cég javaslatot tesz a cég átszervezésére]).

- b) közös hitelnyújtási kötelezettség, amely azon alapul, hogy egyrészt a hitelkérelmező kötelezettséget vállal, hogy a valószínűleg megfelelően tájékoztatja a hitelezőt saját anyagi helyzetéről, másrészt a hitelező kötelezettséget vállal, hogy képességeihez mérten mindent megtesz azért, hogy pontos elbírálást készítsen, és megbízható tanácsot adjon a kérelmezőnek ⁽⁴⁴⁾;
- c) a díjtalan hitelátvitel lehetősége;
- d) a fogyasztói hitelekéről szóló hirdetések, reklámok és kereskedelmi információk ellenőrzése;
- e) a hitelképesség pontozásos elbírálásának paraméterei és a teljesen automatizált döntések tilalma;
- f) a banki alapszolgáltatás és annak biztosítása, hogy a bankszámlák egyetemesek és átvihetők, és hogy a számlák elektronikus úton is hozzáférhetőek (bankkártyák);
- g) a mikrohitel- és egyéb szociális hitel-paraméterek meghatározása, valamint a konkrétan erre a szektorra specializált „alternatív” pénzügyi intézetek támogatása;
- h) a kifejezetten a hitelnyújtáshoz kapcsolódó tisztességtelen kereskedelmi gyakorlatok és visszaélések eseteinek meghatározása és szankcionálása;
- i) a szerződéstől való elállás joga;
- j) azon esetek meghatározása, amikor kezesség/személyi biztosíték kérhető;
- k) jutalékszabályok;
- l) a hitelközvetítőkre vonatkozó rendelkezések;
- m) a pénzügyi szolgáltatások e területéért felelős nemzeti hatóságok rendelkezésére álló hatáskörök és felügyeleti eszközök megerősítése;
- n) az uzsora fogalmának és paramétereinek meghatározása;
- o) a fogyasztói hitelről szóló irányelv kiegészítése arra vonatkozóan, hogy a bank meghatározott időn belül köteles válaszolni a panaszra.

Továbbá hosszú távon jogszabályokat kell hozni az alábbiakat illetően:

- a) egységes társadalombiztosítási rendszer;
- b) fenntartható nyugdíjrendszerek garntálása és egységes alkalmazásuk az összes tagállamban (egy „28. rendszer” kialakítása);
- c) a korábbi hitelfelvetelekről szóló egységes nyilvántartás rendszerének meghatározása, amely maradéktalanul tiszteltben tartja a személyes adatok védelmét illető követelményeket, és kiköti, hogy ki férhet hozzá a dokumentumokhoz, és milyen célokra használhatja fel az információkat (kizárólag hitelnyújtási célból).

⁽⁴⁴⁾ Ennek jó példáját találjuk a hitelről szóló 34/2005. sz. dél-afrikai nemzeti törvény 79–81. szakaszában.

6.3.2.2 Az Európai Bizottságnak ugyanakkor ösztönöznie kell a helyes gyakorlatokat e területen, európai eljárási kódexek elfogadásával, ön- vagy közös szabályozási rendszerben, egy egyértelműen meghatározott eredményesen érvényesített, kényszerítő erejű jogrendszer részeként.

6.3.2.3 Az Európai Bizottságnak saját kezdeményezésére vagy a tagállamokkal együttműködésben ezenfelül létre kellene hoznia a hitelfelhasználás gyakorlati vonatkozásairól szóló konkrét tájékoztató programokat és oktatási intézkedéseket, valamint az e területre vonatkozó támogatást és tanácsadást biztosító projekteket, a más területeken igen kedvező eredményeket hozó „kísérleti projektek” felhasználásával ⁽⁴⁵⁾.

6.3.2.4 Végül az EGSZB javasolja az Eladósodás Európai Megfigyelőközpontjának létrehozását, amely együttműködhetne a létező tagállami nemzeti és egyéb szervezetekkel, fórumot biztosítana az érdekelt felek számára, uniós szinten elemezné a jelenség fejleményeit, és támogatást nyújtana a legmegfelelőbb megelőzési kezdeményezések számára, majd utólag elbírálná ezek hatását. Az EGSZB ezennel felajánlja, hogy saját intézményi keretén belül működteti ezt a megfigyelőközpontot, legalábbis addig, amíg független szervvé nem válik.

6.3.3 Az adósokkal való bánásmód és a kölcsön behajtása

6.3.3.1 Mivel a tagállamokban különféle, más és más eredetű, különböző elveket és módszereket alkalmazó rendszerek működnek ⁽⁴⁶⁾, az Európai Bizottságnak elsősorban nem a harmonizáció biztosítására kell koncentrálnia, hanem egy referenciakeret és azon alapelvek meghatározására, amelyek követését a vissza nem fizetett adósságok miatti védeljésekkel és a magánszemélyektől történő adósságbehajtással foglalkozó minden eljárásjogi rendszernek garantálnia kell, valamint ezen alapelvek elfogadásának ösztönzésére és elismerésük érvényre juttatására.

6.3.3.2 Ezen alapelvek közül a legfontosabbak:

- olcsó vagy díjtalan, gyors megoldások az érdekelték számára, amelyek nem korlátozzák a hitelhez jutást, illetve nem bélyegzik meg az adósokat és családjaikat,

- a hitelezők jogos érdekeit, ugyanakkor a háztartások eladósodásával kapcsolatos felelősségüket is figyelembe vevő intézkedések,
- a megegyezést és a bíróságon kívül kötött, fizetésről szóló önkéntes megállapodást szolgáló megoldások, amelyek megkönnyítik az adós számára, hogy ahol csak lehetséges, megtarthassák a családjuk jólétéhez szükséges vagyonukat, például a lakást,
- rugalmas intézkedések, amelyek lehetővé teszik az adósok számára, hogy a legsúlyosabb esetekben úgy dönthessenek, hogy pénzzé teszik lefoglalható vagyontárgyaikat visszafizetetlen adósságaik elengedése mellett, megfelelően figyelembe véve az adósokért kezességet vállaló harmadik felek helyzetét,
- az adósok szakértők általi megfigyelése a csődöt követő fizetési tervek végrehajtási folyamata során annak érdekében, hogy a problémák ne ismétlődjenek meg, és segítsék az adósokat fogyasztási és eladósodási „szokásaik” megváltoztatásában, hogy valóban tiszta lappal kezdhessenek.

6.3.3.3 Mindezt azonban széles körű részvétellel kellene elvégezni, az érdekelték és képviselőik bevonásával. Javasolt ezért, hogy előzetes, nyilvános konzultációra kerüljön sor a szóban forgó kérdés fogalmait meghatározó, a problémát uniós szinten számszerűsítő, a túlzott eladósodás megelőzését, megfigyelését és orvoslását célzó különféle eszközöket és rendszereket elemző zöld könyv kiadása révén, amely mindezek után felvázol egy olyan közösségi szintű, az illetékes főigazgatóságok által végzendő integrált fellépést, amelyben részt vesznek a tagállami és közösségi szintű hatóságok és civil szervezetek is ⁽⁴⁷⁾.

7. Nyilvános meghallgatás

7.1 Az EGSZB 2007. július 25-én nyilvános meghallgatást tartott e vélemény tárgyáról, amelyen számos meghívott szakértő vett részt.

7.2 Az egyik igen szépszámú résztvevővel megtartott ülésen kifejtett vélemények alapján – amely ülés nyomán számos hasznos dokumentum is született – e vélemény célkitűzései nyilvánvalóan jelentős támogatást élveznek. Véleményünk a rendezvényen tett számos javaslatot tükröz.

Kelt Brüsszelben, 2007. október 25-én.

az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság

elnöke

Dimitris DIMITRIADIS

⁽⁴⁵⁾ Vannak például olyan közvetítői és bíróságon kívüli fogyasztói vitarendezési projektek, amelyek előkészítették a terepet a jelenleg Európában működő különféle hálózatok számára; témánk szempontjából az egyik legrelevánsabb ezek közül az 1994-ben létrehozott „Consumer DebtNet”, amelynek „European Consumer Debt Net” [Európai fogyasztói hitel-hálózat] (ECDN) néven most folyik az átalakítása.

⁽⁴⁶⁾ Egyes tagállamok, például Portugália ráadásul nem is rendelkeznek az e célt szolgáló megfelelő rendszerrel.

⁽⁴⁷⁾ Az EGSZB 2000-ben kiadott tájékoztató jelentése már utalt erre, amikor javasolta, hogy az Európai Bizottság „tegye meg a kezdőlépést ebbe az irányba azáltal, hogy haladéktalanul zöld könyvet készít az európai háztartások túlzott eladósodásáról, felhasználva ehhez a rendelkezésre álló kutatási eredményeket, naprakész képet adva a tagállamok és a tagjelölt országok jogi eszközeiről és statisztikáiról, a túlzott eladósodás fogalmának egységes meghatározására törekedve, és jelezve, hogy az e tájékoztató jelentésben meghatározott célkitűzések megvalósításához mely megközelítést részesíti előnyben”.

Az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság véleménye – Tárgy: Vállalkozói szellem és a lisszaboni menetrend

(2008/C 44/20)

Az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság 2007. február 16-án úgy határozott, hogy Eljárási Szabályzata 29. cikkének (2) bekezdése alapján véleményt dolgoz ki a következő tárgyban: *Vállalkozói szellem és a lisszaboni menetrend.*

A bizottsági munka előkészítésével megbízott „Foglalkoztatás- és szociálpolitika, uniós polgárság” szekció 2007. október 2-án elfogadta véleményét. (Előadó: Madi SHARMA, társelőadó: Jan OLSSON.)

Az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság 2007. október 24–25-én tartott, 439. plenáris ülésén (a 2007. október 25-i ülésnapon) 109 szavazattal 3 ellenében, 5 tartózkodás mellett elfogadta az alábbi véleményt.

1. Következtetések és ajánlások

1.1 A tágabb értelemben vett vállalkozói szellemet, mely ösztönözheti és bátoríthatja az innovatív és kreatív hozzáállást, a növekedés, a jobb munkahelyek létrehozása, a társadalmi kohézió elérése és a társadalmi kirekesztés elleni küzdelem kulcsfontosságú eszközeként kellene kiemelni a lisszaboni menetrendben.

Globalizált világunkban alapvetően fontos a vállalkozói szellem ösztönzése és fejlesztése makro-, közép- és mikroszinten, mégpedig egy olyan holisztikus megközelítés révén, amely tiszteltben tartja az egyes szintek speciális jellegzetességeit.

1.2 Az oktatásnak és a képzésnek a képességek szerint és minden életkorban stimulálnia kell mindannyiunk kreativitását és a bennünk rejlő lehetőségeket. Az EGSZB támogatja a bevált gyakorlatok átültetését, és példaértékű modellként emeli ki a norvég kormányának a vállalkozói szellemet az oktatás és a képzés révén ösztönző stratégiáját⁽¹⁾ és a *Junior Achievement Young Enterprise* (JA-YE) programot, melyek ösztönzőleg hathatnak a többi ország számára.

1.3 Mozgósítani kellene az állami és magánszféra szereplőit a tágabb értelemben vett vállalkozói szellem közösségekben, szervezetekben és egyéneknél történő kialakítására.

1.4 Az Európai Bizottságnak keretrendszerrel kellene kialakítania az eredmények értékeléséhez és a bevált gyakorlatok terjesztéséhez, valamint a vállalkozói szellem jelentőségének az európai polgárok számára történő hangsúlyozásához a lisszaboni menetrenddel kapcsolatban. Fontos a bevált gyakorlatok cseréje, és az előrelépést az éves értékelő konferenciákon lehetne figyelemmel kísérni.

1.5 A szociális partnereknek fontolóra kellene venniük a vállalkozói szellem mint olyan tényező ösztönzésének előnyeit,

(1) „Vedd számba a lehetőségeket és valósítsd meg azokat!” Vállalkozói szellemet ösztönző stratégia az oktatásban 2004–2008., stratégiai terv, Ipari és Kereskedelmi Minisztérium, Oktatási és Kutatási Minisztérium, Helyi Önkormányzatokért Felelős és Regionális Fejlesztési Minisztérium.

amely több, jobb minőségű munkahely teremtéséhez vezethet. Intenzívebb erőfeszítésekre lenne szükség a részükről, valamint erősíteniük kellene a szociális párbeszédet annak érdekében, hogy közös alapot találjanak a holisztikus fellépéshez.

1.6 Ösztönözni kell a szociális gazdaságot és a nem kormányzati szervezetek szerepét a vállalkozói szellem kialakításában a társadalmi célú és szociális újítások érdekében. Az ilyen vállalkozások sajátos szerepe európai szinten, az új, 2008–2010-re szóló foglalkoztatási iránymutatásokban ismerekendő el.

1.7 Az EGSZB támogatja a „Foglalkoztatás, szociális ügyek és esélyegyenlőség” Főigazgatóság „befogadó vállalkozási stratégia” beindítására irányuló kezdeményezését, és abban aktívan részt kíván venni.

1.8 Egy vállalkozói szellemiségű Európa építéséhez alapvetően fontos, hogy a média példákat is közöljön olyan tevékenységekről, amelyek pozitív imázst sugároznak nemcsak a kreativitást és az innovatív módon történő intézkedéseket ösztönző iskolák és/vagy képzési stratégiák kapcsán, de hasonlóképpen az olyan vállalkozások és vállalkozók kapcsán is, akik hasonló szeltemben dolgoznak.

1.9 A vállalkozói szellemiséget be kell illeszteni a lehető legtöbb uniós politikába és programba, ha azt akarjuk, hogy hatást gyakoroljanak a lisszaboni célokra.

1.10 Az EGSZB támogatni szeretné Figel biztost és Verheugen biztost az Oktatásiügyi és Kulturális Főigazgatóságnak, valamint a Vállalkozáspolitikai és Ipari Főigazgatóságnak a vállalkozói készségekkel és hozzáállással kapcsolatos előnyök és jelentőség előmozdítására irányuló közös vállalkozásban, mely a lisszaboni menetrend keretében 2009-et „a kreativitás, az innováció és a vállalkozói szellem évévé” teszi.

2. Bevezetés

2.1 Ez a saját kezdeményezésű vélemény kiemeli a tágabb értelemben vett vállalkozói szellem – mint a társadalmi és gazdasági fejlődés egyik kulcsfontosságú tényezője – előmozdításának szükségességét, és megvizsgálja, hogy a humán tőke és kreativitás miként járulhat hozzá a lisszaboni célkitűzések eléréséhez.

2.2 Az Európai Bizottság a következőképpen határozta meg a vállalkozói kompetenciát:

„A vállalkozói kompetencia az egyén azon képességére utal, hogy elképzeléseit meg tudja valósítani. Ide tartozik a kreativitás, az innováció és a kockázatvállalás, valamint annak képessége, hogy az egyén célkitűzései érdekében terveket készít és visz véghez. Ez mindannyiunk számára támogatást nyújt a mindennapok során otthon és a társadalomban, az alkalmazottakat segíti a munkájuk során, és képessé teszi őket arra, hogy megragadják a lehetőségeket, valamint képezi az olyan speciálisabb készségek és tudás alapját, amelyre a vállalkozóknak a társadalmi vagy kereskedelmi tevékenységükhöz szükségük van.”⁽²⁾

2.3 A lisszaboni menetrend szerint az EU célja az, hogy a világ legversenyképesebb és legdinamikusabb tudásalapú gazdaságává váljék, amely és legfőképp képes a fenntartható gazdasági növekedésre, és több, jobb minőségű munkahely, nagyobb társadalmi kohézió megteremtésére.

2.4 A lisszaboni célok elérésére tett hatalmas erőfeszítések ellenére még nagyon sok a tennivaló. A vállalkozói szellem ösztönzése és megvalósítása társadalmi, közösségi, szervezeti és egyéni szinten egyik legfontosabb tényezője az európai növekedés és versenyképesség, illetve ezek társadalmi és környezeti fenntarthatósága előbbre vitelének.

2.5 2005 februárjában az Európai Bizottság⁽³⁾ új alapokra helyezte a lisszaboni stratégiát, amelynek keretében az Európai Unió erőfeszítései két fő feladatra összpontosulnak: határozottabb és tartósabb növekedés megvalósítása és több, jobb minőségű munkahely teremtése. A stratégia egyebek mellett a vállalkozói kultúra fejlesztésének és a kis- és középvállalkozásokat támogató környezet megteremtésének fontosságát emeli ki a megfelelő oktatási szintű vállalkozásoktatás és -képzés segítségével. A kommunikációs szektor és a média, valamint általában a kreatív ágazat is fontos szerepet kell hogy játsszon a vállalkozói szellem előmozdításában és az emberek, különösen a nők és a fiatalok arra való ösztönzésében, hogy vállalkozói hivatást válasszanak⁽⁴⁾.

⁽²⁾ Javaslat európai parlamenti és tanácsi ajánlásra az élethosszig tartó tanuláshoz szükséges kulcskompetenciákról COM(2005) 548 – Melléklet 7. pont.

⁽³⁾ Közlemény a tavaszi Európai Tanács számára: „Közös munkával a növekedésért és a munkahelyekért – A lisszaboni stratégia új kezdete”, COM(2005) 24.

⁽⁴⁾ Az Európai Tanács 2006. március 23–24-i brüsszeli ülésének elnökségi következtetései, 31. pont.

A vállalkozói szellem fontos, az élethosszig tartó tanulás révén fejleszthető alapkészségeket és attitűdöket feltételez a lisszaboni stratégia mindhárom elemének támogatása érdekében:

- 1) Európa és a régiók fejlesztése annak érdekében, hogy vonzóbb befektetési és munkaerőpiaccá váljanak.
- 2) Kiemelt szerep a tudásnak és az innovációnak.
- 3) Több és jobb minőségű foglalkoztatási lehetőség létrehozása.

2.6 Ez a vélemény számos fontos, a vállalkozói szellem különböző aspektusait tárgyaló EGSZB-velemény nyomán született. Külön említést érdemel „A vállalkozói készségek előmozdítása az oktatás és a tanulás révén”⁽⁵⁾ című vélemény, illetve a legújabb vélemények a vállalkozásokban rejlő lehetőségekről a lisszaboni stratégia támogatása vonatkozásában, különös tekintettel a kkv-kra⁽⁶⁾, valamint a foglalkoztathatóság és a vállalkozás témájában.

2.7 Ezen túlmenően az EGSZB több véleményt is kidolgozott a lisszaboni stratégiáról, melyekben kiemelt helyen említette az innováció és a kreativitás – a vállalkozói szellem meghatározó kritériumai – jelentőségét mint a lisszaboni célkitűzések teljesítéséhez elengedhetetlen készségeket. A legutóbbi vélemények is ugyanerre helyezik a hangsúlyt⁽⁷⁾.

2.8 Ez a vélemény a korábbi véleményekre támaszkodik, és az innovatív, kreatív és vállalkozói szellem által a társadalomnak nyújtott többletértékre összpontosít, illetve arra, hogy a különböző szereplők miképpen tudják azt előmozdítani. Elengedhetetlen, hogy a mindannyiunkban rejlő lehetőségek kiaknázása érdekében ezeket a készségeket és szellemiséget már kisgyermek-kortól ösztönözzük, majd ez folytatódjék az általános iskolában megkezdődő egész életen át tartó tanulás révén, mindvégig tiszteletben tartva azonban a legfiatalabb tanulók általános személyiségfejlődését.

2.9 A vélemény az EGSZB jelenlegi elnökének programjában is központi helyet foglal el: ez „Az emberarcú vállalkozás”, ahol a vállalkozás éppúgy a társadalmi, mint a gazdasági és az innovációs fejlődést is szolgálja, semmint egyszerűen nyereségre törekedne. Ezzel kapcsolatban az EGSZB elnöke azt tervezi, hogy az EGSZB 2008-ban konferenciát szervez „Az emberarcú vállalkozás” címmel.

⁽⁵⁾ Lásd az EGSZB 2006. július 19-i véleményét „A Közösség lisszaboni programjának végrehajtása: A vállalkozói készségek előmozdítása az oktatás és a tanulás révén” tárgyában, előadó Ingrid JERNECK (HL C 309., 2006.12.16.).

⁽⁶⁾ Lásd az EGSZB véleményét „A vállalkozásokban rejlő lehetőségek, különös tekintettel a kkv-kra (lisszaboni stratégia)” címmel, (saját kezdeményezésű vélemény), INT/324, előadó Christine FAES és a „Foglalkoztathatóság és vállalkozói szellem. A civil társadalom és a helyi szervek a nemek közötti egyenlőség perspektívájában” címmel, (feltártó vélemény), SOC/273, előadó Luis Miguel PARIZA CASTAÑOS.

⁽⁷⁾ Lásd az EGSZB következő véleményeit:

- „A vállalkozásokban rejlő lehetőségek, különös tekintettel a kkv-kra (lisszaboni stratégia)” – (saját kezdeményezésű vélemény), INT/324, előadó Christine FAES.
- „Beruházások a tudásba és az innovációba (lisszaboni stratégia)” – (saját kezdeményezésű vélemény), INT/325, előadó Gerd WOLF.
- „Foglalkoztatás a kiemelt népességcsoportokban (lisszaboni stratégia)” – (saját kezdeményezésű vélemény), SOC/251, előadó Wolfgang GREIF.
- „Európa energiapolitikájának meghatározása (lisszaboni stratégia)” – (saját kezdeményezésű vélemény), TEN/263, előadó Ulla SIRKEINEN.

3. Általános megjegyzések

3.1 Az EGSZB tudomásul veszi a vállalkozói kompetencia Európai Bizottság általi meghatározását, és kiemeli egyfelől annak tágabb értelmű megközelítését, másfelől az állami és magán szereplők mozgósításának szükségességét annak konkrétizálására, amennyiben a lisszaboni célkitűzéseket el kívánjuk érni.

3.2 A vállalkozásra annál szélesebb perspektívából kell tekinteni, semmint azon egyének hagyományos felfogása alapján, akik gazdasági célok és profit érdekében üzleti vállalkozást hoznak létre és fejlesztenek tovább.

3.3 A leleményesség, kreativitás és újítás egy csoporton, vállalatban vagy társaságon belül nem egyszerűen az azt alkotó egyének vállalkozói szellemének összegét jelenti. Következésképpen meg kell különböztetni a vállalkozói kompetencia fejlettségi szintjeit.

3.4 Teljes mértékben el kell ismerni, hogy a vállalkozás mögött társadalmi és egyéb húzóerők léteznek. A vállalkozói szellem társadalmi jelenség, amely „az emberi élet valamennyi színterén szerepet kap”. Így ez egy mindent felölelő kulturális fogalom, mely emberek által – egyéni, társadalmi és gazdasági célokból – végrehajtott tevékenységek és társadalmi folyamatok együtteseként definiálható. Amennyiben így tekintünk a vállalkozásra, az növeli a humán- és a társadalmi tőkét, ami elsődleges fontosságú az újító társadalom és a gazdasági versenyképesség, illetve az eltérő csoportok nagyobb fokú integrálása szempontjából.

3.5 Az oktatásnak támogatnia kell ezt a látásmódot a vállalkozói szellem és egy inkább vállalkozói kultúra ösztönzése révén.

3.6 A szociális partnereknek további erőfeszítéseket kellene tenniük annak érdekében, hogy közös alapot találjanak a holisztikus fellépéshez a kreativitás, az innováció és a vállalkozói szellem előmozdítása érdekében, mely több és jobb minőségű munkahely teremtéséhez fog vezetni. Közreműködésük természetes eleme kell legyen a szociális párbeszédre való tájékoztatás, illetve a párbeszéd erősítése.

3.7 Az Európai Bizottság kiemelte a vállalkozói kompetenciához kapcsolódó elengedhetetlen tudást, készségeket és hozzáállást ⁽⁸⁾.

1) „A szükséges tudás felőleli az elérhető lehetőségeket a személyes, szakmai és/vagy üzleti tevékenységek esetében, ideértve a »szélesebb palettát« érintő olyan kérdéseket, amelyek az emberek életének és munkájának hátterét biztosítják, mint például a gazdaság működésének átfogóbb megértése és azok

a lehetőségek és kihívások, amelyek a munkaadóval vagy szervezettel szemben merülnek fel. Az egyének továbbá tudatában kell lennie a vállalkozások etikai helyzetének, és annak, ahogyan a jó érdekében fel lehet őket használni, például a tisztességes kereskedelem vagy a szociális vállalkozás révén.”

2) „A készségek a proaktív projektmenedzsmenthez (ideértve az olyan készségeket, mint például a tervezés, szervezés, irányítás, vezetés és delegálás, elemzés, kommunikálás, tapasztalatok kikérdezése, értékelése és feljegyzés) és annak képességéhez kapcsolódnak, hogy egyénileg és csapatban is képes legyen valaki dolgozni. Elengedhetetlen az egyén erős és gyenge pontjai megítélésének képessége, valamint az a képesség, hogy az egyén a kockázatokat értékelni és adott esetben vállalni tudja.”

3) „A vállalkozói hozzáállást a kezdeményező-készség, a proaktív hozzáállás, a függetlenség és az innováció jellemzi a személyes és társadalmi életben, valamint a munkában egyaránt. Magában foglalja továbbá a célkitűzések elérését szolgáló motivációt és elhatározottságot, legyenek ezek személyes vagy másokkal közös célok vagy törekvések, és/vagy a munkával kapcsolatosak.”

3.8 Ezt az EGSZB kiegészítené a vállalkozások társadalmi felelőssége és a – nem mindig nyereségérdekelt – vállalkozói tevékenységek jelentőségének ismeretével és megértésével, a közösségi kapacitásépítés, a veszélyeztetett csoportok munkaerőpiaci integrálása és egyéb társadalmi célok elérésével. E csoportok számára azonban elengedhetlenül fontos a megfelelő feltételek és készségek megteremtése ahhoz, hogy kialakítsák vállalkozói szellemüket.

3.9 Innovatív és kreatív gondolkodásmód szükséges a több, minőségileg jobb munkahely megteremtéséhez, a társadalmi kohézió előmozdításához és a társadalmi kirekesztés elleni küzdelemhez annak érdekében, hogy megfeleljünk a globalizáció, az elöregedő népesség, a környezetvédelem és a tudás ösztönzése kihívásainak. Ezért ez a tematika messzemenően kapcsolódik a lisszaboni menetrendhez.

3.10 Tanulmányok szerint statisztikailag szignifikáns kapcsolat áll fenn a vállalkozás és a gazdasági növekedés között, és ez alacsonyabb munkanélküliséget felmutató dinamikus munkaerőpiacként jelenik meg ⁽⁹⁾. Különösen fontos a vállalkozás a munkaerőpiacon kívüli kisebbségi csoportok számára is.

3.11 A pozitív korreláció megvalósításához azonban fontos a vállalkozás ösztönzése és fenntartható jóléti és munkahelyteremtő folyamatá váló strukturálása.

⁽⁸⁾ Lásd.:

- *Global Entrepreneurship Monitor*, (GEM) 2004;
- A Bizottság közleménye a Tanácsnak, az Európai Parlamentnek, az Európai Gazdasági és Szociális Bizottságnak és a Régiók Bizottságának – A Közösség lisszaboni programjának végrehajtása: A vállalkozói készségek előmozdítása az oktatás és a tanulás révén, COM(2006) 33;
- „*The Challenge to Inspire: Enterprise Education for Young People*”, A szegénység enyhítésével kapcsolatos vállalkozások szakértői csoportjának negyedik ülése: Ifjúsági vállalkozás. Athayde, R. 2004, Genf: Egyesült Nemzetek.

⁽⁸⁾ Javaslat európai parlamenti és tanácsi ajánlásra az élethosszig tartó tanuláshoz szükséges kulcskompetenciákról, COM(2005) 548.

4. Részletes megjegyzések

4.1 A vállalkozói szellem az oktatásban

4.1.1 Az EGSZB megerősíti támogatását a vállalkozások ösztönzésének főbb pontjaival kapcsolatban, ahogyan az 2006. folyamán meghatározásra került ⁽¹⁰⁾:

- 1) Korai kezdés a vállalkozói képzés és oktatás alapjainak lerakásával.
- 2) Kiegészítő vállalkozástani programok a nemzeti tanterven belül az általános iskolától a felsőoktatásig.
- 3) Pozitív és hatékony együttműködés az iskolák/egyetemek, a vállalkozások és a kormányzati szervek között.
- 4) A pedagógusok bevonása saját személyi fejlődésüket is elősegíti.
- 5) A vállalkozástan tantervének kidolgozásába be kellene vonni a munkáltatókat és a munkavállalókat is.
- 6) A civil társadalom jelentős bevonása a tanulási folyamatba.
- 7) Az iskolákban figyelembe kell venni a női vállalkozók jelentőségét a nők és férfiak közötti pozitív egyensúly elősegítése érdekében.
- 8) A vállalkozást a fogyatékkal élők és egyéb hátrányos helyzetű csoportok körében is elő kell mozdítani.

Az oktatási intézmények – köztük a felsőoktatás és a továbbképzés – közötti nagyobb mértékű tudásátadás az információcseré és az egyetemistákat célzó programok ésszerűsítése érdekében.

4.1.2 Az oktatási intézményeké az elsődleges felelősség a vállalkozói készségek oktatásával kapcsolatban.

⁽¹⁰⁾ Lásd.:

- A Bizottság közleménye a Tanácsnak, az Európai Parlamentnek, az Európai Gazdasági és Szociális Bizottságnak és a Régiók Bizottságának – A Közösség lisszaboni programjának végrehajtása: A vállalkozói készségek előmozdítása az oktatás és a tanulás révén, COM(2006) 33;
- Az EGSZB 2006. július 19-i véleménye „A Közösség lisszaboni programjának végrehajtása: A vállalkozói készségek előmozdítása az oktatás és a tanulás révén” tárgyában, előadó Ingrid Jerneck (HL C 309., 2006.12.16.);
- „A vállalkozói ismeretek oktatása Európában: A vállalkozói készségek előmozdítása az oktatás és a tanulás révén” tárgyban rendezett konferencia következtetései – az Európai Bizottság norvég kormánnyal közösen szervezett kezdeményezése, Oslo, 2006. október 26–27.

4.1.3 A vállalkozásképzés az oktatásban a következőképpen foglalható össze:

- Általános iskolák – a tanulók segítése abban, hogy bízzanak magukban a felelősség vállalása és elfogadása révén, kreativitásuk tapasztalati úton és tévedések révén történő felfedezése, helyi közösségük erőforrásainak megismerése.
- Középiskola alsó osztályai – a tanulók olyan alapvető készségeket fejlesztenek ki, mint a döntéshozatal, csapatmunkában való részvétel képessége, problémamegoldás és hálózatépítés.
- Középiskola felső osztályai – gyakorlati tanulás, gyakorlat és elmélet alkalmazása, az erőforrások, a finanszírozás, a környezet, az etika, a szakmai kapcsolatok fokozott figyelembevétele ifjúsági vállalkozások létrehozása révén.
- Felsőoktatás – termékfejlesztés, üzleti lehetőségek felismerése, fogyasztói és piaci kapcsolatok, kreativitás és innováció, melyek mind részét képezik az üzleti tervezésnek és egy vállalkozás létrehozásának és vezetésének.

4.1.4 Az EGSZB ezen túlmenően rá kívánja irányítani a figyelmet néhány tanulmány következtetéseire, melyek szerint a vállalkozói készségek oktatása:

- hozzájárul a vállalkozói kultúra fejlesztéséhez,
- a fiatalok vállalkozói készségeinek, kompetenciáinak és hozzáállásának fejlesztésére irányuló stratégia ⁽¹¹⁾,
- fejlesztheti a fiatalok kreativitását, a csapatmunkában való részvétel képességét, a felelősségérzetet és a magabiztosságot ⁽¹²⁾,

⁽¹¹⁾ Lásd.:

- „Entrepreneurskap som strategi for regional utvikling”, Spilling, O., Roppen, J., Sanness, A., Simonsen, B., Steinsli, J. og Støylen, A. 2002, *BI Discussion Paper 7/2002*. Lillehammer: BI
- „Helping to create an entrepreneurial culture – A guide on good practices in promoting entrepreneurial attitudes and skills through education”, Európai Bizottság 2004.
http://ec.europa.eu/enterprise/entrepreneurship/support_measures/training_education/doc/entrepreneurial_culture_en.pdf.

⁽¹²⁾ Lásd.:

- „Helping to create an entrepreneurial culture – A guide on good practices in promoting entrepreneurial attitudes and skills through education”, Európai Bizottság 2004.
http://ec.europa.eu/enterprise/entrepreneurship/support_measures/training_education/doc/entrepreneurial_culture_en.pdf.
- „Entrepreneurskapsopplering i skolen. Hovedkonklusjoner fra 3 års følgeforskning av Ungt Entreprenørskaps program: Program for nyskaping og entreprenørskap i opplering og utdanning i Norge (2001–2005)”, Johansen, V. and Eide, T. 2006.,
<http://www.ostforsk.no/notater/pdf/132006.pdf>
- „Erfaringer fra deltakelse i studentbedrift. Hvordan opplevde de tiden som etablerer av Studentbedrift og hva skjedde etterpå?”, Johansen, V. and Eide, T. 2006,
<http://www.ostforsk.no/notater/pdf/162006.pdf>.

– hatására több diák vált vállalkozóvá ⁽¹³⁾.

4.1.5 Az EGSZB sajnálja, hogy a „Cselekvő ifjúság” program ⁽¹⁴⁾ egyáltalán nem említi a vállalkozást. A vállalkozói szellem és a vállalkozások létrehozása kulcsfontosságú szerepet játszik majd a holnap ifjúsága számára karrierlehetőségeik kialakítása és javítása terén. Igen fontos tehát, hogy a vállalkozói szellem jelentősége a lehető legtöbb uniós politikába és programba beépüljön.

4.2 A vállalkozói szellem jelentősége a társadalom számára

4.2.1 A vállalkozás széleskörű megközelítése lehetővé teszi valamennyi ember, köztük a leghátrányosabb helyzetűek alkotóerejének kihasználását. Ezért mindannyiunkban el kell ismerni és támogatni kell a kreativitást és a bennünk rejlő lehetőségeket. A vállalkozói szellem olyan erőnek tekinthető, amely – az egyén képességeinek kamatoztatásán keresztül – közös célt és társadalmi változást idéz elő. Európának teljes mértékben ki kell használnia a munkavállalók és a polgárok alkotóerejét egy olyan kultúra előmozdítása érdekében, amely egyszerre szociálissá és versenyképesé is teszi majd Európát. A vállalkozói szellem növelni fogja a polgárok részvételét a társadalomban.

4.2.2 A programok sikeréhez elengedhetetlen, hogy minden érdekelt felet bevonjanak a vállalkozásoktatás folyamatába. A norvég stratégia jól példázza a civil társadalmi szereplők sikeres együttműködését a vállalkozásoktatás céljainak elérésében. A mellékelt példában ⁽¹⁵⁾ a norvég kormány vállalkozási és oktatási minisztériumai révén nagyon szoros együttműködésben dolgozott a JA-YE-val ⁽¹⁶⁾, illetve a helyi és nemzeti szintű szociális partnerekkel, felhasználva a munkaadók, a szakszervezetek, a közgazgatás és a szülők elkötelezettségét és felkészültségét.

4.2.3 Támogatandó a vállalkozói szellem állami szektorbeli meghonosítása a felhasználóbarátabb és hatékonyabb szolgáltatások nyújtása érdekében. Ez azonban nem érhető el csupán piaci filozófiák és mechanizmusok bevezetésével. Ezt ki kell, hogy egyensúlyozza az az állami szektorbeli célkitűzés, hogy a polgárok általános érdekeit kövessék, és lehetővé tegyék a munkavállalók számára azt, hogy javítsák munkájuk minőségét azáltal, hogy új szervezeti formákban szabadjára engedik vállalkozói szellemüket.

⁽¹³⁾ Lásd:

- „Hva hendte siden? Ungdomsbedrifter i den videregående skolen”, Lukt-vasslimo, M. 2003. NTF-notat 1/2003. Steinkjer: Trøndelag Forskning og utvikling AS.
- „Ungdomsbedrifter og entreprenørskap – 2005”, Haugum, M. 2005. NTF-notat 4/2005. Steinkjer: Trøndelag Forskning og utvikling AS.
- „Entrepreneurship in Education: The Practice in OECD Countries”, Stevenson, L. 2005, a „Vállalkozói szellem ösztönzése – a felsőoktatás szerepe” című konferencia dokumentuma, Olaszország, 2005.
- „Erfaringer fra deltakelse i studentbedrift. Hvordan opplevde de tiden som etablerer av Studentbedrift og hva skjedde etterpå?”, Johansen, V. and Eide, T. 2006, <http://www.ostforsk.no/notater/pdf/162006.pdf>.

⁽¹⁴⁾ http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/site/en/oj/2006/l_327/l_32720061124en00300044.pdf.

⁽¹⁵⁾ Lásd az I. mellékletet (A norvég Junior Achievement Young Enterprise (JA-YE) dokumentuma).

⁽¹⁶⁾ A norvég Junior Achievement Young Enterprise (JA-YE) dokumentuma, <http://www.ja.org/near/nations/norway.shtml>, <http://www.ue.no>.

4.2.4 A Foglalkoztatási Főigazgatóság „befogadó vállalkozási” stratégiája ⁽¹⁷⁾ széleskörű megközelítést tesz lehetővé, és a 2007–2013-as új strukturális alapok keretében figyelemmel fogja kísérni az Equal program befogadó vállalkozással és szociális vállalkozással kapcsolatos fővonalát. Az EGSZB támogatja ezt a kezdeményezést, és aktívan részt kíván venni benne. Ugyanakkor hangsúlyozza, hogy a kezdeményezést a Foglalkoztatási Főigazgatóság részéről állandó struktúra felállításával, illetve megfelelő pénzügyi forrásokkal kell támogatni.

4.2.5 Az EGSZB meg kívánja ismételni korábbi véleményében ⁽¹⁸⁾ tett javaslatát azzal kapcsolatban, hogy 2009 legyen a „Vállalkozás Európai Éve”. Mivel az Oktatási Főigazgatóság 2009-et „az innováció és a kreativitás évének” kívánja deklarálni, az EGSZB javasolni szeretné, és arra bátorítja az Európai Bizottságot, hogy az Oktatási Főigazgatóság és a Vállalkozáspolitikai Főigazgatóság közös vállalkozásában népszerűsítse a vállalkozói készségeknek és hozzáállásnak a lisszaboni menetrend szempontjából vett előnyeit és jelentőségét is, és 2009 „a kreativitás, az innováció és a vállalkozói szellem éve” legyen.

4.3 A vállalkozói szellem fontossága az üzleti életben

4.3.1 Az Európai Bizottság szerint ⁽¹⁹⁾ az új vállalkozások ösztönzése központi tényező abban, hogy Európa-szerte új foglalkoztatási lehetőségek jöjjenek létre, illetve jobb legyen a versenyképesség és nagyobb ütemű a növekedés.

4.3.2 A vállalkozói készségek, például a kreativitás, a csapatmunkára való képesség és a magabiztosság fontos jellemzők egy olyan munkaerőpiacon, ahol gyakran változtatnak munkahelyet, a vállalkozások gyakorta mennek át szervezeti változásokon és a technológia gyorsan fejlődik. A munkáltatók mindig rugalmas, innovatív, határozott és jól alkalmazkodó dolgozókat keresnek ⁽²⁰⁾.

4.3.3 Azok a nők, akik vállalkozás tulajdonosai vagy önálló vállalkozás indításán gondolkodnak, sajátos – gazdasági, gyakorlati, társadalmi és kulturális – korlátokba ütköznek a hosszú idők óta létező, megalapozatlan megkülönböztetés miatt. Az oktatásban való egyenlő részvétel és a vállalkozói tevékenységet ösztönző közösségi programok segítségével ezek az akadályok csökkenthetők. Így nem csupán több női tulajdonú vállalkozás lesz, hanem nő a nemek közötti egyenlőség is a munkahelyen.

⁽¹⁷⁾ Nikolaus van der Pas főigazgató felszólalása az EU német elnöksége által szervezett „EQUAL” Politikai fórumon a vállalkozásokról, Hannover, 2007. június 5.

⁽¹⁸⁾ Lásd az EGSZB 2006. július 19-i véleményét „A Közösség lisszaboni programjának végrehajtása: A vállalkozói készségek előmozdítása az oktatás és a tanulás révén” tárgyában, előadó Ingrid Jerneck (HL C 309., 2006.12.16.).

⁽¹⁹⁾ A Bizottság közleménye a Tanácsnak, az Európai Parlamentnek, az Európai Gazdasági és Szociális Bizottságnak és a Régiók Bizottságának – A Közösség lisszaboni programjának végrehajtása: A vállalkozói készségek előmozdítása az oktatás és a tanulás révén, COM(2006) 33.

⁽²⁰⁾ „The Challenge to Inspire: Enterprise Education for Young People”, A szegénység enyhítésével kapcsolatos vállalkozások szakértői csoportjának negyedik ülése: Ifjúsági vállalkozás. Athayde, R. 2004, Genf: Egyesült Nemzetek.

4.3.4 A vállalkozókat sokféle cél vezérelheti: pénzügyi haszon, függetlenség vagy szakmai meglegedettség. De bármi legyen is a motiváció, alapvető fontosságú, hogy a jelen és a jövő vállalkozói felismerjék a vállalkozás tulajdonlásával járó társadalmi felelősségeket ⁽²¹⁾.

4.3.5 A minden gazdaság szempontjából kritikus fontosságú új bevándorlók munkaerőként és a gazdasági tevékenység vállalkozói bázisaként jelennek meg. A bevándorlók – természetükből adódóan – vállalkozói szellemmel rendelkeznek, de nagy valószínűséggel az informális szektorban dolgoznak. A kihívás az, hogy gazdasági integrációval és vállalkozói tevékenységük elismerése révén be kell vonni ezeket az embereket a munkahelyi életbe. Ennek eredményeként a különböző közösségek jobb elfogadásra találnak és hatékonyabban integrálódnak.

4.4 A vállalkozói szellem a munkavállalói képviselőt összefüggésében

4.4.1 A modern munkabeosztási módok ösztönzőleg hatnak a gazdaságban való részvételre, és lehetővé teszik a váltást a munkavállalói és a vállalkozói státusz között. A vállalkozóvá válást ezért hosszú vagy rövid távú megoldásnak kell tekinteni, többeket ösztönözve arra, hogy a saját cég vezetését pozitív lehetőségként értékelje. A bürokratikus eljárásokat az ilyen rugalmasság biztosítása érdekében minimálisra kell csökkenteni, a hatóságoknak azonban el kell érniük, hogy a foglalkozási formák közötti váltás megkönnyítése ne vezessen visszaélésekhez. Fontos, hogy a foglalkoztatottakat és a munkanélkülieket ne készítsék félrevezető módon önfoglalkoztatásra, illetve a kevésbé lelkiismeretes munkáltatók ne feledkezzenek meg a munkavállalókkal kapcsolatos felelősségükről.

4.4.2 A cégen belüli vállalkozói szellem elősegítése fontos az innovatív munkaszervezési módszerek, a jó üzletvezetés, valamint a vállalat és a munkavállalók szükségleteinek egyaránt megfelelő rugalmas munkaidő-szervezés ösztönzésének szempontjából ⁽²²⁾.

4.4.3 Ezért az önállóság és a felelősségvállalás kultúrája fejlesztendő a vállalatoknál. Az alkalmazottak nagyobb részvétele a munkaminőség meghatározásában és emelésében előfeltétele az önállóság ilyen kultúrájának. Ebben az összefüggésben megjegyzendő, hogy a legtöbb üzleti vállalkozó eredetileg alkalmazott volt.

⁽²¹⁾ Lásd az EGSZB 2004. szeptember 15-i véleményét a következő tárgyban: „A Bizottság közleménye a Tanács, az Európai Parlament, az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság és a Régiók Bizottsága részére: Akcióterv: a vállalkozói szellem politikájának európai menetrendje”, Előadó: Ben BUTTERS (HL C 74., 2005.3.23.).

⁽²²⁾ Lásd az EGSZB újonnan kiadott véleményét a következő tárgyban: „Az európai munka fenntartható termelékenységének megteremtése” (saját kezdeményezésű vélemény), előadó: Leila KURKI (SOC/266).

4.4.4 Mivel Európában a demográfiai változások a népesség öregedése felé mutatnak, egy olyan környezetet kell létrehozni Európa tehetséges idősebb generációi számára, amely biztosítja a képességek, a vezetési készségek és a vállalat tulajdonlás átadásának lehetőségét ⁽²³⁾.

4.5 Vállalkozói szellem és kapacitásépítés a szociális gazdaság, NGO-k és szociális vállalkozások segítségével

4.5.1 A szociális gazdaság konkrét szerepét és jellemzőit más EGSZB-velemények is kiemelték ⁽²⁴⁾. A szociális gazdaságbeli vállalkozások alapvetően fontosak a vállalkozási pluralizmus és a gazdasági sokféleség szempontjából.

4.5.2 A vállalkozás által a nonprofit szektorban betöltött szerepre egy közelmúltbeli kutatás világított rá. Ebből egyértelműen kiderül, hogy ez az ágazat a vállalkozói szellemen alapul. A vállalkozási folyamat különféle csoportdinamikákhoz és társadalmi mozgásokhoz kötődik ⁽²⁵⁾.

4.5.3 Elhivatott szociális/társadalmi vállalkozók annak érdekében tevékenykednek, hogy – a széles körű változásokhoz új ötleteket nyújtó, szervezett tevékenységeken keresztül – újító megoldásokat találjanak olyan, jelentős kérdésekkel összefüggő problémákra, mint például a környezeti kihívások, a szegénység, az emberi jogok megsértése, a társadalmi kirekesztés, az oktatás vagy a kultúra hiányosságai. A demokrácia és a szolidaritás olyan értékek, amelyek alátámasztják e kezdeményezéseket.

4.5.4 A társadalmilag felelős vállalkozás támogatja a fenntartható fejlődést, a demokráciát és a polgári részvételt, a munkavállalók bevonását a vállalat életébe, a társadalmi kirekesztés elleni küzdelmet és a helyi közösségek újjáélesztését. Ezenkívül előmozdítja a nők, a fiatalok, a bevándorlók és az etnikai kisebbségek vállalkozói kultúráját is.

4.5.5 A szociális vállalkozásoknak különleges szerepük van a munkaerőpiac perifériáján lévő csoportok társadalmi és szakmai integrációjában. Gyakran testre szabott utakat kínálnak a munkaerőpiac elérésére a leghátrányosabb helyzetűek számára, amely feladatra – megközelítésük alapján – más szereplőknél alkalmasabbak. Az egyénnel való – személyes felelősségen keresztül – hatalom- és felelősségmegosztásra való összpontosításuknak köszönhetően jó eredményeket tudnak felmutatni a társadalmi integráció terén.

⁽²³⁾ Lásd az EGSZB 2004. szeptember 15-i véleményét a következő tárgyban: „A Bizottság közleménye a Tanács, az Európai Parlament, az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság és a Régiók Bizottsága részére: Akcióterv: a vállalkozói szellem politikájának európai menetrendje”, Előadó: Ben BUTTERS (HL C 74., 2005.3.23.).

⁽²⁴⁾ Lásd az EGSZB következő véleményeit:
– 2004. október 27.: „A KKV-k és szociális gazdasági vállalkozások alkalmazkodási képességéről a gazdasági növekedés által megkívánt változásokhoz” (feltáró vélemény), előadó: Lucia FUSCO.
– 2004. április 1.: „A csatlakozó országok gazdasági sokrétűsége. A KKV-k és a szociális gazdaság vállalatainak szerepe”, előadó: Lucia Fusco, társelőadó: Jacques GLORIEUX.

⁽²⁵⁾ Gawell, 2004: „Entrepreneurial Process in Civil Society” [Vállalkozói folyamat a civil társadalomban].

4.5.6 A szociális vállalkozás fogalma továbbterjed Európában. Az ilyen vállalkozások sajátos szerepe európai szinten, az új, 2008–2010-re szóló foglalkoztatási iránymutatásokban ismerekd el.

4.6 A média szerepe:

4.6.1 A média fontos szerepet játszik a kis- és mikrovállalkozásokról, a szakosodott kereskedelmi és szolgáltatói tevékenységekről, illetve a hagyományos és kézműves szakmákról kialakított kép és a társadalomban betöltött szerepük alakításában. Ezenkívül ki kellene emelnie a bevált gyakorlatokat, valamint a vállalkozói szellemnek a növekedésre és a munkahelyekre gyakorolt hatását.

4.6.2 A vállalkozások és a vállalkozói lét változatos természetének jobb kiemelésére és a – különösen a gyengén képviselt csoportok, mint a nők, etnikumok, fogyatékkal élők és bevándorlók köréből vett – pozitív példaképek erőteljesebb használatára van szükség a médiumok nagyobb tárházának alkalmazásával.

A médiának olyan példaképeket és tevékenységeket kell közvetítenie, amelyek pozitív képet nyújtanak a kreativitást és az innováció előfeltételeit ösztönző iskolákról és oktatási stratégiákról.

4.6.3 A közelmúltban néhány tagállamban televíziós műsorok hívták fel a figyelmet a vállalkozói készségre és az új

elképzelések értékére. Két példa az Egyesült Királyságból (BBC): a „Dragons' Den” című műsorban vállalkozók és feltalálók mutatják be ötleteiket befektetők egy csoportjának, a „The Apprentice” (A tanítvány) címűben pedig az üzleti élet egy vezető személyisége keresi „tanítványát”. Mindkét műsor felkeltette a diákok érdeklődését a saját vállalkozás indítása iránt azzal, hogy bemutatta, hogyan lesz egy ötletből vállalkozás.

4.6.4 A vállalkozás előnyeire és a társadalomra gyakorolt hatására az alább felsoroltakhoz hasonlatos események népszerűsítésével és kihangsúlyozásával lehetne felhívni a figyelmet:

- Európai csúcs a vállalkozás oktatási programokban való megjelenéséről, a JA-YE Europe szervezésében, 2006. szeptember 5–7.
- „A vállalkozói ismeretek oktatása Európában: A vállalkozói készségek előmozdítása az oktatás és a tanulás révén” tárgyban rendezett konferencia – az Európai Bizottság norvég kormánnyal közösen szervezett kezdeményezése, Oslo, 2006. október 26–27.
- Európai Vállalkozási Díj (az Európai Bizottság által bevezetett új, évenként megrendezésre kerülő verseny, amely elismeri és jutalmazza a vállalkozói szellemet támogató kezdeményezéseket).

Kelt Brüsszelben, 2007. október 25-én.

az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság
elnöke
Dimitris DIMITRIADIS

Az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság véleménye – Tárgy: A bevándorlásra és a származási országokkal folytatott együttműködésre vonatkozó, a fejlődés elősegítésére irányuló közösségi politika

(2008/C 44/21)

Az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság 2007. február 16-án úgy határozott, hogy Eljárási Szabályzata 29. cikkének (2) bekezdése alapján saját kezdeményezésű véleményt dolgoz ki: *A bevándorlásra és a származási országokkal folytatott együttműködésre vonatkozó, a fejlődés elősegítésére irányuló közösségi politika.*

A bizottsági munka előkészítésével megbízott „Foglalkoztatás- és szociálpolitika, uniós polgárság” szekció 2007. október 2-án elfogadta véleményét. (Előadó: Luis Miguel PARIZA CASTAÑOS.)

Az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság 2007. október 24–25-én tartott, 439. plenáris ülésén (a 2007. október 25-i ülésnapon) 94 szavazattal, 6 tartózkodás mellett elfogadta az alábbi véleményt.

1. Bevezetés

1.1 2006 óta új perspektíva nyílt a bevándorlás és a bevándorlási politika kezelésében, különösen a nemzetközi migráció és a fejlődés témájáról tartott magas szintű ENSZ-párbeszédnek ⁽¹⁾ köszönhetően. A bevándorlás és a fejlődés közötti összefüggések elemzése új szemszögbe helyezte a bevándorlás tematikáját, amelyben figyelembe veszik a származási országok érdekeit is, lehetővé téve ezáltal, hogy felülkerekedjenek azon az Európában érvényesülő látásmódon, amelynek köszönhetően a bevándorlási politikák kizárólag a befogadó társadalmak szükségleteire és érdekeire voltak tekintettel.

1.2 A nemzetközi migráció és a fejlődés témájáról tartott magas szintű ENSZ-párbeszéd előtt (2005. októberében) hozták nyilvánosságra a Nemzetközi Migráció Globális Bizottságának (GCIM) végleges jelentését, amelyben már megkezdődött a nemzetközi migráció többdimenziós megközelítése alapjainak a lerakása, különös figyelmet fordítva a származási országok fejlődésére. Ezt a dokumentumot számottevő munka és több értekezlet követte az ENSZ és más nemzetközi fórumok keretei között.

1.3 Az Európai Unió ugyancsak részt vett ebben a vitában, és lépéseket is tett a migrációs politikának a fejlődésre irányuló együttműködési politika keretein belül történő vizsgálatára. 2002-ben az Európai Bizottság közleményt bocsátott ki a migráció és a harmadik országokkal való kapcsolatok tárgyban ⁽²⁾, amely átfogó képet rajzolt a migrációról, és azt ajánlotta, hogy a migráció kérdését ne korlátozzák a jogszerűtlen bevándorlás elleni küzdelemre; hanem vegyék figyelembe a migrációnak a szegénység elleni küzdelem terén elérhető előnyeit és az ilyen irányú kampány célkitűzéseit is. A közlemény utalt többek között a pénzáttalások jelentőségére, az „agvészívásra”, amely a gazdag országok (köztük az EU-tagállamok) részéről folyó munkaerő-felvétel következménye, valamint a bevándorlók hazatérésére, és figyelembe vette a származási országok fejlesztési célkitűzésit is.

1.4 Hasonlóképpen, a migráció és menekültügy területén harmadik országok számára biztosított pénzügyi és technikai segítségnyújtás programjának (AENEAS) ⁽³⁾ létrehozásáról szóló

2004. évi rendelet lehetővé tette a származási országok érdekeit figyelembe vevő migrációkezelési kezdeményezések finanszírozását (a szóban forgó rendelet a jogszerűtlen bevándorlás ellen irányuló kezdeményezések finanszírozására irányult legfőképpen).

1.5 Mind ez ideig azonban az Európai Bizottságnak a migráció és a fejlődés közötti kapcsolatról szóló közleménye volt a témával a legbehatóbban foglalkozó dokumentum, amelynek közzétételére 2005 végén került sor ⁽⁴⁾. Ez a közlemény a 2002-ben közzétett közlemény folytatása, de erőteljesebben koncentrálna a migráció és a fejlődés közötti kapcsolatokra (és eltekint olyan egyéb szempontoktól, mint amilyen például a jogszerűtlen bevándorlás elleni küzdelem). Olyan új területekkel is foglalkozik, mint a pénzáttalások kérdése, vagy a diaszpóraszervezetek szerepe a fejlődésben, a szakértelem körforgása (valamint az agvészívás negatív hatásának a csökkentése) stb.

1.6 E közleményen kívül egy másik dokumentum is napvilágot látott ⁽⁵⁾, amelyet az Európai Bizottság kifejezetten a nemzetközi migráció és fejlődés témájáról tartott, magas szintű ENSZ-párbeszédben való részvétel céljából dolgozott ki.

1.7 Az Európai Bizottság egy új közleményben ⁽⁶⁾ tovább folytatta e téma tárgyalását, és a körkörös migrációval, valamint az EU és a harmadik országok közötti mobilitási partnerségekkel kapcsolatos politikákat javasolt. Az EGSZB ezzel kapcsolatos nézeteit e vélemény 11. pontjában fejté ki.

1.8 Az Európai Parlament is közreadott egy véleményt ⁽⁷⁾, amely ugyanazokkal a kérdésekkel foglalkozott ugyan, mint az Európai Bizottság közleményei, de a benne foglalt javaslatok mélyrehatóbbak voltak. Bírálja a „szelektív migráció” politikáját, mivel az előmozdítja az agvészívást, és olyan konkrét intézkedéseket javasol a legképzettebb migránsok visszatérésének előmozdítására, amilyen például a saját országába visszatérni szándékozók fizetési különbözetének a fedezésére irányuló programok kialakítása, vagy a nyugdíj- és társadalombiztosítási jogok átvitelének a biztosítására irányuló intézkedések. Foglalkozik továbbá a szakértelem körforgásának kérdéseivel is, támogatja a közös fejlesztési politikákat, intézkedéseket javasol a pénzáttalásokkal kapcsolatban stb.

⁽¹⁾ 2006. szeptember 14–15.

⁽²⁾ COM(2002) 703 final, 2002. december.

⁽³⁾ A 2004. március 10-i 491/2004/EK rendelet.

⁽⁴⁾ COM(2005) 390 final, 2005. november 1.

⁽⁵⁾ COM(2006) 409 final, 2006. július 14.

⁽⁶⁾ COM(2007) 248 final, 2007. május 16.

⁽⁷⁾ 2005/2244(INI).

1.9 Ebben a véleményben, valamint a Migráció és fejlesztés: lehetőségek és kihívások címmel közreadott saját kezdeményezésű véleményben ⁽⁸⁾ az EGSZB új gondolattal gazdagítja az Európai Unió migrációs politikáját, amikor felveti a származási országokkal, azok fejlődésének előmozdítása céljából folytatandó együttműködés dimenzióját.

2. A munkanélküliség, a szegénység és egyenlőtlenség globális dimenziója ⁽⁹⁾

2.1 Az utóbbi évtizedekben páratlanul gyorsan növekedett a világon az anyagi jólét és prosperitás (legalábbis a GDP növekedése tekintetében). Ez a prosperitás azonban nagyon egyenlőtlenül oszlik meg, hiszen számos ország és az emberek százmilliói egyáltalán nem részesülnek ebből a megnövekedett gazdagságból.

2.2 A GDP tekintetében jelentkező növekedés nem tükrözi kellőképpen a társadalom tényleges fejlettségi szintjét. Az ENSZ Fejlesztési Programja (UNDP) által kialakított emberi fejlődési index ⁽¹⁰⁾ célja, hogy átfogóbb meghatározást adjon a GDP mutatóján túlmutató fejlődés fogalmáról, egy olyan meghatározást, amely a várható élettartam, valamint az oktatási szintek kérdéskörét is felöleli. Más olyan, potenciálisan tárgyhoz tartozó jelzőszámokkal azonban, amilyen például az emberi jogok, a demokrácia és az egyenlőség tiszteletben tartása, illetve a tisztességes munkához való hozzájárulás, ez a mutató nem foglalkozik.

2.3 Kiemelt kérdés a munkalehetőségek vagy az egyéb megélhetési módokhoz való hozzáférés hiánya. A munkanélküliség általában kulcsfontosságú kényszerítő tényező, amely arra sarkallja az embereket, hogy más, jobb lehetőségeket kínálók helyre vándoroljanak. A világ népessége, amely 2006-ban 6,7 milliárd volt, folyamatosan évi mintegy 75 millióval nőtt; e növekedés jó részét a fejlődő országok adták. Az ILO Global Employment Trends 2007 c. jelentésének becslése szerint 2006-ban a globális munkaerő száma mintegy 2,9 milliárd fő volt ⁽¹¹⁾. Ugyanebben az évben a munkanélküliek számát 195,2 millió főre, a teljes globális munkaerő 6,3 %-ára becsülték. A „szegény munkások” – azaz a napi legfeljebb 2 USD-nek megfelelő összegből élő személyek – száma tovább növekedett, 2007-ben elérte az 1,37 milliárdot ⁽¹²⁾.

2.4 A fejlődő országokban élő gazdák kilátástalan helyzete a nemzetközi migráció fontos gazdasági mozgatórugója – most és a jövőben is. 2000-ben világszerte a foglalkoztatottak mintegy 43 %-a a mezőgazdasági alkalmazott volt, a szegényebb országokban pedig ezek általában rosszabbul élnek, mint a városlakók. Ezt részben a gyakran strukturális kiigazítási csomagokat tartalmazó állami politikák okozzák, amelyek arra készítették az országokat, hogy exportorientáltabbá téve „korszerűsítsék” a

mezőgazdasági termelést, és ezáltal – az egyre kiterjedtebb kereskedelmi liberalizáció révén – aláásták a kistermelők helyzetét, akik kénytelenek voltak felhagyni a gazdálkodással, krónikusan alulfoglalkoztatottak lettek vagy vidékről a városokba vándoroltak. 1980. és 1999. között a városi lakosság aránya 32-ről 41 %-ra nőtt az alacsony és átlagos jövedelmű országokban ⁽¹³⁾.

2.5 Hangsúlyozni kell, hogy a jövedelmi szint és az emberi fejlődés között nincs automatikus összefüggés. Vannak olyan országok, amelyek alacsonyabb jövedelmi szintekkel rendelkeznek ugyan, mint mások, az emberi fejlődés indexe ⁽¹⁴⁾ tekintetében – a közérdek tiszteletben tartása és a különféle konfliktusok hiánya révén – mégis jobb teljesítményt mutatnak fel.

2.6 A mai globalizált világban az emberi fejlődés indexe tekintetében a két szélső pontot Norvégia és Niger képviseli. A norvég állampolgárok negyvenszer olyan gazdagok, mint a nigeriek, kétszer olyan hosszú ideig élnek, és ötször annyian vesznek részt az oktatásban.

2.7 Az emberi fejlődés 1970-óta mutatkozó tendenciájának az elemzése azt mutatja, hogy egyedül a Szaharától délre fekvő terület kivételével, ahol az emberi fejlettség tekintetében a legalacsonyabb szintet képviselő 31 ország közül 28 található, a legtöbb országban javult az emberi fejlődés indexe.

2.8 Az alábbi adatok ugyancsak figyelemreméltóak:

- Az utóbbi három évtizedben a születéskor várható átlagos élettartam a fejlett országokban hét évvel, a fejlődő országokban pedig kilenc évvel emelkedett. Ez alól az egyedüli kivétel a Szaharától délre fekvő területek képviselik, ahol a várható élettartam alacsonyabb, mint 30 évvel ezelőtt; Botswanában 20 évvel, Zambiában pedig 13 évvel csökkent.

- A gyermekhalandóság mutatói a fejlett országokban gyorsabban csökkennek, mint a fejlődő országokban.

- A globális tudásalapú gazdaság összefüggéseit tekintve a gazdag országokban a gyermekek oktatásban való részvételének átlagos időtartama több mint 15 év, míg Burkina Fasóban kevesebb, mint négy év. Kevésbé fejlett országokban a gyermekek 20 %-a nem fejezi be az elemi iskolát; Csádban, Malawiban és Ruandában ez a mutató 40 %-ra kúszik.

- Latin-Amerikában az utóbbi időben mutatkozó pozitív tendenciák ellenére a szegénység és a javak elosztása terén jelentkező egyenlőtlenség még ma is komoly problémát jelent.

⁽⁸⁾ Az EGSZB 2007. december 12–13-i plenáris ülésén elfogadott saját kezdeményezésű véleménye a következő tárgyban: *Migráció és fejlesztés: lehetőségek és kihívások*, előadó: Sukhdev SHARMA.

⁽⁹⁾ Az adatok származási helye: *Jelentés az emberi fejlődésről, 2006*, az ENSZ Fejlesztési Programja (UNDP), valamint a *Tisztességes globalizáció – Esélyteremtés mindenki számára*, A globalizáció társadalmi vetületével foglalkozó világbizottság jelentése, (támogatja az ILO) (2004).

⁽¹⁰⁾ Az emberi fejlődéssel foglalkozó legújabb jelentés 2006-ban tették közzé (ez a jelentés 2004. évi adatokkal dolgozik).

⁽¹¹⁾ ILO. Global Employment Trends 2007 [Világszintű Foglalkoztatási tendenciák 2007], (Genf).

⁽¹²⁾ Az információ forrása a Key Indicators of the Labour Market [A legfontosabb munkaerő-piaci mutatók], ILO.

⁽¹³⁾ Ibid.

⁽¹⁴⁾ Az emberi fejlődéssel foglalkozó legújabb jelentés.

2.9 A szegénység világszerte csökkent⁽¹⁵⁾, de ez nagyrészt a Kínában és Indiában az utóbbi években tapasztalható fejlődésnek tulajdonítható. A népesség legszegényebb 20 %-a a világon keletkező összes jövedelemnek csupán az 1,5 %-át mondhatja magáénak, ami kevesebb, mint 1 USA dollár napi jövedelmet jelent számukra. A világ népességének 40 %-a a világon keletkező összes jövedelemnek csupán az 5 %-ához jut hozzá, és napi 2 USA dollárnál kevesebből él. Eközben az OECD-országokban élő népesség 90 %-a a világ népességének legmagasabb jövedelemmel rendelkező 20 %-a közé tartozik. A skála másik végén, a Szaharától délre eső afrikai területek lakosságának 50 %-a a legszegényebb 20 % közé esik. A világ 500 leggazdagabb emberének a jövedelme (vagyonukat most figyelmen kívül hagyva) nagyobb, mint a világ 416 millió legszegényebb emberének a teljes jövedelme.

2.10 A szegénység, a munkanélküliség és az egyenlőtlenség jellemző mindazon országokra, ahonnan a kivándorlás elindul. A fejlődési kilátások és a tisztességes munka hiánya, a gazdasági válság, a katasztrófák és a betegségek, a háborúk, a korrupció és egyes kormányok működésképtelensége, a szabadság és a demokratikus intézmények hiánya sok embert arra kényszerítenek, hogy új lehetőségek és jobb esélyek reményében elhagyják hazájukat. A Nemzetközi Migráció Globális Bizottsága az ENSZ részére készített 2005. évi jelentésében megállapította, hogy több nem szívesen látott és nehezen kezelhető, nagy volumenű migrációs áramlat számos országban a strukturális problémáknak és a fenntartható fejlődés hiányának a következménye.

2.11 Másrészről az emberkereskedelemből és az illegális embercsempészetből élő bűnözői hálózatok kihasználják ezt a helyzetet, hogy meggazdagodjanak a jogszerűtlen bevándorlásból. Ezért fontos a megfelelő, összehangolt fellépés az ilyen könyörtelen bűnszervezetek ellen, amelyek visszaélnak ártatlan emberek szorult helyzetével. Ugyanilyen lényeges a tranzit-, illetve a célországok közötti határok – ide értve a tengeri határokat is – hatékony ellenőrzésének megfelelő összehangolása.

2.12 A béke és demokrácia, a gazdasági és szociális növekedés, az emberi fejlődés, továbbá a szegénység és az egyenlőtlenség elleni küzdelem számottevően hozzájárulhat a nem kívánatos emigráció csökkentéséhez.

2.13 Azonban nem a legszegényebbek emigrálnak; az emigráció a leghátrányosabb helyzetben lévő legtöbb ember számára elérhetetlen. A kivándorlók olyanok, akik bizonyos (egyéni vagy családi) jövedelemmel, magasabb szintű iskolázottsággal, nagyobb lelkesedéssel és jobb fizikai erőnléttel rendelkeznek – leginkább a fiatalok. A kivándorlás, legalábbis eleinte, előmozdítja a humán tőke csökkenését a származási országban.

2.14 Egyes esetekben – habár nem általános jelleggel – a szegénység és a lehetőségek hiánya a motíváló tényező számos olyan kivándorló számára, akiknek Európa az úti célja. Az EU részéről tevékenyen elő kell mozdítani a származási országokban jelentkező szegénység elleni küzdelmet és a bevándorlási politika átfogó megközelítését.

2.15 Az EGSZB azt javasolja, hogy az Európai Unió és a tagállamok tegyenek új politikai erőfeszítéseket a hét évvel

előtt ENSZ-keretek között elfogadott és 2015-ig elérendő millenniumi fejlesztési célok megvalósítása érdekében. E célkitűzésekhez hozzá kell tenni a tisztességes munka ösztönzését, amelyet az ILO támogat.

2.16 E téren lassú a haladás, a nemzetközi közösség pedig nem teljesíti a szükséges politikai kötelezettségvállalásokat, például kevés tagállam teljesíti azt a kötelezettségvállalást, hogy a GDP 0,7 %-át fejlesztési támogatásokra fordítja. Az ENSZ-főtitkár 2007. folyamán végzett időközi értékelése⁽¹⁶⁾ csalódásra ad okot; a fejlődés nemcsak hogy korlátozott volt, de a fejlesztési támogatások mértéke 2005. és 2006. között 5,1 %-kal még vissza is esett.

2.17 Az EGSZB azt javasolja, hogy az Európai Bizottság fogadjon el konkrét napirendet a nyolc millenniumi célkitűzés megvalósításának előmozdítására:

- az éhínség felszámolása: a szélsőséges szegénység ötven százalékkal történő csökkentése; más szóval a napi egy dollárnál kevesebből élők arányának ötven százalékkal való csökkentése,
- általános oktatás: az elemi oktatás garantálása minden gyermek számára,
- egyenlőség: a nemek szerinti megkülönböztetés felszámolása és a nők részére jogok biztosítása,
- gyermekhalandóság: az öt évnél fiatalabb gyermekek halandósági mutatójának kétharmad résszel történő csökkentése,
- az anyák egészségének védelme: a terhes nők halandósági mutatójának háromnegyed résszel történő csökkentése,
- világvárványok: a maláriához és az AIDS-hez hasonló megbetegedések terjedésének megállítása és visszafordításának megkezdése,
- fenntarthatóság: az ivóvízhez és a közegészségüghöz hozzá nem férők arányának ötven százalékkal történő csökkentése,
- kereskedelem: a korrupció elleni küzdelem és a jó kormányzás előmozdítása mellett sokoldalú kereskedelmi rendszer kialakítása.

3. Kereskedelem és fejlődés

3.1 Különböző megközelítésekből kiindulva, a kereskedelem csatornáinak megnyitása a gazdasági növekedéssel, fejlődéssel, munkahelyteremtéssel és a szegénység csökkenésével jár együtt. A legekatánabb példa erre a Világkereskedelmi Szervezet (WTO) keretei között folyó tárgyalásokban található. A tárgyalások jelenlegi fordulóját (a dohai fordulót) fejlesztési fordulónak nevezték el. Ugyanilyen célkitűzéseket követnek a Gazdasági Partnerségi Egyezmények (EPA), amelyek létrehozására a Cotonou-i Megállapodás szerves részeként, az EU és az AKCS-országok között került sor, de ez a célja az Európai Bizottság részéről *Az Európai Unió kereskedelemsegélyezési stratégiája felé vezető úton* címmel megjelent legújabb közleménynek⁽¹⁷⁾ is.

⁽¹⁶⁾ Lásd az Egyesült Nemzetek Szervezete 2007. évi jelentését az ENSZ honlapján:

www.un.org.

⁽¹⁷⁾ A Bizottság közleménye a Tanácsnak, az Európai Parlamentnek, az Európai Gazdasági és Szociális Bizottságnak és a Régiók Bizottságának: *Az Európai Unió kereskedelemsegélyezési stratégiája felé vezető úton* – a Bizottság közreműködése, COM(2007) 163 final.

⁽¹⁵⁾ Az ENSZ Fejlesztési Programja: Jelentés az emberi fejlődésről, 2006.

3.2 A kereskedelmi csatornák megnyitása egyes esetekben a legszegényebb országok fejlődésével és a nem kívánatos bevándorlás csökkentésével is összekapcsolódik. Más esetekben a kivándorlás a fejlett országok részéről mutatkozó azon törekvés következményének tekinthető, hogy megvédjék piacaikat a fejlődő országok termékeitől.

3.3 Érdeemes elgondolkodni azon, hogy a kereskedelem fejlesztése miként segítheti elő a világszerte létező szegénység csökkentését. Az EGSZB véleménye szerint az egyik legfontosabb referenciát a Nemzetközi Munkaügyi Szervezet és a WTO által közösen elkészített tanulmány, *A kereskedelem és foglalkoztatás: a politikakutatással szemben jelentkező kihívások* (2007. március) jelenti.

3.4 A kereskedelmi akadályok számottevő csökkentésének eredményeként az elmúlt évtized folyamán csökkent a globális szegénység. Ez a csökkenés azonban leginkább Kínában és Indiában jelentkezett, igaz, ott is csak bizonyos régiókban és társadalmi rétegek körében. A gazdaságukat megnyitó országok tapasztalatai eltérőek. Azokban az országokban, amelyek a textiltílék exportjára alapozták fejlődésüket, nem csökkent jelentősen a szegénység; más országokban csak a feketegazdaság növekedett. Ázsiában csökkentek a különbségek a szakmunkások és a szakképzetlen munkások jövedelme között, míg Latin-Amerikában növekedtek ⁽¹⁸⁾.

3.5 Ellentétben azzal, amit egyes fejlődő országokban a hatalmon lévő elit állít, az EGSZB véleménye szerint nincs ellentmondás a fejlődés és az emberi jogok között. Különféle tanulmányok azt mutatják ⁽¹⁹⁾, hogy olyan országokban, ahol demokratizálják a politikai rendszert, előmozdítják a munkavállalói jogok érvényesülését, és javítják a szociális biztonságot, fokozódnak a nemzetközi befektetések, és bővül az exporttevékenység. A tisztességes munkakörülmények biztosítása terén az ILO nemzetközi szabványainak betartása, a szociális partnerek közötti szociális párbeszéd, valamint a civil szervezetekkel folytatott párbeszéd támogatása példa lehet a jó kormányzás gyakorlatára, amelyekkel az EGSZB is egyetért.

3.6 Továbbá az iparilag fejlett országok részéről történő piacnyitás előmozdíthatja a fejlődés fellendítését, ámbar ennek nem minden ország tekintetében van mindig pozitív hatása, lévén, hogy csak a fejlődés bizonyos szintjén álló országok – az olyanok, ahol erős belső piacok vannak, hatékony exportinfrastruktúra és stabil politikai rendszer létezik – képesek a vám- és nem vámjellegű akadályok lebontásából a fejlődés előmozdítása és a szegénység csökkentése érdekében profitálni.

3.7 A globalizáció fejlődésre gyakorolt hatásai országról országra, az általuk alkalmazott politikáktól függően, eltérőek: a demokratikus és az emberi jogok tiszteletben tartása terén jelentkező fejlődés, az oktatás, az egészségügyi szolgáltatások, az infrastruktúra és a foglalkoztatási politika terén mutatkozó előrelépések azok, amelyek fellendítik a gazdasági növekedést, csökkentik a szegénységet és a társadalmi egyenlőtlenséget.

⁽¹⁸⁾ Az ILO és a WTO fent említett jelentése.

⁽¹⁹⁾ A Világbank független értékelő csoportjának jelentése: *Annual Review of Development Effectiveness 2006. Getting results* és az OECD kereskedelemlről és munkáról szóló jelentései.

3.8 Az EGSZB véleménye szerint az Európai Uniónak – a WTO-ban folytatott tárgyalások keretén belül – elő kell mozdítani a nemzetközi kereskedelem bővítését (különösen az Európai Unió, Afrika és Latin-Amerika között), valamint a demokrácia és az emberi jogok kiterjesztését a világbán.

3.9 Az EU a világ számos országával és regionális országcsoportjával, többek között az Euromed- és az AKCS-országokkal, Oroszországgal és a keleti szomszédokkal, a Mercosurral, az Andok Közösséggel, Kínával, Indiával kötött társulási egyezményt. Az EGSZB véleményei és a vegyes bizottságok révén elősegíti, hogy ezek a megállapodások ne pusztán kereskedelmi kérdésekről szóljanak, hanem különféle szociális szempontokat is tartalmazzanak.

4. Fejlesztési együttműködés

4.1 A fejlesztési együttműködés keretében az EU-nak támogatnia kell, hogy a kedvezményezett országok – a szociális partnerekkel és a szervezett civil társadalommal együttműködve – közoktatási és foglalkoztatási politikákat folytassanak. Ezek a politikák, a béke és a jó kormányzás előmozdításával együtt, kulcsfontosságú elemek a fejlődés szempontjából.

4.2 Az EU fejlesztési együttműködési politikája eddig kevésbé összpontosított a migrációnak mint a szegénység elleni küzdelem egyik tényezőjének a szerepére.

4.3 A hivatalos fejlesztési támogatás a társadalmi igazságságnak és a javak újraelosztásának az elvén alapul. A fejlesztési együttműködés politikája a szegénység elleni küzdelmet és annak biztosítását tűzi ki célul, hogy minden ember méltóságos életet élhessen. Habár ez a politika nem irányul közvetlenül a migrációs mozgások bátorítására vagy korlátozására, a szegénység és egyenlőtlenség elleni küzdelem egyik módja lehet a nem önkéntes kivándorlást előmozdító okok csökkentésének ⁽²⁰⁾.

4.4 Elfogadhatatlan, hogy a fejlesztéstámogatási politikát a migrációval kapcsolatos nemzetközi tárgyalások során a nyomásgyakorlás eszközeként használják, amint azt az Európai Tanács sevillai ülésén egyes vezetők tették.

4.5 Az EGSZB szerint az Európai Unió elő tudja mozdítani a diaszpórák részvételét a különböző együttműködési programok végrehajtásában. E közösségek jelentős mértékben hozzá tudnak járulni a javaslatok megfogalmazásához és az eredmények felméréséhez; ezt a tevékenységet gyakorta a donorországok olyan szakértői végzik, akiknek részleges ismereteik vannak csupán a kedvezményezett területekről.

4.6 A demokrácia és az emberi jogok, a közoktatás és a szakképzés, a nők jogai biztosításának az előmozdítása, valamint az egészségvédelem és a környezetvédelem kiemelt célkitűzéseket jelentenek az EU részéről folytatott együttműködés terén. Az EGSZB véleménye szerint a szervezett civil társadalom erősítése és tevékenységének előmozdítása ugyancsak nagyon fontos.

⁽²⁰⁾ OXFAM – INTERMON: *Migraciones y desarrollo: el papel de la cooperación* [Migráció és fejlődés: az együttműködés szerepe], In: Estudios, 8. szám (2001).

4.7 Az EU támogatást nyújthatna a származási és a befogadó országokban meglévő szociális partnerek és civil szervezetek részvételével működő hálózatok és közös bizottságok létrehozásához. A tudatosság növelése fontos részét képezi például a fejlesztési együttműködés politikáinak. Az európai befogadó országokban tájékoztatni kell a közvéleményt a migráció kiinduló pontját jelentő országok kultúrájáról, valamint az ottani munka-, élet-, társadalmi és politikai körülményekről.

5. A származási országokkal együttműködésben folytatott európai bevándorlási politika

5.1 Meglepő, hogy az uniós tagállamok még nem ratifikálták a *vendégmunkások és családtagjaik jogainak védelméről szóló nemzetközi egyezményt*, amelyet az Egyesült Nemzetek Szervezetének Közgyűlése a 45/158 sz. határozat keretében, 1990. december 18-án fogadott el, és amely 2003. július 1-jén lépett hatályba. Az EGSZB ⁽²¹⁾ ismételten javasolja, hogy az EU és tagállamai ratifikálják ezt az egyezményt. Az Európai Tanács tamperei és a hágai ülésének célkitűzéseivel összhangban, az EGSZB véleménye szerint az emberi jogok tiszteletben tartásának, valamint az egyenlő bánásmódnak kell az európai bevándorlási politika alapját képeznie.

5.2 Az EGSZB azt javasolja, hogy a külpolitika keretében az Európai Bizottság, az Európai Parlament és az Európai Unió Tanácsa az Emberi Jogok Egyetemes Nyilatkozata, a Polgári és Politikai Jogok Egyezségokmánya, valamint a Gazdasági, Szociális és Kulturális Jogok Egyezségokmánya alapján segítse elő egy, **a migrációra vonatkozó nemzetközi jogi keret** létrejöttét. Ennek a nemzetközi jogi keretnek az alábbiakat kellene felölelnie:

- a vendégmunkások és családtagjaik jogainak védelméről szóló nemzetközi ENSZ-egyezmény,
- a nőkkel szembeni megkülönböztetés minden formájának felszámolásáról szóló egyezmény (CEDAW),
- a faji megkülönböztetés minden formájának felszámolásáról szóló egyezmény (CERD),
- a gyermek jogairól szóló egyezmény (CRC),
- a migráns munkavállalókra vonatkozó ILO-egyezmények (C 97 és C 143),
- az ILO alapvető munkaügyi elvekről és jogokról szóló nyilatkozata,
- az ILO munkaerő-vándorlásról szóló multilaterális kerete,
- az Egyesült Nemzetek 2001-ben tartott, faji megkülönböztetés elleni világkonferenciájának durbanai nyilatkozata és cselekvési programja.

5.3 A bevándorlási politikák eddig mind megfelelő, az EGSZB által támogatott szempontokra összpontosítottak, de

⁽²¹⁾ Az EGSZB 2004. június 30-i saját kezdeményezésű véleménye a Nemzetközi Bevándorlási Egyezményről (előadó: Luis Miguel PARIZA CASTAÑOS) (HL C 302., 2004.12.7.).

csak az európai nemzetek mint befogadó országok érdekein alapulnak: a jogszerűtlen bevándorlás és az emberkereskedelem elleni küzdelem, valamint a munkaerőpiacaink és gazdasági fejlődésünk szükségleteinek a kielégítése szempontjain; ezekből kiindulva tekintünk a társadalmi és az identitási problémákra, és határozzuk meg a (magasan képzett) bevándorlók részére befogadást ösztönző, míg másokat elutasító politikákat. Ilyen megfontolások alapján az európaiak olyan bevándorlási politikákat határoztak meg, amelyek akár nyitottabbak, akár korlátozóbbak, középpontjukban minden esetben kizárólag a bevándorlásnak az európai társadalmakra gyakorolt hatásai állnak.

5.4 A fejlesztés terén az Európai Unió és legtöbb tagállama ugyanakkor nagyon aktív együttműködési politikát folytat, és Európa a világ számos országával kötött szomszédsági és társulási megállapodást. Ezeket a politikákat korábban mégis a bevándorlási politikával nem megfelelően összehangolva hajtották végre, mintha ezek teljesen különálló kérdések lennének; annak a téves gondolatnak az alapján, hogy migrációs politikát a származási országok együttműködése nélkül is folytatni lehet.

5.5 A migráció fejlődő országokra gyakorolt hatásairól számos tanulmány készült eddig. Minden jelentés arra az általános következtetésre jut, hogy a migráció pozitívan hat a származási országok gazdasági és társadalmi fejlődésére, de néhány ország esetében emellett negatív hatások is jelentkeznek. A pozitív hatások közül a pénzáttalásokat, míg a negatív hatások közül az agyelszívást és a humán erőforrások elvesztését kell kiemelni.

5.6 Az EGSZB új megközelítést támogat az európai politikák számára: a bevándorlási politikát a származási országokkal együttműködve kell kezelni – úgy, hogy a migráció a származási országok fejlődésének egyik tényezője lehessen. Ez a szóban forgó politikák számos vonatkozásának a felülvizsgálatát igényli, közöttük azokat, amelyek a befogadási kritériumokra, valamint a bevándorlók mobilitásának a lehetőségeire vonatkoznak.

6. A migráció mind a származási, mind pedig a befogadó országok számára pozitív jelenség

6.1 A bevándorlásból a befogadó országok számára jelentkező előnyökkel az EGSZB más jelentései részletesen foglalkoztak már. Az európai országok esetében a bevándorlás sikerrel oldotta meg a demográfiai változásból eredő munkaerő-piaci szükségleteket ⁽²²⁾. A bevándorlók a helyi munkavállalók által be nem töltött állásokban helyezkednek el, közreműködnek a gazdasági fejlődésben, a munkahelyteremtésben és a társadalmi haladás biztosításában. Amint arra a nemzetközi migráció és fejlődés témájáról tartott magas szintű ENSZ-párbeszéd részére készített ENSZ-főtitkári jelentés is rámutat, „...a migránsok [...]

⁽²²⁾ Lásd az EGSZB 2005. június 9-i véleményét a következő tárgyban: Zöld könyv: A gazdasági migráció kezelésének uniós megközelítéséről (előadó: Luis Miguel PARIZA CASTAÑOS) (HL C 286., 2005.11.17.).

olyan, gyakorlati értékkel rendelkező gazdasági tevékenységeket tartanak életben, amelyeket – ha migránsok nem lennének – ki kellene szervezni. A munkaerőnek és a fogyasztók körének a bővítése, valamint a vállalkozói készségeik rendelkezésre bocsátása révén a migránsok előmozdítják a befogadó országokban a gazdasági növekedést⁽²³⁾. Az EGSZB azt javasolta továbbá, hogy az EU erősítse meg az integrációs politikákat⁽²⁴⁾. A migráció mindenki: a migránsok, a befogadó társadalmak és a származási országok számára is előnyös lehet.

6.2 A fejlődő országok számára a kivándorlás lehetővé teszi a felesleges munkaerőtől való megszabadulást, és ezáltal a munkanélküliség csökkentését, továbbá – figyelembe véve a kivándorlók által a családjuk részére hazautalt pénzeszegeket – a kivándorlás a szegénység enyhítésének is egyik fontos eszköze. Mindezek mellett hazatérésük után a kivándorlók katalizátorokként is egyre fontosabb szerepet játszanak a gazdasági életben, munkaadók lesznek belőlük, vagy a kisvállalkozásokat segítik, továbbá új szakértelem és technológiai eljárásokat adnak át. A kivándorlásnak ugyanakkor káros hatásai is vannak; ilyen például a leginkább képzett és vállalkozó szellemű fiatalok elvesztése.

6.3 Az EGSZB javasolja, hogy a származási országokkal való együttműködés révén a pozitív hatásokat maximalizálják, a negatív hatásokat pedig minimalizálják. Ez a mai kor egyik kihívása. A Nemzetközi Migráció Globális Bizottságának zárójelentése hangsúlyozta, hogy a ma kihívása az, hogy olyan politikákat alakítsunk ki, amelyek maximalizálják a migráció származási országokra gyakorolt pozitív hatásait, és korlátozzák a negatív következményeket. Azt is aláhúzza továbbá, hogy a migrációnak a nemzeti, a regionális és a globális szintű fejlesztési stratégiáknak egyaránt a részét kell képeznie; ennek eléréséhez pedig az szükséges, hogy a befogadó országok egyértelműen ismerjék el, hogy a migráció számukra is pozitív jelenség⁽²⁵⁾.

6.4 A migráció nem tölthet be katalizátorszerepet a fejlődés terén, ha más politikai, gazdasági és szociális tényezőktől el van választva. Ebből kiindulva az EGSZB úgy véli, hogy az EU-nak a származási országokkal együttműködve új megközelítést kell kialakítania a migráció és a fejlesztési politika kérdéseiben, elősegítve ezáltal a fejlődést és azokat a strukturális változásokat, amelyek kedveznek a demokráciának és a helyes kormányzásnak, és hozzájárulnak az egyenlőtlenség csökkentéséhez, továbbá a fenntartható fejlődéshez szükséges humán erőforrás és infrastruktúra javításához.

7. A pénzáttalásokban rejlő előnyök

7.1 A pénzáttalások a bevándorlók személyes forrásai ugyan, de egyes származási országok esetében ezek az áttalások mint jövedelemforrások nagy jelentőségre tettek szert. A

⁽²³⁾ Lásd az A/60/871. sz. ENSZ-dokumentumot, 2006. *International migration and development. Report of the Secretary-General* [Nemzetközi migráció és fejlődés. A főtitkár jelentése]. <http://www.un.org/Docs/journal/asp/ws.asp?m=A/60/871>.

⁽²⁴⁾ Az EGSZB 2002. március 21-i, saját kezdeményezésű véleménye a következő tárgyban: *Bevándorlás, integráció és a szervezett civil társadalom szerepe*, (előadó: Luis Miguel PARIZA CASTAÑOS, társelőadó: Vitor MELÍCIAS, (HL C 125., 2002. 5. 27.); valamint a 2006. szeptember 13-i *Bevándorlás az EU-ban és a beilleszkedési politikák: a regionális és helyi önkormányzatok és a civil társadalmi szervezetek együttműködése* c. saját kezdeményezésű vélemény (előadó: Luis Miguel PARIZA CASTAÑOS, HL C 318., 2006. 12. 23.), valamint az integrációval kapcsolatos konferencia, amelynek a megszervezésére az Európai Bizottsággal közösen, 2002. szeptemberében került sor.

⁽²⁵⁾ Lásd a Nemzetközi Migráció Globális Bizottságának 2005. évi, *Migration in an interconnected world; New directions for action* [Migráció egy erős szálakkal összekapcsolódó világban: új cselekvési irányok] címmel közreadott jelentését, <http://www.gcim.org/en/>.

számok önmagukért beszélnek: a Világbank becslései szerint 2005-ben a fejlődő országokhoz összesen mintegy 167 milliárd USD összegű pénzáttalás folyt be (ezzel szemben a becslések 1990-ben csak 69 milliárdról szóltak). Az ENSZ-főtitkár szerint 2006-ban a kivándorlók 264 milliárd dollárt küldtek haza. Ez az összeg csaknem a négyszeresét teszi ki a hivatalos fejlesztési támogatásoknak. Egyes országok esetében a pénzáttalások összege a külföldi befektetések összegét is felülmúlja.

7.2 A pénzáttalások folyamatos és stabil támogatást jelentenek a családfenntartás számára. Ezeknek a nemzetközi pénzáttalásoknak a nagy része a bevándorlótól és családjaitól származik. Európában a bevándorlók 60–70 %-a küld pénzt a családjának. A pénzáttalásokat többnyire közvetlen fogyasztásra, noha nem kizárólag anyagi javakra fordítják: az áttalások jelentős részét oktatásra és egészségvédelemre, következéséppen a humán erőforrások javítására költik. Az áttalások célhelye esetében a fogyasztás és a kisvállalkozásokra fordított befektetések növekedése jelent hasznot a gazdaság számára. A forgalomban lévő pénz nagyobb mennyisége a pénzügyi ágazat fejlődését is előmozdítja. Az európai valutákban megszerzett jövedelem a származási országok pénzügyi egyensúlyának a fenntartásához is hozzájárul.

7.3 Az előnyök mellett azonban problémák is felmerülhetnek: emelkedhet egyes fogyasztási cikkek ára, ami még inkább súlyosbítja a pénzáttalásokban nem részesülő családok helyzetét; bizonyos termények előállításával és különböző termelési ágazatokkal (a kevésbé jövedelmezőkkel) nem foglalkoznak tovább, és bizonyos munkahelyeket is elhagynak, mert az általuk generált jövedelem az áttalásokhoz viszonyítva nagyon csekély.

7.4 Ezekkel a problémákkal is számolni kell, noha a Nemzetközi Migráció Globális Bizottsága arra a következtetésre jutott, hogy összességében a migráció jelentős plusztényezőt jelent a fejlődő országok számára: „A hivatalos formában jelentkező pénzáttalások fontos külföldi valuta-forrást jelentenek a címzett országok részére; erősítik a pénzügyi ágazat kapacitását, növelik a pótlólagos befektetések iránti vonzerőt, és bizonyos mértékig az államkölcsönök lehetőségeit is növelik⁽²⁶⁾.”

7.5 Az áttalások nem hivatalos csatornáit ugyanakkor korlátozni kell, mert ezek nagyobb költségekkel és kockázatokkal működnek. A nem hivatalos hálózatok léte igen gyakran a versenyeszközös pénzügyi intézmények legtávolabbi helyeken mutatkozó hiányának az eredménye. Az EGSZB szerint annak érdekében, hogy a származási országok a lehető legjobban járjanak, csökkenteni kell az áttalások pénzügyi közvetítésének a költségét. Ezek a költségek gyakorta túlzott mértékűek, és nincsenek összhangban más nemzetközi gazdasági tranzakciók költségeivel. Szakértői számítások szerint a költségek régióként jelentős eltéréseket mutatnak; a Spanyolországból Latin-Amerikába és a Karib-térségbe irányuló áttalások költsége 2 %, míg Európából az afrikai országok többségébe irányuló áttalások

⁽²⁶⁾ Lásd a Nemzetközi Migráció Globális Bizottságának 2005. évi, *Migration in an interconnected world; New directions for action* [Migráció egy erős szálakkal összekapcsolódó világban: új cselekvési irányok] címmel közreadott jelentését, <http://www.gcim.org/en/>.

költsége 8–10 %-os. Az európai pénzügyi ágazatért felelős hatóságoknak és felügyelő szervezeteknek arra kellene ösztönözniük az európai bankokat, hogy etikus módon, társadalmi felelősséggel lépjenek fel az átutalások költségeinek a csökkentése érdekében. A származási országokban is növelni kell a bankok tevékenységének hatékonyságát, mivel ezeknek a bankoknak a struktúrája és az általuk nyújtott garanciák igen gyakran elégtelenek. Európának elő kell mozdítania, hogy a két fél banki ágazatai között a kormányok és a nemzetközi szervezetek közvetítése révén olyan megállapodások jöjjenek létre, amelyek révén csökken az átutalások végső költsége. Társadalmi felelősségi megállapodások kötése révén a bankok ösztönözhetik a helyes gyakorlatok rendszereit.

7.6 Az Európai Bizottság bejelentette, hogy olyan irányelv készítésén fáradozik, amely felkéri majd a pénzügyi szolgáltatókat, hogy érvényesítsenek nagyobb átláthatóságot az ügyfeleknek felszámított megbízási díjak tekintetében. A pénzáttalások esetében ennek az irányelvnek nagyon szigorúnak kell lennie ahhoz, hogy meg lehessen szüntetni a jelenlegi túlzott díjakat. Továbbá a pénzügyi rendszer szabályozóinak éberem kell őrködniük, hogy a tranzakciókat ne lehessen túlzott átváltási árfolyamokkal terhelni, mert ez méltánytalanul megnövelné az átutalások végső költségét.

7.7 Az EGSZB javasolja, hogy az átutalásokat a gazdasági és társadalmi tevékenység terén megvalósuló befektetések ösztönzésére használják fel. A bankok, a helyi hatóságokkal együttműködve, az átutalásokhoz kapcsolódó új hitelrendszereket alakíthatnak ki, amelyek célja a gazdasági tevékenység és a vállalkozási kezdeményezések finanszírozása lenne. A pénzügyi ágazatnak ehhez megfelelő struktúrákat és kellő likviditást kell biztosítani.

7.8 Az oktatásra és egészségvédelemre fordított kiadások az átutalásokban részesülő családok legfőbb befektetési formái. Az átutalásokhoz kapcsolódó pénzügyi, biztosítási és hiteleszközöket az oktatás és egészségvédelem terén elért eredmények fokozása érdekében támogatni kell.

8. A diaszpórák mint transznacionális hálózatok

8.1 A nemzetközi migráció terén az utóbbi évtizedek globalizált világában számottevő bővülés volt megfigyelhető. Erőteljesen növekedett a migránsok száma⁽²⁷⁾; a befogadó, valamint az egyidejűleg befogadó és származási országok számával párhuzamosan bővült a migráció származási országainak száma is. Ezt a migráció terén tapasztalható fellendülést az olcsóbbá váló közlekedés és távközlés mozdította elő. A nemzetközi utazás a világnak még a legtávolibb területei között is könnyebbé vált (a határellenőrzéstől eltekintve).

8.2 A telefonnal és az elektronikus távközlési eszközökkel kombinálva az olcsóbbá váló utazás, különösen a légi közlekedés, példa nélkül álló lehetőségeket nyitott meg az emberek, valamint a migránsok származási és célhelyei közötti kapcsolat-

tartás számára. A kivándorló és a célhelyek széles skáláján szét-szóródó emberek ma sokkal szorosabb és könnyebben működő hálózatot tartanak fenn egymás között, mint a múltban.

8.3 A migránsok hálózatai egyre fontosabb szerepet töltenek be a migrációs folyamatban: ezek a hálózatok előmozdíthatják, hogy az emberek dönteni tudjanak a saját migrációs terveik felől, segítik az utazást és az átmenő forgalmat, valamint a célországba történő megérkezés mellett a lakás- és álláskeresést is.

8.4 A kivándorlók előmozdíthatják a származási helyeiken meglévő vállalkozások tevékenységét. A bevándorlók által a befogadó országokban létesített számos vállalkozás például a származási országokból importált termékeket, támogatva ezáltal a termelést és az értékesítést. Az utazások bővülése a helyi szállítási vállalkozások tevékenységét ösztönzi. A migránsok, amikor gazdasági szempontból erős pozíciókhoz jutnak a célországban, gyakorta közvetlen befektetéseket valósítanak meg származási országaikban: így jött létre számos vállalkozás Kína egyes régióiban, valamint a számítástechnikai ágazat terén Indiában és Pakisztánban. Számos bevándorló segíti a gazdasági és üzleti tevékenységet Afrikában és Latin-Amerikában is.

8.5 A multinacionális társaságok egyre növekvő számban alkalmaznak bevándorló származásúakat, hogy üzleti vállalkozásaikat a származási országokban is bevezessék. Tevékenységük nemzetközi jellegének erősítése céljából számos európai multinacionális társaság a bevándorlók köréből toborozza menedzsereit és technikai alkalmazottait.

8.6 A transznacionális hálózatokba szervezett diaszpórák is előmozdíthatják annak biztosítását, hogy az átutalások egy részét a gazdasági tevékenység és a vállalkozói projektek területére irányítsák. Az EU fejlesztési kooperációs politikái együttműködhetnek a migránshálózatokkal, mivel ezek a hálózatok lehetőséget teremtenek a támogatások megfelelő helyre történő eljuttatására, és fokozni tudják a diaszpórában élő közösségek befektetési képességét.

8.7 Egyes helyeken a hálózatokként működő migráns diaszpórák befektetnek a származási országaikban. Néhány projekt modellként is szolgálhat: egyik ilyen a Mexikóban megvalósítás alatt álló „három az egyért” program, amelynek keretében az egyazon területről származó migráns szövetségek úgy fektetnek be a származási helyük fejlesztését szolgáló projektekbe, hogy minden egyes általuk hazaküldött dollárhoz a különböző szintű – szövetségi, állami és helyi – kormányzati szervek ugyancsak hozzátesznek még egy-egy dollárt⁽²⁸⁾.

8.8 Az EU-nak a származási országok fejlődésének előmozdítását segítő egyik eszközként támogatni kell a transznacionális diaszpórahálózatokat. Az ugyanabból a városból származók hálózati szövetségei beruházási célú tőkéket tudnak közösen előteremteni, amelyeket az európai és a nemzeti szintű hozzájárulások megsokszorozhatnak.

⁽²⁷⁾ 1990-ben 155 millió migráns volt; ez a szám 2005-re 191 millióra növekedett.

⁽²⁸⁾ Lásd az idézett A/60/871. sz. ENSZ-dokumentumban. 71. o.

8.9 Az Európai Bizottságnak és a tagállamoknak, a származási országokkal és a szervezett civil társadalommal együttműködve, elő kell mozdítaniuk azoknak a kedvező feltételeknek a kialakulását, amelyek mellett a diaszpóra optimalizálhatja tevékenységének a fejlődésre gyakorolt hatását. Az EGSZB javasolja, hogy az uniós és tagállami közhasznú alapok egy részét fordítsák a diaszpórák közösségei által előmozdított fejlesztési tevékenységekre. Az állami és a magánszektor együttműködése kulcsfontosságú a gazdasági és társadalmi tevékenység sikere szempontjából. Álljon itt néhány példa a helyes gyakorlatra:

8.9.1 Az elmúlt tíz év folyamán a hollandiai székhelyű IntEnt a Suriname-ból, Ghánából, Marokkóból, az Antillákról és Törökországból származó diaszpóra közel 2 000 vállalkozójának nyújtott támogatást, amikor 12,5 millió eurót bocsátott a rendelkezésükre 200 különböző vállalkozás beindításához, ahol 840 ember foglalkoztatására került sor a szóban forgó országokból származók közül.

8.9.2 A Marseille-ben, 1986-ban létrehozott Migrations & Développement különböző marokkói bevándorló szervezeteket (köztük marokkói származású francia fiatalokat) támogat, hogy támogatást gyűjtsenek marokkói származási helyeik számára. Több ezer diaszpórában élő bevándorló nyújtott pénzügyi támogatást különféle projektek részére, közülük háromszázan pedig közvetlenül is részt vettek a projektek végrehajtásában, amelyekből több mint 50 000 marokkói profitált.

8.9.3 Az Egyesült Királyságban működő diaszpóraszervezetek támogatták a legaktívabb formában a RemitAid kampányt⁽²⁹⁾, amely a származási országokba küldött kollektív átutalások adókedvezményének biztosítására irányult. A RemitAid a diaszpórák fejlesztési kezdeményezéseihez az átutalások után járó adó-visszatérítésekkel álló közös alap révén nyújt támogatást (a visszatérítés az ajándéksegély-programhoz hasonlóan történik, amelynek keretében az Egyesült Királyságban nyújtott jótékonyági adományok után biztosítanak adókedvezményt).

8.9.4 A Fülöp-szigeteki migrációs és fejlesztési szervezet (a Philcomdev) a közelmúltban létrehozott olyan hálózat, amely a kivándorlókat és családtagjaikat tömörítő szervezeteket, nem kormányzati szervezeteket, szövetkezeteket, szakszervezeteket, mikrofinanszírozási szervezeteket, társadalmi vállalkozásokat, valamint Fülöp-szigeteki és külföldi hálózatokat foglal magába, melyek migrációs és fejlesztési területen tevékenykednek országukban.

8.10 Az európai fejlesztési támogatás felhasználásával a származási országokból érkező termékek európai exportjához is támogatást kellene nyújtani. E támogatások szétesztését a méltányos kereskedelmi rendszerek révén a diaszpórahálózatoknak kellene elvégezniük.

8.11 Az EGSZB azt is javasolja továbbá, hogy mind az egyéni migránsok, mind pedig a migránsok szervezetei révén megvalósuló közvetlen beruházások ugyancsak részesüljenek támogatásban. Az idegenforgalomba vagy a mezőgazdaságba eszközölt befektetések például számos származási helyen képesek jelentős fejlesztési lehetőségeket generálni. A migránsok vagy diaszpóraszervezetek számára kereskedelmi vagy a származási országban

megvalósítandó közvetlen befektetési projektekhez nyújtott hitelek olyan támogatást jelentenek, amelyet az európai országoknak együttműködési politikáik révén fokozniuk kellene.

9. Visszatérés és nagyobb mozgási lehetőségek mint a humán erőforrások visszanyerésének egyik formája

9.1 Egyes nemzetközi migránsok szakmunkások vagy magas képességgel rendelkező dolgozók. A fejlődő országok számára ez az „agyelszívás” a migráció egyik legkárosabb hatása. Nem mindegyik származási országra van ez egyforma hatással, egyesek részére viszont valóságos katasztrófa. Amint azt a SOPEMI-jelentés is mutatja, Angola, Burundi, Ghána, Kenya, Mauritius, Mozambik, Sierra Leone, Tanzánia és Uganda legmagasabb oktatási háttérrel rendelkező állampolgárainak 33–55 %-a különböző OECD-országokban él⁽³⁰⁾. Afrikában az oktatás mellett az egészségügyi ágazat a leginkább érintett ebben a tekintetben.

9.2 Egyes származási országok esetében az egyetemi végzettséggel és a magas szintű szakmunkás képességgel rendelkezők kivándorlásának hatása kevésbé érződik negatív jelenséggént. A magasan képzett számítástechnikai szakemberek Indiából és Pakisztánból történt elvándorlása például semmilyen káros következménnyel nem járt, mivel a számítástechnika területén ezek az országok nagyon erős oktatási és szakképzési rendszerrel rendelkeznek, és ezekben az országokban ilyen szakemberekből nincs hiány.

9.3 Olyan esetekben, amikor az agyelszívás nem ölt túlzottan nagy méreteket, egyes származási országok részére ez a folyamat még hasznos is lehet, mivel a visszatérési és cirkulációs folyamat révén új ismeretek, technológiai folyamatok és üzleti vállalkozások áramlanak be az országba. Olyan országok esetében, mint például Brazília és India, szintén ez a helyzet. Az agyelszívás nagyon sok országban azonban pótolhatatlan hiányt okoz a specialisták és a magas képességgel rendelkező szakemberek tekintetében.

9.4 Az európai befogadó országok számára az agyelszívás előnyös jelenség. Egyes európai országokban a bevándorlási törvényeket 2002. óta úgy módosítják, hogy ez által megkönyvüljön a magasan képzett szakmunkások beáramlását.

9.5 Az Európai Unió is a szelektív bevándorlási politika támogatása felé hajlik: a Politikai terv a legális migrációról⁽³¹⁾ konkrét irányelv kibocsátását indítványozza a magasan képzett szakmunkások bevándorlásával kapcsolatban, amelyet szeptemberben fog majd a Bizottság előterjeszteni, az EGSZB pedig véleményt alkot majd róla. A bevándorlás általános szabályozására vonatkozóan azonban nincsenek tervek. Az EGSZB és az Európai Parlament részéről elhangzott bírálatok⁽³²⁾ ellenére ezt a „szelektív bevándorlási” politikát Európa egészére kiterjeszteni, ami az egyes országok által tapasztalt nehézségek további súlyosbításának a kockázatával járna. Az EGSZB azonban úgy véli, hogy e jogi szabályozásnak mindenki: a származási országok, a befogadó országok és maguk a bevándorlók számára egyaránt előnyösnek kell lennie.

⁽³⁰⁾ Lásd: SOPEMI 2005, OECD.

⁽³¹⁾ COM(2005) 669 final, 2005. december 21.

⁽³²⁾ Lásd a 2005/2244(INI) dokumentumot és az EGSZB 2005. június 9-i véleményét a következő tárgyban: *Zöld könyv: A gazdasági migráció kezelésének uniós megközelítéséről* (előadó: Luis Miguel PARIZA CASTAÑOS) (HL C 286., 2005.11.17.).

⁽²⁹⁾ Lásd a www.remitaid.org honlapon.

9.6 A migráció és a fejlesztési együttműködési politikák közötti összefüggés megkívánja, hogy a befogadó országok határozottan és egyértelműen foglaljanak állást az agyelszívás kérdésében. Ezzel kapcsolatban mindenekelőtt azt kell figyelembe venni, hogy a származási országokban a szakmunkások távozását előidéző problémák, amennyiben az érintett munkások az odahaza működő társaságok, az ország gazdasága vagy a közszolgáltatások számára használható új szakismerettel felvértezve visszatérnének, tulajdonképpen még előnyösek is lehetnének. A hazájukba visszatérő migránsok nemcsak a know-how és a technológiai ismeretek hordozóiként jelenhetnének meg, hanem a befektetések ösztönzőiként is.

9.7 Erre figyelemmel a migránsok hazatérésre ösztönzése a származási országok fejlődését segítheti. A visszatérésnek teljesen önkéntesnek kell lennie, és akkor kerülhet rá sor, amennyiben megfelelőek a feltételek ahhoz, hogy a visszatérők a származási országaikban folytathassák tovább a foglalkozásukat. A kihívást ezért a szóban forgó feltételek megteremtése jelenti.

9.8 Jóllehet bátorítani kell a szakmunkások önkéntes hazatérését, ez nem jelentheti a migránsok európai munkavállalási vagy a tartózkodási engedélyének a visszavonását (vagy az új állampolgárság elvesztését, ha szereztek már ilyen). Ez az egyedi feltétele annak, hogy a körkörös bevándorlás létrejöhessen.

9.9 A visszatérést azzal is elő lehet mozdítani, ha a visszatérők szociális jogosultságait magukkal vihetik származási országukba. Biztosítani kell, hogy a nyugdíjak és a társadalombiztosítási, ezen belül az egészségügyi ellátási jogosultságok átvitele megfelelően történjen. A nemzetközi migráció és a fejlődés kérdéseiről készített ENSZ-főtitkári jelentés szerint a nemzetközi migránsok túlnyomó többségének akadályokkal kell szembenéznie nyugdíjuk átvitele terén; annak ellenére, hogy számos kétoldalú egyezmény megkötésére került már sor, az ENSZ-főtitkár azt javasolta, hogy alakítsanak ki valami nagyobb biztonságot nyújtó keretmegoldást. A Nemzetközi Munkaügyi Szervezetnek a társadalombiztosítási jogok érvényesítése nemzetközi rendszerének a megteremtéséről (1982) szóló 157. sz. egyezményét eddig mindössze három ország ratifikálta (Spanyolország, a Fülöp-szigetek és Svédország) ⁽³³⁾. Az EGSZB javasolja, hogy a többi tagállam is ratifikálja az ILO 157. sz. egyezményét.

9.10 Az agyelszívás megakadályozása, a szakmunkások önkéntes visszatérésének előmozdítása, valamint a származási országokban a szakképzettséget igénylő ágazatokba és tevékenységekbe történő befektetések érdekében különféle programok elfogadására van szükség az európai fejlesztési politikák keretein belül.

9.11 Az EGSZB egyetért az Európai Bizottságnak azzal a javaslatával, hogy a tagállamok a származási országokkal együttműködve foglalják szabályzatba a magasan képzett migránsok belépésével kapcsolatos eljárást.

⁽³³⁾ Lásd az idézett A/60/871. sz. ENSZ-dokumentumban. 80. o.

9.12 Az EU-nak nagyon aktív szerepet kell vállalnia a fiataloknak a bevándorlók származási országaiban történő képzése terén. Ezek az országok a legképzettebb humán erőforrásuk nagy részét elvesztik, és ezt az erőforrást különböző európai társaságok állítják a szolgálatukba. A képzési együttműködés az érintett országok kártalanításának egyik tisztességes módja; így az érintett országok számíthatnak arra, hogy rendelkezni fognak a fejlődésükhöz szükséges humán erőforrásokkal.

9.13 Az EGSZB hangsúlyozza a származási országok viszonylatában létrehozandó egyezmények és társulások fontosságát; ilyen egyezményeket és társulásokat európai egyetemek, kórházak, valamint technológiai és kutatási központok hozhatnának létre a származási országokkal, amelyek célja annak biztosítása lenne, hogy néhány nagyon magasan képzett dolgozó vállaljon állást a származási országában az európaihoz hasonló fizetések, szociális jogok és munkakörülmények mellett.

10. A migránsok belépésére vonatkozó politika a fejlődési célkitűzésekkel összhangban: a belépés engedélyezése előmozdítja a fejlődést

10.1 A legális bevándorlás engedélyezése érdekében az Európai Uniónak és a tagállamoknak rugalmas és átlátható eljárások alkalmazásával módosítaniuk kell belépési politikájukat. Az Európai Bizottság zöld könyvével kapcsolatos véleményében ⁽³⁴⁾ az EGSZB amellett érvelt, hogy mind a magasan képzett, mind pedig a kevésbé képzett szakmunkások belépésével kapcsolatban nyitott politikák alkalmazására van szükség. Az EGSZB – bár megérti egyes kormányok álláspontját – azt is javasolta, hogy a tagállamok szüntessék meg azt az átmeneti időszakot, amely alatt egyes új tagállamok állampolgárai részére országaikban korlátozva van a letelepedés és a munkavállalás joga.

10.2 A jogszerűtlen bevándorlást európai szemléletű politikák alkalmazásával kell csökkenteni; amilyen például a jogszerűtlen bevándorlók foglalkoztatása elleni küzdelem egy közösségi jogszabály ⁽³⁵⁾ segítségével, amelyet az EGSZB egy másik, kidolgozás alatt álló véleményben vizsgál meg, a határellenőrzés és az emberkereskedelem elleni küzdelem, továbbá a származási és tranzitországokkal történő együttműködés. Az EU-nak a kiadások megosztása révén szolidaritást kell vállalnia a dél-európai országokkal, amelyek nagyszámú jogszerűtlen bevándorlóval kénytelenek foglalkozni, számos esetben tengeri mentőakciókat és fogadó tevékenységet kell lebonyolítaniuk, valamint humanitárius segítséget is kell nyújtaniuk. Kivételes körülmények között rendezni kell továbbá az Európai Unióban lévő sok „iratok nélküli” személy jogi helyzetét, akik a munkahelyi kizsákmányolás áldozatai, és nem tudnak bekapcsolódni az integrációs programokba.

10.3 A rugalmasabb belépési politikák részeként az ideiglenes migrációs rendszereket és a körkörös migrációt mind a magasan képzett, mind pedig a kevésbé képzett szakmunkások esetében támogatni kell.

⁽³⁴⁾ Lásd az EGSZB 2003. december 10-i véleményét a következő tárgyban: A Bizottság közleménye a Tanácsnak, az Európai Parlamentnek, az Európai Gazdasági és Szociális Bizottságnak, valamint a Régiók Bizottságának a bevándorlás, integráció és foglalkoztatás kérdéseiről (előadó: Luis Miguel PARIZA CASTAÑOS), HL C 80., 2004.3.30.

⁽³⁵⁾ Lásd a harmadik országok illegálisan tartózkodó állampolgárait foglalkoztató munkáltatókkal szembeni szankciókról szóló 2007. május 16-i irányelvjavaslatot (COM(2007)249 final).

10.4 Ha azt szeretnénk, hogy az ideiglenes bevándorlási rendszer elképzelése reális legyen, a közösségi jogszabálynak nagyon rugalmas, rövid lejáratú, visszatérési intézkedésekkel párosuló engedélyek kibocsátására kell lehetőséget teremtenie, amelyek garantálják a későbbi évek során történő munkavállalás lehetőségét is. Ily módon számos bevándorló fordul majd a legális lehetőségek felé, és nem fog illegális körülmények között Európában maradni a tartózkodási engedély lejárta után.

10.5 Az EGSZB arra buzdítja az EU-t és a tagállamokat, hogy állapodjanak meg a származási országokkal a körkörös bevándorlási eljárás szabályaiban, és rugalmas, átlátható intézkedésekkel segítsék elő a körkörös migrációs mobilitást. Az ilyen egyezményeknek kiegyensúlyozottnak kell lenniük, szolgálniuk kell mindkét fél érdekeit, hogy a bevándorlás a származási országok esetében is a fejlődés tényezője lehessen.

10.6 A képzési kötelezettségvállalást és a szakképzettség elismerését is magában foglaló ideiglenes belépési rendelkezések ugyancsak hasznos szerepet tölthetnek be, mivel az Európában dolgozó ideiglenes bevándorlók ezek révén fejleszteni tudnák szakmai ismereteiket, visszatérésük után pedig elő tudnák mozdítani a munkahelyteremtést, és hozzá tudnának járulni országaik gazdasági és társadalmi fejlődéséhez.

10.7 Európában a jogszabályok jelenlegi rugalmatlansága jelentősen akadályozza a körkörös bevándorlást. A migrációs mobilitás, a visszatérés, valamint a származási országokban az üzleti kezdeményezések megkönnyítése érdekében az európai bevándorlási jogszabályoknak lehetőséget kell teremteniük az állandó tartózkodás jogának hosszú távon történő megőrzésére.

10.8 Az EGSZB ennek érdekében azt javasolja, hogy kerüljön sor a huzamos tartózkodási engedéllyel rendelkezők jogállásáról szóló irányelv módosítására, és a módosítás értelmében a huzamos tartózkodási engedéllyel rendelkezők engedélye a jelenlegi egy év helyett öt évig legyen érvényes. Véleményében ⁽³⁶⁾ az EGSZB úgy foglalt állást, hogy az egyéves (vagy az Európai Bizottság eredeti javaslata szerinti kétéves) időtartam számos bevándorló számára túlzottan rövid lenne ahhoz, hogy kezelni tudják a származási helyre az életpálya-elképzeléseken alapuló visszatérés által felvetett kihívásokat.

10.9 Most, amikor a bevándorlási politika terén az EU a globális megközelítés híve, de a bevándorlás és a fejlesztési politikák között fennálló összefüggésből kiindulva is, minden olyan egyén számára, aki valamely tagállamban huzamos tartózkodási engedéllyel rendelkezik, anélkül kell biztosítani a származási országba történő visszatérés lehetőségét, hogy a tartózkodási engedélyét legalább öt éven belül elveszítené.

11. A körkörös migráció és a mobilitási partnerség előmozdítása

11.1 Májusban az Európai Bizottság fontos közleményt ⁽³⁷⁾ jelentetett meg a migrációról, valamint az Európai Unió és harmadik országok közötti körkörös mobilitási partnerségekről. Noha ez a dokumentum saját kezdeményezésű vélemény, az EGSZB hozzájárulását is tükrözi az Európai Bizottság által

kezdeményezett vitához. A vélemény egyes részei az EGSZB javaslatait tartalmazzák az Európai Bizottság által a közleményben felvetett kérdésekről.

11.2 A közlemény két részre oszlik: az első a harmadik országokkal kialakuló mobilitási partnerségek előnyeit vázolja, míg a második a körkörös migráció kérdéseit vizsgálja konkrétan.

11.3 Az EGSZB támogatja azt a javaslatot, hogy kerüljön sor **mobilitási partnerségek** létrehozására, valamint hogy az EU és a tagállamok rugalmas és átlátható eljárási szabályok révén biztosítsanak lehetőségeket a legális bevándorlás számára. A partnerségek a bevándorlók származási országai, valamint az EU-tagállamok részéről aláírt egyezményeken alapulnak.

11.4 A származási országoknak ugyanolyan kötelezettségvállalásokat kell tenniük, mint amilyenek azok a világos kötelezettségvállalások, amelyeket a jogszerűtlen bevándorlás elleni küzdelem terén kérnek tőlük: visszafogadás, határellenőrzés, az úti okmányok biztonsága, a csempészet és az emberkereskedelem elleni küzdelem stb. Fontos, hogy ezek az országok tiszteletben tartsák a Cotonoui Megállapodásban vállalt nemzetközi kötelezettségeiket, főként a 13. cikk rendelkezéseit. Az EGSZB úgy véli, hogy egyes, „gyenge” kormányval rendelkező országok számára nagy nehézségeket okozna ezeknek a feltételeknek a teljesítése, ezért azt javasolja, hogy a mobilitási partnerségeket igazítsák az egyes származási országok helyzetéhez.

11.5 Négy különböző egyezménytípus áll a tagállamok rendelkezésére.

11.5.1 Az elsőbe azok a megállapodások tartoznak, amelyek jobb lehetőségeket teremtenek a törvényes migráció számára, ugyanakkor tiszteletben tartják a Közösség által az uniós polgárok részére biztosított preferenciákat, amivel az EGSZB is egyetért. Az EGSZB egyetért azzal, hogy bizonyos tagállamok (megerősített együttműködés keretében) egyesített ajánlatot tehetnének a származási országoknak, és hogy ez a partnerségi ajánlat az Unió ajánlata lenne kvóták és az európai munkaerőpiac igényeinek megfelelő eszközök formájában.

11.5.2 Az egyezmények második típusa értelmében a legális migrációs áramlatok kezelése terén az Európai Bizottság és a tagállamok technikai és pénzügyi segítséget nyújtanak. Az EGSZB azon a véleményen van, hogy a Közösség számára a migráció és a menedékjog kezelésére szolgáló tematikus program keretében rendelkezésre álló pénzügyi eszközök elegendőek lesznek, ezért azt javasolja az Európai Bizottságnak, a Parlamentnek és a Tanácsnak, hogy az e célra rendelkezésre álló keretet a jövőben számottevően emeljék meg.

11.5.3 A harmadik típus szerint – amelyet az EGSZB is támogat –, a mobilitási partnerségeket a származási országokkal egyetértésben arra lehet felhasználni, hogy a (például bizonyos európai országok egészségügyi dolgozóit érintő) agyelszívás elkerülése érdekében bizonyos ágazatokban csökkenjen a bevándorlás. Az egyezményeknek támogatniuk kell a körkörös bevándorlást, valamint az ideiglenes bevándorlók visszatérését.

⁽³⁶⁾ Lásd az EGSZB 2001. október 3-i véleményét a következő tárgyban: Javaslata tanácsi irányelvre a huzamos tartózkodási engedéllyel rendelkező harmadik országbeli állampolgárok státuszáról (előadó: Luis Miguel PARIZA CASTAÑOS) (HL C 36., 2002.2.8.).

⁽³⁷⁾ COM(2007) 248 final, A Bizottság közleménye a Tanácsnak, az Európai Parlamentnek, az Európai Gazdasági és Szociális Bizottságnak és a Régiók Bizottságának a körkörös migrációról, valamint az Európai Unió és harmadik országok közötti mobilitási partnerségekről.

11.5.4 A partnerség negyedik típusa keretében az EU és a tagállamok javítják a rövid tartózkodásra feljogosító vízumok kiadásának gyakorlatát. Az EGSZB számos véleményében rámutatott arra, hogy az EU-tagállamokban és a származási országokban egyaránt javítani kell a konzuli szolgáltatásokat. Migrációs kérdésekben az Európai Bizottság delegációinak együtt kell működniük a tagállamokkal, az EURES hálózatot pedig fel kell használni az EU területén meglévő állásajánlatok felkutatására. Az EGSZB egyetért az Európai Bizottságnak azzal a véleményével, hogy közös vízumkérő központok megnyitása révén fejleszteni kell a tagállamok közötti együttműködést annak érdekében, hogy harmadik országok olyan állampolgárai, akiknek gyakran kell utazniuk, többszöri belépésre feljogosító vízumot kaphassanak, meg kell erősíteni a közös konzuli utasításokat, és a mobilitási megállapodásokban rögzített különböző típusokba besorolható személyek részére meg kell könnyíteni a vízumok kiadását.

11.6 Az Európai Bizottság támogatja a **körkörös bevándorlás** megkönnyítését. Az EGSZB úgy véli, hogy a jelenlegi bevándorlási jogszabályok nagyon merevek, és sem a bevándorlók, sem a származási országok, sem pedig az európai befogadó országok részére nem megfelelőek. Különböző véleményekben az EGSZB, az egyéni igényeknek megfelelő körkörös bevándorlási rendszer érvényesülésének a megkönnyítése érdekében, rugalmasabb szabályok bevezetését ajánlotta. A bevándorló alapvető jogait, de különösen szociális és foglalkoztatási jogait, valamint az egyéneknek a családjukkal való együttélésre irányuló jogait teljes egészében védeni kell.

11.7 Az Európai Bizottság a körkörös bevándorlás kétféle típusát javasolja: (1) az EU-ban tartózkodási engedéllyel rendelkező harmadik országbeli állampolgárok migrációját, hogy ezek az állampolgárok a származási országukban is tevékenységet folytathassanak, miközben megtartják a valamely tagállamban meglévő tartózkodási engedélyüket, valamint (2) a harmadik országokban letelepedett személyek körkörös migrációját, hogy ezek a személyek munkavállalás, tanulmányok folytatása vagy szakképzés, vagy ezek kombinációja céljából az EU területére léphessenek azzal a feltétellel, hogy a tartózkodási engedélyük lejártakor visszatérnek a származási országukba, miközben egyszerűsített befogadási eljárás mellett visszatérhetnek az EU területére.

11.8 Az EGSZB szerint a körkörös migráció rendszerét akkor lehet csak kialakítani, ha a származási országukba visszatért migránsok – legyenek azok ideiglenes vagy egyéb kategóriába sorolhatók – rendelkeznek azzal a választási lehetőséggel, hogy ismét visszatérjenek abba az európai országba, amelyben tartózkodási engedéllyel rendelkeztek. A körkörös migráció erősítése mindenekelőtt olyan intézkedések bevezetését jelenti, amelyek az európai országba való visszatérést rugalmasan biztosítják.

11.9 Az EGSZB egyetért az Európai Bizottságnak azzal a javaslatával, hogy a körkörös migráció megkönnyítése érdekében európai uniós jogi keretet kell kidolgozni. Ez egyes hatályos irányelvek megváltoztatását, valamint azt is igényli, hogy a jogalkotási program keretében előirányzott új irányelvek kidolgozásához megfelelő követelményeket fogadjanak el. Az új irányelvek a következők:

11.9.1 Javaslat a magas képzettséggel rendelkező bevándorlók befogadásával kapcsolatos irányelvre: az EGSZB egyetért az Európai Bizottságnak azzal a javaslatával, hogy azoknak a személyeknek az esetében, akik rövidebb-hosszabb ideig (magas képzettséget igénylő munkavégzés, tanulmányok folytatása vagy más formájú képzésben való részvétel céljából) egyszer már

legális tartózkodási engedéllyel rendelkeztek az EU-ban, a befogadási eljárások terén további könnyítésekre kerüljön sor.

11.9.2 Javaslat a szezonális migránsok befogadásával kapcsolatos irányelvre: az EGSZB azt javasolja, hogy a szezonális migránsok esetében többéves olyan tartózkodási/munkavállalási engedély kiadására kerüljön sor, amely lehetővé tenné számukra, hogy öt egymást követő éven keresztül szezonális munkavégzés céljából vissza-visszatérjenek, és ez az időtartam legyen további öt évre meghosszabbítható.

11.9.3 Javaslat a fizetett gyakorlati képzésben résztvevők befogadásával kapcsolatos irányelvre: az EGSZB véleménye szerint harmadik országok állampolgárai részére a képzési céllal bizonyos időtartamra Európába történő beutazás megkönnyítése elősegítené a szakértelem és a tudás körkörös átadását, pozitív hatást gyakorolna ezeknek a személyeknek a képzésére és országaik fejlődésére. A körkörös előmozdítása érdekében a javaslat lehetővé tehetné, hogy a korábban szakképzésben résztvevők korlátozott (1–5 éves) időtartamra, szakmai ismereteik frissítése céljából ismét visszatérjenek.

11.9.4 Az EGSZB azt javasolja, hogy az Európai Bizottság a körkörös migráció érdekében mozdítsa elő különböző létező irányelvek bizonyos mértékű módosítását. A harmadik országok huzamos tartózkodási engedéllyel rendelkező állampolgárainak jogállásáról szóló 2003/109/EK irányelv jelenlegi rendelkezése szerint az a huzamos tartózkodási engedéllyel rendelkező személy, aki 12 egymást követő hónapos időtartamra elhagyja a Közösség területét, főszabályként már nem tarthat igényt a huzamos tartózkodási engedéllyel rendelkezők státusára. Az Európai Bizottság azt javasolja, hogy ezt az időtartamot hosszabbítsák meg két vagy három évvel, az EGSZB viszont úgy véli, hogy öt év megfelelőbb időtartam lenne.

11.9.5 A harmadik országok állampolgárai tanulmányok folytatása, diákcseré, javadalmazás nélküli gyakorlat, illetve önkéntes szolgálat céljából történő beutazásának feltételeiről szóló 2004/114/EK irányelv, valamint a harmadik országbeli állampolgároknak tudományos kutatások folytatása céljából való fogadására vonatkozó külön eljárásról szóló 2005/71/EK irányelv: az EGSZB egyetért azzal, hogy ezeket az irányelveket módosítani kell olyan, többszöri belépésre feljogosító tartózkodási engedélyek lehetővé tétele érdekében, amelyek nem zárnák ki, hogy az ilyen engedéllyel rendelkezők hosszabb időszakokra is elhagyják az EU területét anélkül, hogy tartózkodási engedélyüket elveszítenék. Annak is lenne értelme, ha a szóban forgó irányelveknek azokat a választható rendelkezéseit, amelyek lehetővé teszik, hogy a tagállamok azok esetében, akik korábban tudományos kutatóként dolgoztak, vagy diákként tartózkodtak már egyszer az EU területén, egyszerűsített és gyorsított befogadási eljárásokat alkalmazzanak, olyan értelemben alakítanák át, hogy az érintett személyeknek legyen joguk a gyorsított eljárásra, feltéve, hogy engedélyük lejártával később visszatérnek hazájukba. Az EGSZB a két irányelv olyan formában történő összekapcsolásával is egyetért, amelynek következtében azoknak a nem európai uniós állampolgároknak az esetében, akik diákként engedélyt kaptak már korábban a tartózkodásra, és akik tanulmányaik befejezése után szabályszerűen visszatértek származási országukba, lehetőség nyílna a tudományos kutatóként történő könnyebb (kevesebb feltétel teljesítésének a megkövetelése melletti) befogadásra. Ezt a gondolatot azzal lehetne továbbfejleszteni, ha lehetővé tennék, hogy a diákok akkor kérvényezzék a kutatóként történő befogadást, amikor abban a tagállamban tartózkodnak még, ahol a tanulmányaikat folytatják, feltéve, hogy a vonatkozó kérvény benyújtására még a tanulmányi engedély lejártá előtti sor kerül.

11.10 Az EGSZB véleménye szerint szükség van a körkörös bevándorlás elé kitűzött célok teljesítésére, és biztosítani kell, hogy a körköröség – annak előmozdítása révén – tartós haszonnal járjon; garantálni kell a sikeres visszatérést; értékelni kell a kérvényezési eljárásokat, és – a származási országokkal együttműködve – csökkenteni kell az agyelszívás kockázatát.

11.11 A szakértelem körforgásához az Európába érkező számos bevándorlót sújtó egyik legfontosabb problémát – nevezetesen az oktatási és szakmai képzések el nem ismerése – meg kell oldani. A bevándorlóknak a származási országuk és a befogadó országok közötti mobilitása könnyebbé válik, ha a képzéseiket elismerik Európában. Az EGSZB javasolja, hogy a jelenlegi nehézségek ellenére folytassák a képzéseket elismeréséről szóló megállapodásokról szóló tárgyalásokat az EU és a migrációs áramlások jelentős részét adó származási országok között.

11.12 Ahhoz, hogy a körkörös bevándorlás rendszere működőképes legyen, az is szükséges, hogy a bevándorlók által megszerzett nyugdíj- és társadalombiztosítási jogosultságok garantálva legyenek, ehhez pedig szükség lesz az uniós tagállamok és a származási országok közötti kölcsönösségi egyezmények megkötésére és az ILO 157. sz. egyezményének ratifikálására.

11.13 Az EGSZB javasolja, hogy a szakképzések elismerése és a nyugdíjjogosultságok garantálása érdekében a jövőbeli mobilitási partnerségekben az EU adjon elsőbbséget ezeknek a fejezeteknek.

Kelt Brüsszelben, 2007. október 25-én.

12. A migrációval és a fejlődés kérdéseivel foglalkozó globális fórum

12.1 A migrációról és a fejlődésről szóló kormányközi konferenciát és globális fórumot július 10-én Brüsszelben tartották; elnöke Ban Ki-Moon ENSZ-főtitkár volt. A fórumon 140 országból több mint 800 küldött vett részt, az ENSZ 2006. szeptemberében tartott csúcstalálkozójának folytatásaként.

12.2 Az EGSZB részt vett a július 9-én tartott Civil Társadalom Napján, képviselője ennek a véleménynek az előadója volt. A fórum következtetései, amelyekkel az EGSZB nagyjában-egészében egyetért, a konferencia honlapján⁽³⁸⁾ található meg. Jövőre a globális fórumot Manilában rendezik meg, és az EGSZB mindenképpen részt kíván venni rajta.

12.3 Az EGSZB arra bátorítja az Európai Unió kormányait és az Európai Bizottságot, hogy – a migránsok emberi jogainak nemzetközi jogszabályi keretek között történő érvényesítése céljából, valamint annak érdekében, hogy a migrációs folyamatoknak a származási és a befogadó országok részéről történő megosztott kezelése előmozdítsa a globális gazdasági és társadalmi fejlődést – az ENSZ keretei között továbbra is tegyenek aktív erőfeszítéseket annak biztosítására, hogy a migráció kérdése jelentős helyet foglaljon el a nemzetközi tárgyalások napirendjén.

12.4 Ez a vélemény az első az EGSZB körkörös bevándorlásról alkotott álláspontját kifejtő vélemények sorában.

az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság
elnöke
Dimitris DIMITRIADIS

⁽³⁸⁾ A következtetések elérhetők angol nyelven (a http://smooz.gfmd-civil-society.org/gfmd/files/Final_CSD.pdf internetcímen) és spanyol nyelven (a http://smooz.gfmd-civil-society.org/gfmd/files/Final_CS-D_espanol.pdf internetcímen).

Az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság véleménye – Tárgy: Javaslat európai parlamenti és tanácsi rendeletre a közegészségre és a munkahelyi egészségvédelemre és biztonságra vonatkozó közösségi statisztikáról

COM(2007) 46 final – 2007/0020 (COD)

(2008/C 44/22)

2007. március 19-én a Tanács úgy határozott, hogy az Európai Közösséget létrehozó szerződés 262. cikke alapján kikéri az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság véleményét a fenti tárgyban.

A bizottsági munka előkészítésével megbízott „Foglalkoztatás- és szociálpolitika, uniós polgárság” szekció 2007. október 2-án elfogadta véleményét (előadó: Daniel RETUREAU).

Az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság 2007. október 24–25-én tartott 439. plenáris ülésén (az október 25-i ülésnapon) 77 szavazattal 4 ellenében, 2 tartózkodás mellett elfogadta az alábbi véleményt.

1. A vélemény összefoglalása

1.1 Az EGSZB elfogadja a javasolt rendeletet és annak jogalapját, mivel a javaslat megfelel a szubszidiaritás és az arányosság elvének, miközben lehetővé teszi a világos jogi keretet igénylő munkahelyi egészségvédelemre és biztonságra vonatkozó közösségi stratégia végrehajtása szempontjából hasznos statisztikák összegyűjtését.

1.2 Hangsúlyozza a közös meghatározások és elismerési rendszerek fontosságát, főként a munkavállalók mobilitása szempontjából, a következőkre vonatkozóan:

- munkahelyi balesetek, balesetek a munkahely felé vezető úton,
- a munkafeltételek és/vagy a termékek hatására kialakuló foglalkozási megbetegedések,
- a munkahelyhez kapcsolódó balesetek és betegségek hatására kialakuló részleges vagy tartós munkaképtelenség és rokkantság, valamint a kieső munkanapok.

1.3 Az egyes baleseti kategóriákban érintett személyek számának felmérése során az EGSZB hasznosnak tartja az áldozatok nemének és korának, valamint – a lehetőségek függvényében – szerződéses jogviszonyuk természetének figyelembevételét. Különös figyelemmel kell lenni az összegyűjtött személyes adatok bizalmas természetére.

1.4 Az EGSZB úgy véli, hogy fejleszteni kell az ILO-val, illetve a WHO-val kialakított együttműködést. Az EGSZB véleménye szerint a javasolt rendelet rendkívül hasznos eszköze a gyűjtendő adatok természete és meghatározása, valamint az adatgyűjtési és -elemzési módszerek harmonizálásának.

2. Az európai bizottsági javaslat szövege

2.1 A rendelet kizárólag az Európai Közösséget létrehozó szerződés 285. cikke alapján kidolgozott statisztikai tevékenységekre összpontosít. Célja nem a két területtel – a közegészség, illetve a munkahelyi egészségvédelem és biztonság területével –

kapcsolatos politikák végrehajtása, amelyeket a Szerződés 152. illetve 137. cikke határoz meg.

2.2 A közösségi statisztikák elkészítésénél az 1882/2003/EK európai parlamenti és tanácsi rendelettel módosított, 1997. február 17-i 322/97/EK tanácsi rendeletben megállapított szabályok az irányadók ⁽¹⁾.

2.3 A személyes adatok feldolgozásának vonatkozásában az egyének védelméről és az ilyen adatok szabad áramlásáról szóló, 1995. október 24-i 95/46/EK európai parlamenti és tanácsi irányelv ⁽²⁾, valamint az azt a közösségi intézmények és szervek által történő alkalmazásra kiterjesztő, 2000. december 18-i és 45/2001/EK európai parlamenti és tanácsi rendelet ⁽³⁾ – megfelelő biztosítékok mellett – alapvető közérdekből lehetővé teszi az egészségre vonatkozó személyes adatok feldolgozását.

2.4 A közegészség és a munkahelyi egészségvédelem és biztonság területén a közösségi és nemzeti politikai intézkedések és stratégiák alapvető közérdeket képeznek, és a 322/97/EK tanácsi rendelet, valamint a titoktartási kötelezettség hatálya alá tartozó statisztikai adatoknak az Európai Közösségek Statisztikai Hivatala részére történő továbbításáról szóló, 1990. június 11-i 1588/90/EGK, Euratom tanácsi rendelet biztosítja a közegészségre és a munkahelyi egészségvédelemre és biztonságra vonatkozó közösségi statisztika előállítására esetében az egyének védelmére irányuló megfelelő biztosítékokat ⁽⁴⁾.

⁽¹⁾ HL L 52., 1997.2.22., 61. o. <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:31997R0322:FR:HTML>. Az 1882/2003/EK európai parlamenti és tanácsi rendelettel (HL L 284., 2003.10.31., 1. o.) módosított rendelet <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2003:284:0001:0053:FR:PDF>.

⁽²⁾ HL L 281., 1995.11.23., 31. o. <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:31995L0046:FR:HTML>. Az 1882/2003/EK rendelettel (HL L 284., 2003.10.31., 1. o.) módosított irányelv.

⁽³⁾ HL L 8., 2001.1.12., 1. o., <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2001:008:0001:0022:FR:PDF>.

⁽⁴⁾ HL L 151., 1990.6.15., 1. o. A 322/97/EK rendelettel módosított rendelet. <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:31990R1588:FR:HTML>.

2.5 A közegészségügyre vonatkozó közösségi cselekvési program (2003–2008) elfogadásáról szóló, 2002. szeptember 23-i 1786/2002/EK európai parlamenti és tanácsi határozat⁽⁵⁾, a munkahelyi egészségvédelemre és biztonságra vonatkozó közösségi stratégiáról (2002–2006) szóló, 2002. június 3-i 2002/C 161/01. sz. tanácsi állásfoglalás⁽⁶⁾ és „A szociális védelem korszerűsítése a magas színvonalú, hozzáférhető és fenntartható egészségügyi ellátás és hosszú távú gondozás kiépítése érdekében: a nemzeti stratégiák támogatása a »nyílt koordinációs módszer« alkalmazásával” című, 2004. április 20-i bizottsági közlemény⁽⁷⁾ igényes statisztikai információs rendszert követel meg a politikai eredmények értékelése és mindkét területen a további intézkedések kidolgozása és nyomon követése tekintetében. Ezt a megközelítést az utódprogramok és -stratégiák alapján folytatni fogják, és elmélyítik.

2.6 A munka minőségének és termelékenységének javítása: a munkahelyi egészségvédelemre és biztonságra vonatkozó közösségi stratégia (2007–2012) tárgyú SEC(2007)214, 215, 216 nem jogalkotási közleményében⁽⁸⁾ az Európai Bizottság kiemeli, hogy a munkahelyi egészségvédelem és biztonság elsődrendű helyet érdemel az új közösségi politikai menetrendben. A munkavállalók biztonsága és egészsége döntő fontosságú a vállalatok termelékenységének és versenyképességének növelése szempontjából, és hozzájárul a társadalmi védelmi rendszerek jobb fenntarthatóságához, mivel csökkenti a balesetek és betegségek következtében jelentkező költségeket. A cél a munkahelyi jólét tényleges megteremtése a polgárok számára, amely hozzájárul a 2006. május 10-én elfogadott, polgárok számára készült menetrend megvalósításához.

2.7 Mindeközéig a statisztikai adatgyűjtéseket szóbeli megegyezések („gentlemen's agreements”) alapján végezték a tagállamokkal az ötéves közösségi statisztikai programok (jelenleg a Közösség 2003-tól 2007-ig terjedő időszakokra vonatkozó statisztikai programjáról szóló, 2002. december 16-i 2367/2002/EK európai parlamenti és tanácsi határozat)⁽⁹⁾ és azok éves összevont keretében.

2.8 A közegészségügyi statisztikák területén három kérdéskör (halálokok, egészségügyi ellátás és egészségügyi adatfelvételi felmérések, fogyatékoság és megbetegedések) fejlesztését és végrehajtását irányítják és szervezik egy, az Eurostat és a tagállamok közötti partnerségi struktúrán keresztül, a vezető országokkal (jelenleg az Egyesült Királyság, mint általános koordinátor és a területtel foglalkozó, megfelelő észterországi, luxemburgi és dániai vezetők) együttesen. Ebben a keretben számos módszertani munkát – köztük iránymutatások elkészítését – végeztek már el, továbbá az adatgyűjtések végrehajtása is megkezdődött.

⁽⁵⁾ HL L 271., 2002.10.9., 1. o., <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2002:271:0001:0011:HU:PDF>.

⁽⁶⁾ HL C 161., 2002.7.5., 1. o., <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2002:161:0001:0004:FR:PDF>.

⁽⁷⁾ COM(2004) 304 final, 2004.4.20.

⁽⁸⁾ SEC (2007) 214, 2007.2.21.

⁽⁹⁾ HL L 358., 2002.12.13., 1. o. <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2002:358:0001:0027:HU:PDF> a 787/2004/EK európai parlamenti és tanácsi határozattal módosított határozat (HL L 138., 2004.4.30., 12. o., <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2004:138:0012:0016:HU:PDF>).

2.9 A jelenlegi helyzetet azonban a következő korlátok jellemzik. Először is a már végrehajtott adatgyűjtés tekintetében – jöllehet az adatminőség és az összehasonlíthatóság vonatkozásában történtek előrelépések – a tagállamok számára szilárd alapot kell nyújtani a végrehajtásra.

2.10 A jogi keret lehetővé tenné a valamennyi kapcsolódó rutinadatgyűjtésre vonatkozó jobb minőséggel és összehasonlíthatósággal kapcsolatos standardok felé való haladás megszilárdítását. Középtávon biztosítani fogja az európai követelmények jobb fenntarthatóságát és stabilitását, és egyértelmű célokkal szolgálja az összehasonlíthatóság tekintetében az EU szintjén elérendő standardok vonatkozásában.

2.11 Ezen túlmenően a legtöbb új tagállam bejelentette, hogy európai jogi keret nélkül nem lesznek képesek megfelelni a közegészséggel és a munkahelyi egészségvédelemmel és biztonsággal kapcsolatos statisztikák területén meglévő európai uniós követelményeknek.

2.12 Végül pedig valamennyi tagállamnak alaposabb ismeretekre van szüksége a jelenleg kidolgozás alatt álló, új statisztikai eszközök és a minőségi javításra előkészített intézkedések végrehajtására vonatkozó menetrenddel és lépésekkel kapcsolatban. A javasolt rendelet megfelelő keret lesz az egészségügyi és biztonsági statisztikák különféle területeire és kérdésköreire vonatkozó részletes útitervek elkészítéséhez.

2.13 Az Európai Bizottság (Eurostat) ezért tartja most szükségesnek, hogy egy a közegészséggel és a munkahelyi egészségvédelemmel és biztonsággal kapcsolatos statisztikák területén meglévő alapvető jogi aktus előírásán keresztül szilárd alappal szolgáljon. Az európai parlamenti és tanácsi rendeletjavaslat hatálya alá tartozó területek az Eurostat vagy – a közegészségügy területén – a közegészségügyi statisztikákkal kapcsolatos partnerség különféle csoportjain belül a tagállamokkal együtt végzett, jelenleg zajló tevékenységekhez és fejlesztésekhez kapcsolódnak. A legfőbb cél egy egységes és szilárd alap nyújtása a már végrehajtott adatgyűjtések és azon adatgyűjtések számára, amelyek tekintetében a módszertant jelenleg alakítják ki, vagy amelyek végrehajtását most készítik elő.

2.14 A közegészségügyre vonatkozó közösségi cselekvési program (2003–2008)⁽¹⁰⁾ kimondta, hogy a közegészségre vonatkozó információs rendszer statisztikai elemét a tagállamokkal együttműködve kell kialakítani, a közösségi statisztikai program szükség szerinti felhasználásával, a szinergia erősítése és az ismétlődés elkerülése érdekében.

2.15 A közegészségügyre vonatkozó második közösségi cselekvési program létrehozásáról (2007–2013)⁽¹¹⁾ szóló európai parlamenti és tanácsi határozatra irányuló módosított javaslat kimondta, hogy – szükség esetén közösségi statisztikai program felhasználásával – ki kell terjeszteni az EU egészségügyi figyelemmel kíséresi rendszerének kidolgozására irányuló jelenlegi munkát. A munkahelyi egészségvédelemre és biztonságra

⁽¹⁰⁾ Lásd az 5. lábjegyzetet.

⁽¹¹⁾ COM(2006) 234 final, 2006.5.24.

vonatkozó közösségi stratégia (2002–2006) ⁽¹²⁾ felszólította a Bizottságot és a tagállamokat, hogy fokozzák a munkahelyi balesetekre és a foglalkozási megbetegedésekre vonatkozó statisztikák harmonizációjára irányuló együttműködést annak érdekében, hogy így olyan összehasonlítható adatok álljanak rendelkezésre, amelyekből a közösségi stratégia alapján meghozott intézkedések hatása és hatékonysága objektíven értékelhető.

3. Az EGSZB megjegyzései

3.1 Az EGSZB elfogadja a javasolt rendeletet és annak jogalapját, mivel a javaslat megfelel a szubszidiaritás és az arányosság elvének, miközben lehetővé teszi a világos jogi keretet igénylő munkahelyi egészségvédelemre és biztonságra vonatkozó közösségi stratégia végrehajtása szempontjából hasznos statisztikák összegyűjtését.

3.2 Hangsúlyozza a közös meghatározások és elismerési rendszerek fontosságát, főként a munkavállalók mobilitása szempontjából, a következőkre vonatkozóan:

- munkahelyi balesetek (amelyek közvetlenül a munkahelyen történnek), balesetek a munkahely felé vezető úton (amelyek a munkahelyre menet, illetve onnan jövet, vagy a hosszú napközbeni szünetek alatt – például ebéidőben – következnek be a munkahelyen kívül), illetve a helyváltoztatást igénylő munka (szolgáltatások) közben bekövetkezett balesetek,
- a munkafeltételek és/vagy a felhasznált termékek (por, vegyi anyagok, rezgések, káros zajhatások, az izmokat, a csontrend-

szert vagy az izületeket érintő zavarok – például nehéz terhek, ismétlődő tevékenységek) hatására kialakuló foglalkozási megbetegedések,

- a munkahelyhez kapcsolódó balesetek és betegségek hatására kialakuló részleges vagy tartós munkaképtelenség és rokkantság, valamint a kieső munkanapok.

3.3 Az egyes baleseti kategóriákban érintett személyek számának felmérése során az EGSZB hasznosnak tartja az áldozatok nemének és korának, illetve a gazdasági ágazatnak, valamint – a lehetőségek függvényében – szerződéses jogviszonyuk természetének (állandó munkaszerződés, atipikus munkaviszony, munkaerő-kölcsönzés keretében végzett munka, egyéni vállalkozó) figyelembevételét. Különös figyelemmel kell lenni – az érvényes jogszabályok szerint – az összegyűjtött személyes adatok bizalmas természetére.

3.4 Az EGSZB úgy véli, hogy fejleszteni kell az ILO-val, illetve a WHO-val kialakított együttműködést, mivel ez hasznos adalékkal szolgálhat valamennyi fél számára az elméleti (kutatások a betegségek és balesetek eredete, ergonómia és rehabilitáció tekintetében), illetve a módszertani területen a felmérések és a statisztikai módszerek szempontjából.

3.5 Az EGSZB véleménye szerint a javasolt rendelet rendkívül hasznos eszköze a gyűjtendő adatok természete és meghatározása, valamint az adatgyűjtési és -elemzési módszerek fokozatos harmonizálásának, annak érdekében, hogy folyamatosan javuljon minőségük, kompatibilitásuk és összehasonlíthatóságuk.

Kelt Brüsszelben, 2007. október 25-én.

az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság
elnöke

Dimitris DIMITRIADIS

⁽¹²⁾ Lásd a 6. lábjegyzetet.

Az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság véleménye – Tárgy: Javaslat európai parlamenti és tanácsi rendeletre a szociális biztonsági rendszereknek a Közösségen belül mozgó munkavállalókra, önálló vállalkozókra és családtagjaikra történő alkalmazásáról szóló 1408/71/EGK tanácsi rendelet módosításáról

COM(2007) 159 final – 2007/0054 (COD)

(2008/C 44/23)

2007. május 7-én a Tanács úgy határozott, hogy az Európai Közösséget létrehozó szerződés 262. cikke alapján kikéri az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság véleményét a fenti tárgyban.

Az EGSZB elnöksége 2007. április 24-én megbízta a „Foglalkoztatás- és szociálpolitika, uniós polgárság” szekciót a bizottsági munka előkészítésével.

A munka sürgősségére való tekintettel az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság 2007. október 24–25-én tartott 439. plenáris ülésén (az október 25-i ülésnapon) főelőadót jelölt ki José Isaías RODRÍGUEZ GARCÍA-CARO személyében ⁽¹⁾, továbbá 64 szavazattal, ellenszavazat nélkül, 1 tartózkodás mellett elfogadta az alábbi véleményt.

1. Következtetések

1.1 Az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság támogatja az 1408/71/EGK rendelet mellékleteit érintő módosításokat, mivel meggyőződése, hogy ezek hozzájárulnak a rendelet tartalmi javításához, és kedvezőek a hatálya alá eső uniós polgárok számára. Ez a pozitív hatás legnyilvánvalóbban azokban a változásokban mutatkozik meg, amelyek révén bizonyos ellátások bekerülhetnek a koordináció hatókörébe, és így többé nem lennének kivételek, illetve olyan jogok, amelyek csak a lakóhely szerinti tagállam területén vehetők igénybe.

1.2 A szociális partnerek és a szervezett civil társadalom képviselőjeként az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság a 883/2004/EK rendelet végrehajtási rendeletére irányuló javaslat közzétételét követő jogalkotási folyamat lassúságára is rá kíván mutatni. Ha az említett rendelet hatályba lépett volna, ezt a véleményt most nem dolgoznánk ki. Ezért nyomatékosan kérjük az Európai Parlamentet és a Tanácsot, hogy amennyire csak lehet, gyorsítsák fel a döntéshozatali folyamatot, és tegyék lehetővé, hogy a szociális biztonsági rendszerek új koordinációja a lehető legrovidebb időn belül érvénybe lépjen.

2. Bevezetés

2.1 1971. júniusi elfogadása óta az 1408/71/EGK rendeletet többször módosították, ami változtatott tartalmán, és naprakészé tette. Ezeket a módosításokat többek között a tagállamok jogszabályaiban bekövetkezett változások, az egyes tagállamok közötti kétoldalú megállapodások, az egymást követő bővítések, valamint az Európai Bíróság szociális biztonsággal kapcsolatos ítéletei nyomán végzett tartalmi módosítások tették szükségessé.

2.2 A civil társadalmat képviselő társadalmi-gazdasági szereplőkből álló EGSZB, mióta 1967 januárjában elfogadta első véleményét erről a rendeletről ⁽²⁾, csaknem minden évben új

véleményt dolgoz ki a rendelet cikkeiben vagy mellékleteiben történt módosításokról. Az EGSZB így aktív szerepet játszott egy olyan eszköz kialakításában, amely létfontosságú ahhoz, hogy a polgárok, konkrétan a munkavállalók szabadon mozoghassanak az Európai Unió valamennyi tagállamában. Ez a folyamat biztosította, hogy a szociális biztonsági rendszer bizonyos ellátásaira való jogosultság érintetlen maradjon az EU belső határainak átlépésekor.

2.3 2004-ben a rendeletet minden korábbinál nagyobb mértékben átdolgozták. A szöveg egyszerűsítésének és tartalmi javításának céljából, hosszú intézményi vitát követően, az Európai Parlament és a Tanács új rendeletet fogadott el a szociális biztonsági rendszerek összehangolásáról ⁽³⁾, amelynek 883/2004/EK számmal a jelenleg hatályos dokumentum helyébe kell lépnie. Mivel azonban végrehajtási rendeletét még nem fogadták el, a koordinációról szóló új dokumentum nem lépett hatályba, ezért az 1408/71/EGK rendelet teljes mértékben hatályos marad.

2.4 Az EGSZB véleményt dolgozott ki mind a szociális biztonsági rendszerek koordinálásáról szóló 883/2004/EK rendeletről ⁽⁴⁾, mind a végrehajtási szabályokat megállapító rendeletre irányuló javaslatról ⁽⁵⁾. Az utóbbi javaslat jelenleg hosszadalmas adminisztratív eljárásokon megy keresztül az illetékes intézményekben.

2.5 Mivel az 1408/71/EGK rendelet élő, dinamikus jogszabály, magában kell foglalnia a tagállamok nemzeti jogszabályaiban végzett különféle módosításokat, hogy ezek abban is tükröződjenek, és így ne sérüljenek az Európai Unió határain belül mozgó munkavállalók jogai. Végző fokon e

⁽³⁾ HL L 166., 2004.4.30.

⁽⁴⁾ Az EGSZB 2000. január 27-i véleménye „A szociális biztonsági rendszerek összehangolása” tárgyában, előadó: José Isaías RODRÍGUEZ GARCÍA-CARO, (HL C 75., 2000.3.15.).

⁽⁵⁾ Az EGSZB 2006. október 26-i véleménye „A szociális biztonsági rendszerek koordinálása – részletes végrehajtási szabályok” tárgyában, előadó: Wolfgang GREIF (HL C 324., 2006.12.30.).

⁽¹⁾ Amennyiben a Közgyűlés jóváhagyja.

⁽²⁾ HL C 64., 1967.4.5.

módosításoknak az a céljuk, hogy naprakészé tegyék és tökéletesítsék a szociális biztonsági rendszerek összehangolását, megkönnyítve a közösségi jogszabályok alkalmazását.

2.6 Jogi értelemben a javaslat a rendelet mellékleteiben szereplő néhány rendelkezéstől való eltérést, illetve e rendelkezések módosítását jelenti, és az Európai Gazdasági Térségben is alkalmazandó.

3. A javaslat tartalma

3.1 A rendeletjavaslat az 1408/71/EGK rendeletnek csak néhány mellékletét érinti, és nem vonatkozik a cikkekre, amelyek változatlanok maradnak.

3.2 A módosítások a következő tagállamok javaslatait tükrözik: Ausztria, Dánia, Franciaország, Hollandia, Magyarország, Írország és Lengyelország. Franciaország kivételével valamennyi módosítás a nemzeti jogszabályokban bekövetkezett változások következménye.

3.3 A változások a következő mellékleteket és államokat érintik:

3.3.1 Az I. melléklet I. részét, amely meghatározza a „munkavállalók” és az „önálló vállalkozók” fogalmát arra az esetre, ha e fogalmakat a nemzeti jogszabály alapján nem lehetne meghatározni. Ez a melléklet az írországi jogszabályi változások nyomán módosul.

3.3.2 Az I. melléklet II. részét, amely meghatározza a „családtag” fogalmát arra az esetre, ha a nemzeti jog nem tenne különbséget a családtagok és az egyéb személyek között. Az említett oknál fogva ez Írországot is érinti.

3.3.3 A II. melléklet I. részét, amely meghatározza az önálló vállalkozókra vonatkozó, a rendelet hatálya alól kivont különleges rendszereket. A Franciaországra vonatkozó szakasz helyébe a kiegészítő biztosítással kapcsolatos okok miatt új szöveg kerül.

3.3.4 A II. melléklet II. részét, amely meghatározza a rendelet hatálya alól kivont különleges szülési vagy örökbefogadási támogatásokat. Lengyelország esetében azért módosul a szöveg, hogy a koordináció a szülési támogatással kapcsolatos kiegészítésekre is kiterjedjen.

3.3.5 A IIa. mellékletet, amely felsorolja a nem járulékalapú, ezért csak a lakóhely szerinti tagállam területén igénybe vehető ellátásokat. A nemzeti jogszabályokban bekövetkezett változások miatt ez szintén érinti Írországot.

3.3.6 A III. melléklet A. részét, amely felsorolja a megállapodások azon rendelkezéseit, amelyek az 1408/71/EGK rendelet ellenére továbbra is alkalmazandók. Ez – a magyarországi nyugdíj jogszabályok változásai nyomán – Magyarország Németországgal és Ausztriával kötött megállapodásaira vonatkozik.

3.3.7 A IV. melléklet A. részét, amely felsorolja a rendelet szövegében tárgyalt azon jogszabályokat, amelyek értelmében a

rokkantsági járulék összege független a biztosítási időszak hosszától. A nemzeti jogszabályaikban bekövetkezett változások miatt ez Írországot és Hollandiát is érinti.

3.3.8 A IV. melléklet C. részét, amely felsorolja azokat az eseteket, amikor el lehet tekinteni az ellátás összegének kétszeri kiszámításától, mivel az nem vezetne magasabb összeghez. A „Magyarország” szakaszt vissza kell vonni, mivel a nemzeti jogszabályaiban bekövetkezett változások nyomán az országot már nem érinti ez a tényező. A szöveg Ausztria vonatkozásában is módosul a nyugdíjakra vonatkozó jogszabályokban bekövetkezett változások nyomán.

3.3.9 A VI. mellékletet, amely megállapítja azokat a különleges eljárásokat, amelyek bizonyos tagállamok jogszabályainak alkalmazásához szükségesek. A nemzeti jogszabályok változásai miatt ez érinti a Dánia, Hollandia és Ausztria által bevitt szövegrészeket.

3.3.10 A VIII. mellékletet, amely felsorolja azokat a rendszereket, melyek az árvák részére családi ellátásokat, illetve kiegészítő vagy különleges ellátásokat írnak elő. A nemzeti jogszabályaiban bekövetkezett, említett változások miatt ez Írországot érinti.

4. Megjegyzések

4.1 2006. december 13–14-i plenáris ülésén az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság véleményt fogadott el az 1408/71/EGK rendelet egyéb módosításairól⁽⁶⁾. Ebben a véleményben az EGSZB hangot adott annak a reményének, hogy ez az utolsó módosítás, amelyről véleményt kell kidolgoznia, és hogy a 883/2004/EK rendelet új végrehajtási rendelete további késedelem nélkül hatályba lép. Most, hat hónappal később, az 1408/71/EGK rendelet mellékleteit ismét módosították, mert a végrehajtási rendeletet még mindig nem fogadták el.

4.2 Az EGSZB mindazonáltal támogatja a rendelet mellékleteire vonatkozó módosításokat, mivel meggyőződése, hogy ezek hozzájárulnak a rendelet tartalmi javításához, és végső fokon közvetlenül előnyösek a hatálya alá eső uniós polgárok számára. Az EGSZB ezért különösen azokkal a módosításokkal ért egyet, amelyek bizonyos ellátásokat a koordináció körébe vonnak, kiemelve őket az ellátások általános alkalmazásával kapcsolatos kivételeket felsoroló mellékletekből.

4.3 Az uniós intézmények jelenleg több olyan rendeletjavaslatot tárgyalnak, amely a szociális biztonsági rendszerek koordinálására vonatkozik. Egyrészt a Tanács fejezetenként vizsgálja a 883/2004/EK rendelet végrehajtási rendeletére irányuló javaslatot – amelyről az EGSZB már dolgozott ki véleményt –, és a portugál elnökség alatt folytatni fogja ezt a munkát, az Európai Parlamentben pedig a javaslat az első olvasatnál tart. Másrészt a 883/2004/EK rendelet XI. mellékletének tartalmát meghatározó rendeletjavaslatot az imént említetthez hasonló folyamat keretében szintén most vitatják meg, és az EGSZB már közzétette

⁽⁶⁾ Az EGSZB 2006. december 13-i véleménye az 1408/71/EGK rendelet módosításáról, előadó: José Isaiás RODRÍGUEZ GARCÍA-CARO, (HL C 325., 2006.12.30.).

erről szóló véleményét ⁽⁷⁾. Ezzel kapcsolatban arról sem szabad megfeledkezni, hogy a koordinációval foglalkozó rendelet elfogadásakor a rendelet több melléklete üresen maradt, újabb rendeletek elfogadására várva. Végül az 1408/71/EGK rendeletet módosító rendeletjavaslatot a mostani vélemény tárgyalja.

4.4 Objektíven nézve és az előző pont alapján a helyzetre a jogalkotási stagnálás jellemző – módosításokat fogadnak el egy már majdhogynem hatályon kívül helyezett rendelethez, a koordinációról szóló új rendeletnek, amelynek pedig már hatályba kellett volna lépnie, még nem készült el az összes melléklete, és az új végrehajtási rendelet elfogadási folyamata sajnálatos módon arra emlékeztet, milyen lassú a koordinációs rendelettel kapcsolatos döntéshozatal. Mindezek alapján az EGSZB ismét sürgeti az Európai Parlamentet és a Tanácsot, hogy gyorsítsák fel a két rendelet végleges elfogadásához szükséges eljárásokat. Emlékeztetőül érdemes felidézni, hogy már az Európai Tanács 1992. évi edinburghi ülése belátta, hogy a koordinációs szabályok egyszerűsítése érdekében szükség van a jogszabályok általános felülvizsgálatára. Az ezzel kapcsolatos nyilatkozat óta 15 év telt el, és még mindig ugyanazokat a nem egyszerűsített szabályokat alkalmazzuk.

Kelt Brüsszelben, 2007. október 25-én.

4.5 A szociális biztonsági rendszerek koordinálására vonatkozó szabályok bonyolultsága következtében a polgárok általában nem ismerik tartalmukat, valamint az e szabályok által biztosított jogukat. Ezért célszerű lenne kihasználni az e vélemény nyújtotta alkalmat, és hangsúlyozni annak szükségességét, hogy a nemzeti hatóságok világos, tömör formában, hatékonyan tájékoztassák polgáraikat arról, milyen jogok illetik meg őket a szociális biztonság terén, amikor bármilyen okból az Unión belül utaznak. Ez a tájékoztatatlanság még szembeötlőbb a rövid turista- vagy üzleti utak esetében, amelyek során bármilyen akut egészségi probléma komoly nehézségeket okozhat a polgárok számára, mivel nem ismerik jogukat, és nem tudják, milyen eljárásokat kell követniük sürgősséggel történő ellátásuk érdekében.

4.6 Ezek alapján és összhangban a 883/2004/EK rendelet XI. mellékletéről szóló, már említett vélemény 4.5. pontjával, az EGSZB-nek saját kezdeményezésű véleményt kellene kidolgoznia, amelyben megvizsgálná, milyen problémák várnak megoldásra az Európai Unióban az Unión belül mozgó polgárok egészségügyi ellátásának területén, és milyen javaslatok megvalósítása biztosíthatná a koordinációs mechanizmusok megfelelő működését.

az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság
elnöke
Dimitris DIMITRIADIS

⁽⁷⁾ Az EGSZB 2007. március 14-i véleménye „A szociális biztonsági rendszerek koordinálása – XI. melléklet” tárgyában, előadó: Tatjana GREIF (HL C 161., 2007.7.13.).

Az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság véleménye – Tárgy: Az idősekkel szembeni rossz bánásmód

(2008/C 44/24)

Az Európai Bizottság – alelnökének, Margot WALLSTRÖMNEK 2007. május 16-án kelt levelében – az Európai Közösséget létrehozó szerződés 262. cikke alapján kikérte az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság véleményét: *Az idősekkel szembeni rossz bánásmód.*

A bizottsági munka előkészítésével megbízott „Foglalkoztatás- és szociálpolitika, uniós polgárság” szekció 2007. október 2-án elfogadta véleményét. (Előadó: Renate HEINISCH.)

Az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság 2007. október 24–25-én tartott 439. plenáris ülésén (a 2007. október 24-i ülésnapon) 144 szavazattal 3 tartózkodás mellett elfogadta az alábbi véleményt.

1. Következtetések és ajánlások

1.1 Az Európai Unió 2000. december 7-én kihirdetett Alapjogi Chartája 25. cikkében elismeri és tiszteletben tartja az idősek méltó és független élethez, valamint a társadalmi és a kulturális életben való részvételhez való jogát. Európában jelentősen nő a 65 éves és annál idősebb népesség aránya. A jövő kihívása, hogy pozitívan kezeljük ezt a demográfiai változást, és hogy a magas életkor ne jelentsen sem társadalmi terhet, sem pedig egyéni veszélyeztetettséget.

1.2 A kihívás része az is, hogy foglalkozzunk az idősekkel szembeni rossz bánásmóddal. Olyan téma ez, amely rendkívül kevés figyelmet kap, amelyet még mindig bagatelizálnak, és amely még mindig háttérbe szorul. Speciális veszélyeknek vannak kitéve azok az idős emberek, akik ápolásra szorulnak és/ vagy elszigetelten, magányosan vagy valamilyen otthonban élnek. Az EGSZB ezért nyomatékosan kéri az EU soros elnökségeit, hogy foglalkozzanak az *idősekkel szembeni rossz bánásmód* témájával, különösen ami a gondozási helyzetet érinti.

A címzettek: a mindenkori EU-elnökség, illetve az Európai Bizottság és a tagállami kormányok.

1.3 Az idősekkel való rossz bánásmód megakadályozásának fő felelőssége a tagállamokat terheli, az EGSZB mégis összeurópai stratégiát tart szükségesnek, hiszen a problematika minden tagállamban jelen van.

– Abból a tényből kiindulva, hogy az időseket érintő rossz bánásmód az emberi jogok és az Európai Unió Alapjogi Chartája megsértését jelenti, az EGSZB felveti, hogy az Európai Bizottság bevonásával, a meglévő, szerződésben rögzített szabályozások alapján dolgozzanak ki átfogó stratégiát az idősekkel való rossz bánásmód megakadályozására.

– A fenti összeurópai stratégia alapjául egy, az egész EU-ra kiterjedő „Az idősekkel szembeni rossz bánásmód, különös

tekintettel a gondozási helyzetre” témájú tanulmánynak kell szolgálnia. A tanulmány célja a jelenlegi helyzet felmérése, és ehhez be kell mutatni az előfordulási arányokat, valamint a rossz bánásmód különböző formáit, okait és a kockázati tényezőket. Ki kellene térni az otthoni és az intézményi gondozás területére is.

– A tanulmányban fel kellene mérni, hogy milyen összefüggés van az idős emberek veszélyeztettségének mértéke, jogi helyzete, segítségének és támogatásának lehetőségei, illetve a gyermekek rossz bánásmódjára vonatkozó szempontok között.

– A tanulmánynak azt is meg kellene vizsgálnia, hogy az idősek védelmének szempontjából az EU Alapjogi Chartájának alkalmazása milyen szinten valósult meg az egyes tagállamokban.

A címzettek: az Európai Parlament és az Európai Bizottság Foglalkoztatási és Szociálpolitikai Főigazgatósága.

1.4 Az idősekkel való rossz bánásmódnak – különösen a gondozási helyzetet illetően – csak a megfelelő nemzeti szinten lehet sikeresen elejét venni. Ezért az összeurópai stratégia kifejlesztésének keretében minden tagállamnak a rossz bánásmód megakadályozását szolgáló nemzeti cselekvési tervet kell kidolgoznia. Az ehhez szükséges pénzeszközöket minden tagállamnak biztosítania kell. A nemzeti cselekvési tervekben elsősorban az alábbiakra kellene tekintettel lenni:

– Az *idősekkel való rossz bánásmód a gondozás során* tabutémának a feloldása azáltal, hogy a közvéleményben megfelelően tudatosítják a gondozásra szorulókat és az ápolók helyzetét – például tájékoztató és felvilágosító kampányok segítségével.

– Olyan keretirányelvek és törvényi alapok lefektetése, melyek összhangban vannak az Európai Unió Alapjogi Chartájával.

- Az idősokkal az otthoni vagy a kórházi gondozás során való rossz bánásmód megelőzéséről szóló nemzeti jelentések elkészítése. Ezekben a jelentésekben arra is ki kell térni, hogy a tagállamokban vannak-e a gondozásra vonatkozó, kötelező érvényű minimálkövetelmények, megteremtették-e az ellenőrzés intézményesített formáit, illetve hogy mennyire hatékonyak ezek a szabályozások az idős embereknek az otthoni és intézményi gondozás során történő védelme szempontjából.
- A gondozásban közvetlenül érintett minden szereplő és intézmény tájékoztatásának, cselekvési jogköreinek és együttműködésének javítása. Ennek részét képezik a kiemelten fontos szakmák – orvosi és ápolószemélyzet, rendőrség – számára biztosított megfelelő képzések és kezdeményezések, valamint annak biztosítása, hogy a gondozási intézményekben dolgozóknak jogában álljon jelenteni az észlelt visszaéléseket.
- A területet teljesen lefedő, könnyen és anonim módon (is) hozzáférhető tanácsadás megteremtése annak érdekében, hogy a „gondozás” helyzetét érintő információhiányt minden (lehető) érintett körében minél hamarabb ki lehessen küszöbölni.
- A gondozást végző hozzátartozók tehermentesítését és a professzionális ápolószemélyzet kapcsolattartását és támogatását célzó szolgáltatások megteremtése.
- Az együttműködést szolgáló hálózatok kialakítása, a gondozásban közvetlenül érintett minden szereplő és intézmény továbbképzése és az ezek közötti rendszeres információcsere.

Címzettek: a tagállamok.

1.5 Az EGSZB mindenképpen szükségesnek tartja a bevált gyakorlatok módszereinek és modelljeinek nemzeti és uniós szintű cseréjét a gondozás területére vonatkozó minőségbiztosítás és szabványok kifejlesztésének érdekében.

Címzettek: a tagállamok és az EUCPN (Európai Bűnmegelőzési Hálózat).

2. Indokolás

2.1 Életkor és a rossz bánásmód kockázata

2.1.1 Demográfiai előrejelzések szerint 2050-ig Európában a 65 éves és annál idősebb népesség aránya jelentősen megnövekszik majd (58 millióval, illetve 77 %-kal); valamennyi korcsoportot tekintve a magas életkorúak (80 év felettiek) száma nő majd leginkább. Ez a tendencia a mindennapi élet számos területére hatással van és szinte valamennyi politikaterületet speciális kihívások elé állítja.

2.1.2 A demográfiai fejlődés nem az egyetlen, de az egyik fontos oka, amiért az időseket érintő rossz bánásmód témájának kezelése egyre égetőbbé válik. A rossz bánásmód ugyanis egy rendkívül háttérbe szorított téma, amelyet még mindig bagatellizálnak, és amellyel még mindig nem foglalkoznak kellőképpen. Ennek megfelelően nem kielégítő és hiányos az eddig rendelkezésre álló empirikus adatállomány is.

2.1.3 Igaz ugyan, hogy a 60 év feletti nők és férfiak esetében a kriminológiai statisztikák által jegyzett erőszakos cselekedetek elszívódásának kockázata jóval alatta van a fiatalabb korcsoportokénak, és az idős emberek az áldozatok körében végzett felmérések során is ritkábban számolnak be erőszakos cselekedetéről, mint a fiatalok, a kriminológiai statisztikák és az áldozatok körében végzett felmérések azonban kevésbé alkalmasak arra, hogy érzékeltesék és egyértelművé tegyék az erőszakos cselekedetek elszívódásának azokat a speciális kockázatait, melyeknek az idős emberek ki vannak téve.

2.1.4 Ezek főként olyan, rossz bánásmóddal kapcsolatos kockázatok, amelyeket az idősök közvetlen társadalmi környezetében levő olyan személyek jelentenek, akikkel bizalmi, esetenként akár függőségi kapcsolatban vannak. Ezt a környezetet a tudomány, a politika és a gyakorlat az elmúlt évtizedekben olyan területként „fedezte fel magának”, amelyen jelentős mértékben történnek erőszakos cselekedetek. Ezek azonban elsősorban gyermekekkel és nőkkel szembeni erőszakos cselekedetek⁽¹⁾ és csak ritkán idősök ellen irányulnak.

2.1.5 Az „Action on Elder Abuse” meghatározása szerint – amelyet az Egészségügyi Világszervezet (WHO) is átvett, és amely a kutatás és a politika területén is elterjedt – az időseket érintő rossz bánásmód alatt minden olyan egyszeri vagy megismétlődő cselekedet vagy egy megfelelő cselekedet elmulasztása értendő, amely az idősekre nézve káros vagy veszélyes lehet⁽²⁾.

2.1.6 A rendelkezésre álló adatok gyakori, esetenként jelentős idősök elleni visszaélésekre engednek következtetni, amelyek viszont – kevés kivételtől eltekintve – felderítetlenek maradnak⁽³⁾. Egy 2006-ban Angliában, Skóciában, Walesben és Észak-Írországon több mint 2000 66 év feletti, magánháztartásban élő (ideértve a gondozásban részesülő személyeket is)

(¹) Lásd az EGSZB 2006. március 16-án kelt saját kezdeményezésű véleményét az alábbi tárgyban: „Családon belüli erőszak a nőkkel szemben” (HL C 110., 2006.5.9.) és 2006. december 14-én kelt kiegészítő véleményét az alábbi tárgyban: „A gyermekek mint a családon belüli erőszak közvetett áldozatai” (HL C 325., 2006.12.30.) Mindkét vélemény előadója: Renate HEINISCH.

(²) Torontói Nyilatkozat az idősekkel szembeni visszaélés világméretű megelőzéséről: „Elder Abuse is a single or repeated act, or lack of appropriate action, occurring within any relationship where there is an expectation of trust which causes harm or distress to an older person. It can be of various forms: physical, psychological/emotional, sexual, financial or simply reflect intentional or unintentional neglect.” (WHO 2002) (http://www.who.int/ageing/projects/elder_abuse/alc_toronto_declaration_en.pdf); Action on Elder Abuse (Idősökkel szembeni visszaélések megelőzését szolgáló program) (www.elderabuse.org.uk).

(³) A 2006. májusában Kölnben, Vladimir Spidla EU-biztos (Foglalkoztatási és Szociálpolitikai Főigazgató) védnöksége alatt megrendezett nemzetközi szimpózium a különböző tagállamokban 5 % és 20 % közötti gyakorisággal előforduló, idősök ellen irányuló erőszakra számol be (az „Erőszak és az idős emberek elhanyagolása az otthoni és az intézményi gondozás során” elnevezésű szimpóziumról készült jelentés, in: forum kriminalprävention 2006/4 és 2007/1).

személy megkérdezésével elvégzett reprezentatív felmérés ⁽⁴⁾ az alábbi eredményt hozta: a megkérdezettek 2,6 %-a számolt be családtag, barát vagy az ápolószemélyzet valamely tagja által az elmúlt 12 hónapban elkövetett visszaélésekről. Amennyiben ehhez a szomszédok és ismerősök által elkövetett visszaéléseket is hozzávesszük, úgy ez a szám 4 %-ra emelkedik. A rossz bánásmód leggyakoribb példája az elhanyagolás volt, majd ezt követte az anyagi értelemben vett kihasználás, a pszichikai és fizikai bántalmazás és – a legritkábban – a szexuális zaklatás. A nők gyakrabban számolnak be visszaélésekről, mint a férfiak. Ezek az adatok hasonlítanak más nyugati társadalmak adataihoz, és körülbelül megegyeznek a családon belüli erőszakra vonatkozó gyakorisággal. Egy 2004-es spanyolországi tanulmány szerint az idősek sérelmére elkövetett visszaélések gyakorisága szinte ugyanolyan magas mint a gyermekek esetében.

2.2 Időskorúakkal való rossz bánásmód a gondozás során

2.2.1 A „gondozás” fogalmát tágabban értelmezzük: az otthoni segítségtől és támogatástól egészen az ambuláns, intenzív ápolásig.

2.2.2 Speciális veszélyeknek vannak kitéve azok az idősek emberek, akik ápolásra szorulnak és/vagy elszigetelten, magányosan vagy valamilyen otthonban élnek. A feltáró vélemény ezért az ő helyzetükre, speciális veszélyeztetettségükre, a megelőzés és a beavatkozás lehetőségeire koncentrálna.

2.2.3 A legidősebbek kivételével az időseknek csupán kisebb csoportja szorul gondozásra: 2003. végén Németországban a 60 és 64 év közöttiek 1,6 %-a, a 75 és 79 év közöttiek 9,8 %-a, a 90 és 94 év közöttieknek viszont már 60,4 %-a volt gondozásra szoruló ⁽⁵⁾. Számítások szerint nemcsak több idősebb ember lesz (lásd fent), hanem mindenekelőtt több lesz a beteg és gondozásra szoruló személy. A gondozásra szorulóknak részarányának 116–136 %-os emelkedésére számíthatunk, amely az otthonokban elhelyezett idősek tekintetében a 138–160 %-ot is elérheti. Különösen a magas korúak (80 év feletiek) körében nőnek majd a segítségre és a gondozásra való rászorultság kockázatai ⁽⁶⁾.

2.2.4 A gondozás során tapasztalható, idősekkel szembeni rossz bánásmód gerontológiai értelemben nemcsak a gondozásra szorulóknak fizikai bántalmazását jelenti, hanem minden

olyan tettet, illetve valaminek az elmulasztását, amely súlyos, hátrányos hatással jár az idős emberek élethelyzetére és állapotára ⁽⁷⁾. Az ilyen értelemben vett rossz bánásmód formái ⁽⁸⁾:

- közvetlen testi erőszak (verés, rázás, csípés, testi kényszer alkalmazása, a helyváltoztatás fizikai akadályozása, fizikai segédeszközök megvonása stb.),
- közvetett testi erőszak (indokolatlan gyógyszerhasználat pl. nyugtatókkal stb.),
- szexuális zaklatás (az egyéni szeméremhatárok figyelmen kívül hagyása, beleegyezés nélküli intimkapcsolatok stb.),
- érzelmi és pszichikai erőszak (verbális agresszió, semmibevevés vagy figyelmen kívül hagyás, érzelmi ridegség, társadalmi elszigetelés, testi vagy egyéb erőszakkal, illetve más rosszal való fenyegetés, szidalmazás, megalázás stb.),
- pénzügyi vagy egyéb anyagi kihasználás (illetéktelen rendelkezés a vagyon felett, beleegyezés nélküli ingatlaneladás, pénzajándékokra való rábeszélés vagy kényszerítés, pénz és érték tárgyak elvétele, illetve akár pénzügyi előnyök kizsárolása, idősek mint üzleti vállalkozások célcsoportja stb.),
- elhanyagolás (a mindennapi életben szükséges segítség, higiéniai és az általános ellátás elmulasztása, különösen élelem- és folyadék-megvonás, illetve az ágyhoz kötött személyek hiányos ápolása során felfekvés kialakulása stb.),
- elhagyással, illetve otthonba történő beadással való fenyegetőzés,
- kísérletsorozatokban való részvétel az idősek személyi beleegyezése nélkül vagy akarata ellenére.

2.2.5 Az idősekkel szembeni rossz bánásmódra mind az otthoni, mind pedig az intézményi gondozás során sor kerülhet. A gondozásra szorulókkal szembeni erőszak mértékéről nem állnak rendelkezésre megbízható európai adatok. A gondozás során előforduló elhanyagolás, rossz bánásmód és erőszak tekintetében becslések szerint nagymértékben sötétben tapogatózunk és csupán csekély betekintésünk van ezekbe.

2.2.5.1 A rendelkezésre álló tanulmányok az otthoni gondozás területén 5 és 25 % közöttire becsülik az idősek és a gondozók közötti olyan kapcsolatokat, amelyekben erőszak fordul elő a gondozásra szorulóval szemben ⁽⁹⁾.

⁽⁷⁾ Ez a definíció megfelel a Torontói Nyilatkozatnak (WHO 2002, lásd 2. lábjegyzet).

⁽⁸⁾ Észak-Rajna-Vesztfália Tartományi Megelőzési Központja (lásd 6. lábjegyzet), Torontói Nyilatkozat (lásd 2. lábjegyzet) és a nagy-britanniai tanulmány (lásd 4. lábjegyzet).

⁽⁹⁾ Görgen, Thomas: Nahraumgewalt im Alter. Opferrisiken und Optionen für gewaltpräventives Handeln. (Időskori erőszak a közvetlen társadalmi környezetben: Aldoziati kockázatok és az erőszak-megelőző programok lehetőségei, 2005) forum kriminal-prävention 2005/3, 13–16. o. Egyes európai országokra vonatkozó adatok: Walentich/Wilms/Walter: Gewalt gegen ältere Menschen in der häuslichen und institutionellen Pflege. (Idősekkel szembeni erőszak az otthoni és az intézményi gondozás során), 2005 Bewährungshilfe 2005/2, 166–182. o.

⁽⁴⁾ UK Study of Abuse and Neglect of Older People (2007. június) (www.natcen.ac.uk).

⁽⁵⁾ Német Központi Statisztikai Hivatal: 2003-as gondozási statisztika – németországi adatok, Wiesbaden, 2005.

⁽⁶⁾ Észak-Rajna-Vesztfália Tartományi Megelőzési Központja: Gefahren für alte Menschen in der Pflege. (A gondozásban részt vevő idősek emberekre leselkedő veszélyek), 2006.

2.2.5.2 Egy német felmérés⁽¹⁰⁾ során, melyet az idősök otthonában lakók rossz bánásmódjáról és elhanyagolásáról készítettek, a megkérdezett ápolók 70 %-a úgy nyilatkozott, hogy követett már el erőszakos vagy nehezen besorolható cselekedetet vagy mulasztást, illetve látott ilyesmit más ápolóknál⁽¹¹⁾.

2.3 A gondozás területén történő visszaélések felismerése

2.3.1 A visszaélések felfedezése a gyakorlatban nagyon nehéznek bizonyul. A fő okok, amiért rejtve marad a rossz bánásmód, a következők: az áldozatok magas szégyenküszöbe; a visszaélést elkövető személyek segítségétől, gondozásától, törődésétől való függés és az ebből adódó félelem a bosszútól, illetve a helyzet elmérgesedésétől; betegségből adódóan – különösen agyi organikusság esetén – az érintettek nem képesek elmondani, hogy mi történt velük; a rossz bánásmód gyanújának kezelésében tapasztalható bizonytalanság.

2.4 Az otthoni gondozás helyzete

2.4.1 Jelenleg messze a legtöbb idős ember számára az otthoni környezet jelenti a mindennapi életteret. A gondozásra szoruló idősöket sok európai országban otthon ápolják, Németországban mintegy kétharmadukat. Ott a 65 éveseknek és annál idősebbeknek csupán kb. 7 %-a él különféle otthonokban. A családon belüli ápolást elsősorban a házastársak végzik, másodszorban pedig az érintett lánya vagy menyje. Jóllehet az ilyen jellegű gondozás nagymértékben mentes a rossz bánásmódtól, de előfordul kivétel (lásd 2.2.5.1. pont).

2.4.2 Az otthoni gondozás sokféle teherrel jár, különösen ami a gondozást végző egészségét, jólétét és társadalmi kapcsolatait illeti. A családoknak részben nagy megszorításokat kell elszenvedniük az idős hozzátartozó ápolása érdekében. A problémát súlyosbítja, ha nem készülnek fel eléggé a gondozási helyzetre, és ha nincs megfelelő segítség a gondozás időtartama alatt. Különös terhet jelent az időskori szenilitásban szenvedők gondozása.

2.4.3 Az otthoni gondozásra jellemző rossz bánásmód azonban nemcsak a gondozást végzők túlterheltségére vezethető vissza, hanem sokféle kockázati tényezőre. Ilyenek például a kapcsolat minősége a gondozásra való rászorultságot megelőzően; a gondozott pszichés zavarai és narkotikumoktól való függősége; a társadalmi elszigetelődés és a nem megfelelő szociális támogatás átélése, de akár magának a gondozásra szorulóknak az agresszív viselkedése is⁽¹²⁾.

⁽¹⁰⁾ Görgen, Thomas: „As if I just didn't exist” – Elder abuse and neglect in nursing homes („Míntha nem is léteznék” – Idősokkal szembeni rossz bánásmód és elhanyagolás az idősök otthonában), 2005, In: M. Cain & A. Wahidin (eds): Ageing, crime and society.

⁽¹¹⁾ Olyan erőszakos cselekedetek, mint a mozgásszabadság korlátozása vagy pszichofarmakológiai visszaélés előfordulási gyakoriságára vonatkozó adatok: Rolf Hirsch: Aspekte zur Gewalt gegen alte Menschen in Deutschland. (Az idős emberekkel szembeni erőszak szempontjai Németországban), 2005 Bewährungshilfe 2005/2, 149–165. o.

⁽¹²⁾ Görgen 2005a (lásd 9. lábjegyzet).

2.5 Az intézményi gondozás helyzete

2.5.1 Bár a gondozásra szoruló idősöknek jelenleg csak kis részét ápolják intézményi keretek között, mégis az otthonokban elhelyezett személyek számának jelentős növekedésével kell számolni, különösen a magas korúak esetében (lásd 2.2.3. pont). Már ma is olyan trend látszik körvonalazódni, amely az otthoni gondozástól a kórházi gondozói létesítmények vagy ambuláns ápolási szolgálatok keretében történő gondozás irányába mutat.

2.5.2 Az otthonok túlnyomó többségében nem történnek visszaélések. Mindez főként a tagállamok által elismert és ellenőrzött otthonokra igaz, amelyek gondosan betartják az adott államban hatályos egészségügyi előírásokat.

2.5.3 Néhány otthonnak azonban rossz híre van⁽¹³⁾. Igaz ugyan, hogy alig történnek rendszeres vizsgálatok az otthonokban történő rossz bánásmódról, az ellenőrzések alapján, amelyeket például a betegbiztosítók egészségügyi szolgálata végez, azonban egyértelmű, hogy az otthonokban tapasztalt visszaélések nem számítanak egyedi esetnek.

2.5.3.1 Ápolási gondokat és hiányosságokat tárnak fel például az ételmezési és a folyadékellátásban, pszichofarmakológiai szerek túladagolását, súlyos hiányosságokat a gyógyszerkezelésben és szabadságot korlátozó intézkedéseket.

2.5.4 A rosszul vezetett otthonokban a lakók középpontba helyezése helyett gyakran hanyagság és közöny tapasztalható. Gyakran merev időbeosztással korlátozzák az otthon lakóinak önrendelkezését és önállóságát.

2.5.5 Az időhiány és az ápolószemélyzet túlterheltsége nemcsak a gondozásra szorulóknak okoz szenvedést, hanem a gondozókat is elégedetlenséggel tölti el. Az ápolószakma idő előtti elhagyása és a szakképzett jelentkezők hiánya tovább súlyosbítja az otthonok személyzetgondjait. Manapság nem nagyon lehet találkozni olyan törekvésekkel, amelyek célja az időszápolás támogatása, vonzóbbá tétele.

2.6 Az EGSZB elemzése és javaslatai

2.6.1 Az idősökkel szembeni rossz bánásmód elfogadhatatlan – akárhol és akármilyen mértékben történik is –, és nem lehet tovább szemet hunyni felette. Az EGSZB felszólítja a Tanács elnökségeit, az Európai Bizottságot és a nemzeti kormányokat, hogy tegyenek lépéseket a rossz bánásmód okainak megszüntetésére annak érdekében, hogy az idősök védeltségét élvezzenek, akár otthon maradnak, akár valamilyen intézményi gondozásban részesülnek.

⁽¹³⁾ A németországi betegbiztosítók felsőbb szintű szövetségei egészségügyi szolgálatának 2007-es „Az ambuláns és a kórházi gondozás minősége” című második jelentése az otthonban lakók 10 %-ánál tapasztalt egészségügyi károsodást, illetve nem kielégítő gondozási állapotot (<http://presseportal.de/pm/57869>).

2.6.2 Az EGSZB javaslatai elsősorban a következő területekre irányulnak:

2.6.2.1 Az emberi jogok területe

– Az Európai Unió 2000. december 7-én kihirdetett Alapjogi Chartája 25. cikkében elismeri és tiszteletben tartja az idősek méltó és független élethez, valamint a társadalmi és a kulturális életben való részvételhez való jogát.

– Ennek eléréséhez az EGSZB szerint alapvetően új idősképre van szükség. Nagyobb figyelmet kell szentelni az időseket érő diszkriminációnak: gyakran ebben keresendők az idős, gondozásra szoruló emberekkel szembeni rossz bánásmód okai. A kihíváshoz hozzátartozik viszont az idősek emberek társadalmi integrációja és gondozásuk közös feladatként való felfogása is.

– Az EGSZB hangsúlyozza egyrészt, hogy az időseknek jogukban áll ott élni, ahol szeretnének, anélkül hogy tartaniuk kelljen bármilyen sérelemtől, másrészt pedig hogy az idősekkel szembeni diszkrimináció elfogadhatatlan. Az Alapjogi Chartának ki kellene terjednie az idősek védelmére, függetlenül attól, milyen gondozási körülmények között élnek.

– Az EGSZB hangsúlyozza, hogy fontos, hogy az idősek megválasszák, hol szeretnének élni, természetesen attól függően, hogy milyen mértékű segítségre szorulnak. Az EGSZB ezért felkéri a nemzeti kormányokat, hogy fejlesszenek ki olyan lakhatási és támogatási lehetőségeket, amelyek megfelelnek az otthon maradó idősek igényeinek, például állandó ügyeletet, otthoni ellátást, hosszú távú orvosi felügyeletet.

– Az idősek számára lehetővé kell tenni, hogy jelentsék az őket ért sérelmeket vagy az ettől való félelmüket, és támogatni kell őket ebben. Ez éppúgy vonatkozik a hozzátartozókra, illetve egyéb gondozókra, akiknek olyan csatornákkal kell rendelkezniük, melyeken keresztül panaszt tehetnek anélkül, hogy a hozzátartozók megtorlásától, illetve saját helyzetüket és munkahelyi biztonságukat érintő következményektől kellene tartaniuk. Olyan légkört kell kialakítani, hogy az érintettek bízzanak abban, hogy minden jelentést bizalmasan kezelve és hatékonyan vizsgálják ki.

2.6.2.2 Az adatok pontosítása és a kutatási igény javítása

– Az EGSZB javasolja, hogy EU-szerte végezzenek az idősekkel szembeni rossz bánásmód mértékének feltérképezését célzó további, mélyreható kutatásokat, hogy fel lehessen mérni a következőket:

– a rossz bánásmód általános előfordulási arányát, valamint azt, hogy mit jelent a rossz bánásmód az otthoni, illetve az intézményi gondozás során,

– melyek a rossz bánásmód okai, különös tekintettel a családtagok mint gondozók nehézségeire és a nekik nyújtott támogatásra,

– milyen mértékben alkalmazzák az Alapjogi Chartát az idősek emberek védelmének szempontjából,

– a tagállamok milyen mértékben alkalmazzanak szabványokat az idősek otthoni ápolásában és hogyan vizsgálják ezeket, illetve ellenőrzik betartásukat.

2.6.2.3 A tabuk feloldása és a tudatosítás

– Az EGSZB felszólítja a nemzeti kormányokat, hogy állami és önkéntes ügynökségek gyakorlati segítségét felhasználva, nemzeti médiakampányok formájában tegyenek lépéseket azért, hogy ráirányítsák a figyelmet a rossz bánásmódra, és ezzel feloldják a rossz bánásmód témáját övező tabukat, függetlenül attól, hogy hol történik az ilyen visszaélés.

– Az EGSZB elismeri, hogy a média jelentős szerepet játszhat a közérdeklődés formálásában és hangsúlyozza, hogy a média jól tájékozott és konstruktív hozzáállására van szükség.

2.6.2.4 Tájékoztatás, felvilágosítás, képzés és megelőzés

– Az EGSZB sürgeti a nemzeti kormányokat, hogy tegyenek lépéseket a következők érdekében:

– a rossz bánásmóddal kapcsolatos információk elérhetőségének javítása az idősek és hozzátartozóik számára,

– annak biztosítása, hogy a szakképzett gondozók kockázatok nélkül jelenthessék a rossz bánásmóddal kapcsolatos visszaéléseket, és hogy elegendő tanácsadást és támogatást kapjanak,

– a rossz bánásmód felismerését és az annak kezelését segítő mechanizmusokat oktató, megfelelő képzés biztosítása az orvosi és a gondozási terület minden érintettje, valamint a rendőrség illetékesei számára,

– annak biztosítása, hogy az egészségügyi és a szociális szolgáltatást nyújtó hálózatok képesek legyenek sürgősségi befogadóközpontok, segélycsoportok és független, anonim telefonos tanácsadó szolgálatok üzemeltetésére,

– annak biztosítása, hogy a gondozást végző családtagoknak elegendő információ álljon rendelkezésére az olyan betegségek tüneteit és lefolyását illetően, mint például az időskori szenilitás, ezáltal is elősegítve, hogy tudják, milyen mértékű gondozásra van szükség. Ezeknek a családtagoknak megfelelő támogatást és képzési lehetőséget is biztosítani kell,

- a gondozást végző családtagok részére a megfelelő napi gondozási, pihenési és orvosi ápolási lehetőségekhez való hozzáférés biztosítása annak érdekében, hogy csökkentsék az esetleg 24 órás gondozásból eredő nehézségeket,
- annak biztosítása, hogy a családtagok a gondozás érdekében szabadságot vehessenek ki munkahelyükön, anélkül hogy ez hátrányosan érintené őket szakmai előmenetelükben. Ez a lehetőség egyaránt kell, hogy vonatkozzon férfiakra és nőkre is.
- Az információs és kommunikációs technológiai termékek és szolgáltatások számos idős ember számára lehetővé teszik, hogy továbbra is ott éljenek, ahol a leginkább szeretnének, és eközben fenntarthassák önállóságukat és életminőségüket. A fenti eszközök segíthetnek az időseknek a mindennapi ügyeik intézésében, és szükség esetén arra is felhasználhatók, hogy ellenőrizzék az idősek egészségi állapotát és tevékenységeit, csökkentve ezáltal az intézményi gondozásra való igényt. Az IKT-eszközök megnövelik az idősek biztonságát, elősegítik a szociális és az orvosi szolgáltatásokhoz való hozzáférésüket, illetve sürgősségi szolgálatokat is biztosítanak és ily módon hozzájárulnak ahhoz, hogy az idősek továbbra is nagymértékben független, önálló és méltó életet élhessenek.

Kelt Brüsszelben, 2007. október 24-én.

2.6.2.5 Hálózatépítés

- Az EGSZB arra ösztönzi a nemzeti kormányokat, hogy az együttműködés, a képzés és a rendszeres információcsere biztosításának érdekében hozzanak létre ügynökségeket tömörítő hálózatokat ⁽¹⁴⁾.

2.6.2.6 A gondozás intézményesített felügyelete

- Az EGSZB felszólítja a tagállamokat, hogy hozzanak létre magas szintű ellenőrzési szolgálatokat az idősek részére nyújtott, világosan meghatározott és a nyilvánosság részére hozzáférhető gondozási szabványokon alapuló, magas színvonalú szolgáltatások biztosításának érdekében. Ezeket a szervezetek fel kellene hatalmazni arra, hogy orvosolják a tapasztalt problémákat, és ennek eredményeit nyilvánosságra kellene hozni.

2.6.2.7 A visszaélések felfedésének javítása

- Az EGSZB szerint megfelelő ügynökségek bevonása mellett fontos a rossz bánásmód óvatos módon történő, fokozott felderítése úgy az otthoni, mint az intézményi gondozás területén. Olyan légkört kell kialakítani, hogy az érintettek bízzanak abban, hogy bármely jelentett visszaélést azonnal kivizsgálják és elvégzik a szükséges beavatkozást. Fel kell hívni rá a figyelmet, hogy a rendőrséget vagy az igazságszolgáltatást is bevonhatják az eljárásba.

az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság

elnöke

Dimitris DIMITRIADIS

⁽¹⁴⁾ Jó példa erre a „Bonner Initiative gegen Gewalt im Alter – Handeln statt Mißshandeln e.V. (Hrsg.): Alte Menschen in Not – Wir können helfen” (a „Bonni kezdeményezés az időseket érő erőszak ellen – rossz helyett méltó bánásmód” elnevezésű egyesület kiadványa: *Idősek nehéz helyzetben – mi segíthetünk*, 2006, Bonn. Ehhez és más kezdeményezésekhez kapcsolódó információkat itt találhat: International Network for the Prevention of Elder Abuse (www.inpea.net).

Az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság véleménye – Tárgy: Javaslat tanácsi irányelvre a 2003/96/EK irányelvnek a kereskedelmi célú üzemanyagként használt gázolaj adóztatása különös rendelkezéseinek kiigazítása, valamint az ólommentes benzin és az üzemanyagként használt gázolaj adóztatásának koordinálása tekintetében történő módosításáról

COM(2007) 52 final – 2007/0023 (CNS)

(2008/C 44/25)

2007. április 19-én az Európai Unió Tanácsa úgy határozott, hogy az Európai Közösséget létrehozó szerződés 93. cikke alapján kikéri az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság véleményét a fenti tárgyban.

A bizottsági munka előkészítésével megbízott „Gazdasági és Monetáris Unió, gazdasági és társadalmi kohézió” szekció 2007. október 8-án elfogadta véleményét. (Előadó: Umberto BURANI.)

Az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság a 2007. október 24–25-én tartott, 439. plenáris ülésén (az október 24-i ülésnapon) 151 szavazattal, 4 tartózkodás mellett elfogadta az alábbi véleményt.

1. Az irányelvjavaslat tartalma

1.1 A vizsgált irányelvjavaslat módosítja a 2003/96/EK (az energiaadóról szóló) irányelvnek ⁽¹⁾ az üzemanyagok adóztatására vonatkozó, az Unió valamennyi államára érvényes rendelkezéseit. Gyakorlatilag bevezeti a **gázolajra kivetett jövedéki adó legalacsonyabb rátájának fokozatos növelését**, amelynek révén a fokozatos növekedési időszak végén megvalósul az **összhang** (az irányelv megfogalmazása szerint koordináció) a **benzin jövedéki adójával**: 2014. január 1-jétől 1 000 literenként 380 EUR mindkét üzemanyag esetében. Azon tagállamok esetén, amelyek nem élvezik az átmeneti időszak előnyeit, ez az időszak hosszabb.

1.2 Ezen általános kereten belül létezik néhány időbeli és szabályozásbeli különbség, eltérés és kiigazítás. Az első **különbség a „kereskedelmi célra használt gázolaj”** (a több mint 7,5 tonnás raksúlyú tehergépkocsik, valamint a személyszállítást végző autóbuszok által használt gázolaj) ⁽²⁾, valamint a **„nem kereskedelmi felhasználású gázolaj”** (a további részletek hiánya miatt feltételezhetően minden más típusú gépjármű által használt gázolaj) között van. A tagállamok a **kereskedelmi célra használt gázolaj esetében csökkenthetik az adó mértékét** azzal a feltétellel, hogy tiszteletben tartják az irányelv által meghatározott, közösségi szinten rögzített minimummértéket, valamint hogy a jövedéki adó rátája nem alacsonyabb a 2003. január 1-jén hatályban lévő nemzeti adómértéknél. Mindenestre a **nem kereskedelmi felhasználású gázolaj és a benzin adója semmiképpen sem lehet alacsonyabb a kereskedelmi célra használt gázolaj adójának szintjénél**.

1.3 A kereskedelmi célra használt gázolaj adója egyébként alacsonyabb lehet a 2003. január 1-jén hatályban lévő nemzeti szintnél, azzal a feltétellel, hogy a tagállam, amely ezt az intézkedést alkalmazni kívánja, bevezeti vagy már alkalmazza az **úthasználati díjrendszert**. Minderre azonban csak akkor

kerülhet sor, ha az alacsonyabb adómérték és az úthasználati díj kombinációjaként olyan eredmény születik, amely megközelítőleg azonos a 2003. január 1-jén hatályban lévő nemzeti adómértékkel, de nem alacsonyabb annál.

1.4 A kereskedelmi célra használt gázolajra kivetett adó csökkentésének másik módja az, hogy **eltérő adót szabnak ki a kereskedelmi felhasználású gázolajra a megkülönböztetésmentes visszatérítési mechanizmus** bevezetésével (vagy fenntartásával), amely biztosítja, hogy az adott államban a gázolajat hasznosító valamennyi szereplő egyenlő, átlátható és egyszerű módon jut hozzá a visszatérítéshez.

1.5 A benzin és a gázolaj adójának harmonizációs „menetrendje” a következőket irányozza elő:

- az adó mértéke benzin esetén 2004. január 1-jétől 359 EUR/1 000 l, 2014. január 1-jétől pedig 380 EUR/1 000 l,
- **gázolaj** esetén az adó mértéke fokozatosan növekszik: 2004. január 1-jétől 302 EUR, 2010. január 1-jétől 330 EUR, 2012. január 1-jétől 359 EUR, végül 2014. január 1-jétől 380 EUR/1 000 l.

1.6 Számos eltérés létezik azonban, amelyek összegezve a következőket irányozzák elő:

- Azon tagállamok számára, amelyek 2012-ig már élvezik az eltérésekből adódó előnyöket (Spanyolország, Ausztria, Belgium, Luxemburg, Portugália, Görögország és Lengyelország), az átmeneti időszak 2016-ban ér véget; ezek a tagállamok következő adómértéket alkalmazhatják:

- 302 EUR 2007. január 1-jéig, majd 330 EUR 2012. január 1-jéig, 359 EUR 2014. január 1-jéig, végül 2016. január 1-jétől a 380 eurós közösségi szint,

⁽¹⁾ Az energiatermékek és a villamos energia közösségi adóztatási keretének átszervezéséről szóló 2003. október 27-i tanácsi irányelv, amelyet „energiaadóról szóló irányelvnek” neveznek.

⁽²⁾ Pontosabb és részletesebb meghatározást az energiaadóról szóló irányelv 7.3. cikke tartalmaz.

– Azon tagállamok számára, amelyek 2013-ig élvezik az eltérésekből adódó előnyöket (Lettország és Litvánia, valamint eltérő szabályokkal Bulgária és Románia), az átmeneti időszak 2017-ben ér véget.

2. Általános észrevételek

2.1 Az irányelvjavaslat egyik célja a piaci verseny jelenleg tapasztalható torzulásainak csökkentése, amelyek a különböző országokban alkalmazott üzemanyagárak – elsősorban a kereskedelmi célra használt gázolaj ára – közötti eltérések következményei. Az eltérések gyakran jelentősek: így 2007. május 18-án 1 liter gázolaj ára Lettorszában 0,82 EUR, az Egyesült Királyságban 1,41 EUR, Németországban 1,12 EUR, Luxemburgban 0,90 EUR, Olaszországban 1,18 EUR és Ausztriában 0,98 EUR volt. Az adóharmonizáció tekintetében az Európai Bizottság javaslata így megalapozottnak tűnik.

2.2 A különleges indokot, amely arra készítette az Európai Bizottságot, hogy a vizsgált javaslatot előterjessze, csak akkor lehet teljes mértékben értékelni, ha összevetjük ezt a javaslatot azzal az irányelvvel, amelyet módosítani kíván, vagyis a 2003. október 27-i 2003/96/EK (energiaadóról szóló) irányelvvel. Ez az irányelv kiemelt figyelmet fordított **a kereskedelmi célra használt gázolajra** ⁽³⁾, tekintettel arra, hogy a vélemények szerint ennek van hatása az áruk szállítási költségeire; az Európai Bizottság meglátása szerint a nem kereskedelmi felhasználású gázolaj és a benzin kisebb jelentőséggel bír e tekintetben, még ha a határokon tapasztalható torzulásoknak van is bizonyos, néha nem elhanyagolható hatása.

2.2.1 A kereskedelmi célra használt gázolajjal kapcsolatos intézkedés összhangban áll a közlekedéspolitikáról szóló fehér könyvvel, az Európai Bizottság véleménye szerint azonban közvetlen módon hozzájárulhat a nem kereskedelmi felhasználású gázolaj és a benzin közötti különbségek csökkentéséhez is a minimális adómérték harmonizációján keresztül.

2.3 Az energiaadóról szóló irányelv lehetővé teszi a tagállamok számára, hogy egy visszatérítési mechanizmuson keresztül **szétválasszák a kereskedelmi célra használt és a nem kereskedelmi felhasználású gázolaj árát** (*decoupling*) – ami minden bizonnyal előnyös a magas adómértékű országok szállítói számára – adminisztrációs szempontból azonban ez egy meglehetősen bonyolult folyamat és úgy az adóhatóság, mint pedig a vállalatok számára költséges. E könnyítés kihasználásának lehetősége egyébként több gondot, mint hasznot eredményezett: az úthasználati díjakra (amelyeket a jelenleg vizsgált javaslat fenntart) vonatkozó előírásnál egy pótlólagos feltétel is érvényben van: a gázolaj 2003. január 1-jén hatályban lévő **nemzeti adómértéke legalább kétszerese** kell, hogy legyen a 2004. január 1-jén alkalmazandó **minimum adómértéknek**. A gyakorlatban e feltételt csak kevés ország, (köztük az Egyesült Királyság) teljesíti: a többi ország számára az egyedüli lehetséges megoldás **a nem kereskedelmi felhasználású gázolaj adómértékének növelése** volt (és máig is ez maradt), ami minden bizonnyal népszerűtlen választás. Végül soron az eltérések nem csökkentek és a magas adómértékű országok nem rendelkeztek semmilyen lehetőséggel a más országokhoz képest fennálló eltérések csökkentésére. A vizsgált javaslat egyszerűsíti ezt az eljárást

és gyakorlatilag hozzáférhetővé teszi több tagállam számára, az elv azonban lényegében változatlan marad.

2.4 Ezzel összefüggésben az EGSZB megállapítja, hogy az üzemanyagokra a jövedéki adón túl valamennyi tagállamban egy sor **más adót és illetéket** is kivetnek, amelyek az adók teljes arányát az üzemanyagáron belül összességében 85 %-ra – és néhány esetben ennél magasabbra – emelik. Az áron belül a jövedéki adó aránya 30 és 60 % között változik: a különbség hátterében az ÁFA vagy más illetékek (legfőképpen a helyi adók) állnak, amelyek tekintetében az Európai Bizottság semmiféle ellenőrzési joggal nem rendelkezik. Végeredményképpen, a tervezett „harmonizáció” után, 2016-ban is fennmarad egy sor nem harmonizált illeték. Ezenkívül a gázolaj ipari ára alacsonyabb, mint a benziné: ezért, hacsak spekulációkkal nem kell számolni (amit szigorúan ellenőrizni kell), **a benzin és a gázolaj ára, illetve a különböző országok üzemanyagárai továbbra is eltérőek lesznek, még akkor is, ha az eltérések (talán) kisebbek lesznek a jelenlegieknél**. Sem az energiaadóról szóló irányelv, sem a jelenlegi irányelvjavaslat nem járul hozzá érdemben a versenyfeltételek kiegyenlítéséhez.

2.5 A verseny szempontjából a javaslat jelentősége tehát meglehetősen korlátozottnak tűnik, még ha el is kell ismerni, hogy az Európai Bizottság nem léphet fel az üzemanyagárak egyéb összetevőivel kapcsolatban. A kísérlet azonban ennek figyelembevételével is hiányosnak tűnik: **a jövedéki adó maximális rátájának** bevezetéséről is rendelkezni kellene, amely intézkedés a jövőben hozzájárulhatna az egyik országból a másikba irányuló fogyasztói utazások csökkentéséhez. Ezzel az elvvel a korábbiakban az EGSZB is egyetértett, nemrég pedig az alkohol jövedékiadó-mértékéről ⁽⁴⁾ szóló véleményében fejtette ki ez irányú támogatását, amely a vizsgált javaslattal különféle elvi hasonlóságokat mutat.

2.5.1 A rendelkezésre álló tanulmányok alapján az Európai Bizottság elvetette ezt a javaslatot: egy „plafon” bevezetése ugyanis korlátozná a tagállamok adóügyi önállóságát. Az EGSZB úgy ítéli meg, hogy ezen érvelés alapján a minimális szintek elfogadásának kötelezettsége is értelmezhető úgy, mint a fentiekben említett önállóság megsértése.

2.6 Ezen korlátozások ellenére **tisztán adóügyi szempontból és a versenyfeltételek egyenlőségének** szempontjából az Európai Bizottság javaslata erőfeszítést jelent a harmonizáció elérése érdekében. E megállapításból kiindulva az Európai Bizottság nem tesz mást, mint tiszteletben tartja a lisszaboni stratégiával koherens mandátumot. A gázolaj jövedéki adójának növelése mellékhatásként segítheti a küzdelmet az **„üzemanyag-turizmus”**, vagyis azon szokás ellen, hogy lehetőség esetén az alacsonyabb árat alkalmazó tagállamokban tankolnak. Ez egy jól ismert jelenség: a leggyakrabban említett eset Luxemburgé, de általánosnak mondható valamennyi, eltérő árat alkalmazó határ menti övezetben. Mindazonáltal Luxemburg példája a legnyilvánvalóbb: az éves gázolajfogyasztás 2004-ben 4 500 l/fő volt, szemben a szomszédos Belgiumban mért 750 l/fő mennyiséggel ⁽⁵⁾. Az EGSZB alapvetően egyetért ezen megállapításokkal, de felhívja a figyelmet arra, hogy az egy főre eső fogyasztás összehasonlításakor a két ország lakosságát vették alapul, amelyek között jelentős a számbeli eltérés: Belgiumban 10,5 millióan laknak, míg Luxemburgban 460 ezren.

⁽³⁾ „Kereskedelmi célra használt gázolaj” alatt az áruk fuvarozására használt gázolaj értendő, főként a több mint 7,5 tonnás raksúlyú tehergépkocsikkal történő szállítás esetén.

⁽⁴⁾ Az alkohol jövedékiadó-mértékének közelítéséről (HL C 175., 2007.7.27.).

⁽⁵⁾ Forrás: Eurostat – Nemzetközi Energiaügynökség.

2.7 Ebből a tényből kiindulva az Európai Bizottság azt feltételezi – és ezt több felmérés is alátámasztja –, hogy sok szállító **a szokásos útvonalához képest kitérőt tesz, hogy kedvezőbb árú üzemanyagot tankoljon**; a pótlólagos útvonalak (kilométerek milliói!) az üzemanyag-fogyasztás és ennek megfelelően a környezetszennyezés növekedésével járnak. Megszüntette az „üzemanyag-turizmus” ösztönzőit, megszűnnek a szokásos útvonalhoz képest tett kitérők is, és a környezetszennyezés ennek megfelelően csökken. Ezek vonzó és minden valószínűség szerint népszerű feltételezések, de nem tükrözik a valóságot, legalábbis ami az említett példát illeti. A térképre vetett egyszerű pillantással megállapítható, hogy Luxemburg *szükségszerű határátkelőhely* az észak-dél és a kelet-nyugat irányú forgalom túlnyomó része számára (Európa nyugati felének vonatkozásában); annak, akinek az olcsóbb tankolás érdekében szándékában állna elveztegetni, az elvesztegetett időn és a pótlólagos útvonalon elfogyasztott üzemanyagon és az esetleges úthasználati díjon túl **a töltőállomásokon eltöltött várakozási időt** ⁽⁶⁾ és a különösen bizonyos napszakokban jelentkező nagy forgalmat is figyelembe kell venni. Létezhetnek persze az Európai Bizottság által elképzelt helyzetek, különösen az Unió határai mentén elhelyezkedő országokban.

2.8 Általánosságban azonban az „üzemanyag-turizmust” új szemszögből kell áttekinteni. **Az időtényezőnek alapvető jelentősége van** a költségek számításában: az üzemanyag-megtakarítással szemben figyelembe kell venni a nagyobb bérköltségeket és a késedelmes szállításokat; a tervezett időponthoz képest bekövetkező három-négy órás késés miatt gyakran fordul elő, hogy a gépkocsi nem érkezik a be-, illetve a kirakodáshoz megfelelő napszakban: ezért pótlólagos éjszakai szállítással kell számolni. Az EGSZB, bár egyetért azzal, hogy *az előre meghatározott útvonalakon* áthaladó tehergépkocsik üzemanyag-turizmusa nem elhanyagolható, úgy véli, hogy legalábbis a tehergépkocsik tekintetében meglehetősen eltúlzottak az üzemanyag-tankolással kapcsolatos megtakarítások által indokolható *kerülők*. Ha az üzemanyag-turizmushoz kötődő forgalom teljes jelenségét vizsgáljuk, eltérések lehetnek a következtetések, ekkor azonban más megállapításokat is figyelembe kellene venni, amint az a következő fejezetből kiderül.

2.8.1 Az EGSZB azt a következtetést kívánja a döntéshozók figyelmébe ajánlani, hogy az üzemanyag-turizmus mértékének csökkenéséből adódó **mérsékeltbb globális környezetszennyezés lehetőségét** esetlegesen **nagymértékben túlértékeltek**.

3. Megállapítások a javaslat érvényességével kapcsolatban

3.1 Az EGSZB csak üdvözölni tudja a jövedéki adók harmonizációjáról szóló irányelvjavaslatot, amennyiben azt olyan adózási intézkedésnek tekinti, amely a versenyfeltételek egyenlőségét kívánja biztosítani; ez az Európai Bizottság hatásköréből és feladataiból ered és összhangban áll a lisszaboni stratégiával. Nem lehet azonban eltekinteni attól, hogy különböző fenntartásokat fogalmazzunk meg egy sor kapcsolódó kérdéssel, amelyek közül néhány megfontolás tárgyát kell, hogy képezze a javasolt intézkedések végrehajtásának vizsgálatakor.

3.2 Az Európai Bizottság megállapítja, hogy a gázolaj árának az Unió különböző országaiban tapasztalható eltérései **torzítják a szállítási piacokon folyó versenyt**, egyúttal arra is emlé-

ketet, hogy az üzemanyag a vállalkozások működési költségeinek átlagosan 20–30 %-át teszi ki. Az Európai Bizottság idézi a francia Közlekedési Minisztérium egy tanulmányát, amely szerint: „a szállítási vállalatok költségei terén az 1997. és 2001. között megfigyelt változások kétharmada három tényezőnek tulajdonítható: két adott ország gázolajra kivetett adójában meglévő különbségek, társaságiadó-különbségek, valamint a fizetések alakulása. Úgy tűnik, a gázolajra kivetett adóban tapasztalható különbségek jelentik a fő tényezőt, ezeknek tudható be a piaci részesedések megfigyelt változásainak 40 %-a.” ⁽⁷⁾

3.2.1 A feltárt adatok és az Európai Bizottság által ismert ökonometrikus tanulmányok érvényességének megkérdőjelezése nélkül is megfigyelhető, hogy a költségeknek a különféle országokban (különösképpen a legutóbb csatlakozott országok esetén) tapasztalható lényeges különbségei **csökkentik az üzemanyagáraknak** ezen különbségek összetevőjeként játszott **relatív fontosságát**. Lényegében az új tagállamok csatlakozásával a különbségek talán fokozódtak, de időközben az „üzemanyag”-rész relatív értéke észrevehetően csökkent. A versenyfeltételek közelítésének szempontjából az irányelv hatása ezért a vártnál gyengébb lehet. Ezt a nézetet nem osztja az Európai Bizottság, amely szerint ha összevetjük a régi és az új országokat, az üzemanyagár a verseny torzulásának lényeges tényezőjévé vált. Az EGSZB megjegyzi, hogy ebben az esetben át kellene gondolni az árak további emelésének szükségességét a növekedésben lévő gazdaságokban.

3.2.2 Amennyiben sikerülne is az üzemanyagárak szintjének kiegyenlítése – amely, tekintettel az országonként eltérő pótlólagos illetekekre, nem fog bekövetkezni (lásd a 2.4. bekezdést), – a szállítási költség az üzemanyagon kívül számos és sokféle összetevőből áll, amelyek egyike sem „harmonizálható”, legalábbis a közeljövőben nem: a francia tanulmányban felsorolt három összetevőn túl említésre méltó egyebek mellett a gépjárművek ára (akár 20 %-ot is elérő különbségekkel), a közlekedési díjak, a biztosítás, az ingatlanok és a berendezések ára stb. Mindezen különbségeket figyelembe véve meglehetősen szerénynek tűnik a gázolajra kivetett jövedéki adó harmonizációjának hatása a versenyfeltételek egyenlőségének csökkentésére.

3.2.3 Az irányelvjavaslatot kísérő jelentés nem tárgyalja az üzemanyagár-emelkedés lehetséges hatását a **személyszállítást végző köz- és magánvállalkozásokra és általában a turizmusra**. A kísérő dokumentumban (SEC2007)170/2, 24. és 26. old) idézett ökonometrikus kutatások arra engedhetnek következtetni, hogy miközben az üzemanyagárak emelkedése, mennyiségi vonatkozásban, nem befolyásolná a kereskedelmi szállítást, addig az egyéni gépjármű-közlekedés, a kapcsolódó környezetszennyezéssel együtt, kissé visszaesne (23 év alatt kevesebb mint 1 %-kal). Az Európai Bizottság komoly ökonometrikus tanulmányokat végzett el, amelyek szerint az üzemanyagok ára mintegy 0,10–1,1 %-os emelkedésen megy majd keresztül, melyet az infláció fel tud majd szívni. Ez megnyugtató feltételezés, de nem veszi figyelembe a **tényleges és az érzékelt infláció** közötti különbséget. Van ezenkívül egy, a piacon jól ismert multiplikációs hatás is, amely által még a minimális költségnövekedés is aránytalan áremelkedésbe torkollik. A piramis alján az üzemanyagárak találhatók. Az olaj adójának emelése

⁽⁶⁾ Luxemburgban csak négy töltőállomás található az autópályák mentén, mindkét haladási irányban kettő.

⁽⁷⁾ Irányelvjavaslat, „Általános összefüggések”, 3. o.

minden áru és szolgáltatás árára kihat, ami magasabb közösségi inflációt, alacsonyabb szintű mobilitást, a munkahelyek számának csökkenését és a forgalom visszaesését eredményezi.

3.2.3.1 Az adó vonatkozásában az Európai Bizottság megjegyzi, hogy az **energia adóztatása** (valamint az üzemanyagok sajátos esetében a jövedéki adó) az infláció hatására átlagosan **csökkenő tendenciát mutat** az évszázad elejétől napjainkig, úgy a GDP-hez viszonyított arányában, mint a teljes adóbevételek tekintetében. A jövedéki adók emelésére vonatkozó javaslat tehát csak **az adóbevételek kiigazításaként** értelmezhető, figyelembe véve a napjainktól 2017-ig várható inflációs rátát (2,2 %). Ez az adóhatóság szempontjából hibátlan megfontolás a fuvarozók és az állampolgárok számára viszont azt jelenti, hogy **az üzemanyagárak növekedése hozzáadódik az általános inflációs költségekhez.**

3.2.4 A **visszatérítési rendszer** – a mely az Európai Bizottság szerint nem kívánja előnyben részesíteni a szállítókat, csupán a verseny feltételeinek kiegyensúlyozására irányuló intézkedés – olyan megoldás, amelyet néhány tagállam már elfogadott, azonban ahogy az már említésre került, a rendszer költséges a vállalkozások és az adóhatóság számára is. A korábbiakban elmondott kritikákon túl az EGSZB felteszi a kérdést: vajon megfelel-e ez a megoldás az adminisztratív eljárások egyszerűsítésének, amelyet a Tanács a növekedés egyik tényezőjeként határozott meg.

3.2.5 Más jellegű fenntartásokat kelt a visszatérítési rendszer alapját képező intézkedés: eszerint amennyiben egy tagállam **bevezeti** vagy már alkalmazza **a nehéz gépjárművek számára az úthasználatdíj-rendszert**, bővebben kifejtve: autópályadíj-rendszert vagy „matricát”, az adó mértéke a meghatározott szinteknél (lásd 2.3. pont) alacsonyabb lehet. Az **adó szempontjából** mindkét elképzelés **vesztéséget** jelent: az úthasználati díjak és a matricák az autópálya-működöteteket illetik meg vagy az állami költségvetés más tételeit gyarapítják. Végeredményképpen a korlátozó elem **nem lehet előnyös sem a fuvarozóknak** (az úthasználati díjak semlegesítik azt a hatást, hogy az adók csak kisebb mértékben emelkednek), **sem pedig az adóhatóságnak**. Hátrányosabb ennél, hogy az úthasználati díjak bevezetése vagy emelése érintené az utak valamennyi más használóját is, hacsak nem kívánnak eltérő adókat vagy speciális matricákat bevezetni, ami viszont adminisztratív következményekkel járna, és leginkább a többi tagállamból érkező tranzitforgalmat sújtaná.

3.2.6 A különlegesen bonyolult adóigazgatási eljárások korrupcióhoz és csaláshoz vezetnek. A piaccgazdaság alapelveit szegik meg azzal, hogy két árat vezetnek be egyazon termékre.

3.3 Az EGSZB úgy ítéli meg, hogy egy általánosabb, de nem kevésbé jelentős állásfoglalást kell megfogalmazni. A javasolt intézkedéseket fokozatosan vezetik be és **hét éven**, néhány tagállam esetén pedig tíz éven **belül** hajtják végre. A nemzetközi helyzet alapján nem várható javulás a nyersolaj-beszerzés terén, sem az árak, sem pedig a mennyiség tekintetében. Ezen körülmények között az üzemanyag árának ütemezett emelése **átgondolatlan intézkedésnek tűnik, amely hátrányosan befolyásolhatja az Unió belüli szállítások költségeit. A környezet-szennyezés elleni harc** terén sem eredményezne lényeges javulást, mivel – maga az Európai Bizottság megállapításai szerint –

az üzemanyag-fogyasztás nem csökkenne (a szokásos útvonalról való eltérés kérdéséről az üzemanyag-turizmus kapcsán már szó esett).

3.4 Pontosán mivel a jövőről esik szó, az egyik szempont, amelyet figyelembe kell venni, az **alternatív üzemanyagok** fokozatos bevezetése a piacra, amelyek elfogadását általánosságban véve ösztönzik, mint olyan termékeket, amelyek hatékonyan helyettesíthetik a hagyományos üzemanyagokat, egyrészt a környezetvédelem, másrészt pedig Európa külső energiaforrásoktól való függőségének csökkentése szempontjából. A hagyományos üzemanyagok árának növekedése **ösztönözheti az alternatív üzemanyagok kutatását és termelését, de csak abban az esetben, ha ismertté válik az elfogadásra szánt közös adópolitika.** Jelenleg nem létezik egységes megközelítés a különféle országokban, csak általános egyetértés a tekintetben, hogy szükséges ezen üzemanyagok termelésének ösztönzése. Más megfogalmazásban: az Európai Bizottságnak és a kormányoknak tájékoztatást kell adniuk arról, az általános buzdító kijelentéseken túlmenően, hogy szándékukban áll-e a bioüzemanyagok tekintetében egységes, **akár adó-, akár egyéb** politikákat alkalmazni, valamint hogy a jövőben ezeket a hagyományos üzemanyagok hasznos „vetélytársainak” lehet-e tekinteni, vagy pedig a bioüzemanyagokat a többihez hasonló módon fogják kezelni és hasonlóképpen fogják megadóztatni. A gépjárműgyártókat és a piacot nem lehet bizonytalanságban tartani.

3.4.1 Különálló kérdés a **cseppfolyósított gázoké**, amelyeket ma elsősorban a magán-gépjárműveknél és a tömegközlekedésben használnak, de amelyeknek a kereskedelmi hasznosítására a technológiai innovációknak köszönhetően a jövőben sor kerülhetne. Ez a típusú üzemanyag bizonyos országokban kedvezményes adóztatást élvez: fogyasztása ma kismértékű, de a bioüzemanyagokéhoz hasonlóan a piac fejlődhet, így nem lehet bizonytalanságban tartani. Még marginálisabb az elektromos meghajtás: jóllehet úgy tűnik, hogy használata csak bizonyos korlátok között terjed, nem tűnik szükségletlennek, hogy az Európai Bizottság megvizsgálja az összes alternatív üzemanyag esetében a követendő adópolitikát.

3.5 Végezetül a **globalizáció** kérdésének tárgyalása nélkül a kitekintés nem lenne teljes: a belső piacán folyó versenyre vonatkozó megállapításokon túl az Uniónak nagyobb figyelmet kellene szentelnie **az iparilag legfejlettebb országokkal és a feltörekvő gazdaságokkal szembeni versenyhelyzetének.** Az előbbieken leírtaknak megfelelően az Unióban az üzemanyagok átlagos ára jelentősen magasabb a más országok túlnyomó részében tapasztalhatótnál. Egy, a belső versenyt csökkenteni kívánó, de nagyon bizonytalan hatású intézkedés, amely az árak általános növekedését váltja ki, ellehetetleníti a végső célkitűzést, vagyis a már most is bizonytalan versenyhelyzetünk javítását.

3.5.1 A gázolajat sújtó adó jövőbeli emelésének egyaránt vannak pozitív és negatív oldalai és hatásai. De ha az egyenleget nézzük, egyértelműen a negatív hatások kerekednek felül. A gázolaj adójának emelése miatt csökken a versenyképesség és munkahelyek szűnnek meg. Hosszú távon a javaslatot tervezet csökkenti és veszélybe sodorja az EU gazdasági potenciálját, valamint a személyek mobilitásának visszaesése miatt akadályt gördít a kohézió elérése – az EU egyik fő célkitűzése – útjába.

4. Következtetések

4.1 Az irányelvjavaslat összhangban áll a **versenyfeltételek egyenlőségéről** szóló uniós politikákkal, és mint ilyet, el kell fogadni. Meg kell azonban jegyezni, hogy **nem jelent alapvető jelentőségű megoldást**, amennyiben a különböző országok szállítói vállalatai közötti árkülönbségek – amelyek olyan egyéb illetek közötti eltérésekre vezethetők vissza, melyek esetében az Európai Bizottságnak nincs hatásköre közbeavatkozni – jelentősek maradnak.

4.2 Az Európai Bizottság kiemelt figyelmet szentel az irányelvjavaslat egy nem elhanyagolható mellékhatásának, vagyis az „üzemanyag-turizmus” visszaszorítása révén a **levegőszennyezés elleni harcnak**. Az EGSZB megítélése szerint ez a hatás jelentősen túldimenzionált: addig ugyanis, amíg az üzemanyagok iránt megnyilvánuló kereslet változatlan marad, az alacsonyabb árak kihasználása érdekében tett kitérők jelentősége már ma sem számottevő.

4.2.1 Ennek eredményeképp az „üzemanyag-turizmus” növekedni és terjedni fog, az EU (Németország, Franciaország és Belgium) belső problémájából külső problémává válik (ami Ausztriát, Magyarországot, Szlovéniát, Észtországot, Litvániát, Lengyelországot, Romániát, Bulgáriát és Görögországot is érinti).

4.3 Az **adóbevételeket** illető kedvező hatás nem elhanyagolható: az Európai Bizottságnak a 2007–2030 közötti időszakot vizsgáló felmérése szerint (a 25 EU tagállam vonatkozásában) összességében 35,6 milliárd euróra becsülhető. Ez elég tekintélyes összeg, amely megerősíti és kiterjeszti a közgazdaság redisztribúciós szerepét és megmagyarázza számos tagállam **adóhatóságának támogatását**. A további megjegyzéseket szükségtelessé téve maga ez az összeg bizonyítja azonban, hogy milyen súllyal fognak a növekvő árak a vállalatokra és a fogyasztókra nehezedni, ami ellentmond a bürokrácia csökkentését kitzűző európai uniós politikának.

4.4 Következésképp az **irányelvjavaslat – az EGSZB néhány fenntartásától eltekintve – indokolt mind az adóharmonizáció, mind a versenyszabályok, mind pedig a környezetszennyezés csökkentése szempontjából**. Az EGSZB ugyanakkor úgy véli, hogy **a döntéshozóknak azután kell végső döntésüket meghozniuk, hogy felelősségteljesen**

megvizsgálták a mellékhatásokat és az Unió különféle politikáira háruló következményeket, az arányosság elvének figyelembevételével. Részletesen kifejtve, az alábbiakra kellene tekintettel lenni:

- az árak általános növekedésére (különösen a nemrégiben csatlakozott országok esetében) és az infláció korlátozására;
- az iparpolitikák tekintetében a gázolaj és a benzin árai kiegyenlítésének következményeire és a fogyasztói szokások lehetséges változására, amelynek során a gázolajüzemű kocsikról áttérhetnek a benzinüzeműre és fordítva;
- a gépjárművek meghajtására már használt vagy a jövőben potenciálisan szóba jöhető **összes** energiaforrásra vonatkozó közös adópolitikára;
- a periférikus régiók helyzetére, amelyek számára az áruk szállításának költségei, úgy a belépésnél, mint a kilépésnél, jelentős akadályt képeznek a növekedés és a foglalkoztatás tekintetében. Néhányuk esetében meg kellene vizsgálni versenyhelyzetüket a velük határos nem uniós országokkal szemben;
- az árak növekedésének az EU **külső versenyképességére** gyakorolt hatására azokhoz az országokhoz képest, amelyekkel e területen szembesül, különös tekintettel az Amerikai Egyesült Államokra, ahol az üzemanyagárak és az adók jelentősen kisebb terhet rónak a vállalkozásokra;
- a **foglalkoztatás** területén mutatkozó következményekre: ha ma gondot jelent, hogy néhány ország szállítói vállalatai szenvednek a más tagállamok szállítói által keltett versenytől, az irányelv elfogadásával – azzal a feltétellel, hogy az az Európai Bizottság által előrevetített meghatározó hatást váltja ki, és nem az EGSZB meglátása érvényesül – már holnap ennek az ellenkezője következhet be;
- a **globális termelékenységre és a közúti szállítási ágazat hatékonyságára kifejtett hatásokra**, amelyek az EGSZB véleménye szerint a legkedvezőbb forgatókönyv esetén is neutrálisak lehetnek;
- „a megkülönböztetés-mentes visszatérítés” rendszerének az adminisztratív eljárások egyszerűsítését célzó politikákkal való összhangjára.

Kelt Brüsszelben, 2007. október 24-én.

az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság

elnöke

Dimitris DIMITRIADIS

Az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság véleménye – Tárgy: Javaslat tanácsi irányelvre az a 2006/112/EK irányelvnek a hozzáadottértékadó-mértékekre vonatkozó egyes átmeneti rendelkezések tekintetében történő módosításáról

COM(2007) 381 final – {SEC(2007)910}

(2008/C 44/26)

2007. július 27-én a Tanács úgy határozott, hogy az Európai Közösséget létrehozó szerződés 95. cikke alapján kikéri az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság véleményét a fenti tárgyban.

A bizottsági munka előkészítésével megbízott „Gazdasági és Monetáris Unió, gazdasági és társadalmi kohézió” szekció 2007. október 8-án elfogadta véleményét. (Előadó: Umberto BURANI.)

Az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság 2007. október 24–25-én tartott 439. plenáris ülésén (az október 24-i ülésnapon) 154 szavazattal, 4 tartózkodás mellett elfogadta az alábbi véleményt.

Következtetések és ajánlások

Indokolás

1. Az irányelvjavaslat összefoglalása

1.1 Az Európai Bizottság a Tanácsnak és az Európai Parlamentnek címzett közleményében ⁽¹⁾ széles körű vitát indított a kedvezményes héa-mértékek alkalmazásáról. Ennek célja, hogy előkészítse a talajt egy elfogadható, tartós és globális megoldást kereső új irányelv számára a **kedvezményes adómértékek** vonatkozásában. *Kedvezményes adómértékeken* a 15 %-os normál héa-mértéknél alacsonyabb adómértékeket kell érteni.

1.2 A közleményben – mely az irányelvjavaslattal egy napon jelent meg – az Európai Bizottság kimondja, hogy „sok időt vesz majd igénybe az előrelépéshez alkalmas út megtalálása”. Addig is problémát jelenthetnek a **legutóbb csatlakozott tagállamoknak biztosított átmeneti eltérések**, amelyek érvényessége eltérő időpontokban, 2007. júniusa és 2010. január 1. között jár le (a „HÉA-irányelv” 123–130. cikkei) ⁽²⁾. Az Európai Bizottság jelen vélemény tárgyát képező irányelvjavaslata középtételekor a legegyszerűbb megoldást választotta, vagyis a 2010. végéig történő **meghosszabbítást**, ami nem jelent általános meghosszabbítást, hanem csupán **egyes árukra és szolgáltatásokra korlátozódik**. Így az eltérések számára biztosított időszak vége egybeesik majd a 15 %-os minimális normál héa-mérték megszűnésével, illetve a bizonyos munkaerőigényes szolgáltatásoknál alkalmazandó, kedvezményes héa-mértékre vonatkozó kísérlet végével.

1.3 A meghosszabbítás a **munkaerőigényes** javak és szolgáltatások nyújtására vonatkozik (építkezés, éttermi szolgáltatások stb.), és egyes országok esetében a **szociális szempontból különösen fontos** javakat (élelmiszerek, könyvek és szakfolyóiratok, gyógyszerek stb.) érinti. Ezt a szelekciót az igazolja, hogy

⁽¹⁾ COM(2007) 380 final, 2007. július 5.

⁽²⁾ 2006/112/EK tanácsi irányelv, 2006.11.28.

a kedvezményes héa-mértékek minden valószínűség szerint érvényesek maradnak minden ország számára, még az új jogszabályok meghatározását követően is. A belső piac zökkenőmentes működését akadályozó eltéréseket (mezőgazdasági termékek) nem hosszabbítják meg.

1.4 A meghosszabbítás alól **kizárt** termékek között elsősorban a szén és a hőenergia szerepel, ezekkel kapcsolatban a különböző csatlakozási dokumentumokban előírt eltérések 2007. vagy 2008. végén lejárnak, meghosszabbításukról nincs szó. Egyébiránt az energiaforrások megadóztatása külön fejezetet jelent és jelenleg is vizsgálat tárgyát képezi; a megoldás – amikor majd megtalálják – minden tagállamra érvényes lesz.

2. Általános megjegyzések

2.1 A 2006/112/EK irányelv a **2001 előtt csatlakozott tagállamok esetében** egy sor **eltérést** irányoz elő ⁽³⁾. Ezek az eltérések **időkorlátozás nélkül érvényesek**, pontosabban „a közösségen belüli műveletekre alkalmazandó **végleges rendszer**” hatálybalépéséig. A jelenlegi helyzet szerint és a tapasztalatok fényében elmondható, hogy rövid vagy középtávon nem tűnik valószínűnek egy végleges rendszer bevezetése, ezért a **„régii” tagállamoknak biztosított mentesítések gyakorlatilag a végtelenségig meghosszabbíthatóak**, míg az „új” tagállamokat a csatlakozás pillanatában letárgyalt határidők lejártával büntetnék. Ráadásul néhány tagállam 2010. végéig megkapta az engedélyt kedvezményes adómérték alkalmazására a helyi szolgáltatások terén ⁽⁴⁾, míg mások számára nincs meg ez a lehetőség – ez a helyzet tarthatatlan.

2.2 Az irányelvjavaslat áthidaló megoldást jelent, amely **lehetővé teszi a legutóbb csatlakozott tagállamok számára, hogy alapvetően ugyanolyan feltételekkel működjenek, mint a többi tagállam**, legalább 2010. december 31-ig, amikor az

⁽³⁾ A HÉA-irányelv 109–122. cikke.

⁽⁴⁾ Lásd a HÉA-irányelv IV. mellékletét.

Európai Bizottság reményei szerint a Tanács majd elfogadja az **új irányelvet**, amely szabályozni fogja az összes mentesítést, ahogyan azt a közlemény elvárja.

3. Részletes megjegyzések

3.1 Az EGSZB üdvözlí az Európai Bizottság által elvégzett munkát, legyen szó akár az **irányelvjavaslatról – melyet fenntartás nélkül támogat** –, akár a mentesítések kategóriájának az egységes piac elveivel és a lisszaboni stratégiával összhangban történő meghatározását bejelentő közlemény közzétételéről. Az

EGSZB konstruktívan kíván hozzájárulni a vitához, ezért külön véleményben tér majd vissza a közleményre.

3.2 A korábbi tapasztalatok fényében azonban jogos az attól való félelem, hogy az irányelvjavaslatról való gyors megegyezést sürgető általános érdek egyéni érdekek és politikák védelmének rendelődhet alá: az EGSZB reméli, hogy ezek a félelmek alaptalanok. Technikai szempontból a javaslat kifogástalan: kizárólag a politikai szempontok játszanak majd szerepet a további döntéshozatalban. Az EGSZB fel kívánja hívni a döntéshozók figyelmét arra, hogy a piacnak és a polgároknak átlátható, méltányos és mielőbb elfogadandó jogszabályokra van szükségük.

Kelt Brüsszelben, 2007. október 24-án.

az Európai Szociális és Gazdasági Bizottság
elnöke
Dimitris DIMITRIADIS

Az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság véleménye – Tárgy: Horvátország a csatlakozás útján

(2008/C 44/27)

2007. február 16-án az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság úgy határozott, hogy Eljárási Szabályzata 29. cikkének (2) bekezdése alapján saját kezdeményezésű véleményt dolgoz ki: *Horvátország a csatlakozás útján*.

A bizottsági munka előkészítésével megbízott „Külcapcsolatok” szekció 2007. október 3-án elfogadta véleményét. (Előadó: Anne-Marie SIGMUND.)

Az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság 2007. október 24–25-én tartott, 439. plenáris ülésén (a 2007. október 24-i ülésnapon) 155 szavazattal 2 ellenében, 4 tartózkodás mellett elfogadta az alábbi véleményt.

1. Bevezetés

1.1 2004. április 20-án az Európai Bizottság kedvező véleményt alkotott Horvátország európai uniós csatlakozási kérelméről, 2004. december 20-án pedig az Európai Tanács a csatlakozási tárgyalások 2005. márciusi megkezdéséről határozott. A tárgyalások megkezdését később 2005 októberére halasztották.

1.2 2006. októberében sikeresen lezárult a közös átvilágítási folyamat, és megkezdődhetnek a kétoldalú csatlakozási tárgyalások. Időközben komoly eredményeket sikerült elérni a politikai és gazdasági feltételek, valamint a közösségi joganyag átvétele vonatkozásában.

1.3 Az EGSZB üdvözlí a tárgyalások gyors lefolytatását és a horvátországi civil szervezetek széleskörű részvételét ebben a

folyamatban. Hangsúlyozza ugyanakkor, hogy elengedhetetlen az összes érintett reprezentatív civil szervezet hozzájárulása és kiváltképp a szociális partnerek bevonása valamennyi fontos fejezet tárgyalása során. Ennek kapcsán az EGSZB utal 2004. március 31-i véleményére és az annak 5.5. pontjában kifejtett megállapításokra, amelyek továbbra is érvényesek és ezért hangsúlyozandók ⁽¹⁾.

1.4 Jelen vélemény eltekint a rendelkezésre álló statisztikai anyag újbóli értékelésétől, és elsődlegesen a horvát szervezett civil társadalom helyzetével foglalkozik – elemelve ennek alapjait, lehetőségeit és kihívásait.

⁽¹⁾ Az EGSZB 2004. március 31-i véleménye Horvátország európai uniós csatlakozási kérelméről (előadó: Rudolf Strasser), 5.5. pont: „Ahhoz, hogy a horvát gazdaság sikeresen megfelelhessen az európai belső piaci feltételeknek, szükség van arra, hogy a civil társadalom is részese legyen a szükséges reformoknak, liberalizációs lépéseknek és az uniós joghoz történő alkalmazkodásnak. Ennek fontos feltétele, hogy a horvát társadalmat folyamatosan és kellő mértékben tájékoztassák az integráció jelentőségéről és hatásairól, valamint hogy a reprezentatív civil társadalmi szervezeteket bevonják a politikai döntéshozatali folyamatokba.” (HL C 112., 2004.4.30., 68. o. – magyarul nem érhető el, a ford.)

2. Általános megjegyzések a civil társadalom szerepéről

2.1 Az úgynevezett „rég”i tagállamokban a szervezett civil társadalom létrejöttének története teljesen más, mint a civil tevékenységek kialakulása az úgynevezett „új” tagállamokban, amelyek helyzete időbeli csúszással Horvátországra is igaz: míg az első esetben a civil kezdeményezések, igények, szükségletek, illetve bizonyos érdekek érvényesítése alapján az alulról felfelé irányuló (*bottom-up*) megközelítés elvének megfelelően jöttek létre az államon belül, addig a második esetben a civil társadalom elkötelezte ugyan magát bizonyos elképzelések és célok mellett, ez azonban többnyire elsősorban a túlerőben lévő állam ellen irányult (mindez ugyanakkor nem vonatkozik a szociális partnerekre, hiszen ők mindig is az érdekképviseletre helyezték a fő hangsúlyt). Erre vezethető vissza az is, hogy ezen országok mindegyikében többé-kevésbé jelentős felzárkózásra van szükség azokon a területeken, amelyek a civil tevékenység főbb elemeiről – például a bizalomról, a szolidaritásról, az átláthatóságról vagy az autonómiáról – szólnak.

2.2 Az EGSZB 1999-ben foglalkozott először a szervezett civil társadalom bemutatásával, és ekkor fontos ismérveket is megfogalmazott⁽²⁾. A horvátországi civil társadalom helyzetének és szerepének elemzése kapcsán fontos az EGSZB azon megállapítása, mely szerint a munkaadók és a munkavállalók képviselőiként a szociális partnerek – történelmi okokra is visszavezethetően – a civil szereplők „kemény magját” jelentik. Az érdekképviselet mellett a szervezett civil társadalom képviselőinek közös jellemzője a közjó iránti elkötelezettség, amely egyértelműen megkülönbözteti őket a szintén érdekeket képviselő lobbistáktól. A szervezett civil társadalomnak ez az összetett és nyitott meghatározása az EGSZB szerint éppen a horvátországi helyzetre való tekintettel nagyon fontos, mivel az EGSZB megállapítása szerint Horvátországban a „nemkormányzati szervezetek” fogalmát esetenként egybemossák a „civil társadalom” fogalmával. Az EGSZB kimondottan óv az ehhez a szerinte nem teljes definícióhoz való ragaszkodástól, mivel ez, meghatározásánál fogva, már eleve kizárná a szociális partnereket a civil szerepvállalás minden formájában való részvételből.

2.3 A szervezett civil társadalom képviselőinek tevékenységi köre az érdekképviselet mellett kiterjed a nyilvános vélemény- és szándékformálási folyamatban való részvételre, alapvetően minden formában. A részvétel számos gyakorlati formáján túl a részvételi demokrácia legfontosabb megnyilvánulási formái azonban a szociális és a civil párbeszéd. Míg a szociális párbeszéd már csak a keretein belül tárgyalt témák miatt is szigorúan a szociális partnerekre korlátozódik, és nem bővíthető ki, addig a civil párbeszédben a szervezett civil társadalom minden képviselője részt vehet, amennyiben megfelel a szükséges képviselői elvárásoknak. A szociális párbeszéd egyértelműen definiálható, a civil párbeszéd megfelelő meghatározása azonban még hiányzik. A civil párbeszéd lényegét legjobban Jürgen HABERMAS meghatározása ragadja meg, amely szerint a civil párbeszéd a részvételi demokrácia elemeként interaktív párbeszédet jelent, amelybe minden további nélkül normatív jegyek is bekerülhetnek. A

⁽²⁾ „A szervezett civil társadalom szerepe és közreműködése Európa egyesítésében”.

szociális párbeszédhez hasonlóan a civil párbeszéd is lehet vertikális, azaz az állam és a szervezett civil társadalom között folyó, illetve horizontális is, tehát a szervezett civil társadalom szereplői között lejátszódó. Az EGSZB hangsúlyozza a szociális és a civil párbeszéd fogalmi elkülönítését; a civil párbeszéd kiegészíti a szociális párbeszédet, de nem helyettesíti azt.

Európai szinten az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság a tagállamok szervezett civil társadalmának intézményi képviselője, vagyis a civil párbeszéd helyszíne, de nem a szociális párbeszéd színtere.

2.4 A civil szereplők reprezentativitásának kérdése az EGSZB szerint különösen fontos, mivel összefüggésben áll a szereplők demokratikus legitimitásával. Ennek megfelelően nem elegendő megfelelő számú érintett vagy érdekeltet képviselni, tehát mennyiségileg reprezentatívnak lenni: egy civil szervezet ezen túlmenően – sőt elsősorban – minőségileg kell, hogy reprezentatív legyen, vagyis szakudása, tapasztalata és bizonyos képességei révén kell alkalmasnak lennie a folyamatokban való építő részvételre. A civil szervezetek elismerésére vonatkozó további minőségi kritériumok közül éppen a fiatal demokráciákban különösen fontosak az olyan tényezők, mint az átláthatóság, a demokratikus döntéshozatali struktúrák, a fenntarthatóság, a gazdasági függetlenség és az autonómia. Az EGSZB több véleményében is állást foglalt mind a szervezett civil társadalom összetételét, mind pedig képviselőinek reprezentativitását illetően. A civil szereplők felsorolásán kívül összeállította a reprezentativitási kritériumok példaértékű listáját⁽³⁾.

3. Helyzetjelentés

3.1 Horvátország társadalmi-gazdasági helyzete

3.1.1 Horvátország gazdasági helyzete stabil, de jelentős regionális eltéréseket mutat. Az utóbbi években (2002–2006) megfigyelhető, 4,8 % körül mozgó folyamatos gazdasági növekedés az előrejelzések szerint a következő két évben sem változik, mindazonáltal említést érdemel a regionális gazdasági fejlődés terén észlelhető, továbbra is jelentős egyenlőtlenség. A fogyasztói árak átlagos inflációja 2006-ban elérte a 3,2 %-ot, ami 2002-től számítva átlagosan 0,8 %-os emelkedést jelent, de az árstabilitás összességében biztosított volt. A kereskedelmi mérleg hiánya és a külső adósság vonatkozásában azonban negatív tendenciák is megfigyelhetők, és növekszik az államháztartás eladósodásának szintje. Az eladósodás kezelésére Horvátországban egyre vonzóbb cél a fokozott beruházási tevékenység és az állami és magánszféra közötti partnerség (PPP).

⁽³⁾ Az EGSZB 1999. szeptember 22-i véleménye a következő tárgyban: „A szervezett civil társadalom szerepe és közreműködése Európa egyesítésében” (előadó: Anne-Marie Sigmund, HL C 329., 1999.11.17., 30. o. – magyarul nem érhető el, a ford.).

Az EGSZB 2001. április 25-i véleménye a következő tárgyban: „A szervezett civil társadalom és az európai kormányzás – az EGSZB hozzájárulása a fehér könyv kidolgozásához” (előadó: Anne-Marie Sigmund és José Isaías Rodríguez García-Caro, HL C 193., 2001.7.10., 117. o. – magyarul nem érhető el, a ford.).

Az EGSZB 2006. február 14-i véleménye a következő tárgyban: „A civil társadalom európai szervezeteinek reprezentativitása a civil párbeszéd keretében” (előadó: Jan Olson, HL C 88., 2006.4.11., 41. o.).

Ennek kapcsán az EGSZB arra is utal, hogy a megfelelő állami intézkedések nemcsak az Unióhoz történő csatlakozáshoz szükségesek, hanem hosszú távon jelzésértékűek lehetnek az Európai Monetáris Unió harmadik szakaszába való belépéshez szükséges konvergenciakritériumok teljesítésére való hajlandóság szempontjából is.

3.1.2 A szociális helyzetet tekintve az elmúlt évek elismerésre méltó eredményei ellenére további cselekvésre van még szükség, úgy mint a munkaerő-piaci problémák felszámolására:

- a tartós munkanélküliség jóval meghaladja az uniós átlagot, és a foglalkoztatási ráta viszonylag alacsony. Ez a foglalkoztatottak és a szociális támogatásban részesülők kedvezőtlen arányát eredményezi,
- a munkanélküliségi ráta (a munkaerő-felmérés alapján) tartósan csökkenő tendenciát mutat, és az idei első negyedében 11,2 %-ra csökkent – a 2006 első félévében mért 11,8 %-ról,
- a fiatalok foglalkoztatási szintje rendkívül alacsony,
- míg a hivatalos munkanélküliség csökkenő tendenciát mutat, magas az informális foglalkoztatás aránya,
- a munkahelyteremtés során fennáll, illetve előre látható az a veszély, hogy növekszik a rosszul fizetett és bizonytalan munkahelyek száma.

A továbbra is viszonylag alacsonynak mondható átlagos államháztartási bevételeket illetően szintén intézkedésekre van szükség.

3.1.3 Az Európai Alapítvány az Élet- és Munkakörülmények Javításáért (Dublini Alapítvány) (*) jelentése képet ad a horvátországi szociális helyzetről és többek között az alábbi ajánlásokat tartalmazza: „A folyamatos növekedéshez és a jó minőségű munkahelyek megteremtéséhez regionális szinten kiegyensúlyozott fejlődés szükséges. A foglalkoztatáspolitikának jövedelemtámogatás helyett a képzésre kell helyeznie a hangsúlyt, hogy ösztönözze a munkanélküliek munkavállalását. Megfizethető lakásokat kell biztosítani azoknak a családoknak, amelyek nem engedhetik meg maguknak a piaci áron hozzáférhető lakhatást. Ösztönzők kidolgozására van szükség, hogy lehetővé tegyék a gyermekek és a fiatalok számára az iskolába történő beiratkozást és a továbbtanulást, és megfizethetőbb gyermekgondozásra van szükség a nők munkaerő-piaci részvételének növelésére és a szülők támogatására a hivatás és a magánélet összeegyeztetésében. Az általános politikai üzenet az, hogy az életszínvonal biztosítását és a társadalmi beilleszkedést a politikai döntéshozatal és végrehajtás minden területére kiterjedően prioritásként kell meghatározni, ezáltal biztosítva a többdimenziós és holisztikus megközelítési módot a szegénység, az egyenlőtlenség és a társadalmi kirekesztés megelőzésére és csökkentésére.”

3.1.4 Számos kezdeményezés indult a kkv-k növekedésének támogatására – egyrészt a horvát kormány részéről, másrészt

(*) „A horvátországi életminőség – az országos kutatás legfontosabb eredményei” (Dublin, 2007.).

országon belüli és kívüli adományozók, valamint a civil társadalom tevékenységének köszönhetően.

Az EGSZB szerint fontos a kedvező üzleti környezet megteremtése – különösen a kkv-k részére, amelyek a növekedés és a munkahelyteremtés fő motorját jelentik, kiváltképp a hátrányos helyzetű régiókban. Ennek kapcsán az EGSZB üdvözli a kkv-k szövetségének növekvő aktivitását, amely a Horvát Munkaadók Egyesületén (HUP) belül működik.

3.1.5 Az EGSZB véleménye szerint a mezőgazdaság kulcsfontosságú területet jelent a csatlakozási tárgyalások folyamán. A mezőgazdasági termelés főszereplői az átlagosan 2,4 hektáros földterülettel rendelkező kistermelői családi gazdaságok, amelyek a mezőgazdasági művelésbe vett területek és az állatállomány mintegy 80 %-át birtokolják. Számos mezőgazdaságilag művelhető terület a még helyre nem hozott háborús károk (pl. akná-sítás) miatt nem hasznosítható. Egyes esetekben a tisztázatlan tulajdonjog is gondot okoz. A horvát mezőgazdaság jelenleg kevésbé versenyképes és jelentős változásokon megy át. Kézenfekvő, hogy – a célul kitűzött EU-csatlakozás kapcsán is – a horvát agrárpolitika átfogó reformjára van szükség. A mezőgazdasági minisztérium ennek megfelelően máris olyan stratégiai fejlesztési projekteket indított be, amelyek célja a hazai termékek versenyképességének növelése. Sikeres eredményeket elérni a területfejlesztést, a minőségpolitikát és a környezetbarát mezőgazdaságot érintő programok végrehajtása során is. Továbbra is intézkedésekre van szükség az élelmiszerbiztonság átfogó stratégiájával kapcsolatban.

Továbbá sürgősen szükség van a közös agrárpolitika végrehajtását szolgáló megfelelő struktúrák megteremtésére, valamint egy politikailag független érdekképviselet létrehozására, amely nemcsak politikai okokból (a becsapási jog gyakorlásának garantálása), hanem gyakorlati megfontolásokból is indokolt (segítségnyújtás a közösségi pénzek adminisztrációjában a csatlakozási folyamat előcsatlakozási stratégiájának keretében, valamint az ezek kezelésében és elosztásában történő közreműködés a csatlakozást követően).

3.1.6 A minden európai országra jellemző népességelőregedési folyamat kihívást jelent a társadalombiztosítási politikák alakításában. A demográfiai változás Horvátország esetében is gondot okoz, még akkor is, ha az átlagos várható élettartam – elsősorban az úgynevezett „régii” tagállamokhoz képest – Horvátországban alacsonyabb, mint számos más európai államban. A horvát társadalombiztosítási rendszer nincs berendezkedve arra, hogy reagálhasson a népesség növekvő előregedésére. A társadalombiztosítási reformokat a nemzetközi pénzügyi szervezetek erős befolyása jellemzi.

Egyébként az idősebb népességcsoportok érdekképviselete a politika területén viszonylag új jelenségnek számít Horvátországban.

3.1.7 Horvátországot alacsony migrációs szint jellemzi. A bevándorlás aránya mintegy háromszorosa a kivándorlásénak, mindazonáltal mindkét trend – be- és kivándorlás – csökkenő tendenciát mutat és nem jelent számottevő statisztikai tényezőt.

3.2 Horvátország politikai helyzete

3.2.1 Az EGSZB szerint a közelgő (2007. novemberi) parlamenti választások nincsenek hatással Horvátország stabil politikai helyzetére. Igaz, hogy a közvélemény-kutatások egymástól nagyban eltérő eredményt mutatnak a választások lehetséges kimeneteléről, a főbb politikai pártok azonban mind Európa felé fordulnak, ami valószínűtlenné teszi a horvát politika európai irányultságának megváltozását. A politikai pártok általános célja a 2009-es csatlakozás az Európai Unióhoz.

3.2.2 A közszférában jelenleg számos reform zajlik. A közigazgatási reform célja a hatékonyabb és jobb minőségű közigazgatás elősegítése, az ezzel párhuzamosan futó igazságügyi reform pedig a felhalmozódott ügyek feldolgozására és a jogállamiság elvének alkalmazására törekszik.

3.2.3 Az uniós csatlakozás menetrendjében – a belső és külső értékelésekkel összhangban – kiemelkedő helyet foglal el a korrupció elleni küzdelem. Az állami szervek által kezdeményezett bűnügyi eljárásokba egyre inkább bevonják a civil szektort, így a politikai pártok finanszírozásának és a közbeszerzési eljárásoknak a törvényességére és átláthatóságára, az információkhoz való hozzáférés lehetővé tételére és az érdeklődések elkerülésére vonatkozó felszólításoknak igyekeznek eleget tenni. Az intézményekbe vetett bizalom hiánya alássa ezeket az erőfeszítéseket, középtávon azonban bizonyára eredményes lehet egy széles körű köztájékoztatási kampány.

Ezen a téren a szervezett civil társadalom továbbra is fontos szerepet játszik, és hozzájárul a korrupció elleni küzdelemhez. Ezzel kapcsolatosan „A helyi civil kezdeményezések fejlesztése a különböző szintű kapacitásépítés révén” elnevezésű regionális partnerségi projekt eredményeképp nyolc horvát város összesen tíz szövetsége tömörült egy BURA elnevezésű multidiszciplináris hálózatba.

3.2.4 A kisebbségek védelme további erőfeszítéseket tesz szükségessé – többek között a kisebbségi jogok támogatása és védelme érdekében. A cél a kisebbségek gyakorlati integrációja. Ebben az összefüggésben az EGSZB örömmel veszi, hogy a horvát kormány 2007. évi foglalkoztatási terve külön említi és megvalósítja a nemzeti kisebbségekkel való egyenlő bánásmódot a közszolgálati foglalkoztatásban. Idevonatkozóan említést érdemelnek a nemzeti kisebbségi tanácsok felállítására kiírt 2007-es választások. A roma kisebbségnek az iskolarendszerbe való

integrációja terén elért eredmények jó példái a haladásnak. A kisebbségi jogok védelme mellett azonban továbbra is külön figyelemre van szükség a kül- vagy belföldre menekültek vissza-telepítésének és beilleszkedésének, azaz a hazamenekültek újbóli letelepedésének lezárásához annak érdekében, hogy az ország ne csak fizikai, hanem társadalmi értelemben is újjáépülhessen. Összességében azonban alapvetően helyes irányba mutató, pozitív lépésekről lehet beszámolni.

3.3 A horvátországi szervezett civil társadalom

3.3.1 A horvát civil társadalom jogi kerete elsősorban a következő alapokon nyugszik:

- az egyesületi törvény biztosítja a civil szektor egyesületeire érvényes általános keretet, és a civil szereplők többsége számára viszonylag jó jogalapot jelent ⁽⁵⁾,
- a munkatörvény szabályozza a szakszervezetek, a munkaadói szervezetek, illetve a hozzájuk kapcsolódó egyesületek létrehozását és munkamódját (ideértve a kollektív bértárgyalásokat is),
- az önkéntesekre vonatkozó törvény szabályozza az önkéntes munka fogalmát, elvét, feltételeit és gyakorlatát mint lehetséges módját annak, hogy önkéntes munkát biztosítsanak az ilyen tevékenységet szervező civil szervezetekben is,
- az adományokról és alapítványokról szóló törvény ⁽⁶⁾ mindezekelőtt a civil szektor finanszírozásának képezi fontos alapját,
- további alapnak számít az intézményi törvény, a szociális jóléti törvény, illetve számos egyéb – a civil szektorral is kapcsolatos – törvény és rendelkezés a finanszírozás, adózás és humanitárius tevékenységek vonatkozásában. Ezen a területen szociális partnerként játszott szerepük mellett fontos szerepkör jut a munkaadók és munkavállalók képviselőinek is.

3.3.2 A horvát civil társadalom fejlődésében bekövetkezett áttörés a nem kormányzati szervek tevékenységében is felismerhető: a civil szektor munkája korábban főként az emberi jogok védelmére és támogatására, valamint humanitárius tevékenységekre irányult, manapság azonban egyre inkább a szociális politika és a szociális jogok megvalósítása felé fordul.

⁽⁵⁾ A rendelkezésre álló adatok szerint Horvátországban mintegy 27 000 civil szervezetet tartanak nyilván.

⁽⁶⁾ Az országban jelenleg mintegy 90 alapítvány működik.

Egy-egy konkrét téma köré szervezett formális és informális hálózatok létrehozása révén a környezetvédelmi szervezetek is képesnek mutatkoztak a közös fellépésre.

A szorosabb együttműködés és a szervezeti csoportosulás irányába mutató tendencia figyelhető meg az ifjúsági szervezetek, a fogyatékkal élők szövetségei és a női szervezetek esetében is.

A horvát fogyasztóvédelmi szervezetek megpróbálják érvényre juttatni a fogyasztók jogait. Az emberi erőforrások és a pénzügyi lehetőségek azonban nem elegendők ahhoz, hogy folyamatosan foglalkozhassanak a fogyasztóvédelemmel, a fogyasztók tájékoztatásával és a képviseletükben végzett lobbitevékenységgel.

3.3.3 A horvátországi civil tevékenység keretében kiemelt figyelmet érdemel a különféle szintű szociális partnerek közötti szociális párbeszéd.

Bár a (kormány partnereiként a szakszervezetek és a munkaadók részvételével zajló) háromoldalú szociális párbeszéd intézményi kerete a Horvát Gazdasági és Szociális Tanácson belül formálisan jól kidolgozottnak mondható, konkrét eredményekre eddig nem igazán vezetett. Ennek egyik oka abban rejlik, hogy még mindig nincs végérvényesen megoldva az érdekvédelmi szövetségek szétforgácsolódásának problémája, és ez nem csak a munkavállalói oldalra igaz. Az EGSZB szerint kívánatos lenne az érdekeknek a különböző szervezetek szintjén történő további egyesítése, az egyes szövetségek képviseletét illetően is. Egy további ok a konkrét munkamódszerben keresendő: a szociális partnerek állásfoglalásainak leadási határideje például rendszerint túl rövid (az esetek többségében csak 3–4 nap), és nem érkeznek visszajelzések arról sem, hogy miért nem vettek figyelembe bizonyos javaslatokat.

A vállalatok szintjén már folyik önálló, kétoldalú szociális párbeszéd, amely ezen a szinten számos megkötött kollektív szerződés formájában, valamint az üzemi tanácsok révén főként a dolgozók és a munkaadók, illetve a szakszervezetek és a munkaadók közötti kapcsolatra van hatással. Az önálló, kétoldalú szociális párbeszédben azonban még sok lehetőség rejlik az egyedüli munkaadó esetében megvalósuló szakszervezeti képviselet megoldását és a kollektív tárgyalások során a munkavállalói oldal képviseletének megvalósítását illetően. A kvk-k esetében ráadásul viszonylag alacsony szintű az érdekképviselet és a dolgozók szervezetsége.

Főként ágazati szinten hiányzik a szociális párbeszéd. Ennek oka nagymértékben abból adódik, hogy még mindig nem sikerült teljesen megoldani a munkavállalók és a munkaadók képviselete megteremtésének kérdését, illetve gondot okoz az egyes ágazatok mint a béralkuban érintett felek hatáskörének meghatározása is. Figyelembe véve, hogy az ágazati béralku milyen jelentős hatással van a teljes gazdasági helyzetre, ezen a szinten a szociális párbeszéd fejlesztésére kellene összpontosítani.

Mivel a szociális párbeszédet háromoldalú szociális párbeszéd keretében még mindig a kormány irányítja, a legnagyobb hangsúlyt a háromoldalú konzultációkra helyezik. Mindazonáltal a nemzeti és ágazati szintű, független, kétoldalú kapcsolatrendszer kifejlesztése nélkül és az ágazati kollektív tárgyalások nyomtatékosításának hiányában nehézségekbe ütközik majd a szociális partnerek jól strukturált és kiegyensúlyozott kapcsolatrendszerének kialakítása. Ezért a kollektív tárgyalások érvényességi területével és a tagsággal kapcsolatos statisztikai adatokat is nyilvánosságra kellene hozni.

3.3.4 Sok európai országhoz hasonlóan Horvátországban sem értik még eléggé a civil párbeszéd különböző formáit. Bár a horvát kormány már megteremtette ennek a civil párbeszédnek az ésszerű és működő keretfeltételeit, maga a párbeszéd most még csak megközelítési módok formájában létezik. Ez idáig ritkán fordult elő, hogy egy specifikus problematika során széleskörű érdekképviselet révén valóban átfogó konszenzusra jutottak a civil szférában. A nyilvánosság tájékoztatásáról szóló törvénytervezet iránti, valamint környezetvédelmi kérdésekben a Družba-Adria Pipeline projekt és az adriai partokon építendő cseppfolyósított földgáz (LNG) terminál kapcsán tanúsított elköltelezettség mindenesetre bizakodásra ad okot.

3.3.5 Ebből kiindulva az EGSZB hangsúlyozza, hogy a strukturált civil párbeszéd a szociális párbeszéd kiegészítéseként a részvételi demokrácia elengedhetetlen eleme. Nem szabad azonban csupán a konzultáció lehetőségére korlátozódnia, hanem mindenekelőtt – a civil szerepvállalásban rejlő *alulról-felfelé-elnnek (bottom-up)* megfelelően – a részvételhez való jogot kell garantálnia.

3.3.6 Horvátországban a részvételi demokrácia modern modelljének megteremtéséhez már rendelkezésre álló intézményi keret mindenesetre ígéretes kezdetnek tekinthető:

3.3.6.1 A horvát kormány civil szervezetekkel való együttműködésért felelős hivatala (*Ured Vlade Republike Hrvatske za udruge*) 1998-ban az első olyan közintézmény volt, amelynek feladataul az állam és a civil társadalom közötti strukturált együttműködés kiépítését tűzték ki. A hivatal időközben a horvát civil társadalomnak szánt jelentős mértékű (85,94 millió HRK) támogatást is kezeli, továbbá a szektorral kapcsolatban jogalkotási megoldásokat javasol és összehangolja az országos, regionális és helyi szereplők tevékenységét. 2006-ban összesen 321 626 823,06 HRK (mintegy 44,1 millió euró) összegű pénzügyi támogatást juttattak a horvátországi civil szervezeteknek.

Az iroda hatásköre a civil társadalom megerősödését elősegítő környezet létrehozását célzó, 2006. júliusában elfogadott nemzeti stratégia nyomon követése és megvalósítása is.

A stratégia tíz, a civil társadalomhoz kapcsolódó területen vázolja a helyzetet és fogalmazza meg a célokat:

- értékalapú kapcsolatok az állam és a civil szektor között,
- szociális kohézió és integráció,
- az állampolgárok részvétele a közpolitikák kialakításában,
- a demokratikus állampolgárságra és emberi jogokra rávezető oktatás,
- a civil társadalom tevékenységét és megerősödését szolgáló jogi keret,
- a civil társadalom megerősödését elősegítő intézményi keret,
- a civil társadalom megerősödését elősegítő finanszírozási rendszer,
- regionális fejlesztés,
- az önkéntes és jótékonyági tevékenységek fejlesztése, alapítványok létrehozása,
- a civil társadalom nemzetközi vonatkozású megerősítése.

A kormány által 2007. február 1-jén elfogadott cselekvési terv (*Operativni Plan*) pontos intézkedéseket ír elő a 2007. és 2011. közötti időszakra, és felsorolja az illetékes intézményeket is.

3.3.6.2 A **civil társadalom megerősödését szolgáló tanács** (*Savjet za razvoj civilnog društva*) 2002-ben jött létre, és a horvát kormány ágazatokat átfogó tanácsadó testületként működik. Feladata a civil társadalom fejlődését szolgáló, illetve a kormány és a civil szektor közötti együttműködési programok megvalósítását nyomon követő stratégiák kidolgozása. A tanács paritásos alapon az illetékes kormányzati szervek és a szervezett civil társadalom 10–10 képviselőjéből, valamint 3 szakértőből áll össze. A tanács második ülészakánának mandátuma hivatalosan 2006. júliusában járt le, de a kormány meghosszabbította azt 2007. február 1-jéig. A tanács 2007. február 16-án tartott új tisztújító ülésén új elnököt neveztek ki. 2007. júliusának közepéig a tanács öt ülést tartott.

3.3.6.3 A **civil társadalom megerősödését szolgáló nemzeti alapítványt** (*Nacionalna zaklada za razvoj civilnoga društva*) 2003-ban a parlament hozta létre, és az országos és helyi közigazgatási struktúrákon kívül működik. Az alapítvány fő feladata a civil szervezetek fenntarthatóságát, az ágazatközi együttműködést, a polgári kezdeményezéseket, az önkéntes tevékenységet stb. támogató programok pénzügyi és szakértői támogatásának biztosítása. Az alapítvány finanszírozási forrásait az állami költségvetés, az állami szerencsejátékokból befolyó nyereségek és a külföldi támogatók (többek között az Európai Bizottság) képezik. Ezen innovatív struktúra vezetése egyenlő eloszlásban az állam képviselőinek, a szervezett civil társadalom képviselőinek, valamint a terület szakértőinek feladata.

4. Elemzés

4.1 Az EGSZB elismeri és méltányolja Horvátországnak a csatlakozási tárgyalások gyors előrehaladása érdekében tett erőfeszítéseit, és adottnak látja a feltételeket arra, hogy a 2007. őszi választások előtti kampány ne törje meg ezt a lendületet.

Az EGSZB azonban felhívja a figyelmet arra, hogy a törvénykezés és a közigazgatási reform terén esedékes intézkedéseket minél egyszerűbben, áttekinthetőbben és mindenekelőtt fenntartható módon kell kialakítani. Az EGSZB szerint ebbe az irányba mutató jelentős lépésnek számít a horvát kormány azon kezdeményezése, hogy a horvátországi cégbejegyzésekre az egyablakos rendszert vezesse be. Ennek kapcsán az EGSZB nyomatékosan támogatja a „Hitorez-projektek” végrehajtását, melyek célja a nem hatékony és elavult törvények és rendeletek számának csökkentése, és amely mintegy 420, az üzleti szférát érintő rendelet eltörlésére tesz javaslatot. Mindenesetre ügyelni kell majd arra, hogy ezek a jogalkotási intézkedések ne vezessenek a munkavállalók indokolt védelmi jogainak csorbulásához, és minden esetben szavatolják a szociális és kollektív emberi jogok érvényesülésének már elért szintjét. Az EGSZB szerint egyébként az egyszerűbb és áttekinthetőbb rendeletek további

eszközt jelentenek a korrupció elleni küzdelemben, és ezzel az intézkedéscsomaggal Horvátország példaképpül szolgálhat a régió számára.

Az eljárási jog keretében is szükség lesz még egy egyszerűsítésre. A nem módosított törvények azonban nem helyezhetik hatályon kívül az új jogalkotási intézkedéseket, mivel ez éppen a tagság kezdeti, érzékeny szakaszában eredményezne olyan káros hatásokat, mint például a nem kívánt jogbizonytalanság.

Az EGSZB szerint az elhúzódó bírósági ügyek még megoldatlan problémát jelentenek. Gyakran éppen a rosszabb szociális helyzetben levő peres feleket érintik hátrányosan a néha évekig elhúzódó perek, ami akár el is riasztja őket attól, hogy megindítsák a megfelelő pereket. A munkaügyi perek területén a rövidebb és egyszerűbb eljárások érdekében munkaügyi és döntőbíróóságok felállítása jelentené az egyik lehetséges megoldást.

Az ingatlanszerzés területén az átláthatóság fokozására további intézkedések tűnnek szükségesnek, hogy a külföldi beruházók rendelkezhessenek a szükséges tervezési biztonsággal. A fenti cél elérésére tett fontos lépés a horvát kormány által megkezdett digitalizációs folyamat és a földhivatali adatok online elérhetősége.

4.2 Ebben az összefüggésben az EGSZB elismeri Horvátország különösen nehéz helyzetét, amely abból adódik, hogy a csatlakozás előkészítésével egy időben még a függetlenségi háború (*domovinski rat*) következményeinek feldolgozásával is foglalkoznia kell.

4.3 Az EGSZB szerint nem elég, ha a csatlakozási tárgyalások egyetlen célja a csatlakozási feltételek formális teljesítése. A szervezett civil társadalom minőségileg és mennyiségileg reprezentatív szereplőinek tevékeny szerepe és hozzájárulása éppen a csatlakozási folyamat utolsó szakaszában határozhatja majd meg számos területen, hogy Horvátország polgárai hogyan fogadják a csatlakozást. A csatlakozás után pedig a szervezett civil társadalom említett szereplői egyrészt a már működő szociális párbeszéd keretében, másrészt a civil párbeszéd résztvevőiként jelentősen hozzájárulnak majd ahhoz, hogy az átvett közösségi joganyag (*acquis communautaire*) normáit valóban minden területen bevezessék és alkalmazzák. Azt is meg kell említeni, hogy az erős és hosszú távon hatékony civil szervezetek éppen a Horvátország EU-csatlakozását követő kezdeti időszakban látnak majd el fontos szerepet az *acquis communautaire* alkalmazásában és ellenőrzésében. Hasonlóan fontos szerep jut majd nekik adminisztrációs területen is, például a közösségi pénzeszközök kezelésében. Egyes területeken (pl. kkv-k, szabadfoglalkozásúak, mezőgazdaság) hiányoznak még az ilyen igényeknek megfelelő, horizontális és hosszú távra kiépített struktúrák. A minden képviselői kritériumnak megfelelő civil szereplők erősítése tehát nem kizárólag a csatlakozási tárgyalások során elerendő cél, hanem olyan intézkedés, amelynek pozitív hatásai főként Horvátország EU-csatlakozása után lesz érezhető.

5. Záró megjegyzések

5.1 A horvát kormány célul tűzte ki, hogy 2009-ig megte-remti az EU-csatlakozás szükséges feltételeit. Az EGSZB – hatáskörének keretei között – határozottan támogatja Horvátországot fenti törekvéseiben.

Az EGSZB az elmúlt két bővítési kör során fontos tapasztalatoakra tett szert, amelyeket most a konkrét lehetőségekhez mérten a Horvátországgal folyamatban levő csatlakozási eljárás keretében mindkét fél érdekében és hasznára fel szeretne használni.

5.2 Az EGSZB szerint ennek az együttműködésnek minél gyakorlatiasabbnak, problémaközpontúbbnak és bürokráciamentesebbnek kellene lennie. Abból a közös meggyőződésből kell kiindulnia, hogy a szervezett civil társadalom a csatlakozási eljárás során nemcsak a vélemény- és szándékformálási folyamat fontos tanácsadó partnere, hanem ezen túlmenően fontos és mindenekelőtt fenntartható szerepet játszik majd a csatlakozást követően is. A modern demokrácia részvételről szóló alkotóelemének étellel való megtöltéséhez nélkülözhetetlenek azok a hatékony civil szervezetek, melyek megfelelnek az alapvető minőségi és mennyiségi képviselési kritériumoknak. Ezek a szervezetek nélkülözhetetlenek lesznek az EU új tagállamaként Horvátország számára az EU-joghoz igazított jogalkotás átülte-

tése és gyakorlati alkalmazása során is. Az EGSZB felajánlja segítségét és együttműködését ezeknek az aktuális és jövőbeli feladatoknak a megoldásához. Ez az alábbi formában történhet:

- ágazati találkozók a horvát szervezett civil társadalom képviselőivel információ-, vélemény- és tapasztalatcsere céljából,
- EGSZB-tagok részvétele az IPA (Előcsatlakozási Segítségnyújtási Eszköz) keretében szervezett szemináriumokon vagy egyéb kezdeményezésekben,
- együttműködés a csatlakozásról tartott horvát felvilágosító- és kommunikációs kampány szervezőivel és olyan konkrét példák közös kidolgozása, amelyek érthetően és átláthatóan bemutatják az érintetteknek a csatlakozás bizonyos csoportokra gyakorolt hatásait. Magától értetődik, hogy ennek során nem elég az ésszerűség szempontjaira rávilágítani, hanem az érzelmi szempontokkal is foglalkozni kell. A csatlakozás előtti időszakban az elutasító hozzáállás a tapasztalatok szerint gyakran a többnyire tájékozatlanságon alapuló félelmekre vezethető vissza. Az EGSZB tagjainak a megfelelő kampányokba való bevonása azért előnyös, mert az EGSZB tagjai olyan szervezetek küldöttjei, amelyek sok esetben összevethetőek a horvát civil szervezetekkel. Ezért szavahihetőek, és a célcsoporttal megegyező szemszögből képesek kommunikálni.

Kelt Brüsszelben, 2007. október 24-én.

az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság
elnöke
Dimitris DIMITRIADIS